

ระบบ กลไกและการประเมินกระบวนการ : แนวคิดเพื่อพัฒนาผลของการ
บริหารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาไทย
SYSTEMS, MECHANISMS AND PROCESSES EVALUATION : THE CONCEPT TO IMPROVE
THE OUTCOME OF CURRICULUM ADMINISTRATION IN HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTIONAL IN THAILAND

1

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณ เอี่ยมวิจารณ์*

บทคัดย่อ

ระบบกลไกถือเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาการบริหารภายในหลักสูตร รวมทั้งการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไกจะทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการตามกระบวนการนั้น ๆ ระบบกลไกและการประเมินกระบวนการจะต้องดำเนินการภายใต้วงจรคุณภาพ PDCA และภายใต้องค์ประกอบของระบบ จึงจะส่งผลให้การบริหารหลักสูตรเกิดประสิทธิภาพตลอดจนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

คำสำคัญ: ระบบ, กลไก, การประเมินกระบวนการ

ABSTRACT

Systems and mechanisms are considered to be an important part in the development of curriculum administration. Additionally, process evaluation can provide information on the performance of process. Systems, mechanisms and process evaluation must operate under PDCA cycle and the different components within the system. This will lead to efficiency in program management and achievement of the program's target.

Keyword: Systems, Mechanisms, Processes Evaluation

บทนำ

องค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน ล้วนมุ่งหวังให้มีผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือเป็นเลิศ โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นแหล่งผลิตบุคลากรระดับสูงให้กับตลาดแรงงานต่างก็พยายามพัฒนาคุณภาพใน 4 พันธกิจหลัก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน หรือการผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องภายใต้ระบบบริหารคุณภาพต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาไทยต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพตามพันธกิจดังกล่าวภายใต้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (เกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา : สกอ. รอบที่สาม พ.ศ. 2557-2561) และระบบการประกันคุณภาพภายนอก (เกณฑ์ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา : สมศ. รอบที่สี่ พ.ศ. 2558-2562) ทั้งนี้ตามประกาศคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา เรื่องหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน พ.ศ. 2557 ข้อที่ 3 ได้กำหนดให้การประกันคุณภาพการศึกษาภายในแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับหลักสูตร ระดับคณะและระดับสถาบัน โดยให้เริ่มใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไป (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558, หน้า 3-4, 26)

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร จะต้องดำเนินการภายใต้ระบบกลไกและการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไกนั้น ๆ รวมทั้งมีผลจากการปรับปรุงให้เห็นเด่นชัดเป็นรูปธรรมจึงจะได้รับคะแนนประเมินในระดับ 4 คะแนนจากคะแนนเต็ม 5 คะแนน การจัดทำระบบกลไกรวมถึงการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไกให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งได้ดำเนินการไปในหลายลักษณะหลายรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจได้คะแนน 2-3 คะแนนหรือน้อยกว่านั้น

* อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดังนั้นบทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและตัวอย่างในการจัดทำระบบกลไกและการประเมินกระบวนการตามตัวบ่งชี้ภายใต้เกณฑ์ประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตร และเพื่อพัฒนาระบบและกลไกตามตัวบ่งชี้ภายใต้เกณฑ์ประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตรให้มีผลการบริหารหลักสูตรอยู่ในระดับดี ในบทความนี้จึงขอนำเสนอระบบกลไกและการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก แนวคิดเพื่อพัฒนาผลการบริหารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยเนื้อหาสาระของบทความนี้ประกอบด้วย บทนำ ความหมายของระบบกลไก ตัวบ่งชี้ภายใต้เกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับระบบกลไก และการประเมินกระบวนการ แนวคิดการจัดทำระบบกลไกและการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก ตัวอย่างระบบกลไกและการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก สรุปและข้อเสนอแนะ

ความหมายของระบบและกลไก

จากการทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) เกี่ยวกับความหมายของระบบกลไกพบว่า มีการนิยามหรือให้ความหมายระบบกลไกจากนักวิชาการต่างประเทศและหน่วยงานของไทยไว้ต่างกัน โดยสามารถนำมาสรุปเป็นตารางสรุปความหมายของระบบกลไกได้ดังตาราง 1

ตาราง 1 นิยามหรือความหมายของระบบกลไก

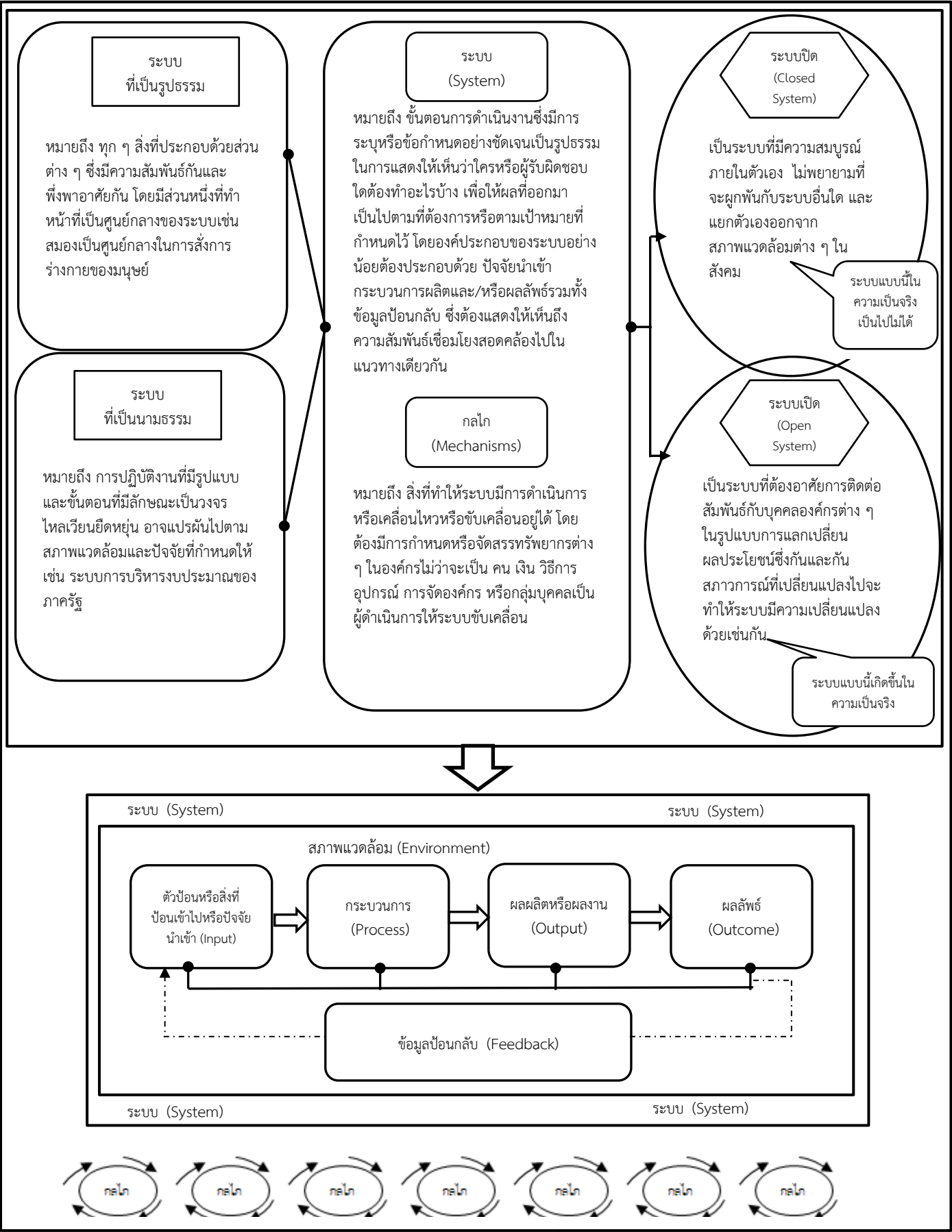
ลำดับ	นิยามหรือความหมาย	หน่วยงานหรือนักวิชาการที่กำหนดนิยาม
1	ระบบ หมายถึง การรวมตัวของสิ่งหลายสิ่งเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยแต่ละสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน หรือขึ้นต่อกันและกัน หรือมีผลกระทบต่อกันและกัน และเป้าหมายสำคัญของการรวมตัวเป็นระบบคือ เพื่อเสถียรภาพอันมั่นคง (stability) เพื่อความเจริญก้าวหน้า (growth) และเพื่อปฏิสัมพันธ์ (interaction) โดยส่วนรวมของระบบที่เกิดขึ้นนั้น	Scott W. G., 1967, pp. 124-125; Hicks H. G., 1972. p. 461
2	ระบบ หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำงานสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเพื่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งหรือการปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหลายในการกระทำกิจกรรม การปฏิบัติหน้าที่และการดำเนินงานบางอย่าง	Semprevivo P. C., 1976: 1
3	ระบบ หมายถึง กระบวนการขององค์ประกอบย่อยภายในระบบที่ต้องทำงานอย่างสัมพันธ์กัน	Kindred A. R., 1980: 6
4	ระบบ หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของส่วนต่าง ๆ ภายในระบบเพื่อทำหน้าที่ร่วมกัน	Johnson W. L., 1984: 135-138
5	ระบบ หมายถึง ชุดองค์ประกอบขององค์กรที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันและมีการผสมผสานกันในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของระบบหรือองค์กรนั้น	Lucas H. C., 1985: 5
6	ระบบและกลไก หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยบุคลากร ทรัพยากร กฎเกณฑ์ มาตรการ แนวปฏิบัติ และปัจจัยต่าง ๆ เป็นกลไกให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย	สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552: 162
7	ระบบ หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้ผลออกมาตามที่ต้องการ ขั้นตอนการปฏิบัติงานจะต้องปรากฏให้ทราบโดยทั่วกัน ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในรูปของเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือโดยวิธีการอื่น ๆ องค์ประกอบของระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิตผล และข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน	สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2554: 40; 2558: 39

จากนิยามหรือความหมายของระบบและกลไกที่นักวิชาการต่างประเทศและหน่วยงานของไทยได้ให้ความหมายไว้นั้น สามารถนำมาสรุปเป็นความหมายในทัศนะของผู้เขียนได้ดังนี้

ระบบ หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานซึ่งมีการระบุหรือกำหนดอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมในการแสดงให้เห็นว่าใครหรือผู้รับผิดชอบใดต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ผลที่ออกมาเป็นไปตามที่ต้องการ หรือเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยองค์ประกอบของระบบ อย่างน้อยจะต้องประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิตผลและ/หรือผลลัพธ์ และข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน

กลไก หมายถึง สิ่งที่ทำให้ระบบมีการดำเนินการหรือเคลื่อนไหวหรือขับเคลื่อนอยู่ได้โดยต้องมีการกำหนดหรือจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน วิธีการ อุปกรณ์ การจัดองค์กร หน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้ดำเนินงานให้ระบบขับเคลื่อน

ทั้งนี้จากความหมายของระบบกลไกที่ได้สรุปไปแล้วข้างต้นสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นภาพที่แสดงตัวแบบระบบและกลไกและการขับเคลื่อนระบบด้วยกลไก ดังปรากฏในภาพประกอบ 1 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 ตัวแบบระบบกลไกและการขับเคลื่อนระบบด้วยกลไก

ตัวบ่งชี้ภายใต้เกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับระบบกลไกและการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก

สาระสำคัญเกี่ยวกับเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับระบบ กลไกและการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก ตามคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557 นั้น องค์ประกอบในการประกันคุณภาพหลักสูตร ที่จะต้องมีระบบกลไก และการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก นั้น ๆ มีทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ จากจำนวน 6 องค์ประกอบ และ 7 ตัวบ่งชี้ จากจำนวนตัวบ่งชี้ทั้งสิ้น 13 ตัวบ่งชี้ ซึ่งสามารถนำมาสรุปได้ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 ตัวบ่งชี้ภายใต้เกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับระบบกลไกและการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก

องค์ประกอบในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร	ตัวบ่งชี้และประเด็นในตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับระบบกลไกและการประเมินกระบวนการ	ต้องมีระบบ กลไก และการประเมินกระบวนการในระบบกลไก		การให้คะแนนตามเกณฑ์ประเมินระบบ กลไกและการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก
		มี	ไม่มี	
องค์ประกอบที่ 1 การกำกับมาตรฐาน	-		✓	คะแนน 1 • มีระบบ มีกลไก • ไม่มีการนำระบบ กลไกไปสู่การดำเนินงาน คะแนน 2 • มีระบบ มีกลไก • มีการนำระบบ กลไกไปสู่การปฏิบัติ/ ดำเนินงาน • มีการประเมินกระบวนการไม่มีการปรับปรุง/พัฒนากระบวนการ คะแนน 3 • มีระบบ มีกลไก • มีการนำระบบ กลไกไปสู่การปฏิบัติ/ ดำเนินงาน • มีการประเมินกระบวนการ • มีการปรับปรุง/ พัฒนากระบวนการจากผลการประเมิน คะแนน 4 • มีระบบ • มีกลไก • มีการนำระบบ กลไกไปสู่การปฏิบัติ/ ดำเนินงาน • มีการประเมินกระบวนการ • มีการปรับปรุง/ พัฒนากระบวนการจากผลการประเมิน • มีผลจากการปรับปรุงเห็นชัดเจนเป็นรูปธรรม คะแนน 5 • ระบบ มีกลไก • มีการนำระบบ กลไกไปสู่การปฏิบัติ/ ดำเนินงาน • มีการประเมินกระบวนการ • มีการปรับปรุง/ พัฒนากระบวนการจากผลการประเมิน • มีผลจากการปรับปรุงเห็นชัดเจนเป็นรูปธรรม
องค์ประกอบที่ 2 บัณฑิต	-		✓	
องค์ประกอบที่ 3 นักศึกษา	ตัวบ่งชี้ 3.1 การรับนักศึกษา ในการรายงานการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้นี้ ให้อธิบายกระบวนการหรือแสดงผลการดำเนินงานอย่างน้อยให้ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ - การรับนักศึกษา - การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษา ตัวบ่งชี้ 3.2 การส่งเสริมและพัฒนา นักศึกษา ในการรายงานการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้นี้ ให้อธิบายกระบวนการหรือแสดงผลการดำเนินงานอย่างน้อยให้ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ - การควบคุมดูแล การให้คำปรึกษาวิชาการ และแนะแนวแก่นักศึกษาปริญญาตรี - การควบคุมดูแลการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์แก่นักศึกษิตดศึกษา - การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาและเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	✓		
องค์ประกอบที่ 4 อาจารย์	ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 การบริหารและพัฒนา อาจารย์ ในการรายงานการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้นี้ ให้อธิบายกระบวนการหรือแสดงผลการดำเนินงานอย่างน้อยให้ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ - ระบบการรับและแต่งตั้งอาจารย์ - ระบบการบริหารอาจารย์ - ระบบการส่งเสริมและพัฒนาอาจารย์	✓		
องค์ประกอบที่ หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผู้เรียน	ตัวบ่งชี้ที่ 5.1 สาระของรายวิชาในหลักสูตร ในการรายงานการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้นี้ ให้อธิบายกระบวนการหรือแสดงผลการดำเนินงานอย่างน้อยให้ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้	✓		

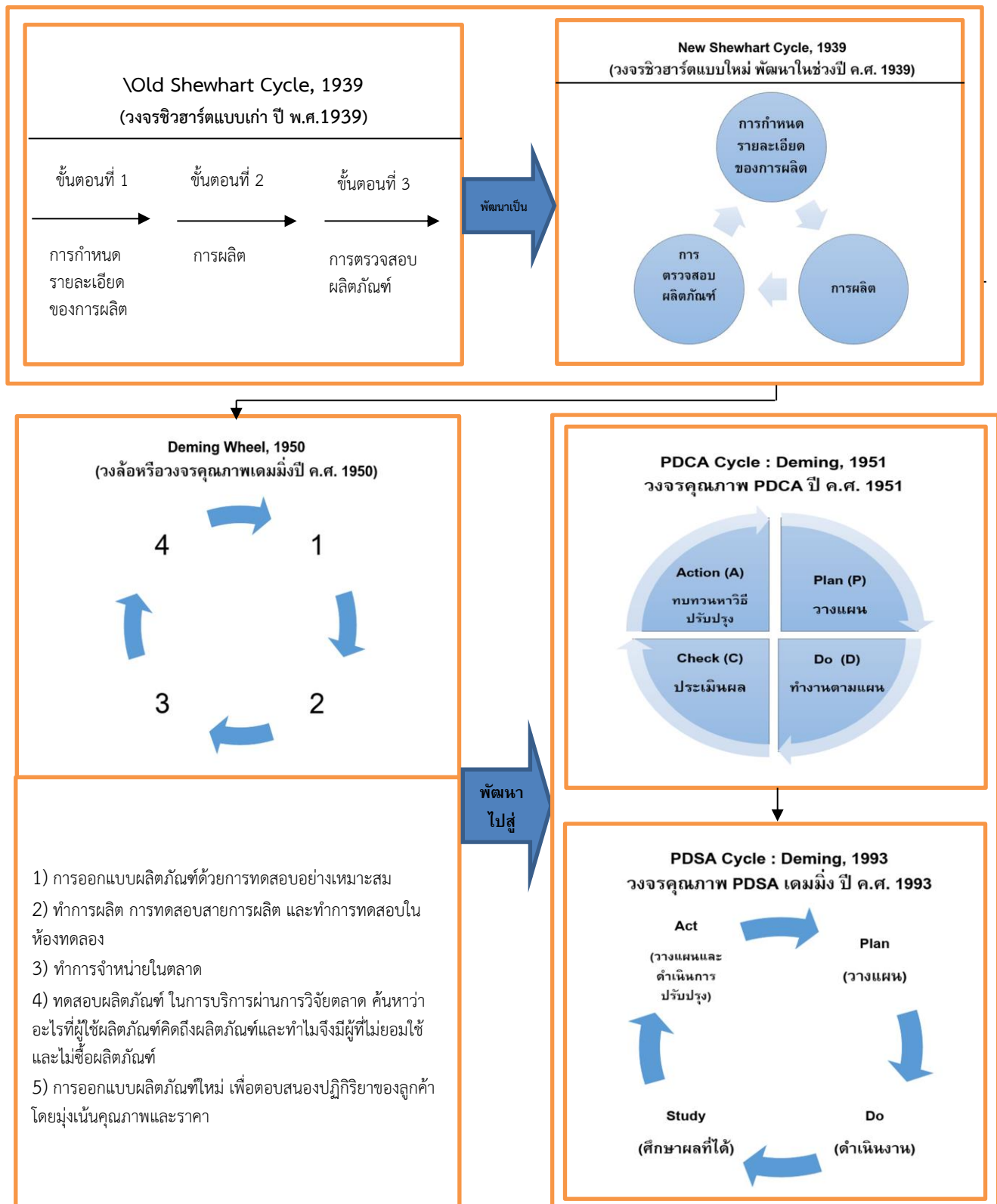
องค์ประกอบในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร	ตัวบ่งชี้และประเด็นในตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับระบบกลไกและการประเมินกระบวนการ	ต้องมีระบบ กลไก และการประเมินกระบวนการในระบบกลไก		การให้คะแนนตามเกณฑ์ประเมินระบบ กลไกและการประเมินกระบวนการภายในระบบกลไก
		มี	ไม่มี	
	- การออกแบบหลักสูตรและสาระรายวิชาในหลักสูตร - การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยตามความก้าวหน้าในศาสตร์สาขานั้น ๆ ตัวบ่งชี้ที่ 5.2 การวางระบบผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอน ในการรายงานการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้นี้ให้อธิบายกระบวนการหรือแสดงผลการดำเนินงานอย่างน้อยให้ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ - การกำหนดผู้สอน - การกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการจัดทำแผนการเรียนรู้ (มคอ.3 และมคอ.4) และการจัดการเรียนการสอน - การจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีที่มีการบูรณาการกับการวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม - การควบคุมหัวข้อวิทยานิพนธ์ การค้นคว้าอิสระในระดับบัณฑิตศึกษาให้สอดคล้องกับสาขาวิชาและความก้าวหน้าของศาสตร์ - การแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระในระดับบัณฑิตศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญสอดคล้องหรือสัมพันธ์กับหัวข้อวิทยานิพนธ์ - การช่วยเหลือ กำกับ ติดตามในการทำวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าอิสระและการตีพิมพ์ผลงานในระดับบัณฑิตศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 5.3 การประเมินผู้เรียน ในการรายงานการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้นี้ให้อธิบายกระบวนการหรือแสดงผลการดำเนินงานอย่างน้อยให้ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ - การประเมินผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ - การตรวจสอบการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา - การกำกับจัดการเรียนการสอนและประเมินหลักสูตร (มคอ.5, มคอ.6 และมคอ.7) - การประเมินวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าอิสระในระดับบัณฑิตศึกษา			• มีแนวปฏิบัติที่ดี โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ยืนยันและกรรมการผู้ตรวจประเมินสามารถให้เหตุผลอธิบายการเป็นแนวปฏิบัติที่ดีได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้การจะได้คะแนน 5 นั้นจะต้องมีผลการบริหารหลักสูตรที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวปฏิบัติที่ดีได้อย่างชัดเจน ซึ่งความหมายของแนวปฏิบัติที่ดี คือ วิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้สถาบันประสบความสำเร็จหรือสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมายเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ มีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติ หรือขั้นตอนการปฏิบัติตลอดจนความรู้และประสบการณ์บันทึกเป็นเอกสาร เผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558, หน้า 36)
องค์ประกอบที่ 6 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	ตัวบ่งชี้ที่ 6.1 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ในการรายงานการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้นี้ให้อธิบายกระบวนการหรือแสดงผลการดำเนินงานอย่างน้อยให้ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้	✓		

องค์ประกอบในการ ประกันคุณภาพ การศึกษาภายในระดับ หลักสูตร	ตัวบ่งชี้และประเด็นในตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้อง กับระบบกลไกและการประเมิน กระบวนการ	ต้องมีระบบ กลไก และการประเมิน กระบวนการในระบบกลไก		การให้คะแนนตามเกณฑ์ประเมิน ระบบ กลไกและการประเมิน กระบวนการภายในระบบกลไก
		มี	ไม่มี	
	- ระบบการดำเนินงานของภาควิชา/ คณะ/สถาบันโดยมีส่วนร่วมของอาจารย์ประจำหลักสูตร เพื่อให้มีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ - จำนวนสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่เพียงพอและเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน - กระบวนการปรับปรุงตามผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา และอาจารย์ต่อสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้			
รวมจำนวนตัวบ่งชี้ที่ จะต้องมีระบบกลไก และ การประเมินกระบวนการ	จำนวน 7 ตัวบ่งชี้			

แนวคิดการจัดทำระบบกลไก การประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก

การจัดทำระบบกลไกเพื่อใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อให้ผลการบริหารหลักสูตรมีมาตรฐานและพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศนั้น ระบบกลไกที่อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและ/หรือผู้บริหารคณะจัดทำขึ้นอย่างมีส่วนร่วมจะต้องสะท้อนให้เห็นขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งมีการระบุหรือกำหนดอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมในการแสดงให้เห็นว่าใครหรือผู้รับผิดชอบใดต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ผลที่ออกมาเป็นไปตามที่ต้องการหรือเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยองค์ประกอบของระบบอย่างน้อยต้องประกอบด้วย ตัวป้อนหรือปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและ/หรือผลลัพธ์ รวมทั้งข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงและสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน (Alignment) และเมื่อระบบได้แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการดำเนินงานแล้ว จะต้องมีการกลไกที่จะต้องแสดงให้เห็นถึงการทำให้ระบบ (ขั้นตอนการดำเนินงาน) มีการดำเนินงานหรือมีการเคลื่อนไหว หรือขับเคลื่อนไปได้ (Drive) โดยต้องมีการกำหนดหรือจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กรไม่ว่าจะเป็นคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ การจัดองค์กร หน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ดำเนินงานให้ระบบ (ขั้นตอนการดำเนินงาน) ขับเคลื่อนไปได้

ระบบกลไกที่จัดทำขึ้นต้องมีการแสดงให้เห็นว่า ได้มีการดำเนินการไปตามวงจรคุณภาพ PDCA (Deming Cycle) ซึ่งเป็นวงจรที่พัฒนามาจากแนวคิดของวอลเตอร์ เอ ชิวฮาร์ต (Walter A. Shewhart) โดย ชิวฮาร์ตเป็นนักควบคุมคุณภาพเชิงสถิติ อยู่ที่ห้องทดลอง (Laboratories) ของบริษัทเบลล์ เทเลโฟน เมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ชิวฮาร์ตเป็นผู้ริเริ่มใช้วิธีการทางสถิติในการควบคุมคุณภาพที่เรียกว่า การควบคุมคุณภาพเชิงสถิติ (Statistical Quality Control) โดยใช้แผนภูมิควบคุมและการสุ่มตัวอย่างเพื่อการตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่อุตสาหกรรมใช้ในการควบคุมคุณภาพจนถึงปัจจุบันนี้ ต่อมาวิลเลียม เอ็ดเวิร์ด เดมมิง (William Edwards Deming) ได้พัฒนางานวงจรคุณภาพ PDCA ขึ้นมาจากแนวคิดของชิวฮาร์ต โดยเดมมิงได้รับความคิดเรื่องการควบคุมทางสถิติและความแปรปรวนเชิงสุ่มของกระบวนการทำงาน (Random Variation of a Work Process) จากชิวฮาร์ต ในระยะแรกวงจรคุณภาพ PDCA รู้จักกันในนาม Shewhart Cycle จากนั้นเดมมิงได้นำไปพัฒนาและปรับใช้ในการควบคุมคุณภาพในวงการอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น โดยใช้วิธีการการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Methods) และเทคนิคการควบคุมคุณภาพเชิงสถิติเพื่อเพิ่มผลผลิต ส่งผลให้การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมในญี่ปุ่นมีคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ญี่ปุ่นจึงยอมรับแนวคิดของเดมมิงในการมีส่วนช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นอย่างกว้างขวางในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้วงจร PDCA ถูกเรียกว่า Deming Wheel ก่อน ซึ่งวงจรคุณภาพนี้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับว่าเป็นวงจรคุณภาพที่ช่วยยกระดับผลิตภาพในการผลิตนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) เป็นต้นมา หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2494 (ค.ศ. 1951) จึงมีการพัฒนางานวงจรคุณภาพนี้อีกครั้ง และได้ถูกเรียกว่า PDCA Cycle หรือ Deming Cycle ทั้งนี้พัฒนางานวงจรคุณภาพ PDCA Cycle ซึ่งมีที่มาจาก Shewhart Cycle สามารถสรุปเป็นภาพประกอบ 2 ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 พัฒนาการของวงจรคุณภาพ PDCA (Deming Cycle)

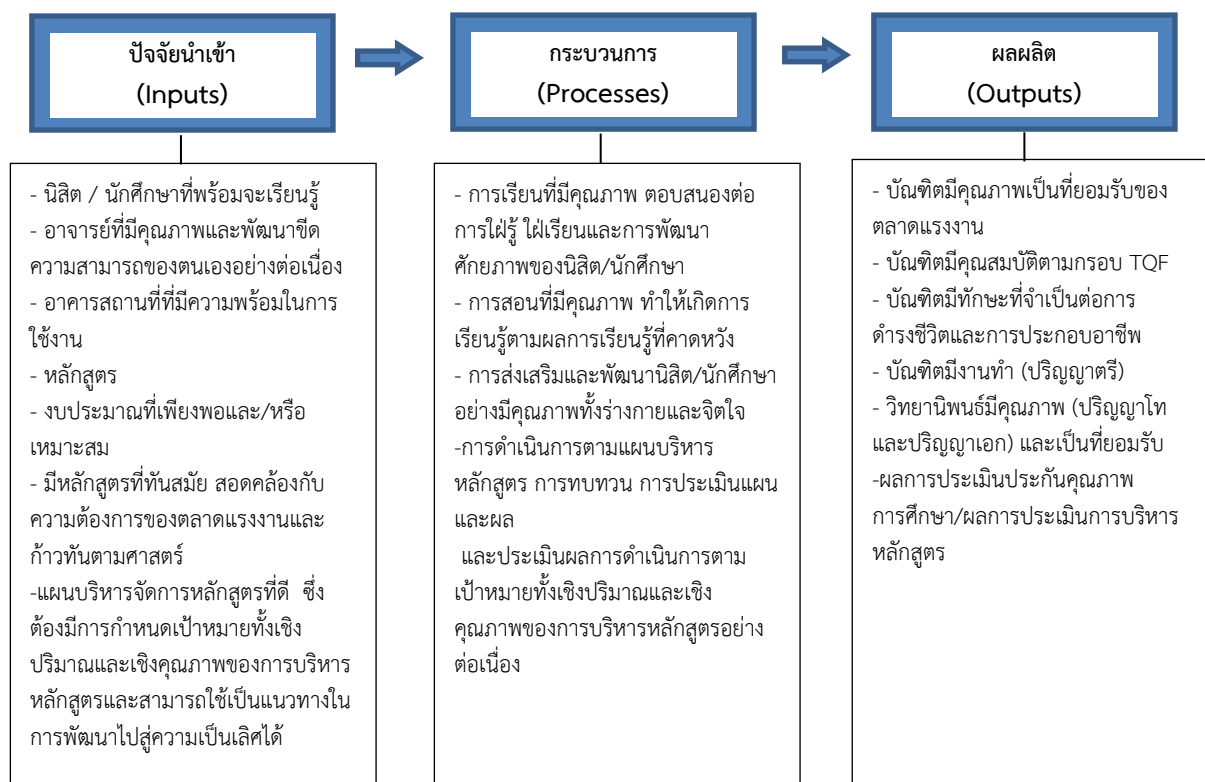
ที่มา : ปรับปรุงจาก Moen, R. Foundation and History of the PDSA Cycle (2009, pp. 3-5.)

ทั้งนี้ในการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (ปีการศึกษา 2557-2561) มีแนวทางการจัดกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามวงจรคุณภาพประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน (Plan) การดำเนินงานและเก็บข้อมูล (Do) การประเมินคุณภาพ (Check) และการเสนอแนวทางการปรับปรุง (Act) โดยมีรายละเอียด ดังตารางที่ 3 (ปรับปรุงจาก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558, หน้า 30)

ตาราง 3 แนวทางการจัดกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามวงจรคุณภาพ

ขั้นตอนที่	วงจรคุณภาพ	รายละเอียด
1	การวางแผนการทำงาน (Plan : P)	เริ่มกระบวนการวางแผนการประเมินตั้งแต่ต้นปีการศึกษาโดยนำผลการประเมินปีก่อนหน้ามาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน เก็บข้อมูล ดังนี้ คือ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน สำหรับกรณีใช้ระบบเปิด-ปิดภาคการศึกษาระบบเดิม และตั้งแต่เดือนสิงหาคม สำหรับกรณีใช้ระบบเปิด-ปิดภาคการศึกษาตามอาเซียน (ASEAN)
2	การทำงานตามแผน (Do : D)	ดำเนินงานและเก็บข้อมูล บันทึกผลการดำเนินงานตั้งแต่ต้นปีการศึกษาคือ เดือนที่ 1 – เดือนที่ 12 ของปีการศึกษา (เดือนมิถุนายน – พฤษภาคมของปีถัดไป หรือเดือนสิงหาคม – กรกฎาคมของปีถัดไปสำหรับภาคการศึกษาตามอาเซียน (ASEAN))
3	การประเมินผล (Check : C)	ดำเนินการประเมินคุณภาพในระดับหลักสูตร คณะ และสถาบัน ระหว่างเดือนมิถุนายน – สิงหาคม หรือเดือนสิงหาคม – ตุลาคมของปีการศึกษาถัดไป
4	การทบทวนหาวิธีปรับปรุง (Act : A)	วางแผนปรับปรุงและดำเนินการปรับปรุงตามผลการประเมินโดยคณะกรรมการบริหารระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน โดยนำข้อเสนอแนะและผลการประเมินของคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในมาวางแผนในการปรับปรุงการดำเนินงาน (รวมทั้งข้อเสนอแนะของสภามหาวิทยาลัย) มาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีและเสนอตั้งงบประมาณปีถัดไป หรือจัดทำโครงการพัฒนาและเสนอใช้งบประมาณกลางปีหรืองบประมาณพิเศษได้
ครบวงจรคุณภาพ		

สำหรับการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ภายใต้ระบบกลไกนั้น เป็นการประเมินผลเพื่อค้นหาแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติสำหรับโครงการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ว่าได้ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ได้อย่างไร เช่น โครงการประเมินผลหลักสูตร การประเมินกระบวนการจะช่วยประเมินวิธีการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลของการบริหารจัดการหลักสูตร ฯลฯ นอกจากนั้นการประเมินกระบวนการยังจะช่วยค้นหาข้อบกพร่อง แนวทางแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ระหว่างดำเนินโครงการ ถ้าเป็นโครงการที่ปฏิบัติจริงก็จะเป็นการประเมินกระบวนการเพื่อตรวจสอบว่า โครงการได้ดำเนินการไปตามกระบวนการที่วางไว้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ มีความคลาดเคลื่อนเพียงใด การประเมินกระบวนการลักษณะนี้จะนำไปสู่การประเมินผลผลิตต่อไป ดูภาพประกอบ 3 ประกอบ

ภาพประกอบ 3 ระบบการผลิตบัณฑิตอย่างมีคุณภาพ

ตัวอย่างระบบกลไกและการประเมินกระบวนการ ภายใต้ระบบกลไก

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร รวมทั้งอาจารย์ประจำหลักสูตรต้องมีการดำเนินการให้มีการจัดทำเอกสารที่แสดงถึงขั้นตอนที่หมายถึงระบบ และต้องให้มีการประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน การจะเป็นระบบที่สมบูรณ์ได้ต้องมีขั้นตอนที่สะท้อนให้เห็นถึงกิจกรรมในเรื่องปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและ/หรือผลลัพธ์ โดยเฉพาะผลลัพธ์จะต้องสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อได้ผลออกมา ผลที่ได้กลับมาแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาเป็นปัจจัยนำเข้าใหม่ได้อย่างไร เป็นการนำผลการประเมินมาปรับปรุงตั้งแต่แผนงาน ระบบกลไก และกระบวนการ ซึ่งหลักสูตรจะต้องทำเป็นเอกสารและประกาศขั้นตอน คำสั่งแต่งตั้งผู้ดำเนินการจัดทำ ปรับปรุง พัฒนาระบบกลไก การประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก และรายงานนำผลการประเมินมาปรับปรุงระบบกลไกใหม่ต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างระบบ กลไก การประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไกดังตาราง 4 ดังต่อไปนี้

ตาราง 4 ตัวอย่างระบบกลไกและการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไก

วงจร คุณภาพ PDCA	ผัง กระบวนการ ดำเนินงาน	รายละเอียด ของงาน	ผู้รับผิดชอบ	ช่วงเวลา ดำเนินงาน	เอกสารที่ใช้/ เอกสารที่ได้	การประเมิน กระบวนการ		ประเมินโดย วิธีการ	ผลการประเมิน กระบวนการ	การนำผลการ ประเมินไปปรับปรุง กระบวนการที่เป็น รูปธรรม	แนวทางปฏิบัติที่ดี (มีหลักฐานเชิง ประจักษ์ยืนยัน)
						ได้ประเมิน	ไม่ได้ ประเมิน				
P	1.จุดเริ่มต้น วางแผน ความ ต้องการและ การจัดการ สิ่งสนับสนุน การเรียนรู้	1) สำรวจความ ต้องการสิ่ง สนับสนุนการ เรียนรู้ หรือ ความต้องการ ปรับปรุงพัฒนา สิ่งสนับสนุนการ เรียนรู้จาก อาจารย์ ผู้รับผิดชอบ หลักสูตร/ อาจารย์ประจำ หลักสูตร และ นักศึกษา บุคลากรศูนย์ คอมพิวเตอร์ คณะ นักการภาร โรงคณะ 2) ประชุมสรุป ความต้องการสิ่ง สนับสนุนการ เรียนรู้	คณบดี/ รองคณบดี/ ฝ่ายอาคาร สถานที่/ หัวหน้า สำนักงาน คณบดี	มิ.ย.58 – ก.ค.58 ไม่เกิน 31 ก.ค.58	รายงานผลการ สำรวจความ ต้องการสิ่ง สนับสนุนการ เรียนรู้ หรือ การปรับปรุง/ พัฒนาสิ่ง สนับสนุนการ เรียนรู้ รายงาน สรุปผลการ ประชุม	✓ ✓		1) เปรียบเทียบ ผลการดำเนินงาน การสำรวจฯ กับ ขั้นตอนการ สำรวจที่กำหนดไว้ 2) เปรียบเทียบ ผลที่คาดหวังของ การประชุม	มีการดำเนินงาน เป็นไปตาม ขั้นตอนการ สำรวจโดยส่วน ใหญ่ มีการประชุม ภายในวัน 31 ก.ค.58 ไม่เกิน กรอบเวลาที่ กำหนด	ปรับปรุงช่องทางการ สำรวจความต้องการ สิ่งสนับสนุนการ เรียนรู้ให้สะดวกใน การสำรวจโดยเพิ่ม ช่องทางแบบสำรวจ ออนไลน์ในเครือข่าย อินเทอร์เน็ต	-

วงจร คุณภาพ PDCA	ผัง กระบวนการ ดำเนินงาน	รายละเอียด ของงาน	ผู้รับผิดชอบ	ช่วงเวลา ดำเนินงาน	เอกสารที่ใช้/ เอกสารที่ได้	การประเมิน กระบวนการ		ประเมินโดย วิธีการ	ผลการประเมิน กระบวนการ	การนำผลการ ประเมินไปปรับปรุง กระบวนการที่เป็น รูปธรรม	แนวทางปฏิบัติที่ดี (มีหลักฐานเชิง ประจักษ์ยืนยัน)
						ได้ประเมิน	ไม่ได้ ประเมิน				
D	2. 	1) จัดหาจัดซื้อจัดจ้างการปรับปรุงพัฒนาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ 2) จัดจ้างหน่วยงานภายนอกมาทำการปรับปรุงพัฒนาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	รองคณบดีฝ่ายอาคารสถานที่ / หัวหน้าสำนักงาน คณบดี/ นักวิชาการคอมพิวเตอร์	ส.ค.-ก.ย. 58	รายงานผลการดำเนินงานตามแผนความต้องการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	✓		เปรียบเทียบแผนและผลที่กำหนดไว้ในแผนความต้องการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	มีการดำเนินงานได้ตามแผน ร้อยละ 80 เมื่อถึงวันที่ 10 ก.ย.58	มีการประชุมแผนและผล ผู้บริหารที่รับผิดชอบเร่งรัดการดำเนินงานตามแผน ปรากฏในบันทึกข้อความเร่งรัดการดำเนินงานตามแผนฯ	-
D	3. 	กำกับติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแผนความต้องการและการจัดการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	คณบดี/ รองคณบดีฝ่ายอาคารสถานที่/ หัวหน้าสำนักงาน คณบดี	ตั้งแต่ สัปดาห์แรกของ ก.ย.58 ถึง 30 ก.ย.58	รายงานผลการกำกับติดตามให้มีการดำเนินงานตามแผนฯ	✓		เปรียบเทียบผลการกำกับติดตาม โดยเปรียบเทียบผลก่อนกำกับและหลังกำกับติดตาม	มีการเร่งรัดการดำเนินงานได้ตามแผนฯ ร้อยละ 100 เมื่อถึง 30 ก.ย.58	มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงานตามแผนฯ และนำเข้าสู่วาระเพื่อพิจารณาในการประชุม คณะกรรมการประจำคณะลงมติและแจ้งผลให้หลักสูตรนำไปประชุมในกรรมการประจำหลักสูตรและ	

วงจร คุณภาพ PDCA	ผัง กระบวนการ ดำเนินงาน	รายละเอียด ของงาน	ผู้รับผิดชอบ	ช่วงเวลา ดำเนินงาน	เอกสารที่ใช้/ เอกสารที่ได้	การประเมิน กระบวนการ		ประเมินโดย วิธีการ	ผลการประเมิน กระบวนการ	การนำผลการ ประเมินไปปรับปรุง กระบวนการที่เป็น รูปธรรม	แนวทางปฏิบัติที่ดี (มีหลักฐานเชิง ประจักษ์ยืนยัน)
						ได้ประเมิน	ไม่ได้ ประเมิน				
										ได้ข้อสรุปในแต่ละ หลักสูตรมีการ กำหนดรูปแบบการ กำกับติดตามแบบ ใหม่ที่มีประสิทธิภาพ	
D	4. ↓ จัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ ประจำห้องเรียน และสภาพ แวดล้อมทั้งในและ นอกอาคารเรียน ↓ ต่อ	1) ดำเนินงาน เตรียมความ พร้อม อุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ ใช้มีความพร้อม ใช้งานรวมทั้งจัด สภาพแวดล้อม ภายในและ ภายนอกให้น่า อยู่ น่าเรียนรู้ 2) นักศึกษา อาจารย์ได้ใช้ ห้องเรียนที่มี ความพร้อมใน การใช้งานอย่าง ต่อเนื่อง	คณบดี/ รองคณบดีฝ่าย อาคารสถานที่/ หัวหน้า สำนักงาน คณบดี / อาจารย์ / เจ้าหน้าที่ / โสตทัศนูปกรณ์	1) 1 ต.ค. 58 2) ตลอดปี การศึกษา	รายงานผลการ จัดเตรียม อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่ ประจำ ห้องเรียนและ การพัฒนา อาคาร สภาพแวดล้อม ต่าง ๆ	✓		เปรียบเทียบผล ก่อนการจัดเตรียม และหลังการ จัดเตรียมฯ	มีการสำรวจ ตรวจสอบโดย ผู้สอนที่ รับผิดชอบในแต่ ละห้องเรียนและ สภาพแวดล้อม ทั้งภายในและ ภายนอกอาคาร มีผลที่ดีขึ้น ร้อยละ 90	มีการประชุมสรุปผล การดำเนินงาน เตรียมความพร้อมใน ที่ประชุมกรรมการ ประจำคณะ และมี มติให้กรรมการ ประจำหลักสูตรเข้า มามีส่วนร่วมมากขึ้น ในการดำเนินการ เตรียมความพร้อม อุปกรณ์ เครื่องใช้ ต่าง ๆ	

วงจร คุณภาพ PDCA	ผัง กระบวนการ ดำเนินงาน	รายละเอียด ของงาน	ผู้รับผิดชอบ	ช่วงเวลา ดำเนินงาน	เอกสารที่ใช้/ เอกสารที่ได้	การประเมิน กระบวนการ		ประเมินโดย วิธีการ	ผลการประเมิน กระบวนการ	การนำผลการ ประเมินไปปรับปรุง กระบวนการที่เป็น รูปธรรม	แนวทางปฏิบัติที่ดี (มีหลักฐานเชิง ประจักษ์ยืนยัน)
						ได้ประเมิน	ไม่ได้ ประเมิน				
C	5	ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อความพร้อมทางด้านห้องเรียน / ห้องปฏิบัติการ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	รองคณบดีฝ่ายอาคารสถานที่ / หัวหน้าสำนักงาน/ นักวิชาการคอมพิวเตอร์/ อาจารย์ประจำหลักสูตร	ไม่เกิน 30 พ.ย. 58 สำหรับภาคการศึกษา 1/58 และไม่เกิน 31 มี.ค.59 สำหรับภาคการศึกษาที่ 2/58	รายงานผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาและอาจารย์ต่อสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้	✓		เปรียบเทียบช่วงระยะเวลาของการประเมินไม่เกิน 30 ก.ย.58 และไม่เกิน 28 ก.พ.59	มีการสำรวจความพึงพอใจในวันที่ 28-29 พ.ย.58 สำหรับภาคการศึกษา 1/58 และในวันที่ 25-26 มี.ค.59 สำหรับภาคการศึกษา 2/58 และผลการประเมินทุกด้านมีค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านไม่ต่ำกว่า 3.51 คะแนน	มีการประชุมสรุปผลความพึงพอใจของนักศึกษาและอาจารย์ต่อสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในคณะกรรมการประจำคณะและแจ้งมติการประชุมต่อกรรมการประจำหลักสูตรทุกหลักสูตร บุคลากรทุกส่วนงานของคณะให้รับทราบและรับไปปรับปรุงและพัฒนาต่อไป	-
	6.	นำผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาและอาจารย์ต่อสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และ	คณบดี / รองคณบดีฝ่ายอาคารสถานที่	ไม่เกิน 30 พ.ย. 58 สำหรับภาคการศึกษา 1/58 และไม่เกิน 31	รายงานผลการปรับปรุงการจัดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ตามผลการประเมินความพึงพอใจ	✓		เปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นกับผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่	มีการนำผลการประเมินความพึงพอใจมาดำเนินงานปรับปรุงและพัฒนาสิ่งสนับสนุนการ	มีการนำผลการประเมินไปทบทวนโดยมีการเสนอให้มีการรณรงค์การตอบแบบสำรวจเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม	-

วงจร คุณภาพ PDCA	ผัง กระบวนการ ดำเนินงาน	รายละเอียด ของงาน	ผู้รับผิดชอบ	ช่วงเวลา ดำเนินงาน	เอกสารที่ใช้/ เอกสารที่ได้	การประเมิน กระบวนการ		ประเมินโดย วิธีการ	ผลการประเมิน กระบวนการ	การนำผลการ ประเมินไปปรับปรุง กระบวนการที่เป็น รูปธรรม	แนวทางปฏิบัติที่ดี (มีหลักฐานเชิง ประจักษ์ยืนยัน)
						ได้ประเมิน	ไม่ได้ ประเมิน				
L A		สภาพแวดล้อมที่ เอื้อต่อการ เรียนรู้มา ปรับปรุงและ พัฒนา		มี.ค.59 สำหรับ ภาค การศึกษา ที่ 2/58				เอื้อต่อการเรียนรู้	เรียนรู้อย่าง จริงจัง ปรากฏ ดังเอกสารแนบ 1		
		1) อาจารย์ ผู้รับผิดชอบ หลักสูตรและ อาจารย์ประจำ หลักสูตรประชุม ประเมิน กระบวนการ ดำเนินการ จัดการสิ่ง สนับสนุนการ เรียนรู้ 2) แจ้งผลการ ประชุมของ หลักสูตรต่อที่ ประชุม คณะกรรมการ ประจำคณะเพื่อ พิจารณา	1) อาจารย์ ผู้รับผิดชอบ หลักสูตรและ อาจารย์ประจำ หลักสูตร 2) กรรมการ ประจำคณะ	1 เม.ย.59	รายงานผลการ ประเมิน กระบวนการ ในภาพรวม	✓		เปรียบเทียบผลที่ เกิดขึ้นจริงในทุก กระบวนการทุก ขั้นตอนว่าเป็นไป ตามกระบวนการ ที่กำหนดหรือไม่	มีการแจ้งผลที่ เกิดขึ้นในทุก กระบวนการใน ที่ประชุม กรรมการประจำ คณะ	มีการนำผลการ ประเมินไปพัฒนา ระบบ กลไกการจัด สิ่งสนับสนุนการ เรียนรู้	มีการเสนอแนว ปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับ การพัฒนาระบบ การสำรวจความ ต้องการสิ่ง สนับสนุนการ เรียนรู้แบบ on demand และได้ เผยแพร่ไปยัง หน่วยงานภายใน มหาวิทยาลัยและ ภายนอก มหาวิทยาลัยได้ ประยุกต์ใช้โดยมี หนังสือตอบรับการ ประยุกต์ใช้ระบบฯ และผลการ ประยุกต์ใช้ระบบฯ อย่างเป็นรูปธรรม กลับมายังคณะฯ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ระบบกลไกถือเป็นส่วนสำคัญของการบริหารหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษา เนื่องจากการมีระบบที่ดีก็คือการมีขั้นตอนที่ดีที่ในการใช้ดำเนินงาน ส่วนการมีกลไกที่ดีก็คือการมีการดำเนินการที่ดีในแต่ละขั้นตอนของหลักสูตร การมีระบบและกลไกที่ดีแล้ว จำเป็นต้องมีการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไกนั้น ๆ อีกด้วย เพราะจะทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานของแต่ละขั้นตอนว่าได้ดำเนินการครบถ้วนหรือไม่ ทั้งนี้ ระบบกลไก รวมทั้งการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไกตามตัวบ่งชี้ภายใต้เกณฑ์ประเมินประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรนั้นต้องดำเนินการภายใต้วงจรคุณภาพ PDCA ที่ชัดเจน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาในแต่ละขั้นตอนอันจะนำไปสู่ความมีคุณภาพและมาตรฐานทั้งระบบการบริหารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาไทยให้มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบกลไก และการประเมินกระบวนการภายใต้ระบบกลไกตามตัวบ่งชี้ภายใต้เกณฑ์ประเมินประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรที่ตอบสนองต่อการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพต่อไปและดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สาระสำคัญของบทความวิชาการนี้สถาบันอุดมศึกษาของไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้ผลการบริหารหลักสูตรและผลการประเมินประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรมีผลและค่าคะแนนที่ดีขึ้น รวมทั้งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความเข้าใจและองค์ความรู้การประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยในการยกระดับการพัฒนากระบวนการและการประเมินกระบวนการตามตัวบ่งชี้ภายใต้เกณฑ์ประเมินประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรระดับคณะและระดับสถาบันได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบันศึกษาระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). *คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบันศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). *คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบันศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2558). *รวมบทความทางการประเมินโครงการ ชุดรวมบทความเล่มที่ 4*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Arveson, P. *The Deming Cycle*. ค้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559, จาก <http://balancedscorecard.org/Resources/Articles-White-Papers/The-Deming-Cycle>
- Johnson, W. L. (1984). "Using a System Approach in Education", Education. Vol.2 Winter.
- Kindred, A. R. (1980). *Data Systems and Management; Introduction to Systems Analysis, and Design*. (2nd Ed). Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, Inc.
- Lucas, Jr. H. (1985). *The Analysis, Design, and Implementation of Information Systems*. (3rd Ed.) New York: McGraw Hill Book Co.
- Moen., R. M. (2009). *Foundation and History of the PDSA Cycle*. This paper was presented to the Asian Network for Quality Conference in Tokyo, Japan. September 17, 2009.
- Scott, W. G. (1967). *Organization Theory*. Homewood, Ill., Richard D. Irwin, Inc.
- Semprevivo, P. C. (1976). *System Analysis: Definition, Process, and Design*. Chicago: Science Research Associates, Inc.

การบริหารเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน
CREATIVE ADMINISTRATION FOR THE DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE
QUALITY IN EDUCATION

2

วชิรศักดิ์ มัชฌิมากโร*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารเชิงสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน การบริหารเชิงสร้างสรรค์มีหลักการสำคัญ คือ ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการบริหารได้ตลอดเวลา ดังนั้นผู้บริหารเชิงสร้างสรรค์จึงควรมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) มีลักษณะของผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง หมายถึง ผู้นำที่รับผิดชอบในสิ่งที่ตนได้ให้สัญญาและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และ 2) มีกรอบความคิดแบบเติบโต หมายถึง มีพื้นฐานความเชื่อว่าคุณสมบัติพื้นฐานที่ติดตัวมาเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการนำไปประยุกต์ใช้และจากประสบการณ์

คำสำคัญ: การบริหารเชิงสร้างสรรค์ ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง กรอบความคิดเติบโต

ABSTRACT

The objective of this article is to propose the opinion about creative administration for the development of sustainable quality in education. Flexibility and adaptability in educational administration context which changing over time are major principles of creative administration. Creative administrators should have two main characteristics ; 1) characteristic of transformational leader and 2) characteristic of growth mindset. The transformational leader means one who has responsibility in his promise and can operate economic, social and political change. The growth mindset leader's fundamental belief was based on the basic trait of human being that can be changed by applying and experience.

Keywords: creative administration, transformational leader, growth mindset

บทนำ

การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งจะส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติให้เกิดการพัฒนาไปได้อย่างเจริญรุ่งเรือง สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพมาตรฐาน อันได้แก่สติปัญญา และความเป็นเลิศของมนุษย์ การศึกษาในอนาคตจะเน้นคุณภาพทางการศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ให้เป็นคนมีความรับผิดชอบให้ร่วมมือสามัคคี ผนึกกำลังกัน (ฉวีวรรณ บุญคุ้ม, 2541, หน้า 33)

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญและเป็นตัวแปรที่จะส่งผลต่อความสำเร็จหรือคุณภาพการศึกษาแต่กลับปรากฏว่ามีรายงานการวิจัยและผลจากการแข่งขันต่าง ๆ ชี้ว่าการศึกษาไทยในปัจจุบันมีคุณภาพการศึกษาดกต่ำไม่ทันโลกไม่สามารถพัฒนาคนไทยให้เป็นคนยุคใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549, หน้า 115) สาเหตุของความล้มเหลวนี้อาจมีหลายประการแต่สาเหตุหนึ่งที่เป็นไปได้น่าจะมาจากการบริหารด้วย ไฟทอรี่ สีนลาร์ตัน (2549 อ้างอิงใน พิมพ์ธาดา วัฒนวงศ์ปัญญา, ปองสิน วิเศษสิริ และ ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2556, หน้า 210) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้ผลเท่าที่คาดหวังว่าเป็นเพราะการศึกษาของไทยมีลักษณะตามอย่างประเทศตะวันตกมาตลอดทำให้เกิดปัญหาตามมา กล่าวคือ การจัดการศึกษาของไทยและการผลิตบุคลากรทางการศึกษาของไทยไม่สอดคล้องกับพื้นฐานธรรมชาติและวัฒนธรรมของไทย จึงก่อให้เกิดการบริโภคนิยมทางการศึกษาอันหมายถึงระบบการศึกษาไทยได้กลายเป็นระบบบริโภคนิยมอย่างในปัจจุบันนี้

นอกจากนี้แม้จะมีการวิจัยของนักวิชาการหลายท่านเพื่อจะนำองค์ความรู้มาพัฒนาและสร้างรูปแบบของความเป็นผู้นำ ภายใต้บริบทของสังคมไทยก็พบว่า กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ได้พัฒนาขึ้นก็ยังอยู่ภายใต้สภาวะแวดล้อมของสังคมตะวันตก ทำให้เป็นข้อจำกัดของการนำไปใช้ประโยชน์ ดังนั้นเมื่อนำผลวิจัยที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารในสังคมไทยจึงไม่สะท้อนผลเท่าที่ควร เนื่องจากผลการวิจัยที่ได้เหมาะกับบริบทของสังคมตะวันตกมากกว่า ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยควรหันกลับมาดูการบริหารในบริบทของสังคมไทยและกำหนดแนวคิด รูปแบบการบริหารที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยเพื่อให้ผู้บริหารนำไปปฏิบัติได้จริง

ผู้เขียนเห็นด้วยว่าปัจจุบันยังมีปัญหาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึงได้ประมวลความรู้จากการศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยต่าง ๆ มาประกอบเป็นทางเลือกหนึ่งในการบริหารและตั้งชื่อเรียกว่า “การบริหารเชิงสร้างสรรค์” โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อนำเสนอความคิดเกี่ยวกับการบริหารแนวใหม่อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

คุณภาพการศึกษา

เป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในทุกระดับย่อมมีตรงกัน คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับ “คุณภาพการศึกษา” ก่อน ซึ่งในบทความนี้จะนำเสนอใน 2 มิติ ได้แก่

1. มิติด้านความหมาย มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษาไว้ อาทิ

เข้มทอง ศิริแสงเลิศ (2540, หน้า 25) ได้ให้ความหมายว่า คุณภาพการศึกษาหมายถึง คุณลักษณะของการจัดการศึกษาที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ 3 ด้าน คือด้านมาตรฐานการศึกษา ด้านความมุ่งหมายของผู้ให้บริการการศึกษา และด้านความต้องการของผู้รับบริการ

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2542, หน้า 8) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษาหมายถึงการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ตรงตามความมุ่งหมายของผู้ให้บริการ ตรงตามมาตรฐานการศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการโดยใช้กระบวนการบริหารการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาจนเกิดคุณลักษณะตรงตามมาตรฐานการศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ

สมกุล ถาวรกิจ (2543, หน้า 14) อธิบายว่า คุณภาพการศึกษาหมายถึงผลของการดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นผลให้การจัดการศึกษาได้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญที่สุด คือบัณฑิตมีความรู้ความสามารถมีคุณสมบัติตามที่ต้องการ

ดารณี ปัทมสีมา (2550, หน้า 33) ได้สรุปไว้ว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึงคุณลักษณะของการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตรโดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงานว่ามีความสอดคล้องกับที่กำหนดไว้อย่างดีเพียงใด ทั้งนี้จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญาความรู้ความสามารถ จริยธรรมคุณธรรม จะได้เป็นการตอบสนองความต้องการของสังคม

วีระยุทธ ขาตะกาญจน์ (2552, หน้า 74) ให้ความหมายว่า คุณภาพการศึกษาหมายถึง คุณลักษณะของการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตร ซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานว่ามีความสอดคล้องกับที่กำหนดไว้เป็นอย่างดีทั้งนี้ต้องก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้มารับบริการอันได้แก่ นักเรียน และผู้ปกครอง อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมที่ต้องการผู้สำเร็จการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ

สรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานด้านการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาและความต้องการของผู้รับบริการและสังคม

2. มิติด้านความสำคัญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ระบุว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ มีสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการศึกษาจึงอยู่ที่คนไทยโดยทั่วไปที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพดังนี้ 1) ทางกาย คือมีสุขภาพดี สมบูรณ์ แข็งแรง 2) ทางจิตใจ คือเข้มแข็งอดทน สามารถเผชิญกับปัญหาและแรงกดดันต่าง ๆ ได้ 3) ทางสติปัญญา คือ การใช้ความคิดและเหตุผลอย่างมีสติ 4) ความรู้คือการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมปัจจุบัน 5) คุณธรรมและจริยธรรม คือการให้ผู้เรียนแสดงออกในรูปของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ 6) มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต คือการให้ผู้เรียนรักวัฒนธรรมไทย มีเอกลักษณ์ไทย และ 7) อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข คือผู้ได้รับการศึกษาจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

เป้าหมายของการจัดการศึกษาทั้ง 7 ประการนี้จะบรรลุผลหรือไม่และมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจัดการศึกษา หากการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพก็ย่อมมีผลให้บรรลุเป้าหมายได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า คุณภาพการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและคุณภาพของคน เนื่องจากคุณภาพการศึกษามีผลหรือมีอิทธิพลต่อความรู้ ความสามารถและศักยภาพ อันได้แก่

สติปัญญาและความเป็นเลิศของมนุษย์ (ดารณี ปัทนิสามะ, 2550, หน้า 34) นอกจากนี้ การศึกษาที่มีคุณภาพ หรือคุณภาพของการศึกษายังมีความสำคัญต่อสิ่งอื่น ๆ ด้วย ดังนี้

1. คุณภาพการศึกษามีความสำคัญต่อความเชื่อมั่นของประชาชน เนื่องจากการศึกษาที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานจะทำให้ประชาชนทุกคนเชื่อมั่นได้ว่าลูกหลานที่ได้รับการศึกษาในสถานศึกษาที่มีมาตรฐานสูงจะมีคุณภาพมีความสามารถ มีศักยภาพเพียงพอในการทำงาน และประกอบอาชีพ (รุ่ง แก้วแดง, 2540, หน้า 11)

2. คุณภาพการศึกษามีความสำคัญต่อการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการและสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการคุณภาพการศึกษาเป็นหัวใจของความเป็นเลิศ โดยเฉพาะเรื่องการทำให้ทรัพยากรมีคุณภาพ (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2540, หน้า 28)

กล่าวได้ว่า คุณภาพการศึกษามีความสำคัญต่อการสร้างคนให้มีคุณลักษณะที่ต้องการได้อย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงอนาคตที่พัฒนาและเจริญก้าวหน้าของสังคมและประเทศชาติด้วย

การก่อเกิดแนวคิดด้านคุณภาพการศึกษา

แม้ว่าความสนใจด้านคุณภาพการศึกษาเพิ่งจะเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ แต่ความสนใจในเรื่องคุณภาพนั้นมีมานานแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 1664 คือในบันทึกของ Jean Baptiste Colbert ได้กล่าวไว้ว่า “หากโรงงานของเราสามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพชั้นเยี่ยมด้วยความใส่ใจ ชาวต่างชาติก็จะเห็นประโยชน์ ของการซื้อสินค้าของฝรั่งเศสและเมื่อนั้นเงินจะไหลเข้ามาสู่อาณาจักรฝรั่งเศสของพวกเรา” (วีระยุทธ ขาตะกาญจน์, 2552, หน้า 66) จากนั้นมาอีก 200 กว่าปีก็มีการเคลื่อนไหวของกระแสคุณภาพจนเป็นรูปธรรมตามลำดับมากยิ่งขึ้น

เริ่มจากประเทศสหรัฐอเมริกาในระยะแรกของการเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบสินค้า (Inspection) เพื่อใช้ในการควบคุมคุณภาพ คือในปี ค.ศ. 1920 ที่ Bell Telephone ได้มีการควบคุมคุณภาพที่เน้นด้านกระบวนการ (Process – Oriented Quality Control) โดยใช้เทคนิคทางสถิติ ได้แก่ การสุ่มตัวอย่างและแผนผังการควบคุม แต่เมื่อมาถึงระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 การควบคุมคุณภาพเปลี่ยนไปเน้นที่ตัวสินค้าแทนกระบวนการ และเริ่มมีแนวคิดในการวางแผนคุณภาพ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการนำแนวคิด Right the first time เข้ามาใช้ในกองทัพซึ่งในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้สนใจเกี่ยวกับคุณภาพได้มีการก่อตั้ง American for Quality Control (ASQC) ขึ้นแต่ต่อมาในปีค.ศ. 1997 ได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น American Society for Quality (ASQ) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การควบคุมคุณภาพได้เปลี่ยนจุดเน้นจากตัวสินค้ากลับมาเป็นกระบวนการผลิตแทน พร้อมกับมีแนวคิดในการให้ความสำคัญกับ ฝ่ายบริหารในการเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพและให้มีการประยุกต์ใช้แนวคิดคุณภาพไปยังส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สายการผลิตด้วย

ย้อนกลับไปในทศวรรษ 1980 (ค.ศ. 1980 – 1989) มีหนังสือที่เขียนโดย Crosby ชื่อว่า Quality is Free ออกจำหน่ายทำให้กระแสเกี่ยวกับคุณภาพได้กลับคืนสู่ความคิดของคนอเมริกันอีกครั้งอันเป็นปัจจัยให้มีการก่อตั้งรางวัลคุณภาพขึ้นมาชื่อว่า Malcolm Baldrige National Quality Award (MBNQA) เพื่อมอบให้กับบริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ผ่านการประเมินของคณะกรรมการว่ามี ผลงานด้านคุณภาพที่ยอดเยี่ยม แต่ต่อมาในทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมาจะเป็นยุคของการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กร (Total Quality Management : TQM) ซึ่งมีจุดเน้นสำคัญ คือการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องและให้ความสำคัญต่อความพึงพอใจของลูกค้า

สำหรับรางวัลคุณภาพแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา “MBNQA” นี้ถือเป็นต้นแบบรางวัลคุณภาพแห่งชาติที่ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศทั่วโลกนำไปประยุกต์ใช้โดยเรียกชื่อแตกต่างกันไป อาทิ รางวัล Australian Business Excellence Award (ABEA) ของประเทศออสเตรเลีย รางวัล Singapore Quality Award (SQA) ของประเทศสิงคโปร์ และรางวัล Thailand Quality Award (TQA) ของประเทศไทย ซึ่งรางวัล TQA ของประเทศไทยนี้ สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการประเมิน โดยรางวัล TQA เริ่มขึ้นในแวดวงทางธุรกิจก่อนแล้วจึงได้พัฒนาเข้ามาสู่ระบบราชการด้านการศึกษาที่ได้มีการริเริ่มนำแนวทางดังกล่าวนี้มาประยุกต์ ใช้ในสถาบันและสถานศึกษาต่าง ๆ โดยได้กำหนดเกณฑ์ด้านการจัดการศึกษาเพื่อผลงานที่เป็นเลิศ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2541 เพื่อช่วยให้มีการทำความเข้าใจและปรับใช้ในวงการศึกษาเพื่อการปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนโดยยึดหลักการดำเนินงานเชิงระบบสู่ความเป็นเลิศและได้มาตรฐานสากล

ในซีกโลกตะวันออกประเทศญี่ปุ่นก็ได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าในเรื่องคุณภาพเป็นอย่างยิ่ง ประเทศญี่ปุ่นมีพัฒนาการด้านคุณภาพโดยเริ่มต้นจากการนำแนวคิดเรื่อง Inspection จากสหรัฐอเมริกาเข้ามาใช้ในวงการอุตสาหกรรม เมื่อปี ค.ศ. 1946 สหรัฐอเมริกาส่งการให้คนญี่ปุ่นเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีในการควบคุมคุณภาพแนวใหม่ มีการสอนหลักสูตร CCS (Civil Communication Sections) ให้กับชาวญี่ปุ่นโดยวิทยากรซึ่งส่วนใหญ่มาจากบริษัท Bell ในสหรัฐอเมริกา ปีค.ศ. 1951 ประเทศญี่ปุ่น

ได้ก่อตั้งรางวัล Deming ขึ้น และในปี ค.ศ. 1954 Joseph M. Juran ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านคุณภาพที่มีชื่อเสียงระดับโลก ได้เดินทางไปบรรยายที่ประเทศญี่ปุ่นพร้อมทั้งให้แนวความคิดเกี่ยวกับการมีบทบาทสำคัญของฝ่ายบริหารต่อความสำเร็จในเรื่องคุณภาพ ตลอดจนให้มีการนำแนวคิดเรื่องคุณภาพไปใช้ในทุกส่วนขององค์กร ปีค.ศ. 1956 – 1962 ญี่ปุ่นมีการเผยแพร่แนวคิดเรื่องคุณภาพอย่างจริงจังให้กับประชาชนทั้งประเทศในหลาย ๆ ลักษณะ จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ประเทศญี่ปุ่นนับว่าเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านคุณภาพประเทศหนึ่งในโลกทั้งนี้แนวคิดสำคัญของญี่ปุ่นที่มีต่อคุณภาพมี 4 ประการ คือ (วีระยุทธ ชาติตะกานัญญ์, 2552, หน้า 71) 1) Competitive Strategy (กลยุทธ์เชิงแข่งขัน) 2) Job for Everyone (คุณภาพเป็นงานของทุกคน) 3) Deeper Understanding of Quality (ความเข้าใจในคุณภาพอย่างลึกซึ้ง) 4) Company – Wide Quality Control (การควบคุมคุณภาพทั่วทั้งองค์กร/บริษัท) จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า คุณภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในโลกยุคปัจจุบันและคุณภาพเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเพราะฝ่ายบริหารมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในเรื่องคุณภาพ

การบริหารการศึกษาในยุคของการปฏิรูปการศึกษา

การนำองค์การไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารทุกคนให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจนโยบายของการจัดการศึกษาให้ชัดเจนและคิดหาแนวทางกระบวนการที่จะขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายดังกล่าวมีแนวคิดและวิธีการบริหารหลากหลายรูปแบบที่ได้ถูกนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์นี้แต่ในบทความนี้จะขอนำมากล่าวเพียง 3 วิธี ดังนี้

1. การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management : RBM) เป็นการบริหารที่ให้ความสำคัญต่อผลการดำเนินงานและการตรวจวัดผลสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรในด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและผลลัพธ์ โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators : KPIs) เป้าหมาย (Targets) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ไว้ล่วงหน้าด้วยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร สมาชิกขององค์กร ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในกลุ่มต่าง ๆ (วีระยุทธ ชาติตะกานัญญ์, 2552, หน้า 3) ซึ่งการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 คือ การวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร เป็นการกำหนดทิศทางโดยรวมว่าต้องการที่จะทำอะไร และทำอย่างไร

ขั้นที่ 2 คือ การกำหนดรายละเอียดของตัวชี้วัดผลดำเนินงานเป็นการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนของแต่ละตัวชี้วัดทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ เวลาและสถานที่หรือความครอบคลุม

ขั้นที่ 3 คือ การวัดและการตรวจสอบผลการดำเนินงาน เป็นการจัดให้มีการตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละตัวชี้วัดตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 คือ การให้รางวัลตอบแทน เป็นการที่ผู้บริหารจะต้องมีการให้รางวัลตอบแทนตามระดับของผลงานที่ได้ตกลงกันไว้และอาจมีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงผลงานด้วย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญคือ ผู้บริหารระดับสูงมีความเข้าใจและสนับสนุน การจัดระบบข้อมูลผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาบุคลากรและองค์กร การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์นี้เป็นนวัตกรรมทางการบริหารที่ประเทศต่าง ๆ ที่พัฒนาแล้วได้นำมาใช้เพื่อการปฏิรูประบบราชการให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

2. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) เริ่มขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงทศวรรษ 1980 ต่อมาได้มีการนำไปใช้ในประเทศแคนาดา นิวซีแลนด์ ฮังการี อิสราเอล ฯลฯ สามารถสร้างความสำเร็จในการจัดการศึกษาได้ในระดับที่น่าพึงพอใจ หลักการสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานคือการกระจายอำนาจการบริหารให้สถานศึกษาอย่างแท้จริง กล่าวคือ สถานศึกษาได้บริหารงานไปตามความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาเองโดยคณะกรรมการของสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนนักเรียน ฯลฯ มีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบและการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อแก้ปัญหาและจัดกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาของโรงเรียน

หลักการสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีดังนี้ (ดิเรก วรรณเศียร, 2545, หน้า 14-15)

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางลงไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เป็นการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แก่ ครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร การตัดสินใจและร่วมจัดการศึกษา

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) หมายถึง การคืนอำนาจให้ท้องถิ่น และประชาชนได้จัดการศึกษาอีกครั้งโดยการให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบคร้ว องค์กรชุมชน และ สถานประกอบการมีสิทธิ ในการจัดการศึกษาได้

4. หลักการบริหารตนเอง (Self – Management) หมายถึง การให้สถานศึกษามีระบบการบริหารด้วยตนเองมี อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินงานด้วยตนเองซึ่งอาจแตกต่างกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพความพร้อมและ สถานการณ์ของแต่ละสถานศึกษา

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) หมายถึง การที่ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและ ควบคุมมาตรฐานโดยมีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สำหรับรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่นิยมมี 4 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก (Administrative Control SBM) 2) รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก (Professional Control SBM) 3) รูปแบบที่ชุมชนมีบทบาทหลัก (Community Control SBM) 4) รูปแบบที่ครูและชุมชนมีบทบาทหลัก (Professional / Community Control SBM) อย่างไรก็ตาม มาตรา 40 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ใช้รูปแบบการบริหารที่มีชุมชนเป็นหลักโดยให้ชุมชนมี บทบาทหน้าที่ทั้งเป็นกรรมการที่ปรึกษาและกรรมการบริหารสถานศึกษา

3. การบริหารแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กร (Total Quality Management) หรือเรียกย่อ ๆ ว่า TQM เป็นระบบการ บริหารงานที่เน้นคุณภาพในทุก ๆ ด้านและทุก ๆ กิจกรรมขององค์กรโดยที่ทุกคนต้องให้ความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบ เริ่มจาก การทำให้ถูกต้องตั้งแต่ครั้งแรก (Right the First Time) แล้วปรับปรุงการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

TQM ก่อกำเนิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 มีแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตสินค้าให้ได้มาซึ่งคุณภาพตามความต้องการของ ลูกค้าและแนวคิดนี้มีความชัดเจนมากขึ้นเมื่อองค์กรมาตรฐานสากลได้ประกาศใช้ระบบคุณภาพ หรือที่เรียกว่ามาตรฐานคุณภาพ ISO 9000 ในปี ค.ศ. 1987 หลักการสำคัญของ TQM มี 3 ประการคือ (วีระยุทธ ชาทะกาญจน์, 2552, หน้า 11) ประการที่ 1 การมุ่ง ความสำคัญของลูกค้า (Customer Focus) โดยผู้ปฏิบัติงานจะต้องระบุให้ชัดเจนว่างานแต่ละเรื่องใครเป็นลูกค้าหรือเป็นผู้ที่จะต้อง นำผลที่ได้จากการทำงานของเราไปใช้ และมุ่งทำให้บุคคลเหล่านั้นมีความพึงพอใจในผลงานที่ได้รับ ประการที่ 2 การปรับปรุง กระบวนการทำงาน (Process Improvement) เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจะต้องมีการปรับปรุงกระบวนการทำงาน อยู่เสมอและมีวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานโดยมีการวางแผน ดำเนินการแก้ปัญหา ตรวจสอบผลการแก้ปัญหาและนำ วิธีการแก้ปัญหาที่ได้ผลไปกำหนดเป็นแนวปฏิบัติ และประการที่ 3 การให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม (Total Involvement) ในงานที่เป็น ภาระหน้าที่ของหน่วยงาน โดยทุกคนต้องรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายและรับผิดชอบในผลการปฏิบัติงานโดยรวมของทั้ง หน่วยงานและขององค์กรร่วมกัน

จากหลักการสำคัญทั้ง 3 นี้หากนำมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ผู้บริหารควรจะต้องตระหนักในแนวคิด 3 ประการ ที่สอดคล้องกับหลักการสำคัญข้างต้นอันได้แก่

1. การมุ่งให้ความสำคัญกับนักเรียนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
2. การปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน
3. การเข้ามามีส่วนร่วมของทุกคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำความคิดที่หลากหลายมาปรับปรุงคุณภาพของการทำงาน และผู้บริหารควรตระหนักในเรื่องของการทำให้ถูกต้องตั้งแต่ครั้งแรกและทุก ๆ ครั้งในการดำเนินงาน

การบริหารเชิงสร้างสรรค์

คำว่า “สร้างสรรค์” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “create” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 1178) ให้ความหมายว่า สร้างสรรค์ ก. สร้างให้มีให้เป็นขึ้น (มักใช้ในทางนามธรรม) เช่น สร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้แก่สังคม ว. มีลักษณะ ริเริ่มในทางดี เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะสร้างสรรค์

ดังนั้น การบริหารเชิงสร้างสรรค์ในบทความนี้ จะหมายถึง 1) รูปแบบการบริหารที่แปลกใหม่ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการ บริหารปกติหรือ 2) เป็นรูปแบบการบริหารที่เกิดจากการนำเอารูปแบบการบริหารเดิมมาดัดแปลงหรือประยุกต์ให้เกิดรูปแบบการ บริหารที่มีความแตกต่างไปจากเดิมแต่รูปแบบการบริหารเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 2 รูปแบบนี้จะต้องมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนให้ เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการบริหารได้ตลอดเวลา โดยมีเงื่อนไขว่าการปรับเปลี่ยนนี้ต้องส่งผลกระทบในทางที่ดีต่อ เป้าหมายในการบริหาร ซึ่งการบริหารเชิงสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้บริหารมีคุณลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง ตามทฤษฎีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงของเบิร์นส์ (Burns' Theory of Transformational Leadership) อธิบายว่าภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ผู้นำและผู้ตามช่วยกันยกระดับความมีจริยธรรมและแรงจูงใจซึ่งกันและกัน ผู้นำจะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนได้ให้สัญญาและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงจะพยายามเปลี่ยนแปลงให้ผู้ตามมีค่านิยมในด้านความยุติธรรม ความเสมอภาค ความสันติสุข ความเป็นเลิศและหลุดพ้นจากการยึดติดอยู่ในอารมณ์ทางลบ เช่น กลัว โลภ อิจฉา ริษยา หรือเกลียดแค้น (สิริอร วิชชาวุธ, 2554, หน้า 56) ผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงจะสามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ด้วยลักษณะ 7 ประการต่อไปนี้

1.1 มีวิสัยทัศน์ (Vision) ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล

1.2 มีความสามารถในการสื่อสาร (Communication) สามารถสื่อสารให้หมู่คณะเกิดภาพอนาคตที่ต้องการร่วมกันอย่างชัดเจนตรงกัน

1.3 มีความคิดริเริ่ม (Initiative) ที่จะทำโครงการต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้วิสัยทัศน์เป็นจริงได้และสามารถชักชวนผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยกันอย่างเต็มใจ

1.4 ประสานประโยชน์ (Collaboration) เข้าใจความต้องการของหน่วยงานและของลูกน้องสามารถประสานประโยชน์ให้ทุกฝ่ายได้รับสิ่งที่ตนต้องการสูงสุด

1.5 มีความสามารถ (Ability) ที่จะนำหมู่คณะให้ทำงานสำเร็จตามเป้าหมายได้และมีความสามารถที่จะทำให้วิสัยทัศน์เป็นความจริงได้ ผู้นำต้องมีความสามารถแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นในการทำงานได้และเป็นที่ยิ่งในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา

1.6 มีความน่าเชื่อถือ (Credibility) ผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ปฏิบัติตามที่ตนสอนหรือตักเตือนผู้อื่น มีความจริงใจ มีความรับผิดชอบ มีความมุ่งมั่น เป็นคนเอางานเอากายและกล้าตัดสินใจ

1.7 มีคุณธรรม (Morality) เป็นคนดียึดหลักศีลธรรมรวมทั้งสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยะวาจา อรรถจริยา สมานัตตา) และพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)

2. เป็นผู้มีการรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) คำว่า กรอบความคิด (Mindset) Carol S. Dweck (2003 อ้างอิงใน ดเว็ค แครอล เอส, 2550, หน้า 6) ให้ความหมายไว้ดังนี้ Mindset (noun) a set of beliefs or a way of thinking that determines one's behavior, outlook and mental attitude. แปลความได้ว่า กรอบความคิด (คำนาม) คือ ชุดของความเชื่อ หรือ วิธีของความคิดที่ส่งผลถึงพฤติกรรมท่าที และทัศนคติ

นอกจากนี้ Dweck ยังได้อธิบายว่า กรอบความคิดแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (อ้างอิงใน ดเว็ค แครอล เอส, 2007, pp. 13-14)

1. กรอบความคิดจำกัด (Fixed Mindset) หมายถึง การที่มีความเชื่อว่า คุณสมบัติต่าง ๆ ของคนเรากำหนดมาแล้วตั้งแต่ยังเป็นเด็ก และมีความสัมพันธ์กับความเป็นตัวตนของเรา เช่น เชื่อว่าระดับไอคิว ของคนเราเป็นตัวบอกเรื่องราวของความฉลาด บุคลิกลักษณะ หรือคุณลักษณะที่จะถูกประเมินค่าว่าจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เป็นต้น

2. กรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) มีพื้นฐานความเชื่อที่ว่า คุณสมบัติพื้นฐานที่ติดตัวมาว่าเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้จากความพยายาม แม้ว่าคนเราอาจจะแตกต่างกันในด้านพรสวรรค์ ความถนัด ความสนใจหรืออารมณ์แต่ทุก ๆ คนสามารถเปลี่ยนแปลงและเติบโตได้จากการนำไปประยุกต์ใช้และจากประสบการณ์ คนที่มีการรอบความคิดนี้เชื่อว่าศักยภาพที่แท้จริงของคนเราเป็นสิ่งที่ไม่มีใครรู้ล่วงหน้า แรงปรารถนาที่จะพัฒนาตนเองแม้ว่าผลที่ได้อาจจะไม่เป็นอย่างที่คิด คือลักษณะเด่นของกรอบความคิดเติบโต

จากกรอบความคิดทั้ง 2 แบบนี้ ทำให้เกิดพฤติกรรมที่แตกต่างกันของผู้บริหาร คือผู้บริหารที่มีการรอบความคิดจำกัดจะเป็นผู้ที่กลัวการท้าทายไม่กล้าเสี่ยงที่จะทำอะไรต่างไปจากเดิมดังนั้นการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนางานจึงมีน้อยตรงข้ามกับผู้บริหารที่มีการรอบความคิดเติบโตจะตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่ท้าทายและความสำคัญของความพยายามทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ที่นำไปสู่การปฏิบัติสำหรับตนเองและคนอื่น ๆ

สรุปและอภิปรายผล

คุณภาพการศึกษาที่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์กำหนดนั้นเป็นเป้าหมายของสถานศึกษาหรือสถาบันการศึกษาทุกแห่งแต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นซึ่งบทความนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นคือการรักษาหรือสืบทอดความเป็นมาตรฐานนี้ให้คงอยู่ยืนยาว ว่าจะเป็นไปได้ได้อย่างไร คุณสมบัติของผู้เรียนที่เป็นคน “เก่ง ดี และมีสุข” เป็นเป้าหมายโดยรวมของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในจะมาจากองค์ประกอบ 9 ด้าน ได้แก่ 1) ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์

และแผนการดำเนินการ 2) การผลิตบัณฑิต 3) กิจกรรมการพัฒนานักศึกษา 4) การวิจัย 5) การบริการทางวิชาการแก่สังคม 6) การทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม 7) การบริหารและการจัดการ 8) การเงินและงบประมาณ และ 9) ระบบกลไกการประกันคุณภาพ จะเห็นได้ว่า การบริหารและการจัดการเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดคุณภาพตามเป้าหมาย นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยหลายเรื่อง อาทิ การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารสถานศึกษานูบาลเอกชนเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศในจังหวัดนครปฐม การพัฒนาระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน และการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับประถมศึกษา ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนแสดงให้เห็นความสำคัญของการบริหารภายใต้การขับเคลื่อนของกลไกหลักคือผู้บริหาร และคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารที่จะขับเคลื่อนให้เกิดคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามการนำเสนอของบทความนี้ คือ การเป็นผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงและการเป็นผู้มีกรอบความคิดเติบโต

เอกสารอ้างอิง

- เข็มทอง ศิริแสงเลิศ. (2540). *การวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉวีวรรณ บุญคุ้ม. (2541). *รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันราชภัฏนครปฐม*. นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- ดเว็ค, แครอล เอส. (2550). *เปลี่ยน Mindset ชีวิตเปลี่ยน แปลจาก Mindset : The New Psychology of Success* โดยวิโรจน์ ประสิทธิ์วรรณ. กรุงเทพฯ: อี ไอ สแควร์.
- ดารณี ปัทมสามะ. (2550). *การศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร*. ปริญญาโท ค.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดิเรก วรรณเศียร. (2545). *การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ ค.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ธิดา วัฒนวงศ์ปัญญา, ปองสิน วิเศษศิริ และไพฑูรย์ สีนารัตน์. (2556). กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำแบบไทยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 3(2) : 208-221.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รุ่ง แก้วแดง. (2540, สิงหาคม). คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทยระบบที่ต้องสร้าง. *มติชนรายวัน*. หน้า 11
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. (2540). *หลักการอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- วิระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2552). *เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามีอาชีพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมกุล ถาวรกิจ. (2543). *รูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ*. ปริญญาโท ค.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2542, มกราคม). การประกันคุณภาพการศึกษา พลังและความหวัง. *วารสารปฏิรูปการศึกษา*, 1(2) : 8-9.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). *การวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). *จิตวิทยาการเป็นผู้นำ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปัญหามาตรการทางกฎหมายการแสดงฉลากโภชนาการ :
ศึกษากรณีไขมันทรานส์
LEGAL PROBLEMS ON NUTRITION LABELS: TRANS FAT

3

บุญราศรี สุริยชัยวัฒน์*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ วาทีนพงศ์พันธ์**

ดร.นิสิต อินทามโน***

ศาสตราจารย์สำเริง เมฆเกรียงไกร**

อาจารย์ธีรวัฒน์ จันทรมบูรณ์****

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการแสดงฉลากโภชนาการกล่าวอ้างข้อมูลสารอาหารที่มีไขมันทรานส์ เนื่องจากประกาศกระทรวงสาธารณสุข ออกโดยอาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 บังคับให้แสดงฉลากโภชนาการมีอยู่ด้วยกัน 3 ฉบับ ได้แก่ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่อง ฉลากโภชนาการ และประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 219) พ.ศ. 2544 เรื่อง ฉลากโภชนาการ (ฉบับที่ 2) และประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 374) พ.ศ. 2559 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ แต่ไม่ได้มีการกำหนดให้แสดงไขมันทรานส์เป็นข้อมูลสารอาหารต้องกล่าวอ้างบนฉลากโภชนาการไว้ จากการศึกษาพบว่าไขมันทรานส์เป็นไขมันที่อันตรายมากกว่าไขมันประเภทอื่น ๆ และเป็นสาเหตุปัจจัยหนึ่งของการเกิดโรคหัวใจ โรคหลอดเลือดอุดตัน และโรคไม่ติดต่อเรื้อรังอื่น ๆ ในปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการนำไขมันทรานส์มาเป็นส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์อาหารที่นิยมบริโภคในทุกช่วงวัยทั้งผลิตในประเทศและนำเข้าจากต่างประเทศ ดังนั้น หากมีการกำหนดให้แสดงไขมันทรานส์บนฉลากโภชนาการ จะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงถูกต้องและเพียงพอต่อการเลือกบริโภคและเพื่อพัฒนากฎหมายให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: ฉลากโภชนาการ, ไขมันทรานส์

ABSTRACT

This paper aims to study the problems about law enforcement of nutrient label which indicate nutrient foods including Trans-fat. Due to the notification of ministry of public health enforced under Food Act B.E. 2522, there were 3 notifications forcing to indicate the nutrient label such as the notification of ministry of public health (issue 182) B.E 2541 title nutrient label, the notification of ministry of public health (issue 219) B.E 2544 title nutrient label (second issue), and the notification of ministry of public health (issue 374) B.E 2559 title foods that have to show the nutrient information such as energy, sugar, fat, and sodium. Nevertheless, there was no law enforcement about indicating the information of Trans-fat on nutrient labels. The result revealed that trans-fat was more dangerous than other fat and was cause of heart disease, high cholesterol, embolism, and other disease. At the present, entrepreneurs use trans-fat consisted of food product that all age favor to consume both domestic and import from foreign country. Therefore, enforcing to indicate trans-fat on nutrient labels can protect consumer who received the truth information for selection by enhancement the efficiency of law.

Keywords: Nutrition Labels, Trans Fat

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขากฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*** คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

**** นักวิชาการอิสระ ด้านกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

บทนำ

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์อาหารที่จำหน่ายทั่วไปในชีวิตประจำวันมีส่วนประกอบของไขมันอยู่ด้วยคือไขมันทรานส์ (Trans Fat) ที่นอกเหนือจากไขมันอิ่มตัวซึ่งอาหารที่มีไขมันทรานส์พบได้ในผลิตภัณฑ์อาหาร ขนม และตามร้านอาหารทั่วไปอยู่ในปริมาณที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค เมื่อบริโภคไขมันทรานส์เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง มีโอกาสเสี่ยงและอาจเป็นสาเหตุปัจจัยหนึ่งของการเกิดโรคหลอดเลือดและหัวใจ เนื่องจากไขมันทรานส์มีผลทำให้ปริมาณโคเลสเตอรอลชนิดเลวหรือ (LDL: Low Density Lipoprotein) ในเลือดเพิ่มขึ้น และยังไปลดปริมาณโคเลสเตอรอลชนิดดีหรือ (HDL: High Density Lipoprotein) ซึ่งเป็นสาเหตุของการมีไขมันสะสมที่ผนังหลอดเลือดและทำให้เกิดการอุดตัน เลือดไหลไปเลี้ยงหัวใจไม่ได้ส่งผลให้เกิดโรคไขมันในเลือดสูง (ทิวาพร มณีรัตนสุกร, 2559, หน้า 120) จากข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2557 (นิตยา พันธุเวทย์และหทัยชนก ไชยวรรณ, 2558) พบว่า คนไทยมีอัตราการตายด้วยโรคหัวใจและหลอดเลือดทั้งหมด 58,681 คน หรือเฉลี่ยชั่วโมงละ 7 คนคิดเป็นอัตราการตายของโรคหัวใจและหลอดเลือด เท่ากับร้อยละ 90.34 ต่อจำนวนประชากรแสนคน จำนวนผู้เสียชีวิตจากโรคหัวใจขาดเลือด จำนวน 18,079 คน หรือ เฉลี่ยชั่วโมงละ 2 คนคิดเป็นอัตราการตายของโรคหัวใจขาดเลือด เท่ากับร้อยละ 27.83 ต่อจำนวนประชากรแสนคน โดยข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุขในช่วงปีพ.ศ. 2555-2558 (ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2557 - มิถุนายน พ.ศ. 2558) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยสาเหตุหลักของโรคดังกล่าวมาจากการบริโภคอาหารที่มีโคเลสเตอรอลสูง น้ำตาล เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และไม่ออกกำลังกาย แต่การจำกัดหรือหลีกเลี่ยงปริมาณโคเลสเตอรอลเพียงอย่างเดียวไม่สามารถช่วยควบคุมระดับไขมันในเลือดได้แต่ต้องควบคู่กันที่ได้รับไขมันจากไขมันชนิดดีซึ่งไขมันทรานส์เป็นไขมันที่ต้องหลีกเลี่ยงมากที่สุด (ทิวาพร มณีรัตนสุกร, 2559, หน้า 112)

ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาของสหรัฐอเมริกา (US FDA : The United States Food and Drug Administration) พบหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าไขมันอิ่มตัว (Saturated fat) ไขมันทรานส์ล้วนเป็นสาเหตุหลักของความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจ โรคโคเลสเตอรอลสูง โรคหลอดเลือด ภาวะโรคอ้วน เป็นต้น มีการทดลองเปรียบเทียบกับอาหารควบคุมที่ปราศจากไขมันชนิดทรานส์ พบว่าการหลีกเลี่ยงอาหารที่มีไขมันทรานส์จะช่วยลดอัตราเสี่ยงต่อโรคหัวใจได้ จึงได้เพิ่มเกณฑ์กำหนดเกี่ยวกับปริมาณไขมันทรานส์บนฉลากโภชนาการสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจที่ต้องการติดฉลากเครื่องหมายสำหรับผู้ป่วยโรคหัวใจ และได้กำหนดให้ผลิตภัณฑ์อาหารที่จำหน่ายในประเทศทั้งหมดระบุปริมาณไขมันทรานส์บนฉลากโภชนาการและมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2006 เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคและสำหรับผู้มีภาวะเสี่ยงที่จะเกิดโรคหลอดเลือดและหัวใจสามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้โดยการดูที่ฉลากโภชนาการเพื่อลดปริมาณผู้ป่วยที่ยังลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่มีค่าใช้จ่ายในการรักษาต่อรายสูงและยังช่วยลดภาระการรักษาพยาบาลจากภาครัฐได้ด้วย (วิศิฐ จະวะสิต และคณะ, 2551, หน้า 9)

เนื่องจากประเทศไทยควบคุมการแสดงฉลากโภชนาการภายใต้ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่อง ฉลากโภชนาการ และประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 219) พ.ศ. 2544 เรื่อง ฉลากโภชนาการ (ฉบับที่ 2) ไม่ได้บัญญัติไว้ว่าให้ผลิตภัณฑ์อาหารทุกชนิดต้องแสดงฉลากโภชนาการตามกฎหมาย จึงเป็นมาตรการที่ให้ความสมัครใจแก่ผู้ประกอบการ เว้นแต่ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต หรือผู้นำเข้า หากผลิตหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารที่มีการกล่าวอ้างทางโภชนาการ อาหารที่มีการใช้คุณค่าทางโภชนาการในการส่งเสริมการขาย อาหารที่ระบุกลุ่มผู้บริโภคในการส่งเสริมการขายอาหารควบคุมเฉพาะและอาหารกำหนดคุณภาพมาตรฐานซึ่งต้องยื่นขออนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเป็นผู้กำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอาหารจึงจะถูกบังคับให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การแสดงฉลากโภชนาการ จึงเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการที่ต้องมีหน้าที่ตรวจสอบผลิตภัณฑ์อาหารซึ่งการผลิตและจำหน่ายต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของการแสดงฉลากโภชนาการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับนี้และฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

ดังนั้น อาหารที่ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต ได้จำหน่ายแก่ผู้บริโภคพบว่าตามท้องตลาดมีทั้งระบุและไม่ระบุข้อมูลโภชนาการอาหาร และอาหารที่จำหน่ายบางประเภทมีการใช้ไขมันทรานส์เป็นส่วนประกอบด้วย ส่งผลให้ผู้ประกอบการ ผู้ผลิตใช้ช่องว่างเพื่อแสวงหาประโยชน์จากการไม่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางโภชนาการอาหาร จึงสมควรเพื่อให้การบังคับใช้ฉลากโภชนาการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ฉลากโภชนาการ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการแสดงฉลากโภชนาการ จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาแนวทางและสาเหตุการแสดงไขมันทรานส์ของต่างประเทศเพื่อมาปรับใช้กับมาตรการแสดงฉลากโภชนาการของประเทศไทยให้ผลิตภัณฑ์อาหารในภาชนะบรรจุตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 367) พ.ศ. 2557 เรื่อง การแสดงฉลากของอาหารในภาชนะบรรจุ ทุกชนิดที่แสดงส่วนประกอบของอาหารต้องแสดงฉลากโภชนาการ และผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์ต้องแสดงฉลากโภชนาการรูปแบบใหม่ให้กล่าวอ้างข้อมูลสารอาหารไขมันทรานส์ เพื่อให้ผู้บริโภคทราบข้อมูลคุณค่าทางโภชนาการอย่างเหมาะสมต่อความต้องการของร่างกายในแต่ละบุคคลได้ในทุกผลิตภัณฑ์อาหาร และรวมถึงพัฒนาความสามารถของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคลากรที่พร้อมจะให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารให้ได้มาตรฐานสู่ระดับสากล

1. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.1 เพื่อศึกษาความหมาย ความเป็นมา วิวัฒนาการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์

1.2 เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์ตามกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายต่างประเทศ

1.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภครวมถึงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์

1.4 เพื่อเสนอแนะมาตรการและหาแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์

2. สมมติฐานของการศึกษา

มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศแตกต่างกัน

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการแสดงฉลากโภชนาการและความสำคัญของการกล่าวอ้างไขมันทรานส์บนฉลากโภชนาการของผลิตภัณฑ์อาหารที่มีไขมันทรานส์ในไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบจากแนวทางของมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา สาธารณรัฐไต้หวัน สหพันธรัฐมาเลเซีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ภายใต้ขอบเขตพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 และประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่เกี่ยวกับการแสดงฉลากโภชนาการ

4. วิธีดำเนินการศึกษา

การทำวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยกฎหมายและกฎระเบียบปฏิบัติ ประกาศกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลากโภชนาการ โดยค้นคว้าจากวิทยานิพนธ์ หนังสือตำรา หนังสือวิชาการ บทความ รายงานการวิจัย ตั๋วบทกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติที่ใช้อยู่ในห้องสมุดหรือสถาบันต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เอกสารบทความต่าง ๆ ทั้งรูปแบบสิ่งพิมพ์ตลอดถึงสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณภาพโดยวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เหมาะสม ถูกต้อง และเชื่อถือได้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีไขมันทรานส์เป็นองค์ประกอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางและมาตรการคุ้มครองและแก้ไขปัญหาต่อไป

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงความหมาย ความเป็นมา วิวัฒนาการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์

2. เพื่อให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์ในประเทศไทยและของต่างประเทศ

3. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์

4. เพื่อให้ทราบถึงมาตรการและแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์

ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มี

ส่วนประกอบของไขมันทรานส์

1. ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

แนวความคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคจากการบริโภคสินค้าได้รับอิทธิพลมาจากการเรียกร้องในคดีละเมิดให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ซึ่งมีความชำรุดบกพร่องภายใต้หลักความรับผิดชอบ หลักความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากความประมาทเลินเล่อ หรือ ทฤษฎีความรับผิดในทางละเมิด ผู้ประกอบธุรกิจอาจต้องรับผิดโดยไม่จำเป็นต้องมีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ (Strict Liability) เว้นแต่ตนจะพิสูจน์หักล้างได้ตามที่กฎหมายกำหนด

ศาลในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) การกำหนดค่าสินไหมทดแทน หากสามารถคาดเห็นได้ความเสียหายที่เกิดขึ้นก็เป็นผลโดยตรงของการละเมิดต้องรับผิดชอบหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดในความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคหรือหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict Liability Doctrine)

ประเทศสหรัฐอเมริกาปี ค.ศ. 1998 ในคดีพิเศษเนื้อหูนในน้ำอัดลม โดย Dolly ผู้เสียหายได้ซื้อน้ำอัดลมยี่ห้อหนึ่งจากผู้ขายน้ำดื่มอัดโนมิติ ณ ที่ทำงาน และในขณะที่ดื่มน้ำอัดลมหดขวดเกิดอาการป่วยขึ้นทันที จากการตรวจสอบพบว่ามีซากหนูเมาเปื้อน ขนหนู และอุจจาระหนูอยู่ในขวด ต้องเข้าพบแพทย์เพื่อรักษาอาการป่วยและอาเจียน นอกจากอาการป่วยทางกายภาพยังมีผลต่อจิตใจจากการดื่มน้ำอัดลมที่มีหนูปลอมปน Dolly เป็นโจทก์ยื่นฟ้องบริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายน้ำดื่มยี่ห้อหนึ่งโดยอ้างหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด ศาลชั้นต้นได้นำหลักกฎหมายความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาพิจารณาและตัดสินให้โจทก์ชนะคดี โดยให้เหตุผลว่าโรงงานผู้ผลิตต้องตกอยู่ภายใต้หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด โดยคดีนี้ไม่ตกอยู่บังคับของหลักการที่ต้องให้ความผูกพันทางสัญญา ถือเป็นกรณีการเปลี่ยนหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” (caveat emptor or let the buyer beware) ที่ยึดถือหลักนี้มาตั้งแต่ยุคสมัยโรมันโดยยังรวมความรับผิดชอบในทางละเมิดกับทางสัญญา แต่แล้วในเวลานั้นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบในความบกพร่องของสินค้าได้เริ่มปรากฏขึ้นใน “Justinian’s Digest” ปี ค.ศ. 533 เป็นจุดเริ่มต้นของกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ยุคใหม่ส่วนมาตรการเยียวยา ศาลมีอำนาจในฐานะศาลในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Inherent equitable power) ให้มีมาตรการเยียวยาโดยการสั่งให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษ (Punitive damages) แก่โจทก์ได้ เนื่องจากเป็นสถาบันทางกฎหมายในระบบกฎหมายแบบจารีต เป็นสถาบันที่เริ่มต้นในประเทศอังกฤษต่อมาสหรัฐอเมริกาได้รับสถาบันนี้ไปใช้โดยศาลสหรัฐอเมริกามีคำพิพากษาให้มีการจ่ายค่าสินไหมในเชิงลงโทษบ่อยที่สุดและกำหนดค่าปรับเชิงลงโทษสูงถึง 60 เท่าของความเสียหายที่แท้จริง

รัฐแคลิฟอร์เนียประเทศสหรัฐอเมริกามีการเรียกร้องจากผู้บริโภคจำนวนมาก ส่งผลให้มีการฟ้องร้องผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารประเภทฟาสต์ฟู้ดคือ ร้าน McDonald’s โดยฟ้องร้องว่าได้รับผลกระทบจากการบริโภคอาหารจากร้านอาหารดังกล่าวส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดภาวะโรคอ้วนเสี่ยงต่อการเกิดโรคแทรกซ้อนตามมา โดยอัยการ Stephen L. Joseph ยื่นฟ้องต่อศาลมี Katherine Fettke เป็นโจทก์ดำเนินคดีแบบกลุ่มฟ้องร้องแทนผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย โดยเรียกร้องให้ร้านอาหารดังกล่าวปรับปรุงสูตรอาหารเพื่อลดปริมาณไขมันทรานส์ลงแต่ไม่ต้องให้ชดเชยเป็นจำนวนเงิน ซึ่งถือเป็นการเรียกร้องให้มีการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารเนื่องจากได้รับความเสียหายจากอาหารและอาหารนั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ร้านอาหารดังกล่าวยอมรับผิดและพยายามปรับปรุงสูตรให้ลดปริมาณไขมันทรานส์ลงและบริจาคเงินให้แก่สมาคมหัวใจของอเมริกา ค่าใช้จ่ายในการจัดทำเอกสารเผยแพร่ผลกระทบของไขมันทรานส์ จ่ายเงินสนับสนุนให้กับสมาคม Ban Trans Fat และจ่ายค่าชดเชยให้กับ Katherine Fettke โดยเธอได้นำเงินไปบริจาค

ประเทศที่ใช้ระบบประมวล (Civil Law) โดยบางประเทศตราขึ้นเป็นกฎหมายเอกเทศ บางประเทศตราขึ้นเป็นส่วนหนึ่งในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ประมวลกฎหมายอาจจะแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศแต่ยึดถือหลักที่รวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษร กำหนดค่าสินไหมเชิงลงโทษที่มีความแตกต่างกับระบบกฎหมายแบบประมวล ไม่สามารถขยายความเสียหายเพื่อลงโทษให้หลายจำเกินกว่าที่บัญญัติไว้ได้ ตัวอย่างคำตัดสินที่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศเยอรมนี ในคดีเด็กฟันผุเนื่องจากดื่มชาสมุนไพรที่มีรสหวาน โดยโจทก์ฟ้องบริษัทผู้ผลิตชาสมุนไพรให้ต้องรับผิดชอบ เป็นเหตุให้โจทก์มีปัญหาฟันผุอย่างร้ายแรง เนื่องจากเมื่อตอนเด็กมีการดื่มน้ำชาสมุนไพรรสหวานดังกล่าวให้ดื่มเป็นประจำก่อนนอนทุกคืน เนื่องจากเชื่อคำโฆษณาของบริษัทผู้ผลิตว่าการรับประทานเป็นประจำจะทำให้สุขภาพแข็งแรง โดยในช่วงระยะเวลาที่ดื่มบริษัทยังไม่ได้มีการแจ้งคำเตือนเกี่ยวกับเรื่องฟันผุเลย แม้ว่าจะมีคำเตือนไว้ข้างกล่องว่า “อย่าให้เด็กดื่มน้ำชาสมุนไพรรสหวานจากขวดเป็นเวลาติดต่อกันนาน” ก็ตาม แต่คำเตือนดังกล่าวเพียงพอหรือไม่ ศาลฎีกาประเทศเยอรมนีตัดสินว่าคำเตือนดังกล่าวยังไม่เพียงพอ เนื่องจากบริษัทจำเลยออกแบบขวดบรรจุให้มีขนาดเล็กโดยมีวัตถุประสงค์ให้เด็กดื่มติดต่อกันเป็นเวลานาน จำเลยมีการโฆษณาว่ารับประทานแล้วจะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพเด็กซึ่งกระตุ้นให้มีการบริโภคเป็นประจำ และคำเตือนดังกล่าวไม่ได้แยกออกมาให้เห็นง่ายและเด่นชัดจากข้อมูลอื่น ขอบบรรจุภัณฑ์ ศาลจึงตัดสินให้จำเลยต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ตามหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาปรับใช้เอาผิดกับผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าที่ไม่ปลอดภัยสู่ผู้บริโภค

2. ความเป็นมา และแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาของไทย พบปัญหาในภายหลังว่าการแสดงฉลากบนบรรจุภัณฑ์เริ่มมีการกล่าวอ้างทางโภชนาการโดยไม่มีเกณฑ์ระดับเพื่อเปรียบเทียบกับปริมาณสารอาหารที่ควรได้รับต่อวัน อาทิเช่น แคลเซียมสูง ปราศจากโคเลสเตอรอล อันทำให้ผู้บริโภคสับสนและยังเกิดความไม่เป็นธรรมในหมู่ผู้ประกอบการด้วยกันที่ไม่ได้มีการกล่าวอ้าง จึงได้จัดทำประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่อง ฉลากโภชนาการ ยึดแนวทางของมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ

(Codex) เป็นหลัก สำหรับสารอาหารที่ระบุให้ต้องแสดงบนฉลากนั้นเป็นสารอาหารที่ผ่านการพิจารณาแล้วว่ามีความสำคัญต่อภาวะโภชนาการของคนไทยและเพื่อให้เห็นถึงปริมาณสารอาหารที่ควรบริโภคและสารอาหารที่ควรจำกัดไม่ให้บริโภคมากเกินไป ส่วนไขมันทรานส์เป็นสารอาหารที่ต้องจำกัดไม่ให้บริโภคมากเกินไปต้องบังคับให้แสดงบนฉลากโภชนาการ อย่างไรก็ตามแม้ประเทศไทยยังไม่มีข้อกำหนดถึงไขมันทรานส์ต้องบังคับให้แสดงบนฉลากโภชนาการ แต่ตามมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศก็ไม่ห้ามหากประเทศสมาชิกเห็นสมควรว่าผลิตภัณฑ์อาหารที่จำหน่ายต้องกล่าวอ้างถึงไขมันทรานส์บนฉลากโภชนาการ ซึ่งเป็นสารอาหารที่ต้องแสดงค่าเพื่อจำกัดการบริโภคบนฉลากโภชนาการเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่พบในอาหาร

3. ความหมายและความเป็นมาของไขมันทรานส์ (Trans Fat)

ในช่วงปลายยุค ค.ศ. 1890 Mr. Paul Sabatier เป็นผู้พัฒนาคุณสมบัติทางเคมีของไฮโดรเจน พัฒนาเป็นมาการีน น้ำมันเติมไฮโดรเจน และอุตสาหกรรมการสังเคราะห์เมทานอล ในค.ศ. 1901 นักเคมีชาวเยอรมัน Mr. Wilhelm Normann ได้ศึกษาการนำน้ำมันพืชเหลวผสมไฮโดรเจน และจดทะเบียนสิทธิบัตรในการผลิตในปี ค.ศ. 1902 ระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1905 - 1910 Wilhelm Normann ได้ผลิตน้ำมันหมู่อัดแข็งภายใต้บริษัท Herford เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการเติมไฮโดรเจนครั้งแรก คือ เนยขาว หรือ shortening ในชื่อยี่ห้อ Crisco ผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่ต้องการทำอาหารหรือขนมที่ใช้เนยเป็นส่วนประกอบในการปรุงจึงรู้จักและเรียกในนามว่า Crisco ทั้งในรูปของแข็งและประเภทสเปรย์ คงรูปในอุณหภูมิปกติ อยู่ได้นานเป็นปี ราคาถูก มีการวางขายแพร่หลายในประเทศอังกฤษจึงเริ่มเข้ามาแทนที่เนยและไขมันหมูในการอบ ขนมปัง พาย และเค้กที่เคยใช้โดยการบริโภคที่แพร่หลายนี้ผู้บริโภคจะได้รับไขมันเข้าสู่ร่างกายโดยคิดว่าเป็นไขมันจากธรรมชาติซึ่งร่างกายสามารถเผาผลาญได้แต่ไม่ทราบว่าได้บริโภคไขมันอันส่งผลต่อสุขภาพที่เรียกว่าไขมันทรานส์

ไขมันมี 2 ประเภท คือ (1) ไขมันอิ่มตัว ซึ่งพบมากในมะพร้าว ปาล์ม และน้ำมันจากเมล็ดปาล์ม ไขมันสัตว์ (lard and beef tallow) (เช่น เนื้อหมู และเนื้อวัว) เนย เนยแข็ง และผลิตภัณฑ์จากนมอื่น ๆ เหมาะแก่การปรุงอาหารประเภททอดนาน ๆ เพราะสามารถทนความร้อนได้สูงและไม่เกิดกลิ่นเหม็นหืน แต่ไม่ควรนำน้ำมันกลับมาใช้ทอดซ้ำผลจากการบริโภคไขมันชนิดนี้ที่มากเกินไปปริมาณที่ควรได้รับจะทำให้มีไขมันในเลือดสูง เสี่ยงต่อการเกิดโรคหลอดเลือดหัวใจตันโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและสมองขาดเลือด เพิ่มปริมาณโคเลสเตอรอลชนิดเลวหรือ (LDL) ซึ่งถือว่าเป็นไขมันไม่ดีและ (2) ไขมันไม่อิ่มตัวเชิงเดี่ยวและเชิงซ้อน ถือเป็นไขมันที่ดี โดยทั่วไปมักพบสัดส่วนของกรดไขมันไม่อิ่มตัวเชิงเดี่ยวใน น้ำมันมะกอก น้ำมันคาโนลา น้ำมันดอกทานตะวันที่มีโอเลอิกสูง อะโวคาโด และถั่วบางประเภท (เช่น เม็ดมะม่วงหิมพานต์ พีแคน อัลมอนด์และถั่วลิสง) โดยน้ำมันมะกอกไม่เหมาะแก่การปรุงอาหารที่ใช้ความร้อนเนื่องจากไม่ทนต่อความร้อน เกิดควันได้ง่าย

ส่วนไขมันทรานส์หรือไขมันไม่อิ่มตัวชนิดทรานส์หรือกรดไขมันทรานส์ (Trans Fatty Acids) ถือเป็นไขมันที่ไม่ดีที่สุดโดยไขมันทรานส์สามารถพบได้จากอาหารตามธรรมชาติและเกิดจากกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งตามธรรมชาติพบส่วนประกอบของไขมันทรานส์ในสัตว์บางชนิดและอาหารจากผลิตภัณฑ์ที่มาจากสัตว์ เช่น นม เนย เนื้อสัตว์ เป็นต้น แต่พบไขมันชนิดนี้ในปริมาณที่น้อย ส่วนไขมันทรานส์ที่เกิดจากกระบวนการผลิตโดยการเติมไฮโดรเจนอะตอมในส่วนหางของพันธะคู่ของกรดไขมันไม่อิ่มตัวในน้ำมันภายใต้ความดันและอุณหภูมิสูงพร้อมมีโลหะ เช่น นิกเกิล เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้เกิดไขมันใหม่นี้ ไฮโดรเจนที่ผสมกับน้ำมันพืชเหลวทำให้มีสถานะเป็นไขมันที่แข็งตัวขึ้น กระบวนการนี้เรียกว่า “น้ำมันที่มีการเติมไฮโดรเจนบางส่วน (Partially Hydrogenated Oils)” ซึ่งสามารถดูได้จากส่วนประกอบที่ปรากฏในบรรจุภัณฑ์

มีการศึกษาพบว่าไขมันทรานส์มีโครงสร้างแตกต่างกับโครงสร้างของไขมันอิ่มตัวและสมควรต้องแยกเป็นไขมันอีกประเภทหนึ่งต่างหากจากไขมันอิ่มตัวและไขมันไม่อิ่มตัวเชิงเดี่ยวและเชิงซ้อน ไขมันชนิดนี้สามารถเพิ่มความเสี่ยงของโรคหัวใจขาดเลือด ส่วนหนึ่งไปเพิ่มไลโปโปรตีนความหนาแน่นต่ำ lipoprotein LDL หรือเรียกว่าเพิ่มโคเลสเตอรอลชนิดเลว ลดระดับไลโปโปรตีนความหนาแน่นสูง lipoprotein HDL หรือลดโคเลสเตอรอลชนิดดี เพิ่มไตรกลีเซอไรด์ในกระแสเลือดและเพิ่มความผิดปกติทั่วร่างกายเนื่องจากร่างกายไม่สามารถเผาผลาญไขมันทรานส์ได้หมดหากบริโภคต่อเนื่อง จึงเกิดการสะสมในร่างกายได้ง่ายและมีผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพตามมา ไขมันทรานส์ยังพบได้จากไขมันสัตว์แต่ในปริมาณน้อย เช่น กรดแวกซีนิก (vacenic acid) และกรดคอนจูเกตเต็ดไลโนเลอิก (conjugated linoleic acid) ไขมันทรานส์เป็นกรดไขมันที่มีรูปโมเลกุลผิดธรรมชาติที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อเซลล์ เช่น ทำให้เยื่อเซลล์บวมสลาย ทำให้เชื้อโรคหรือสารพิษเข้าไปในเซลล์ได้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลง DNA ของเซลล์ ทำให้เกิดเป็นเซลล์มะเร็งสมควรต้องแยกเป็นไขมันอีกประเภทหนึ่งต่างหากจากไขมัน 2 ประเภทดังกล่าว

สาเหตุที่ผู้ประกอบการร้านอาหารและร้านอาหาร ร้านขนมต่าง ๆ นำไขมันทรานส์มาใช้เป็นส่วนประกอบในการผลิตอาหารเนื่องจากนำมาใช้ง่าย ราคาไม่แพงต่อการนำมาผลิตและอายุการใช้งานยาวนาน ไขมันทรานส์ทำให้อาหารและขนมมีรสชาติที่อร่อยใกล้เคียงกับไขมันจากสัตว์และรสสัมผัสที่น่าทานมากขึ้นแต่จะมีราคาที่ถูกลงกว่า บรรดาผู้ประกอบการอาหารต่าง ๆ มักนิยมนำ

ไขมันทรานส์มาประกอบอาหารมากมาย เพื่อประโยชน์ในการลดต้นทุนการผลิตลง ภาคอุตสาหกรรมจึงนำมาใช้ในปริมาณที่มากพอจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพได้มากกว่าร้านอาหาร ร้านขนม แต่การบริโภคในร้านอาหารกลับมีมากกว่าเนื่องจากเลือกซื้อสะดวกและเข้าถึงมากกว่าในต่างประเทศร้านอาหารจำนวนมากที่จำหน่ายอาหารประเภทฟาสต์ฟู้ดส์ (Fast food) มักนำมาใช้กับอาหารประเภททอด เช่น ไก่ทอด มันฝรั่ง โดนัท เพราะน้ำมันที่มีไขมันทรานส์สามารถนำมาใช้ได้หลายครั้งในหม้อทอดไฟฟ้าในหลายประเทศอย่างประเทศเดนมาร์ก ประเทศสวีเดนแลนด์ ประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐแคลิฟอร์เนีย รัฐนิวยอร์ก มีการประกาศจากสำนักงานสาธารณสุขให้ลดหรือจำกัดการใช้งานของไขมันทรานส์ในสถานประกอบการร้านอาหาร ส่วนประเทศไทยพบว่าใช้ทั่วไปในอาหารตามภัตตาคารหรือร้านสะดวกซื้อทั่วไปโดยมากมักนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของขนมประเภทเบเกอรี่ต่าง ๆ และอาหารที่มีส่วนประกอบของมาการีนที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมการบริโภคมาจากต่างประเทศ เพื่อยืดอายุของขนมเนื่องจากมาการีนจะให้ความคงตัวกว่าการใช้ไขมันพืชและเกิดไขมันทรานส์ ดังนั้นอาหารที่มีภาชนะบรรจุประเภทขนมที่มีไขมันทรานส์มีทั้งผลิตจากในประเทศและนำเข้าจากต่างประเทศ

มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมัน

ทรานส์ตามกฎหมายของไทยและในต่างประเทศ

1. มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการ

การคุ้มครองผู้บริโภคของสินค้าควบคุมฉลากโดยอาศัยกฎหมายแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ทั้งนี้ ฉลากตามความหมายของพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้อ้างถึงฉลากโภชนาการ เนื่องจากยังไม่กำหนดให้ผลิตภัณฑ์อาหารทุกชนิดหรืออาหารที่ผลิตโดยโรงงานเป็นอาหารควบคุมต้องแสดงฉลากโภชนาการด้วย จึงอาจทำให้สิ่งซึ่งปรากฏบนสินค้าหรือภาชนะบรรจุหรือหีบห่อบรรจุสินค้าไม่รวมถึงการคุ้มครองฉลากโภชนาการตามความหมายของฉลากทั่วไป ๆ ไปด้วย สิทธิของผู้บริโภคและการคุ้มครองผู้บริโภคต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารจำต้องมิฉลากอาหารและฉลากโภชนาการเพื่อเป็นการแสดงถึงความปลอดภัยและเป็นสิทธิของผู้บริโภคมีโอกาสเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหาร โดยฉลากอาหารและฉลากโภชนาการจำเป็นต้องการรับรู้ถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรากฏบนบรรจุภัณฑ์และรวมถึงข้อมูลของพลังงานสารอาหารแต่ละประเภท ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการกำหนดให้มีฉลากโภชนาการที่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคและคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญ

การกล่าวอ้างข้อมูลสารอาหารทางโภชนาการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่อง ฉลากโภชนาการ กำหนดให้แสดงสารอาหารที่สำคัญสำหรับคนไทยเป็นข้อมูลที่บังคับ ได้แก่ ปริมาณพลังงานทั้งหมด คาร์โบไฮเดรต ไขมัน โปรตีน ซึ่งเป็นสารอาหารที่ให้พลังงาน วิตามิน เกลือแร่ และสารอาหารที่ต้องระวังไม่ให้บริโภคมากเกินไป ได้แก่ โคเลสเตอรอล โซเดียม ไขมันอิ่มตัว และน้ำตาล จากรายงานการวิจัยถึงปริมาณไขมันทรานส์ในอาหารอบและทอดในปี พ.ศ. 2550 พบว่า “ไขมันทรานส์” เป็นกรดไขมันที่มีผลร้ายเช่นเดียวกับกรดไขมันอิ่มตัว จึงควรจัดให้อยู่ในกลุ่มสารอาหารที่ต้องระวังไม่ให้บริโภคมากเกินไปซึ่งเป็นข้อมูลสารอาหารที่บังคับให้แสดงบนฉลากโภชนาการ โดยรูปแบบและเงื่อนไขการแสดงกรอบข้อมูลโภชนาการในบัญชีหมายเลข 1 แนบท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่อง ฉลากโภชนาการ และประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 374) พ.ศ. 2559 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ เป็นการบังคับให้แสดงฉลากโภชนาการแต่ไม่บังคับให้กล่าวอ้างถึงสารอาหารไขมันทรานส์บนผลิตภัณฑ์อาหารที่มีไขมันทรานส์ เช่น ขนมขบเคี้ยว เนยแข็ง ผลิตภัณฑ์ขนมเบเกอรี่ อาหารกึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น

2. มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการแสดงฉลากโภชนาการ

2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมากในหลาย ๆ ด้านและมีความพร้อมต่อการพัฒนาศักยภาพของประชากร และให้ความสำคัญกับปัญหาสุขภาพอันเนื่องมาจากสถิติการเจ็บป่วยด้วยโรคหัวใจ โรคน้ำหนักเกินเกณฑ์และรวมถึงโรคแทรกซ้อนมาเป็นอันดับต้น ๆ โดยมีการศึกษาถึงที่มาของผลกระทบการบริโภคอาหารและเห็นว่าไขมันทรานส์เป็นกรดไขมันที่อันตรายต่อสุขภาพมีการบริโภคปริมาณมากในประเทศ จึงได้มีกฎหมายที่บัญญัติให้เพิ่มเติมสารอาหารไขมันทรานส์บนฉลากโภชนาการตามกฎหมาย 68 FR 41434 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 โดยมีสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (US FDA : The United States Food and Drug Administration) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลด้านอาหารและยา ได้ออกประกาศกฎหมายเกี่ยวกับฉลากโภชนาการครั้งแรกในปี ค.ศ.1993 คือ (regulations related to the Nutrition Facts label in 1993) และแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายถึงไขมันทรานส์บนฉลากโภชนาการ ตามกฎหมายฉบับ 21 CFR PART 101.9 แก้ไขเพิ่มเติมตามกฎหมายฉบับ 81 FR 33978 เรื่อง ฉลากอาหาร Food Labeling: Revision of the Nutrition and Supplement Facts Labels โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26

กรกฎาคม 2016 โดยตัดส่วนที่ระบุ Calories from fat หรือปริมาณพลังงานจากไขมัน ตัดออกจากฉลากโภชนาการ เนื่องจากงานวิจัยในระยะหลังพบว่าไขมันมีทั้งดีและไม่ดี จึงควรต้องทราบถึงชนิดของไขมันว่ามีไขมันชนิดใดในฉลากเพื่อจะได้หลีกเลี่ยง และยังคงต้องให้ระบุข้อความมี "ไขมันทั้งหมด" "ไขมันอิ่มตัว" และ "ไขมันทรานส์ (Trans Fat)" บนฉลากมากกว่าต้องลดปริมาณไขมันเพื่อลดการบริโภคเพียงอย่างเดียว ข้อมูลโภชนาการอาหารจะต้องจัดให้แสดงบนบรรจุภัณฑ์ทั้งหมดที่มีไว้เพื่อการบริโภคของมนุษย์และเพื่อขาย และยังครอบคลุมการแสดงข้อมูลโภชนาการถึงร้านอาหารด้วยเมื่อผลิตอาหารให้ได้ปริมาณสารอาหารที่เหมาะสมต่อการบริโภคโดยรับรองการตรวจสอบจากสมาคมหัวใจอเมริกา ดังนั้น ผลิตภัณฑ์อาหารจึงต้องแสดงฉลากโภชนาการบนผลิตภัณฑ์ทุกชนิดที่มีไว้เพื่อบริโภคสำหรับมนุษย์ แต่ก็ยังมีข้อยกเว้นหากมีขนาดบรรจุภัณฑ์ที่เล็กเกินไปไม่ต้องแสดงฉลากโภชนาการแต่ต้องเป็นไปตามกำหนดที่ต้องแสดงของฉลากอาหาร ส่วนผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่อยู่ในบรรจุภัณฑ์ที่ปิดสนิทไม่ต้องแสดงฉลากโภชนาการบนบรรจุภัณฑ์ก็ได้ แต่ต้องจัดทำบัตรหรือคู่มือที่สามารถแสดงให้ข้อมูลสารอาหารได้ทันที ณ จุดซื้อ ส่วนการจำหน่ายในลักษณะร้านอาหาร ร้านขนมข้างทาง มีการกำหนดให้ลดปริมาณไขมันทรานส์และให้ข้อมูลสารอาหารแก่ผู้บริโภคด้วย

2.2 ประเทศแคนาดา

กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานตรวจสอบอาหารของแคนาดา (Health Canada และ Canadian Food Inspection Agency) ที่รับผิดชอบดูแลด้านความปลอดภัยอาหารและข้อกำหนดต่าง ๆ ได้ออกประกาศแก้ไขข้อกำหนดอาหารและยาของแคนาดา (Canada's Food and Drug Regulation; FDR) ด้านฉลากโภชนาการสำหรับบรรจุภัณฑ์ของอาหารทุกชนิด (สถาบันอาหาร, 2548) ที่ต้องแสดงข้อมูลโภชนาการและคำแนะนำต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ สำหรับผู้ประกอบการผลิตอาหารในแคนาดาตั้งแต่วันที่ 12 ธันวาคม 2548 นี้เป็นต้นไป ต่อมาในพ.ศ. 2555 แคนาดาได้ออกกฎหมายใหม่ เรียกว่า Safe Food for Canadians Act โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมมาตรฐานความปลอดภัยอาหารหลายฉบับให้เป็นฉบับเดียวและทบทวนปรับปรุงกฎระเบียบให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้ออกประกาศแก้ไขด้านฉลากโภชนาการเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2545 สำหรับข้อมูลโภชนาการของผลิตภัณฑ์อาหารโดยไม่รวมฉลากอาหารของสารก่อภูมิแพ้ และอาหารที่ผลิตด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นที่ตารางแสดงคุณค่าทางโภชนาการที่เกี่ยวข้องกับการอ้างอิงข้อมูลสารอาหารและการอ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ สำหรับผู้ประกอบการผลิตอาหารต้องแสดงส่วนประกอบด้วยข้อมูลและแสดงคุณค่าทางโภชนาการใช้แสดงส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์อาหารต่าง ๆ และข้อมูลเบื้องต้นของอาหารสำหรับผู้บริโภค ซึ่งต้องประกอบด้วยข้อมูลและสารอาหารที่สำคัญ 13 ชนิด ในมาตรา B.01.401 (Food and Drug Regulations chapter 870) รวมไปถึง ปริมาณไขมัน (Fat) สามารถระบุได้ว่า "Fat", "Total Fat" or "Fat, Total" ไขมันอิ่มตัว (Saturated fatty acid) สามารถระบุได้ว่า "Saturated Fat", "Saturated Fatty Acids", "Saturated" or "Saturates" ไขมันชนิดทรานส์ (Trans fatty acid) ในมาตรา B.01.513. (Food and Drug Regulations chapter 870) สามารถระบุได้ว่า "Trans Fat", "Trans Fatty Acids" or "Trans" ให้แสดงเป็นกรัม (grams) หากมีไขมันทรานส์ไม่เกิน 0.5 กรัม สามารถระบุได้ว่า "free of trans fatty acids" หรือ "0 g" หรือ "0.1 g" หากเกิน 0.5 กรัม ระบุไปได้เลย ไขมันทั้งหมดรวมไขมันอิ่มตัวและไขมันชนิดทรานส์ (Saturated fatty acid and Trans fatty acid) สามารถระบุได้ว่า "Saturated Fat + Trans Fat", "Saturated Fatty Acids + Trans Fatty Acids", "Saturated + Trans" or "Saturates + Trans" ต้องแสดงข้อมูลโภชนาการและคำแนะนำต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ

วิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการแสดงฉลากโภชนาการบนผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์

1. ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมฉลากโภชนาการบนผลิตภัณฑ์อาหารให้แสดงไขมันทรานส์

ประเทศไทยมีการควบคุมทางกฎหมายเกี่ยวกับการแสดงฉลากโภชนาการด้วยกัน 3 ฉบับ ได้แก่ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ.2541 เรื่อง ฉลากโภชนาการ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 219) พ.ศ. 2544 เรื่อง ฉลากโภชนาการ (ฉบับที่ 2) และประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 374) พ.ศ. 2559 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ซึ่งทั้งสามฉบับยังไม่มีข้อกำหนดถึงค่าพลังงานไขมันทรานส์ (Trans Fat) อยู่ในรายการสารอาหารให้กำหนดในกรอบข้อมูลโภชนาการ อย่างไรก็ตาม การแสดงฉลากโภชนาการยังไม่ครอบคลุมกับผลิตภัณฑ์อาหารทุกชนิด ซึ่งปัญหาของไทยด้านฉลากโภชนาการยังเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขดังพบว่าผู้บริโภคที่ไม่เคยอ่านฉลากโภชนาการ ไม่เข้าใจฉลากโภชนาการและไม่รับประทานอาหารตามหลักโภชนาการจึงเป็นสาเหตุของโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทุกช่วงวัย สาเหตุของโรคต่าง ๆ พบว่าสุขภาพของประชาชนจากภาวะโภชนาการเกินและโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโดยเฉพาะโรคอ้วน โรคเบาหวาน และความดันโลหิตสูง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกช่วงวัยตั้งแต่ 1- 5 ขวบ วัย 15 ปี ขึ้นไปถึงวัยผู้ใหญ่ โดยมีพฤติกรรมบริโภคที่ส่งผลต่อโรคดังกล่าวมาจากสภาพแวดล้อมทางอาหารที่เปลี่ยนแปลงไป มีพฤติกรรมทานอาหารนอกบ้าน นิยมวัฒนธรรมอาหารประเภทฟาสต์ฟู้ด (Fast

Foods) อาหารสำเร็จรูปแช่แข็ง ตามความเร่งรีบซึ่งมีพลังงาน ไขมัน น้ำตาลและโซเดียมสูง แม้ปริมาณที่ได้รับไขมันจะไม่เกินเกณฑ์ แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งการบริโภคอาหารประเภททอด อาหารจานด่วน เครื่องดื่มที่มีรสหวาน เบเกอรี่ และผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์แปรรูปที่มีไขมันอิ่มตัวและรวมทั้งไขมันทรานส์ ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงได้มีนโยบายลดการบริโภคอาหารที่มีรสหวาน มัน เค็ม เพื่อช่วยป้องกันปัญหาภาวะโภชนาการเกินและโรคไม่ติดต่อ โดยให้แสดงค่าพลังงาน ไขมัน น้ำตาล และโซเดียม แบบจีดีเอ (Guideline Daily Amounts) ต่อหนึ่งหน่วยบรรจุภัณฑ์บนฉลากด้านหน้าของผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกซื้อได้อย่างเหมาะสม และได้ขยายขอบข่ายอาหารที่บังคับการแสดงฉลากโภชนาการและค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอเพิ่มขึ้นจากประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 305) ที่ยกเลิกไป จึงทำให้การกำหนดประเภทอาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการมีความชัดเจนมากขึ้นจึงมีลักษณะบังคับให้แสดงฉลากโภชนาการตามกฎหมายกับอาหารตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 374) แต่ยังคงพบว่าไม่มีกฎหมายที่ควบคุมการใช้ไขมันทรานส์ในผลิตภัณฑ์อาหารทั่วไปและผลิตภัณฑ์อาหารที่มีไขมันทรานส์ ค่าพลังงานไขมันทรานส์ซึ่งไม่ได้มาจากแหล่งอาหารตามธรรมชาติและรวมเป็นแหล่งอาหารชนิดเดียวกับไขมันอิ่มตัวได้ จึงเป็นสารอาหารที่ต้องแสดงข้อมูลเพื่อระวังไม่ให้บริโภคมากเกินไปเช่นเดียวกับโคเลสเตอรอล โซเดียม ไขมันอิ่มตัว น้ำตาล และปัญหาภาวะทางโภชนาการอันส่งผลกระทบต่อได้ในทุกช่วงวัยจากไขมันทรานส์ส่งผลต่อการเกิดโรคเช่นเดียวกับไขมันอิ่มตัว

2. ปัญหาอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่ควบคุมดูแลการแสดงฉลากโภชนาการบนผลิตภัณฑ์อาหาร

กฎหมายเกี่ยวกับการแสดงฉลากโภชนาการด้วยกัน 3 ฉบับดังกล่าวนี้ยังไม่ครอบคลุมและยังไม่บังคับกับผลิตภัณฑ์อาหารทุกชนิด เจ้าหน้าที่จึงไม่สามารถตรวจสอบถึงฉลากโภชนาการได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ การตรวจสอบฉลากของอาหารเพื่อเป็นการรับรองความปลอดภัยของผู้บริโภคมีเพียงอาหารตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 374) พ.ศ. 2559 เรื่อง อาหารที่ต้องแสดงฉลากโภชนาการ และค่าพลังงาน น้ำตาล ไขมัน และโซเดียมแบบจีดีเอ ที่ชัดเจนถึงชนิดของอาหารทำให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบทั้งฉลากอาหารและฉลากโภชนาการได้ ตามที่บัญญัติในข้อ 3. ให้อาหารตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับนี้ต้องปฏิบัติตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยฉลาก ซึ่งแสดงเพียงชื่อผลิตภัณฑ์ ส่วนประกอบ วันหมดอายุ แต่ไม่บังคับให้แสดงถึงฉลากโภชนาการ เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นว่ายังไม่คุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริงเกี่ยวกับฉลากโภชนาการในผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต้องทราบถึงหลักโภชนาการไม่น้อยไปกว่าอาหารตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 374) พ.ศ. 2559 เท่านั้น การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ต่อการตรวจสอบถึงฉลากโภชนาการจึงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ทั่วถึง อันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนถึงประเภทอาหารที่กำหนด ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่อง ฉลากโภชนาการ และความหลากหลายของอาหารที่เพิ่มขึ้นยังพบว่าผลิตภัณฑ์อาหารที่จำหน่ายตามท้องตลาดยังขาดการแสดงฉลากที่เหมาะสม จากปัญหาดังกล่าวข้อมูลที่แสดงให้ทราบบนฉลากไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ ความสำคัญของฉลากโภชนาการจึงไม่อาจก้าวหน้าได้เท่าที่ควร ไม่สามารถเข้าถึงความเข้าใจของผู้บริโภคได้ จึงเห็นว่าฉลากโภชนาการไม่มีความสำคัญพอที่จะบังคับใช้ทั้งที่ความเป็นจริงหากผู้บริโภคส่วนใหญ่เข้าใจและนำไปใช้ซึ่งฉลากโภชนาการก่อนตัดสินใจซื้อ จะช่วยลดการเกิดภาวะโภชนาการเกินและโรคอื่น ๆ ทั้งยังช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐได้

3. ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทางโภชนาการของประชาชน

การให้ข้อมูลข่าวสารทางโภชนาการพยายามมีอย่างต่อเนื่อง เช่น การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ หรือการจัดกิจกรรมในแต่ละจังหวัด แต่ปัญหาพบว่าการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลให้เข้าใจในข้อมูลโภชนาการ และการอ่านฉลากโภชนาการมีอยู่จำนวนไม่มาก เนื่องจากผู้บริโภคไม่ให้ความสำคัญกับการอ่านฉลากโภชนาการ หรือทราบแต่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติและเผยแพร่ได้อย่างทั่วถึง จึงมีเพียงผู้บริโภคที่ให้ความสนใจและมีความจำเป็นต้องอ่านฉลากโภชนาการเท่านั้น เช่น ผู้ควบคุมน้ำหนัก ผู้ป่วยที่ต้องจำกัดค่าพลังงานของสารอาหารบางชนิด เป็นต้น หากส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมซึ่งเป็นผู้บริโภคโดยตรงจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลร่วมกัน แต่จากการคุ้มครองด้านฉลากโภชนาการยังไม่ครอบคลุมในผลิตภัณฑ์อาหารทุกประเภท อาจเป็นสาเหตุปัจจัยหนึ่งไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาต่อไปได้อย่างเต็มที่

การคุ้มครองผู้บริโภคภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2556 สามารถร้องเรียกได้โดยตรงทั้งผ่านทางออนไลน์และโดยตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สคบ. และสาธารณสุขจังหวัด และคณะกรรมการจะเป็นผู้ไปตรวจสอบเมื่อถูกร้องเรียนและมีอำนาจแจ้งหรือโฆษณาข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่สิทธิของผู้บริโภคโดยจะระบุชื่อสินค้าหรือบริการหรือชื่อของผู้ประกอบธุรกิจก็ได้ แต่ไม่มีมีการกำหนดให้สิทธิของผู้บริโภคในการแสดงถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิผู้บริโภคหากได้รับการรับรองตรวจสอบโดยหน่วยงานแล้ว การร้องเรียกต่อ สคบ. มีจำนวนมากและไม่สามารถดำเนินการได้ทัน และเมื่อมีการนำเสนอข่าวสารสมาชิกของสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคที่นำเสนอข่าวเกิดความเสี่ยงที่จะถูกฟ้องไม่มีอำนาจในการให้แสดงข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงให้แก่ประชาชนได้อย่างเต็มที่

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางกฎหมายควบคุมการแสดงข้อมูลโภชนาการ จึงมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังกล่าว เพื่อพัฒนามาตรการทางกฎหมายสู่การควบคุมการแสดงฉลากโภชนาการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมาย

(1) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 182) พ.ศ. 2541 เรื่อง ฉลากโภชนาการ กำหนดให้อาหารทุกชนิดที่ควบคุมฉลากต้องควบคุมฉลากโภชนาการด้วย เนื่องจากอาหารที่ควบคุมฉลากที่ระบุส่วนประกอบของอาหารนั้นไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคได้และไม่สามารถช่วยให้ทราบถึงคุณค่าทางโภชนาการได้อันเป็นปัญหาสำคัญที่พบว่าผู้บริโภคไม่สนใจฉลากโภชนาการหรือฉลากโภชนาการไม่เพียงพอ ดังนั้น อาหารทุกชนิดที่ควบคุมฉลากจึงต้องควบคุมฉลากโภชนาการด้วย

(2) เห็นควรจัดให้มีประกาศกระทรวงสาธารณสุขโดยกำหนดรูปแบบฉลากโภชนาการสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารที่มีไขมันทรานส์เป็นสารอาหารที่เพิ่มถัดลงมาจากไขมันอิ่มตัวให้บังคับกับผลิตภัณฑ์อาหารที่มีไขมันทรานส์ทุกชนิด และฉลากโภชนาการตามการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวเมื่อพบว่าไขมันทรานส์ต้องจัดการแสดงรูปแบบและเงื่อนไขใหม่ให้สารอาหารไขมันทรานส์ เพื่อแสดงข้อมูลตามจริงมีใช้ให้มีความสำคัญเพียงไขมันรวม

(3) เห็นควรนำมาตรการเกี่ยวกับการแสดงฉลากโภชนาการอาหารตามกฎหมายต่างประเทศของทวีปยุโรปและทวีปเอเชียที่เป็นมาตรฐานบังคับ ที่กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องแสดงปริมาณไขมันทรานส์ไว้บนฉลากโภชนาการอาหารที่มีส่วนประกอบของไขมันทรานส์ตามมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (Codex) และปรับรูปแบบต้องระบุไขมันทรานส์ในฉลากโภชนาการ โดยประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ...) พ.ศ. เรื่อง เพิ่มเติมสารอาหารไขมัน ทรานส์ให้แสดงฉลากโภชนาการ โดยอิงค่าปริมาณที่เห็นว่าอยู่ในระดับที่ร่างกายนำไปเผาผลาญได้ไม่เกินร้อยละ 0.5 ต่อปริมาณ 100 กรัม และไม่ควรบริโภคไขมันทรานส์เกินวันละ 2 กรัมต่อวัน โดยต้องใช้รูปแบบฉลากโภชนาการที่มีการระบุไขมันทรานส์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และแนะนำให้ประชาชนจำกัดการบริโภคอาหารที่มีไขมันทรานส์และบริโภคไขมันทรานส์ให้น้อยที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ผลิตภัณฑ์อาหารที่ใช้น้ำมันที่มีการเติมไฮโดรเจนต้องมีการระบุด้วยว่าเป็นการเติมแบบสมบูรณ์ “Hydrogenated” หรือเติมบางส่วน “partially hydrogenated” ไว้ด้านล่างนอกกรอบข้อมูลโภชนาการ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคที่ควรได้รับข่าวสารและข้อเท็จจริงที่ทันสมัย

(4) เห็นควรมีมาตรการจำกัดปริมาณไขมันทรานส์ให้ครอบคลุมไปถึงผู้ประกอบการร้านอาหารและร้านขนมสดการใช้ส่วนผสมที่จะเกิดไขมันทรานส์ เช่น ร้านอาหารฟาสต์ฟู้ด อาหารจานด่วน ร้านขนมเค้กเครป ร้านขายโดนัท ต้องปรับปรุงสูตรผสมให้มีไขมันทรานส์น้อยที่สุด และต้องจัดทำป้ายบอกปริมาณแคลอรีต่อปริมาณทั้งชิ้นอาหารตามรายการอาหารที่จำหน่ายภายในร้านด้วย

(5) เห็นควรมีมาตรการกำหนดให้ทำโปรแกรมคำนวณวิเคราะห์อาหารออนไลน์เพื่อให้สามารถกรอกข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบพลังงานแคลอรีจากอาหารต่าง ๆ ได้โดยวิธีเปรียบเทียบปริมาณที่จำหน่ายตามท้องตลาด เพื่อนำมาแสดงข้อมูลโภชนาการให้แก่ผู้บริโภคได้

2. ข้อเสนอแนะด้านการเพิ่มศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

(1) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 367) พ.ศ. 2557 เรื่อง การแสดงฉลากของอาหารในภาชนะบรรจุ โดยเพิ่มบทบัญญัติให้การแสดงฉลากอาหารต้องแสดงฉลากโภชนาการด้วย จะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถทำการตรวจสอบได้ทั้งฉลากอาหารและฉลากโภชนาการภายใต้มาตรการบังคับ

(2) เห็นควรเพิ่มอัตราบุคลากรให้เพียงพอต่อการดำเนินการตามมาตรการควบคุมความปลอดภัยของอาหาร โดยให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐมากขึ้นเพื่อเข้าถึงปัญหาและสามารถสำรวจตรวจสอบได้ในทุกพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรดังกล่าวเข้าถึงสภาพปัญหาโดยการเข้าสำรวจ สุ่มตรวจ และบันทึกสถิติการสำรวจการบริโภคอาหารและสถิติความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและโรคหลอดเลือดจากการบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัยที่เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาณรงค์เผยแพร่ให้ประชาชนผู้บริโภคได้มีโอกาสรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับโภชนาการ

(3) เห็นควรเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้กับเจ้าหน้าที่ในการลงพื้นที่เข้าตรวจความปลอดภัยของอาหารและให้มีอำนาจออกคำสั่งต่าง ๆ ได้ หากพบว่าอาหารที่ตรวจนั้นเป็นอาหารที่ไม่ปลอดภัยและจำเป็นต้องแก้ไขโดยด่วน และให้มีอำนาจออกคำสั่งให้ส่งตัวอย่างอาหารที่มีปัญหาเข้าตรวจสอบตามหลักเกณฑ์การผลิตอาหารที่ดี (Good Manufacturing Practice: GMP) ที่กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ รวมถึงให้มีอำนาจออกคำสั่งให้ระงับการจำหน่ายได้ หากพบว่าอาหารนั้นไม่มีฉลากโภชนาการในอาหารประเภทที่อยู่ในกลุ่มต้องแสดงฉลากโภชนาการ หรือหากพบว่าผู้ประกอบการไม่มีการยื่นขออนุญาตจำหน่ายอาหาร ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องกำหนดให้มีมาตรการบังคับเพื่อให้ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องจัดทำมีฉลากอาหารและฉลากโภชนาการ ให้มีข้อมูลตรงตามหลักโภชนาการและสามารถสืบค้นเข้าถึงข้อมูลจากหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ด้วย

(4) เห็นควรมีมาตรการให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยส่งเสริมให้มีตัวแทนภาคประชาชนหรืออาสาสมัครแต่ละจังหวัดร่วมกันกับสาธารณสุขจังหวัดให้มีส่วนช่วยตรวจสอบและสามารถรายงานผลหากเห็นว่าอาหารไม่ปลอดภัยหรือผลิตภัณฑ์อาหารที่มีลักษณะไม่เป็นไปตามอาหารควบคุมที่พบตามท้องตลาดโดยไม่ต้องรอให้มีการร้องเรียนก่อนได้ เพื่อปรับปรุงหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลและรับผิดชอบเกี่ยวกับฉลากโภชนาการด้วยการเพิ่มอัตราบุคลากรภาคประชาชนให้เพียงพอต่อการดำเนินการควบคุมความปลอดภัยของอาหาร

(5) เห็นควรจัดอบรมผู้ประกอบการด้านอาหารเพื่อให้มีความรู้ด้านฉลากโภชนาการให้มีความตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคอาหารที่ต้องคำนึงถึงหลักโภชนาการและการใช้ส่วนประกอบในอาหาร เพื่อหาทางออกให้ใช้ส่วนประกอบในอาหารไม่เกิดการลงทุนที่สูงเกินไปและเหมาะสมกับการนำมาปรับใช้กับการผลิตอาหารเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคด้วย

3. ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค

เห็นสมควรกำหนดมาตรการสิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองโดยให้ผู้บริโภคมีสิทธิร่วมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคซึ่งเป็นตัวแทนผู้บริโภคที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคที่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ทั้งนี้ ให้บัญญัติมาตรการดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ โฉมเฉลา. (2554). *มหัศจรรย์น้ำมันมะพร้าว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โพสท์พับลิชชิง.
- ทิวาพร มณีรัตนสุร. (2559). *องค์ความรู้ด้านอาหารและโภชนาการสำหรับทุกช่วงวัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, นันทยา จงใจเทศและคณะ. (2550). *ปริมาณไขมันทรานส์ในอาหารอบและทอด*. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- มานิตย์ จุมปา. (2554). *คำอธิบายกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาทีณี คุณเผือกและคณะ. (2558). *อาหารและโภชนาการในประเทศไทย : เราอยู่ตรงจุดใดในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ศักดา ธนิตกุล. (2557). *แนวคิด หลักกฎหมายและคำพิพากษากฎหมายกับธุรกิจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันอาหาร. (2558). *กฎระเบียบและมาตรฐานอาหารต่างประเทศ : โคเด็กซ์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงอุตสาหกรรม.
- สุขุม ศุภนิติย์. (2557). *คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุลัดดา พงษ์อุทธาและคณะ. (2558). *ฉลากโภชนาการหน้าบรรจุภัณฑ์ (Front-of-pack labeling) ของประชากรไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา.
- มารุจ ลิ้มปะวัฒน์ และวรรณวิมล คล้ายประดิษฐ์. (2552). ไขมันทรานส์: ข้อมูลบนฉลากโภชนาการที่ควรรู้. *วารสารเทคโนโลยีการอาหาร*, 4(1), 11.
- วิศิฐ จະวะสิตและคณะ. (2551). กรดไขมันชนิดทรานส์ในผลิตภัณฑ์อาหารของประเทศไทย. *วารสารโภชนาการ*, 43(3), 9.
- อัญชัน ชุนทะหิรัณย์. (2552). รู้ทันไขมันทรานส์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 29(4), 124.
- นิตยา พันธุเวทย์และหทัยชนก ไชยวรรณ. (2558). *ประเด็นสารปนเปื้อนอันตรายต่อสุขภาพปี พ.ศ. 2558*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.thaincd.Comhttp://thaincd.com/document>. 16 ธันวาคม 2558.
- American Heart Association. *Trans Fat*. [Online]. Available: http://www.Heart.org/HEARTORG/HealthyLiving/FatsAndOils/Fats101/Trans-Fats_UCM_301120_Article. (13 May 2015).
- American Heart Association. (2015). *Heart-Check Mark in Restaurants and Foodservice*. [Online]. http://www.heart.org/HEARTORG/HealthyLiving/HealthyEating/Heart-CheckMarkCertification/Heart-Check-Meal-Certification-Program-Nutrition-Requirements_UCM_441055_Article.jsp#.v9wJfPmLTIU. 16 September 2015.
- Ban Trans Fats. (2016). *The McDonald's settlement*. [Online]. Available: <http://www.bantransfats.com/mcdonalds.html>. 11 November 2016.
- Food and Drug Administration. (2016). *Food Labeling*. [Online]. <http://www.ecfr.gov/cgi-bin/text-idx?SID=4bf49f997b04dcacdfbd637db9aa5839&mc=true&node=20160527y1.14>. 25 June 2016.
- The J.M. Smucker Company. (2016). *History about Crisco*. [Online]. http://www.crisco.com/about_crisco/history.aspx. 25 December 2016.

ธรรมาภิบาลเพื่อการจัดการทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์ GOOD GOVERNANCE FOR ELIMINATION OF CORRUPTION AND CONFLICT OF INTEREST

4

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชัย อุดมกิจมงคล*

บทคัดย่อ

บทความจากการถอดบทเรียนโครงการ การส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อการจัดการทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์และเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสถาบันการเมือง องค์กร สถานศึกษา และท้องถิ่น ซึ่งจัดสัมมนา จำนวน 6 เวที ใน 4 ภูมิภาค ในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) โดยดำเนินการเป็น 2 โครงการย่อย ได้แก่ โครงการส่งเสริมธรรมาภิบาล เพื่อการจัดการทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และโครงการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสถาบันการเมือง องค์กร สถานศึกษา และท้องถิ่น ที่มีความเชื่อมโยงกัน มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ (1) เพื่อให้สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองและบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเพื่อหยุดยั้งการกระทำอันอื้อฉาวไปสู่การทุจริตประพฤติมิชอบ หรือการคอร์รัปชัน (2) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นภูมิคุ้มกันภัยจากสถานการณ์การขัดกันแห่งผลประโยชน์ โดยการปลูกฝัง และสร้างจิตสำนึกให้เกิดผลด้านการประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลทั้งในสถาบันการเมือง องค์กร สถานศึกษา ทั้งระดับผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และท้องถิ่น (3) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นเรื่องของการบริหารจัดการหน่วยงาน และองค์กรที่ดี อันจะช่วยลดการทุจริตคอร์รัปชันลงได้ และ (4) เพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในตัวบุคคล และพัฒนาเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงาน องค์กร

กิจกรรมและวิธีการดำเนินงาน โดยประสานความร่วมมือกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน วุฒิสภา สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์คุณธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการโดยประชุมคณะกรรมการและภาคี เพื่อกำหนดแนวทาง และดำเนินการจัดสัมมนาที่จังหวัดสุโขทัย นครราชสีมา ทรานด์ ประจวบคีรีขันธ์ มหาสารคาม และกรุงเทพมหานคร การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการอภิปรายโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายโดยใช้ค่าเฉลี่ย การตอบคำถามปลายเปิดโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และ (3) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการฯ ผลสำเร็จของโครงการ วัดจากผู้เข้าร่วมสัมมนาไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 มีความรู้ความเข้าใจ ผลการประเมินจากการตอบแบบสอบถามเปรียบเทียบ ก่อนการสัมมนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 และหลังการสัมมนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16

แนวทางส่งเสริมและพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยการส่งเสริมให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวมและการทำงานเพื่อสาธารณะ การสร้างระบบตรวจสอบ การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขัดกันแห่งผลประโยชน์อย่างทั่วถึง การบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค และการพัฒนาระบบประชาธิปไตยทางตรงหรือประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ และด้านธรรมาภิบาล โดยผู้นำและนักการเมืองต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุเป้าหมายให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน การไม่ทุจริตคอร์รัปชัน และการพัฒนาระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, การจัดการทุจริต, การขัดกันแห่งผลประโยชน์

* คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

This article derived from lessons learned of a project for promoting good governance by eliminating corruption including conflict of interest, and strengthening good governance in political institutions, organizations, educational institutions and localities. The seminars of the project were held on 6 stages in 4 regions in 2015 and the project implemented included 2 subprojects, namely a strengthening-of-good-governance project for elimination of corruption and conflict of interest, and a project for strengthening good governance in political institutions, organizations, educational institutions and localities. Both subprojects were closely linked and had 4 objectives: (1) to stop actions that may lead to fraud, misconduct or corruption of political development councilors and staff from agencies involved in the operations; (2) to promote learning based on moral principles and ethics to be immune to the harm of the conflict-of-interest situations through cultivating and creating the awareness of self-behavior of those people in political institutions, organizations, educational institutions at the levels of the administrators, teachers, collegians, students and localities; (3) to achieve a better knowledge and understanding about good governance which is a matter of good management of agencies and organizations and which would possibly help reduce corruption; and (4) to point out the benefits to be gained from the development and strengthening of moral and ethics in persons and of good governance in agencies and organizations. The activities and procedures were run by cooperating with the National Anti-Corruption Commission, ombudsmen, the Senate, King Prajadhipok's Institute, Moral Promotion Center, and related agencies and were operated by holding a meeting of committee and associates for determining a guideline and an operation of holding seminars in these provinces: Sukhothai, Narathiwat, Trat, Prachuab Khiri Khan, Mahasarakham and Bangkok. The analyses of data were divided into 3 parts: (1) analysis of data from discussions by means of content analysis, (2) analysis of data from the opinion expressions of the target group through the use of mean, and of data from the open-ended questions through content analysis, and (3) analysis of data from the assessment of project participants' satisfaction. The success of the project derived from measuring the seminar participants of not less than 60% to find out their knowledge and understanding. The comparison results of assessment from respondents of the questionnaire were found that their mean score before the seminar was 3.84 and after the seminar 4.16.

The guidelines were suggested for promoting and developing moral and ethics through encouraging all parties to realize these: importance of the common good and the work for the public, building an inspection and monitoring system, promotion of knowledge and understanding about the conflict of interest thoroughly, enforcement of the law to people equally, and development of direct or deliberative democracy including good governance. Leaders and politicians need to have a must to perform their duties in order to contribute to happy benefits of the public without committing corruption and have a must to develop a good governance and society system.

Keyword: Good Governance, Elimination of Corruption, Conflict of Interest

บทนำ

การพัฒนาการเมือง จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง ทั้ง 3 ข้อ ได้แก่ (1) เพื่อพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ (3) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง การจะส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองเพื่อพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้เป็นระบอบการปกครองที่สามารถเอื้อต่อการจัดสรรผลประโยชน์ชาติให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกคนในทุกด้านให้ได้จริงนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 2 ให้เป็นผล นั่นคือต้องส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรง

ตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างจริงจัง ดังนั้น สภาพพัฒนาการเมือง โดยคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ซึ่งรับผิดชอบดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเมือง ในยุทธศาสตร์ที่ 3 “คุณธรรม จริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง” และยุทธศาสตร์ที่ 4 “ธรรมาภิบาลทางการเมืองและการบริหาร” (สภาพพัฒนาการเมือง, 2551, หน้า 36) จึงได้จัดทำโครงการการส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อการจัดการทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์และการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสถาบันการเมือง องค์กร สถานศึกษา และท้องถิ่น” ขึ้น โดยในทางปฏิบัติได้แยกดำเนินการเป็น 2 โครงการย่อย ได้แก่ โครงการส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อการจัดการทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และโครงการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสถาบันการเมือง องค์กร สถานศึกษา และท้องถิ่น ที่มีความเชื่อมโยงกัน โดยการทำงานตามโครงการดังกล่าว เป็นการทำหน้าที่ตามความที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 มาตรา 6 (1) (ข) ความว่า “ติดตาม สอดส่อง และประสานกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม และองค์กรต่างประเทศ หรือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการนำแผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเคร่งครัด” และในมาตรา 6 (3) (ก) ความว่า “ส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม และประสานงานกับผู้ตรวจการแผ่นดิน สถาบันการเมือง องค์กรตามรัฐธรรมนูญ ให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมและประมวลจริยธรรมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม” โดยดำเนินการตาม (ข) คือ “ประสานให้สถาบันการเมือง ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจเห็นความสำคัญและร่วมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงานดังกล่าว”(พระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมือง, 2551, หน้า 26-27)

วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ของโครงการการส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อการจัดการทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์และโครงการการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสถาบันการเมือง องค์กร สถานศึกษา และท้องถิ่นมี 4 ประการ คือ (1) เพื่อให้สมาชิกสภาพพัฒนาการเมือง และบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเพื่อหยุดยั้งการกระทำอันอาจนำไปสู่การทุจริตประพฤติมิชอบหรือการคอร์รัปชัน (2) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นภูมิคุ้มกันภัยจากสถานการณ์การขัดกันแห่งผลประโยชน์ โดยการปลูกฝัง และสร้างจิตสำนึกให้เกิดผลด้านการประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลทั้งในสถาบันการเมือง องค์กร สถานศึกษา ทั้งระดับผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และท้องถิ่น (3) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นเรื่องของการบริหารจัดการหน่วยงาน และองค์กรที่ดี อันจะช่วยลดการทุจริตคอร์รัปชันลงได้ และ (4) เพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในตัวบุคคล และพัฒนาเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงาน องค์กร ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้ผลในการจัดการขัดกันแห่งผลประโยชน์ทั้งของกลุ่มคน และของหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ลงได้ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย บุคลากรฝ่ายบริหารส่วนกลาง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาพพัฒนาการเมือง ผู้บริหารส่วนภูมิภาค ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้แทนชุมชน สถาบันการศึกษา ศาสนา สื่อมวลชน ผู้นำชุมชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่สนใจ (สภาพพัฒนาการเมือง, 2558, หน้า 17)

คุณธรรมจริยธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี โดยกิริติ บุญเจือ กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณความดี สภาพที่เกื้อกูล สภาพที่เกิดขึ้นในจิต มีผลทำให้จิตอยู่ในภาวะที่ดียิ่งพร้อมที่จะสร้างสรรค์ในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ และจริยธรรมซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายว่า หมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม โดยบุญมี แทนแก้ว กล่าวว่าจริยธรรม หมายถึง ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ และถือว่า จริยธรรม เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่พึงตามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้ต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีล (อ้างถึงในสภาพพัฒนาการเมือง, 2556, หน้า 56)

นักปราชญ์ชาวกรีกชื่อ อริสโตเติล Aristotle (384-322 ปี ก่อน ค.ศ.) กล่าวว่า “จุดมุ่งหมายของการเมืองและจริยธรรมเป็นไปได้อย่างเดียวคือความดีสำหรับมนุษย์ และ คุณธรรมคือการเลือกนัยในการเลือก วิธีสัมพัทธ์ ซึ่งปัญญาชนสามารถตัดสินได้โดยเหตุผล” ขยายความวิธีสัมพัทธ์ว่า คุณธรรมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมเป็นเรื่อง ๆ ไป ไม่ใช่เรื่องตายตัว ปัญญาชนย่อมพิจารณาตัดสินได้โดยอาศัยเหตุผลเป็นแนวทางดำเนินการ เพราะตามปกติธรรมดาในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นมีปัญหาข้อขัดแย้งมากมายในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ความเหมาะสมในการดำเนินการนั้นเป็นคุณธรรม การกระทำอย่างเดียวกันอาจเป็นไปได้ทั้งคุณหรือโทษ สุดแต่เหตุปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมหรือความเหมาะสม มีเหตุผลเพียงพอหรือไม่ในการกระทำนั้น คุณธรรมจึงเป็นทางสายกลางระหว่างความเกินและความขาด คนเราอาจมีความรู้สึกโกรธ หรือกลัว มากเกินไปหรือน้อยเกินไปซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เป็นความไม่ดีหรือความชั่ว

แต่ถ้ารู้สึกเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล มีเหตุผลและแรงจูงใจที่สมควร ความรู้สึกเหล่านั้นอยู่ในระดับที่พอดีเป็นทางสายกลางจึงจัดว่าเป็นคุณธรรม คุณธรรมจึงเป็นทางสายกลางอยู่ระหว่างความบ้าบิ่นกับความฉลาดกลัว พอประมาณเป็นทางสายกลางอยู่ระหว่างความฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่ายกับความตระหนี่ถี่เหนียว คุณธรรมจึงอยู่ระหว่างสุดโต่งสองด้าน คือการกำจัดความรู้สึกแบบถอนรากถอนโคนอย่างหนึ่ง และการปล่อยความรู้สึกออกมามากเกินไปจนตกเป็นทาสของอารมณ์อีกอย่างหนึ่ง ดังนั้นการแสดงความรู้สึกก็ออกมาอย่างพอเหมาะพอควรนั่นเองแหละคือคุณธรรม คุณธรรมจึงเป็นทางสายกลางอยู่ระหว่างความจิตชิดเฉื่อยชาไร้ความรู้สึก กับการแสดงความรู้สึกออกมามากเกินไป ความขาดและความเกินทั้งสองประการนี้เป็นความไม่ดีที่ต้องละเว้น ทางสายกลางไม่อาจวัดเป็นตัวเลขทางคณิตศาสตร์แบบตายตัวได้ ทางสายกลางจะถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมและบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นกรณีไป โดยอริสโตเติลยังกล่าวไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง คนที่มีส่วนร่วมทางการเมืองจึงจะเป็นชีวิตที่มีจริยธรรมอย่างแท้จริง รัฐศาสตร์หรือศาสตร์ทางการเมืองการปกครองจึงเกี่ยวข้องกับการกระทำที่มีศีลธรรมขั้นสูง เพื่อความสุขของพลเมืองและเป็นเป้าหมายสุดท้าย (สภาพพัฒนาการเมือง, 2556, หน้า 125-132)

ธรรมาภิบาล

จากวิกฤตเศรษฐกิจ สังคมการเมือง สุวีธีการแก้ไข สิ่งที่ปรากฏคือความล้มเหลวของระบบการควบคุม ที่ขาดความโปร่งใส มีการเล่นพรรคเล่นพวก ปกปิดข้อมูลที่ไม่แท้จริง อย่างเป็นระบบทั่วทั้งองค์กร ต่อมาเป็นการนำการบริหารความเสี่ยงแบบบูรณาการทั่วทั้งองค์กรมาใช้ให้เป็นที่ยอมรับและรู้จักกัน อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพและต่างหันมามองเรื่องของ “คุณธรรมจริยธรรม” ที่ควรจะมียู่ในตัวคนแต่ละบุคคลมากขึ้น จนเป็นที่มาของการบริหารจัดการที่เรียกว่า “หลักธรรมาภิบาล” 6 หลักการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า มาเป็นเครื่องมือในการบริหารงานขององค์กร โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย ประกอบด้วย การปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงาน การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน การปรับรื้อระบบการเงินและการงบประมาณ การสร้างระบบการบริหารงานบุคคลและค่าตอบแทน การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม การเสริมสร้างระบบราชการให้ทันสมัย และการเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม อันเป็นที่มาของการประเมินผลการปฏิบัติราชการที่เรียกว่าพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มาตรา 6 การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ การบริหารราชการเพื่อบรรลุเป้าหมาย (1) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน (2) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ (3) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ (4) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น (5) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ (6) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ (7) มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ โดยวิธีการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์หรือผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก โดยมีการวัดผลการปฏิบัติงานด้วยตัวชี้วัดอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือเน้นผลผลิตและเน้นผลลัพธ์ ทำให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลความก้าวหน้าของการดำเนินงานเป็นระยะ สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้มุ่งสู่วิสัยทัศน์ฯ ของสถาบัน องค์การหรือหน่วยงาน ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาล จึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนทั่วไป ยึดถือปฏิบัติตามภาระหน้าที่ของตนให้เป็นผลสำเร็จ และเป็นผลดีต่อสาธารณะหรือส่วนรวมคือประเทศชาติและประชาชน (สภาพพัฒนาการเมือง, 2558, หน้า 67 - 68)

การขัดกันแห่งผลประโยชน์

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ หรือ ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) โดยศัพท์บัญญัติราชบัณฑิตยสถานว่า ผลประโยชน์ขัดกัน คือ สถานการณ์ที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งอันเป็นที่ไว้วางใจ เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้บริหาร เป็นต้น ต้องเลือกระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ในวิชาชีพ ซึ่งทำให้เกิดความสงสัยในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติได้ การขัดกันแห่งผลประโยชน์นี้สามารถเกิดขึ้นได้แม้ไม่ส่งผลทางจริยธรรมหรือความไม่เหมาะสมต่าง ๆ และสามารถทำให้ทุเลาเบาบางลงได้ด้วยการตรวจสอบโดยบุคคลภายนอก (สภาพพัฒนาการเมือง, 2558, หน้า 276)

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ คือ สถานการณ์หรือการกระทำที่บุคคลไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ข้าราชการ ผู้บริหาร หรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ ได้มีผลประโยชน์อันเป็นเรื่องของส่วนตัว แต่ผลประโยชน์ดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหรือการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งหน้าที่บุคคลนั้นรับผิดชอบอยู่ อันเป็นผลทำให้บุคคลนั้นขาดการตัดสินใจบนพื้นฐานที่เที่ยงธรรม เนื่องจากการยึดผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก และส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของส่วนรวม ได้แก่ สถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่

ของรัฐซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบต่อประโยชน์สาธารณะ มีประโยชน์ส่วนตนเข้ามาแทรกซ้อน โดยการใช้ตำแหน่งหน้าที่ อิทธิพลทางการเมือง กระทำการตัดสินใจใช้ดุลยพินิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้องมากกว่าประโยชน์สาธารณะซึ่งการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลและผลประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยการที่เจ้าหน้าที่รัฐออกนโยบายหรือตรากฎหมายเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้อง แม้ว่าประโยชน์ที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ทางการเงินหรือไม่ก็ตาม การที่เจ้าหน้าที่รัฐดำรงตำแหน่งหรือทำหน้าที่ที่มีความเสี่ยงต่อการก่อให้เกิดภาวะผลประโยชน์ทับซ้อน การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐรับเงิน สิ่งของ หรือบริการซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการตอบแทนแก่ผู้ให้ในอนาคต การที่เจ้าหน้าที่รัฐทำงานให้กับบริษัทเอกชนหรือมีตำแหน่งอยู่ในบริษัทเอกชน ซึ่งการดำเนินธุรกิจของบริษัทเอกชนนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายที่ออกโดยเจ้าหน้าที่รัฐ หรือองค์กรของเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าว และการเจ้าหน้าที่รัฐประกอบอาชีพอื่นพร้อมกับการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งอาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้ รูปแบบพฤติกรรมประโยชน์ทับซ้อนได้แก่ การหาประโยชน์ให้ตนเองการรับผลประโยชน์จากการดำรงตำแหน่งหน้าที่ การใช้ทรัพย์สินของทางราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตน การใช้ข้อมูลลับของทางราชการเพื่อแสวงหาประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง การรับงานนอกแล้วส่งผลกระทบต่อความเสียหายของหน่วยงานที่รับผิดชอบ การทำงานหลังจากออกจากตำแหน่งและเอื้อประโยชน์ให้บริษัท การให้ของขวัญของกำนัลเพื่อหวังความก้าวหน้า การช่วยญาติมิตรให้ได้งานอย่างไม่เป็นธรรมในหน่วยงานของรัฐ และการซื้อขายตำแหน่ง การจ่ายผลประโยชน์ทั้งที่เป็นเงินและประโยชน์รูปแบบอื่นเพื่อให้ได้เลื่อนระดับหรือตำแหน่งหรือความดีความชอบ การขัดกันแห่งผลประโยชน์จึงเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคลซึ่งอาจละเมิดต่อจริยธรรมและกฎหมายเนื่องจากผลประโยชน์ส่วนตนได้เข้าแทรกแซงการใช้ดุลยพินิจหรือกระบวนการตัดสินใจทำให้ผู้พิจารณาต้องละทิ้งคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่สาธารณะอันทำให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของสถาบันหรือองค์กรซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนรวมหรือสาธารณะ (สภาพัฒนาการเมือง, 2558, หน้า 276-278)

การดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล

กิจกรรมและวิธีการดำเนินงานโครงการส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อการจัดการทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์และโครงการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสถาบันการเมือง องค์การ สถานศึกษา และท้องถิ่น โดยคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล สภาพัฒนาการเมือง ประสานความร่วมมือกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน วุฒิสภา สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์คุณธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการประชุมคณะกรรมการและภาคีเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ได้กำหนดพื้นที่จัดสัมมนา ใน 4 ภูมิภาค จำนวน 6 เวที ได้แก่ เวทีจังหวัดสุโขทัย นราธิวาส ตรด ประจวบคีรีขันธ์ มหาสารคาม และกรุงเทพมหานคร โดยประสานความร่วมมือไปยังคณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคมระดับจังหวัด และสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง เชิญกลุ่มเป้าหมายพร้อมทั้งเข้าร่วมเวทีสัมมนา แล้วสรุปผลการสัมมนาและเผยแพร่ต่อสาธารณชน มีการรวบรวมข้อมูลจากการอภิปราย คำถาม ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์สรุปผลเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการอภิปรายโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายโดยใช้ค่าเฉลี่ย การตอบคำถามปลายเปิดโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ จากการตอบแบบประเมินโดยใช้วิธีการทางสถิติ

บทสรุป

ผลสำเร็จของโครงการวัดจากผู้เข้าร่วมสัมมนามากกว่าร้อยละ 60 มีความรู้ความเข้าใจ โดยการประเมินจากผลการตอบแบบสอบถามเปรียบเทียบกับก่อนและหลังซึ่งผลการประเมินก่อนการสัมมนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 และหลังการสัมมนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และสรุปความคิดเห็นด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำและนักการเมือง ได้แก่ สาเหตุจากนักการเมืองมีพฤติกรรมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าส่วนรวม ไม่มีความพอดีพอประมาณ ขาดคุณธรรม จริยธรรม และไม่เคารพกฎเกณฑ์กฎระเบียบ การทุจริตคอร์รัปชัน ความไม่ซื่อสัตย์ การขาดจิตสำนึกของการเป็นตัวแทน ขาดจิตอาสา การยึดติดอำนาจและตำแหน่ง การไม่ทำตามหน้าที่ ขาดอุดมการณ์ ไม่เป็นตัวอย่างที่ดี เข้าไม่ถึงชุมชน ขาดภาวะผู้นำ ขาดความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ใช้อารมณ์มุ่งเอาชนะ ไม่มีผลงานที่เป็นรูปธรรม และการมุ่งสืบทอดอำนาจทางการเมือง ประชาชนมีการศึกษาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองต่ำ ความไม่เท่าทันนักการเมือง ขาดกระบวนการคัดกรองสรรหาผู้นำและนักการเมืองที่มีคุณภาพจากภาคประชาชน ระบบลobbying ผู้นำและนักการเมืองที่ทุจริตประพฤติมิชอบล้ำและไม่โปร่งใส โดยมีความคิดเห็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนา โดยส่งเสริมทุกฝ่ายให้เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวมและการทำงานเพื่อสาธารณะ สร้างระบบตรวจสอบการบริหารงานของผู้นำและนักการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิรูปกฎหมาย ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม และการพัฒนาหลักการนิติธรรม การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขัดกันแห่ง

ผลประโยชน์อย่างทั่วถึง การบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค และการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยทางตรงหรือประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะด้านธรรมาภิบาลทางการเมืองและการบริหาร ได้แก่ สาเหตุจากผู้นำและนักการเมืองไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล การละเมิดสิทธิสาธารณะ เห็นแก่ตัวและพวกพ้อง ขาดความรับผิดชอบ การไม่ให้ความสำคัญกับประชาชน การไม่สามัคคี การทำโครงการไม่ตรงเป้าหมาย การหลงอำนาจ ไม่รับฟังความคิดเห็น มีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ไม่ซื่อสัตย์ ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การเลือกปฏิบัติ การทุจริตคอร์รัปชัน ขาดการนำหลักธรรมาภิบาลมาบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม และขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการตรวจสอบ โดยมีความคิดเห็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนา โดยผู้นำและนักการเมืองต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน การลดการทุจริตคอร์รัปชัน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการแสดงความคิดเห็นของประชาชนและสื่อมวลชน การปลูกฝังหลักคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชนและนักการเมือง การบังคับใช้กฎหมายลงโทษผู้นำและนักการเมืองที่ทุจริตอย่างจริงจัง การคัดเลือกและตรวจสอบคุณสมบัติความรู้ความเข้าใจเรื่องธรรมาภิบาลของผู้นำและนักการเมืองก่อนเข้ารับตำแหน่ง การส่งเสริมสภาพการเมืองให้มีส่วนร่วมโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การจัดทำพื้นที่ต้นแบบการขจัดทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และการจัดทำใบประกอบวิชาชีพหรือประกาศนียบัตรผ่านการประเมินเพื่อเข้าสู่การดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหาร

ข้อเสนอแนะ

สรุปโดยหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของสภาพพัฒนาการเมือง ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการเมือง และการทำหน้าที่ตามความที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมือง โดยคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล ได้ดำเนินโครงการการส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อการขจัดทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์และโครงการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสถาบันการเมือง องค์กร สถานศึกษา และท้องถิ่นแล้ว ได้ข้อเสนอแนะการส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อการขจัดทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ดังนี้

(1) ให้มีการศึกษาทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักในสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรม จริยธรรม สามัคคี มีวินัย เสียสละ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี แบบระบบของทหาร ที่มีการบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาล

(2) ให้มีการกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจนให้กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมหรือสถาบันกล่อมเกลாத่างสังคม อันประกอบด้วย ครอบครัว โรงเรียน องค์กร สถาบันศาสนา สื่อและราชการที่ต้องทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลเพื่อสร้างภาวะผู้นำและสร้างต้นแบบสู่การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมคนดีเข้าสู่ตำแหน่งสาธารณะ

(3) ให้นักการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องเน้นคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลในการปฏิบัติหน้าที่และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีโดยเคร่งครัด ดำเนินการให้มีระบบคัดกรอง คัดสรรบุคคล กลุ่มบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรมมากถึงมากที่สุดเป็นตัวแทน โดยมีกระบวนการพัฒนา การประเมิน และกลไกในการควบคุมติดตามตรวจสอบโดยภาคประชาชน หรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วมตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ

(4) ให้มีพื้นที่ต้นแบบพัฒนาพื้นที่รูปธรรมให้ครอบคลุมเต็มพื้นที่ นักการเมืองที่เคยถูกร้องเรียน คดีเคยอยู่ชั้นศาลไม่ควรดำเนินกิจกรรมการเมืองการบริหารต่อไปได้ นักการเมืองและผู้บริหารหากถูกร้องเรียนตรวจสอบแล้วมีมูลความจริงต้องให้ออกและต้องห้ามมีตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารตลอดชีวิต รวมทั้งจัดการกับผู้ทุจริตการเลือกตั้งอย่างเด็ดขาดเพื่อป้องกันคนไม่ดีเข้าสู่ตำแหน่งอันเป็นที่มาของการทุจริตให้ส่วนรวมต้องเดือดร้อนร่วมกัน

(5) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้านคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลตลอดกระบวนการของการจัดการภาครัฐตั้งแต่ขั้นการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผล โดยส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล หมู่บ้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งถือเป็นโครงการที่เหมาะสมให้สังคมลดความชั่วร้ายความดีที่ทุกคนควรให้ความร่วมมือร่วมปฏิบัติ

(6) พัฒนาให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีคุณภาพ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละซื่อสัตย์สุจริต อุทิศเวลากับงานราชการอย่างจริงจัง บริการและเป็นที่พึ่งพาของประชาชนอย่างแท้จริง มีการบริหารจัดการเชิงบูรณาการระหว่างกระทรวงมหาดไทย กับองค์กรอิสระและองค์กรอื่น ทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล โดยภาคประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง

(7) ให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังและเข้มงวดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และบังคับใช้อย่างครอบคลุมทุกระดับทั้งการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอายุความของกฎหมายเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันและการขัดกันแห่งผลประโยชน์ต้องมีอายุความไม่ต่ำกว่า 20 ปี หรือไม่มีการหมดสิ้นอายุความ

(8) ให้มีการพัฒนาการเมืองแบบบูรณาการเชิงรุกในการประสานและร่วมมือกับองค์กรภาคีระหว่าง สภาพัฒนาการเมือง มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และรัฐสภา ในการส่งเสริมค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล โดยมีแนวทางที่ชัดเจนเป็นวาระแห่งชาติ

(9)ให้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางหลักในการบริหารสู่การปฏิบัติที่สมดุลกับวัฒนธรรมจิตใจและวิถีชีวิต ด้วยหลักการ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งมีเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรม โดยการจัดการความรู้สู่นวัตกรรมสร้างสรรค์ส่งเสริมความมีจิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อส่วนรวม

เอกสารอ้างอิง

สภาพัฒนาการเมือง. (2556). *คุณธรรมไม่มีขาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา.

_____. (2558). *ธรรมาภิบาลจัดการทุจริตและการขัดกันแห่งผลประโยชน์*. กรุงเทพฯ: ชันแค้นเกจจิ้ง.

_____. (2551). *พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา.

_____. (2551). *แผนพัฒนาการเมือง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา.

“ธุรกิจเพื่อสังคม” อีกหนึ่งกลไกในการพัฒนาสังคม
 “SOCIAL ENTERPRISE” IS ANOTHER MECHANISM OF SOCIAL DEVELOPMENT

คัชพล จันทเพชร*

บทคัดย่อ

ปัญหาปัจจุบันที่ส่งผลต่อสังคมโลกอยู่ตอนนี้ เริ่มตั้งแต่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไปจนกระทั่งถึง ยาเสพติด และปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่า “ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม” ตกเป็นจำเลยในการกล่าวหาว่าเป็นต้นเหตุของสิ่งเหล่านั้น ถ้าถามว่า “จะให้ใช้ระบบคอมมิวนิสต์ที่รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมดดีหรือไม่” ก็คงจะมีแต่คนส่วนใหญ่ที่ไม่พึงพอใจกับคำกล่าวแบบนั้นด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้น “การทำธุรกิจโดยมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม” จึงกลายเป็นทางออกที่กำลังเป็นที่สนใจของหลายหน่วยงาน ส่วนใหญ่ภาคเอกชนเริ่มหันมามีมติเป็นแนวปฏิบัติ จนกลายเป็นที่มาของการทำกิจกรรมเพื่อสังคมโดยจะถูกบรรจุอยู่ในแผนธุรกิจด้วยเสมอ

ธุรกิจเพื่อสังคมจะเป็นสิ่งที่ได้ยินอยู่ค่อนข้างบ่อยในปัจจุบัน โดยเป้าหมายในการประกอบธุรกิจจะเน้นที่การแก้ไขปัญหาในสังคมที่มีความหลากหลายมิติ ซับซ้อน และมีระดับความรุนแรงแตกต่างกันไป บางปัญหาต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วนเกินกว่าจะรอพึ่งพาแต่ภาครัฐ หรือการช่วยเหลือจากเอ็นจีโอ ด้วยเหตุนี้เองแนวคิดการทำ “ธุรกิจเพื่อสังคม” (Social Enterprise) จึงได้ถือกำเนิดขึ้นและกำลังเป็นที่สนใจอย่างแพร่หลาย

คำสำคัญ: ธุรกิจเพื่อสังคม

ABSTRACT

Currently, the issues affect to communities in the global now. The domestic problem is more violence in family, drugs and environmental problems etc. which can't deny "Economic capitalist." accused in the alleged cause of things if asking "The system of the communist that government owns the factors of production, all well?" Most people are not satisfied with words like that too. "Doing business is with social responsibility" It is a solution that is interested in many agencies. Most private sectors began as general guidance. It became a source of social activities that will be included a business plan.

Social enterprise is something that heard often now. The goal of the business is focused on solving problems in a variety of dimensions, complexity and severity vary. Some problems need to be solved urgently than waiting help from the public sector or NGOs. The reason of Social Business concept was founded and it is interested in widespread attention.

Keyword : Social Enterprise

* องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

บทนำ

ธุรกิจเพื่อสังคมถือเป็นการเปลี่ยนแปลงการดำเนินธุรกิจอีกทางหนึ่งขององค์การในปัจจุบัน เพราะนอกจากการดำเนินกิจกรรมเพื่อหวังผลกำไรในด้านธุรกิจแล้ว ยังมีการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงทิศทางของปัญหาสังคมให้ดีขึ้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ การกำหนดแผนธุรกิจที่มีผลกระทบในวงกว้างต่อสังคม หรือแม้แต่การหาทางแก้ไขปัญหาสังคมโดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยเหลือ (Zahra et al., 2009) แต่ในสิ่งที่ยังเป็นความคลุมเครือเกี่ยวกับธุรกิจเพื่อสังคมจะเป็นในลักษณะความชัดเจนในการแก้ไขปัญหาสังคมได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบธุรกิจต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับสิ่งที่ค้นพบว่าอะไรคือคุณค่าของธุรกิจเพื่อสังคม และเหตุผลในการอธิบายถึงสิ่งที่กำลังดำเนินการ (Hechavarria and Reynolds, 2009)

การถกเถียงภายในวรรณกรรมต่าง ๆ เป็นหลักฐานที่ทำให้เกิดความสับสนของสิ่งที่เรียกว่าธุรกิจเพื่อสังคม (Defourny, 2001) ส่วนหนึ่งเป็นเพราะธุรกิจเพื่อสังคมเป็นการรวมความหลากหลายในการขับเคลื่อนแผนงานสู่สาธารณะ โดยเฉพาะการเป็นสื่อกลางในการเชื่อมต่อภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้มีจิตอาสา (Seanor and Meaton's, 2008) ในทฤษฎีพื้นฐานทางสังคมนำเสนอไปสู่จุดเริ่มต้นเพื่อสร้างความเข้าใจต่อรูปแบบของแนวคิดใหม่ในความแตกต่างของบริบทที่เป็นสากล ระดับพื้นฐานส่วนใหญ่ทฤษฎีจะอธิบายถึงการยังคงอยู่ของหน่วยงานทางสังคม และรูปแบบของความหลากหลายเพื่อพัฒนาไปยังหน่วยงานทางสังคมใหม่ ๆ (Salamon et al., 2000) ความเข้าใจนี้ยังส่งผลให้เกิดการอธิบายเพื่อสิ่งที่เห็นในระดับสากลด้านการพัฒนาของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร

ในรูปแบบที่แตกต่างของธุรกิจเพื่อสังคมสิ่งสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จคือการบูรณาการความร่วมมือขององค์การต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อสังคมเดียวกัน บางบทความอาจกล่าวถึงการให้บริการในลักษณะการกุศล ในสิ่งแรกคือการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน การแลกเปลี่ยนพื้นฐานของแต่ละองค์การ เนื่องจากมีความหลากหลายในบริบท (Powell and Barrientos 2004) ต่อจากนั้นคือการที่โลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงของการจัดสรรงานต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการจ้างในตลาดแรงงานทำให้เกิดการกลายสภาพจากธุรกิจเพื่อสังคมไปเป็นธุรกิจทั่ว ๆ ไป สิ่งเหล่านั้นสามารถส่งผลให้เป้าหมายเกิดการเปลี่ยนแปลง (Taylor, 2003) ในบทความฉบับนี้จะอธิบายถึงองค์ประกอบที่ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม ทั้งทางด้านภายในและภายนอก สิ่งสำคัญคือการพัฒนาและสนับสนุนให้เกิดการผลักดันไปสู่การเป็นธุรกิจเพื่อสังคม และส่งผลให้เกิดการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม

ธุรกิจเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise

ธุรกิจเพื่อสังคมอาจกล่าวถึงกิจกรรมภายใต้ความสนใจที่มีต่อสาธารณะด้วยการใช้ยุทธศาสตร์ของการประกอบธุรกิจ (Simons, cited in Zappala, 2001) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวคิดในด้านธุรกิจที่ประยุกต์ใช้กับสังคมที่ใช้เป็นสามารถในการพัฒนาให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ อีกนัยหนึ่งอาจมีความหมายถึงการประกอบกิจการของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร แต่นำเงินถึงเป้าหมายที่ส่งผลต่อสมรรถนะการพัฒนาไปยังความท้าทายใหม่ ๆ โดยอาจเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเพื่อแก้ไขระบบปฏิบัติการบางอย่างทางสังคม อาจกล่าวถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคม การกระจายรายได้ผ่านการบริการในลักษณะที่ไม่หวังผลกำไร (Henton et al., 1997)

การพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมและกิจการที่ส่งผลถึง ยกตัวอย่างเช่น การพัฒนาผู้ประกอบการ ขนาดย่อม เป็นการใช้ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโมเดลธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ เพื่อให้เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในการแก้ไขปัญหาของแต่ละชุมชน (Church et al., 2000) อีกนัยหนึ่งคือการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ในองค์การที่บริการชุมชนแบบไม่หวังผลกำไร ซึ่งในความหมายจะมีลักษณะเป็นผู้ประกอบการสังคมรูปแบบหนึ่ง ยิ่งไปกว่านั้นธุรกิจเพื่อสังคมยังรวมไปถึงกิจกรรมที่มีการบูรณาการความร่วมมือของหลายภาคส่วน เช่น ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน (Centre for Corporate Public Affairs, 2000) ดังนั้น ธุรกิจเพื่อสังคมจึงไม่เน้นไปที่การมีแนวคิดแบบตายตัว และการกำหนดนโยบายไปในทางใดทางหนึ่ง (Abbott, 2000) ซึ่งในบางความเชื่อนั้นอาจหมายถึงการทำการกุศลแบบสมัยใหม่ที่นอกเหนือจากรูปแบบการเป็นผู้รับฝ่ายเดียวแต่เป็นการสร้างอาณาภาพจากความร่วมมือทั้งจากส่วนตนและส่วนรวม (Botsman & Latham, 2001 ; Pearson, 2001)

บทสรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเพื่อสังคม ผู้ประพันธ์ได้ค้นพบปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. การสร้างความรับผิดชอบสังคมที่มาจากภายใน

1.1 ความเท่าเทียมทางโอกาสและการปฏิบัติตามแผนงาน

ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจสิ่งหนึ่งที่อาจละเลยในการคำนึงถึงคือความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติงาน เพราะสิ่งนี้จะจุดเริ่มต้นในการสร้างจิตสำนึกหรืออาจหมายถึงการวางรากฐานภายในจิตใจให้แก่บุคลากร (Welford 2005) ซึ่งถ้าการปฏิบัติในหน่วยงานไม่มีความเท่าเทียมกันทางโอกาสแล้ว อาจเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ และเป็นสิ่งที่ทำให้แผนงานที่วางไว้อาจเกิดความผิดพลาดและจะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในธุรกิจเพื่อสังคม

1.2 ปกป้องความเป็นมนุษย์ภายใต้การปฏิบัติงานให้องค์การ

สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดจากการทำงานคือ ตำแหน่งของผู้ปฏิบัติงานในแต่ละส่วนขององค์กร เราคาดหวังกันถึงงานที่ดี ค่าตอบแทนสูง แต่อาจละเลยสิทธิความเป็นมนุษย์ ความหลากหลายของผู้คนอาจเป็นส่วนหนึ่งแต่องค์กรต้องมีระบบในการปกป้องสิทธิความเป็นมนุษย์ของผู้ปฏิบัติงานไม่ให้ถูกลดทอนลง (Welford, 2005) ซึ่งจะส่งผลให้เปิดความรู้สึกละเลยและอุดมการณ์ที่จะปฏิบัติงานเพื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป

1.3 การสนับสนุนโดยตรงสำหรับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

การคำนึงถึงสังคมก่อนเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับธุรกิจเพื่อสังคม โดยสิ่งเหล่านี้จะมาจากจิตสำนึกภายในแต่ละบุคคล ซึ่งหน่วยงานสามารถสนับสนุนได้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในธุรกิจ โดยมอบนโยบายในการส่งเสริมรูปแบบหรือแผนงานที่สร้างความยั่งยืนให้กับสังคมโดยรวม (Welford, 2005) ด้วยสิ่งเหล่านี้จะสามารถทำให้เป็นผลดีต่อภาพลักษณ์ขององค์กร และยังเป็นการส่งเสริมให้พนักงานสร้างสรรค์ผลงานที่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

1.4 โปรแกรมการศึกษาเพื่อสนับสนุนบุคลากร

การพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญ เพราะนอกจากหน่วยงานจะขับเคลื่อนด้วยโมเดลทางธุรกิจแล้ว คนที่จะมาขับเคลื่อนในแต่ละส่วนงานมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการนี้หน่วยงานควรที่จะพัฒนาโปรแกรมหรือกำหนดหลักสูตรที่จะเป็นแก่นส่วนงานที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม (Welford, 2005) ทั้งการเสริมสร้างสมรรถนะ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และเทคนิคหรือรูปแบบโมเดลด้านธุรกิจเพื่อสังคมใหม่ ๆ ซึ่งจะทำให้บุคลากรมีความสามารถเพิ่มขึ้น ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และยังส่งผลโดยตรงกับองค์กรให้เกิดความยั่งยืนในธุรกิจเพื่อสังคม

1.5 โปรแกรมจากภายนอกเพื่อส่งเสริมสังคมและประเด็นพัฒนาที่ยั่งยืน

หน่วยงานภายนอกที่เกิดจากความร่วมมือเป็นสิ่งที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธุรกิจเพื่อสังคม เนื่องจากโมเดลธุรกิจเพื่อสังคมเป็นสิ่งที่ใหม่บางครั้งอาจยังไม่เคยถูกทดสอบจากที่ใดมาก่อน ทำให้อาจเกิดปัญหาเวลาที่เราไปปฏิบัติจริงกับสังคม เพราะจะเกิดตัวแปรแทรกต่าง ๆ ที่ไม่ได้คำนึงถึง ฉะนั้น การผสมผสานโปรแกรมเพื่อช่วยพัฒนาธุรกิจจากภายนอกเป็นสิ่งสำคัญ จะส่งผลให้เกิดมุมมองที่หลากหลายโดยส่วนใหญ่จะมุ่งเป้าไปที่ประโยชน์สังคมเป็นหลัก (Welford, 2005) โดยปรับส่วนประกอบต่าง ๆ และเจาะจงประเด็นการพัฒนาที่เน้นความสำคัญของสังคมยั่งยืน

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความชัดเจนในการเป็นผู้ประกอบการสังคม

2.1 ความอยู่ดีมีสุขของสังคม : ความอยู่ดีมีสุขทางเศรษฐกิจ

ธรรมชาติของการดำเนินธุรกิจเป็นสิ่งที่กดดันอย่างมากสำหรับผู้ประกอบการที่พยายามพัฒนาสังคมและบริหารจัดการธุรกิจ ซึ่งมองผิวเผินอาจเป็นความขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงจึงจำเป็นต้องหาจุดตรงกลางที่มีความพอเหมาะในการปฏิบัติ พื้นฐานการประกอบธุรกิจจะเน้นทางเศรษฐกิจมาเป็นอันดับแรก แต่ถึงกระนั้นการเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ประกอบการสังคมทำให้ต้องคำนึงถึงความอยู่ดีมีสุขของสังคมมาก่อน (Monica and Alistair, 2011) ในปัจจุบันถึงแม้ว่าความอยู่ดีมีสุขของสังคมจะได้รับความสนับสนุนที่มากกว่า โดยเฉพาะผู้ที่ผลักดันนวัตกรรมในแต่ละองค์กร ซึ่งจะคำนึงถึงผลลัพธ์ทางสังคมมาก่อนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจะมีพื้นฐานมาจากความจำเป็นทางสังคมเป็นอันดับแรก

2.2 นวัตกรรม : ความสอดคล้อง

ความหมายของนวัตกรรมคือสิ่งใหม่ นอกจากนั้นในด้านธุรกิจเพื่อสังคมนวัตกรรมยังเป็นวิธีใหม่และเป็นทางที่กำลังได้รับการปฏิบัติมากขึ้น แต่ในทางตรงข้ามกลับได้รับการตอบสนองน้อยกับความต้องการของชุมชน โดยส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่เกิดมาจากบริษัทในแต่ละพื้นที่ รวมไปถึงบุคลากรในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งบางครั้งไม่มีความสนใจว่านวัตกรรมมาแก้ไขปัญหามาต่าง ๆ โดยยังคงปฏิบัติในรูปแบบเดิม (Monica and Alistair 2011) แต่ในขณะที่ความสอดคล้องคือสิ่งที่ได้รับความคาดหวังจากชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติให้มีความสอดคล้องไปตามบริบท ซึ่งอาจมองได้ว่าสังคมดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจในการแก้ปัญหาและอาจรวมไปถึงความเป็นมืออาชีพในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง

2.3 การมีความเป็นอิสระ : การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

การให้โอกาสในการดำเนินงานอย่างอิสระ เป็นสิ่งที่ไม่ได้มีความสำคัญที่จะส่งผลให้มีความพอเพียงต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับ โดยการทำงานร่วมกันจะถูกยอมรับมากกว่าในระดับที่สูงของปล่อยให้เป็นอิสระ โดยสิ่งที่ค้นพบคือการปฏิบัติงานแบบพึ่งพาอาศัยกันจะมีประสิทธิภาพและแสดงให้เห็นถึงความเหนือกว่าในความสำเร็จสำหรับงานต่าง ๆ ที่ต้องการทำ แต่สิ่งนี้จะปัญหาและทำให้มีความขัดแย้งกับการเป็นอิสระของพวกเขา เนื่องจากบริบทของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันไป (Monica and Alistair, 2011) เพราะฉะนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความเข้มข้นต่อผู้ที่มาปฏิบัติงาน โดยอาจสังเกตจากองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านรวมกัน เพื่อให้ได้บุคคลที่ใช้และพร้อมขับเคลื่อนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ไปตามแนวทางที่วางไว้

3. ปัจจัยสนับสนุนศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการสังคม

3.1 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างชาติ

สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาธุรกิจเพื่อสังคมนอกจากความตั้งใจและแหล่งทุนส่วนบุคคลแล้ว หากผู้ประกอบการรายใหม่ที่ไม่มีความรู้ในการหาแหล่งทุนหรืออาจไม่มีเครือข่ายมากในช่วงเริ่มต้น ความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างชาติเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง (Janelle, 2010) ซึ่งปัจจุบันมีหน่วยงานจำนวนมากที่มีสำนักงานอยู่ในประเทศและให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมโดยเฉพาะ แต่ด้วยการสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์อาจยังไม่เป็นที่รู้จักมากแต่ผู้สนใจที่มีรูปแบบโมเดลธุรกิจเพื่อสังคมที่ชัดเจนสามารถเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในธุรกิจและเป็นประโยชน์ต่อสังคมตามที่ตั้งใจ

3.2 พื้นฐานทางสังคม

ในแต่ละบริบทต่าง ๆ ล้วนแต่มีความต่างอย่างหลากหลาย พื้นฐานทางสังคมก็เช่นกัน ในบริบทหนึ่งอาจเหมาะสมกับรูปแบบธุรกิจอย่างหนึ่ง (Janelle, 2010) แต่ถึงกระนั้นก่อนที่จะดำเนินธุรกิจอะไรควรที่จะประเมินศักยภาพหรือประโยชน์ที่เป้าหมายจะได้รับ ซึ่งอาจมองให้รอบคอบเพื่อให้ประโยชน์เกิดขึ้นโดยตรงกับผู้มีส่วนได้เสียและยังเป็นการยืนยันอีกประการหนึ่งว่าธุรกิจเพื่อสังคมดังกล่าวมีความเข้มแข็ง เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ อันทำให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

3.3 ความหลากหลายในการร่วมมือ

ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเป็นสิ่งสำคัญ ธุรกิจเพื่อสังคมที่ดำเนินด้วยตนเองเพียงลำพัง อาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยมีปัจจัยที่หลากหลายเข้ามาประกอบ ซึ่งการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางจะทำให้เกิดความมั่นคงและแข็งแรง (Janelle, 2010) โดยปัจจุบันธุรกิจเพื่อสังคมหันมาสนใจการผสมผสานความร่วมมือมากขึ้น เนื่องจากการเห็นถึงการเพิ่มสมรรถนะหรือขีดความสามารถในการดำเนินธุรกิจ นอกจากนั้นยังขยายความครอบคลุมในการส่งเสริมสังคมด้านต่าง ๆ อีกด้วย

3.4 หน่วยงานที่รวมคนที่มีความตั้งใจที่จะเป็นผู้ให้

การประสบความสำเร็จในสิ่งใดก็ตามความตั้งใจเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมซึ่งมีผลกระทบต่อคนส่วนมาก จึงจำเป็นต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้จากบุคคลที่มีทัศนคติที่ตรงกัน มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งจะสามารถทำให้เข้าใจกันได้ง่ายในการดำเนินงานและเป็นการลดปัญหาการขัดแย้งต่าง ๆ ในการทำงาน ส่งผลให้สามารถพัฒนางานตามโมเดลธุรกิจที่วางไว้ไปข้างหน้าได้อย่างรวดเร็ว (Janelle, 2010)

3.5 โครงสร้างของผู้มีส่วนร่วมกับผู้ได้เสียในชุมชน

การพัฒนาธุรกิจในรูปแบบมีชุมชนที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมจะสามารถสร้างความยั่งยืนได้อย่างมาก (Janelle, 2010) ซึ่งผู้ประกอบการเพื่อสังคมจำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะมีฉะนั้นในกรณีที่ดำเนินธุรกิจไปแต่ไม่มีการวางโครงสร้างของชุมชนในสังคมที่เข้าไปดำเนินงานอาจทำให้เกิดความไม่สะดวกและอาจส่งผลถึงการประกอบธุรกิจอีกทางหนึ่ง

3.6 การให้ความสำคัญต่อผลที่จะเกิดขึ้น

การคำนึงถึงผลลัพธ์เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งถ้ามีการวางแผนเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถวัดผลสำเร็จจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้นั้น ก็เป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนศักยภาพของธุรกิจเพื่อสังคมนั้นได้เป็นอย่างดี ผู้ประกอบธุรกิจเพื่อสังคมจึงต้องคำนึงถึงผลลัพธ์และผลกระทบรอบข้างอย่างถี่ถ้วน เพราะสิ่งที่ทำนั้นจะมีผลต่อสังคมรอบข้างทั้งในด้านดีและไม่ดี มากน้อยเพียงใด อันจะนำมาสู่ประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นต่อสังคม (Janelle, 2010)

3.7 การมุ่งเน้นในกิจกรรมเพื่อสังคม

การดำเนินธุรกิจสิ่งที่สำคัญคือการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยธุรกิจเพื่อสังคมนั้นจำเป็นต้องระบุเป้าหมายอย่างชัดเจนในกิจกรรมเพื่อสังคม และควบคุมการดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามรายละเอียดแผนงานที่กำหนดไว้ ซึ่งสิ่งจำเป็นต้องวัดผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางสังคม เพราะฉะนั้นการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ จึงต้องเป็นสิ่งที่

มีผลกระทบต่อสังคมในทางที่ดี (Janelle, 2010) ถ้าผลกระทบนั้นเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้มีส่วนได้เสียในสังคมนั้นแล้ว จะยิ่งทำให้กิจกรรมเพื่อสังคมเกิดความยั่งยืนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันเป็นยุคที่โลกต้องตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคล โดยที่ความมั่งคั่งอาจไม่ได้จำกัดความหมายอยู่เพียงแค่ว่าความร่ำรวยเงินทองอีกต่อไป แต่อีกทางหนึ่งอาจหมายถึงการได้อยู่ในสังคมที่ดี ซึ่งพอจะมีหลักฐานให้เห็นบ้างแล้วจากพฤติกรรมของผู้บริโภคและนักลงทุนในปัจจุบัน นอกจากนั้นประเด็นด้านคุณภาพและความพึงพอใจส่วนตัวด้าน “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ก็ได้เริ่มถูกนำมาใช้เป็นมาตรวัดในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือร่วมลงทุนกับบริษัทอีกด้วย ดังนั้น สิ่งที่เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เขียนคงเป็นสิ่งที่สามารถช่วยกันส่งเสริมให้การดำเนินธุรกิจในรูปแบบต่าง ๆ ควรที่จะคำนึงถึงต้นทุนทางสังคมเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นความมั่นคงในรูปแบบที่เรียกว่ายั่งยืนจะเป็นสิ่งที่ตามมาโดยที่ปฏิเสธไม่ได้

เอกสารอ้างอิง

- Abbott T. (2000). Unfinished business. *Work for the Dole Co-ordinators' Conference*, 26 July 2000, Publisher, Melbourne.
- Botsman P & Latham M (eds). (2001). *The Enabling State: People Before Bureaucracy*. Pluto Press, Sydney.
- Centre For Corporate Public Affairs. (2000). Corporate Community Involvement: Establishing a Business Case. *Centre for Corporate Public Affairs in conjunction with the Business Council of Australia*, Melbourne,
- Church K, Fontan JM, Lachance E & Shragge E. (2000). *Re-inventing the Trojan horse: Non-profit businesses attack labour market exclusion*. *Canadian Social Work Review*, 17(1), 131-143.
- Defourny, J. (2001). *Introduction-from third sector to social enterprise*. In D. Borzaga, J. Defourny, S. Adam, & J. Callaghan (Eds.), *The emergence of social enterprise*. London: Routledge.
- Hechavarria, D. M., & Reynolds, P. D. (2009). *Cultural norms & business start-ups: the impact of national values on opportunity and necessity entrepreneurs*. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 5(4), 417-437.
- Henton D, Melville J & Walesh K. (1997). The age of the civic entrepreneur: Restoring civil society and building economic community. *National Civic Review*, 86 (2), 149-156.
- Monica D. and Alistair R. (2011). Ambivalence and ambiguity in social enterprise : narratives about values in reconciling purpose and practices. *Int Entrep Manag Journal*, 7(93), 109.
- Janelle A. (2010). *A Comparative Analysis of the Global Emergence of Social Enterprise*. *Voluntas Journal*, 21, 162-179.
- Pearson N. (2001). *Rebuilding indigenous communities*. In: Botsman P & Latham M (eds), *The Enabling State*. Pluto Press, Annandale.
- Powell M. and Barrientos A., (2004). Welfare regimes and the welfare mix, *European Journal of Political Research*, 43, 1, 83-185.
- Salamon, L., Sokolowski, S. W., & Anheier, H. K.. (2000). *Social origins of civil society: An overview*. Working Paper of the Johns Hopkins comparative nonprofit sector project no. 38, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Baltimore.
- Seanor, P., & Meaton, J. (2008). *Learning from failure, ambiguity and trust in social enterprise*. *Social Enterprise Journal*, 4(1), 24-40.
- Simons R. (2001). *Social enterprise: Partnership for Sustainable Change*. Paper Presented at the National Social Policy Conference, Social Policy Research Centre, University of New South Wales. http://www.sprc.unsw.edu.au/nspc2001/papers/Paper6_1.pdf. 10 May 2016.
- Taylor I. (2003). *Limits of market society: European perspectives in* STEINERT H. and PILGRAM A., eds, *Welfare Policy from Below*. Ashgate, Aldershot.
- Welford, R. (2005). Corporate Social Responsibility in Europe and Asia: Critical Elements and Best Practice. *Corporate Social Review*, 13, 31-47.
- Zahra, S. A., Gedajlovic, E., Neubaum, D., & Shulman, J. (2009). Typology of social entrepreneurs: Motives, search processes and ethical challenges. *Journal of Business Venturing*, 24(5), 519-532.

ความพึงพอใจต่อสภาพภูมิทัศน์ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา SATISFACTION WITH THE LANDSCAPE ON YALA RAJABHAT UNIVERSITY

6

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนากร ปามหา*

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดภูมิทัศน์ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ประชากรในการศึกษา คือ บุคลากร 565 คน นักศึกษา 7,633 คน สุ่มตัวอย่างบุคลากร 50 คน นักศึกษา 350 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรและนักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดภูมิทัศน์ด้านภูมิทัศน์ ด้านความสะอาด และด้านความปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะของบุคลากรและนักศึกษาต่อการจัดภูมิทัศน์ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่ควรปรับปรุงและจัดทำให้เพียงพอ ได้แก่ เพิ่มสถานที่จอดรถให้เพียงพอและมีหลังคา ควรมีป้ายบอกทางภายในมหาวิทยาลัยที่ชัดเจน ความสะอาดของโรงอาหาร ห้องน้ำสะอาด ระบบไวไฟมีความเร็วที่เสถียรและครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัย และระบบไฟส่องสว่างให้เพียงพอ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจต่อสภาพภูมิทัศน์

ABSTRACT

Satisfaction survey on Yala Rajabhat University landscape shaping was studied. Sample population included 50 out of 565 total staffs and 350 from 7,633 total students. By using valid questionnaires, data were collected and statistically analyzed.

Results showed that staffs and students satisfied with landscape shaping, cleanliness and safety in moderate level. In addition, It was suggested that adequate parking area with roof to be sufficiently expanded, traffic signboard be clearly showed, cleanliness of cafeteria and restrooms be constantly monitored, stable Wi-Fi access and night light provision be constantly and adequately covered to the whole University campus.

Keyword: Satisfaction with the landscape

* สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทนำ

การจัดภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมในสถานการศึกษาที่เหมาะสมมีความสำคัญต่อบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอน เพราะถ้าจัดภูมิทัศน์ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน จะสนับสนุนและส่งเสริมให้การเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปด้วยดี นอกจากนี้ยังส่งเสริมการทำงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพด้วย (มนตรี ศิริจันทร์ชื่น และคณะ, 2554 สถาบันวิจัย ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน, 2554)

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาได้กำหนดยุทธศาสตร์การวิจัย โดยพิจารณาถึงวิสัยทัศน์การพัฒนาของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เครือข่ายภาคใต้ตอนล่าง และพันธะข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ภาคเอกชน โดยคณะกรรมการได้พิจารณาความสำคัญของกลุ่มที่วิจัยที่ควรมุ่งเน้น ที่คำนึงถึงความต้องการผลงานวิจัย และองค์ความรู้ เพื่อเร่งแก้ไขปัญา และพัฒนาท้องถิ่นและนำไปสู่การพัฒนาภูมิวิจยร่วมกับการเรียนการสอน การบริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เรื่อง ยุทธศาสตร์การวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระยะเวลาที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) โดยมีเป้าประสงค์ที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นแบบอย่างในการจัดการสภาพภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม (งานสารสนเทศเชิงยุทธศาสตร์ กองแผนงาน สำนักงานมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555)

งานอาคารสถานที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบดูแล กำกับ และบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 (การสร้างศักยภาพและความสามารถในการเตรียมความพร้อมของสมาชิกสู่ประชาคมอาเซียน) โดยเฉพาะกลยุทธ์ที่ 1.1 (การปฏิรูปการศึกษา สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น) ซึ่งการปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน การสอน และภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ก็เป็นแนวทางหนึ่งของกลยุทธ์และยุทธศาสตร์การวิจัยนี้

สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ที่จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้เปรียบเสมือนครุคนหนึ่ง ที่สามารถให้การศึกษอบรมและกลม่อเกล่าจิตใจของคนได้ เพราะคนที่อยู่ในสภาพสังคมที่ดี ย่อมจะซึมซับลักษณะที่ดีติดตัวไปโดยไม่รู้ตัว มาตรฐานการศึกษาและประกันคุณภาพในสถานอุดมศึกษาพ.ศ. 2553 ได้กำหนดตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ซึ่งนอกจากการเรียนการสอน สถาบันอุดมศึกษาควรจัดบริการด้านกายภาพอย่างครบถ้วน ที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน และสถาบันอุดมศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายใน ที่เกี่ยวข้องกับกับภูมิทัศน์ 2 ข้อ กล่าวคือ 1) อาคารสถานที่ ต้องมีความสะอาดถูกสุขลักษณะและตกแต่งอย่างมีความสุนทรีย์ 2) ปรับแต่งและรักษาภูมิทัศน์ให้สวยงาม สอดคล้องกับธรรมชาติ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นกระบวนการและวิธีการดำรงรักษาสภาพแวดล้อมที่ถูกต้อง การจัดการพื้นที่สีเขียวจึงย่อมจะนำมาซึ่งประโยชน์ต่อสังคม การรักษาสภาพแวดล้อม ความสวยงามและความสมดุลทางธรรมชาติในสถาบันอุดมศึกษา

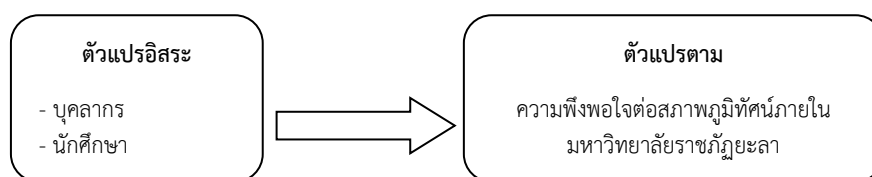
เพื่อให้ภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยมีความน่าอยู่ เสริมสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียน การสอน ตลอดจนทำให้บุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเกิดความภูมิใจ สร้างความประทับใจให้กับผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อสภาพภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย เพื่อนำสารสนเทศที่ได้ไปปรับปรุง พัฒนา สภาพภูมิทัศน์ของภายในมหาวิทยาลัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดภูมิทัศน์ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ การทำงานของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 565 คน นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 7,633 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาและนักศึกษาโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) บุคลากรจำนวน 50 ตัวอย่าง และนักศึกษาจำนวน 350 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นสำหรับสอบถามบุคลากร และนักศึกษา ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อสภาพภูมิทัศน์ โดยระดับความพึงพอใจต่อสภาพภูมิทัศน์ในมหาวิทยาลัย กำหนดมีระดับคะแนนความพึงพอใจ ดังนี้

ระดับความเห็น 5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

ระดับความเห็น 4 หมายถึง พึงพอใจมาก

ระดับความเห็น 3 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

ระดับความเห็น 2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

ระดับความเห็น 1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

วิธีรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 500 ชุด ให้กับบุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

การวิเคราะห์และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และหาค่าร้อยละ (percentage)
2. วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อภูมิทัศน์ในมหาวิทยาลัย โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) หาค่าร้อยละ (percentage) และค่าเฉลี่ย (mean)

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถาม ยึดหลักเกณฑ์

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง พึงพอใจมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง พึงพอใจน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในปีการศึกษา 2558 ของนักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ทั้งหมดจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและสังกัดคณะสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร รองลงมาคือสังกัดคณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการตามลำดับ มีความพึงพอใจต่อสภาพภูมิทัศน์ของภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ด้านภูมิทัศน์ ด้านความสะอาด และด้านความปลอดภัยในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามประเด็นย่อยแล้ว บุคลากรและนักศึกษามีความพึงพอใจพื้นที่สีเขียวโดยรอบบริเวณมหาวิทยาลัยและภายในอาคาร และความเป็นระเบียบสวยงามของอาคารเรียนอยู่ในระดับมาก ประเด็นย่อยอื่น ๆ ทั้งหมด อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประเด็นที่มีความพึงพอใจน้อยสุด (แต่อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง) ได้แก่ 1) สถานที่จอดรถภายในมหาวิทยาลัย 2) ความสะอาดของอาหารในโรงอาหาร 3) ระบบความปลอดภัย ของการเข้า-ออกอาคาร ประเด็นย่อย

4) การจัดระบบการจราจรในมหาวิทยาลัย และ 5) ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน การควบคุมดูแลบุคคลภายนอกเข้ามาจารกรรมทรัพย์สินภายในมหาวิทยาลัย

นอกจากผลการประเมินความพึงพอใจในประเด็นที่ระบุแล้ว นักศึกษาและบุคลากรได้เสนอแนะให้มหาวิทยาลัยปรับปรุงประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) เพิ่มสถานที่จอดรถให้เพียงพอและมีหลังคา 2) มีป้ายบอกทางภายในมหาวิทยาลัยที่ชัดเจน 3) ความสะอาดของโรงอาหาร 4) มีห้องน้ำสะอาด 5) ระบบไวไฟมีความเร็วที่เสถียรและครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัย และ 6) ระบบไฟส่องสว่างให้เพียงพอ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของนักศึกษาต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ (สมพงษ์ บริพัตร, 2554)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลจากการศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในปีการศึกษา 2558 ของนักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ทั้งหมดจำนวน 400 คน พบว่ามีความพึงพอใจในระดับปานกลางทั้ง 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ด้านภูมิทัศน์ ด้านความสะอาด และด้านความปลอดภัยในระดับปานกลาง ส่วนประเด็นย่อย ประเด็นย่อยที่ 1.1 พื้นที่สีเขียวโดยรอบบริเวณมหาวิทยาลัย และภายในอาคาร และประเด็นย่อยที่ 1.2 ความเป็นระเบียบ สวยงามของอาคารเรียนอยู่ในระดับมาก เนื่องจากในปีการศึกษา 2557 ถึง 2558 มหาวิทยาลัยได้พัฒนา ปรับปรุงสวนหย่อมหลายจุด และปรับปรุงห้องเรียนโดยการทำห้องเรียนติดเครื่องปรับอากาศ ทำให้สภาพอาคารและภูมิทัศน์สวยงามขึ้นเป็นที่พึงพอใจของนักศึกษาและบุคลากร ส่วนประเด็นย่อยที่ 1.9 สถานที่จอดรถภายในมหาวิทยาลัยมีความพึงพอใจน้อยสุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 เกิดจากการที่มหาวิทยาลัยได้ปรับเปลี่ยนระบบจราจรภายในมหาวิทยาลัยใหม่ โดยมีนโยบายให้นักศึกษาเดินเรียน ประกอบกับพื้นที่ในมหาวิทยาลัยเริ่มมีที่ว่างน้อยลง เนื่องจากการขยายตัวของอาคาร ทำให้อาจรกระทบต่อความรู้สึกของนักศึกษาและบุคลากร นอกจากนี้ประเด็นที่ 2.6 ความสะอาดของอาหารในโรงอาหารยังมีความพึงพอใจน้อย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 สอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีศูนย์อาหารเพียงแห่งเดียว ซึ่งมีความคับแคบด้วย ไม่เพียงพอต่อการบริการให้กับนักศึกษาและบุคลากรที่มีปริมาณแนวโน้มที่สูงขึ้น ส่วนประเด็นย่อยที่ 3.3 ระบบความปลอดภัยของการเข้า-ออกอาคาร ประเด็นย่อย 3.4 การจัดระบบการจราจรในมหาวิทยาลัย และประเด็นย่อยที่ 3.7 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การควบคุมดูแลบุคคลภายนอกเข้ามาจารกรรมทรัพย์สินภายในมหาวิทยาลัย มีความพึงพอใจน้อยเช่นกันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85 2.98 และ 3.04 ตามลำดับ เนื่องจากมหาวิทยาลัยยังขาดระบบดังกล่าว จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของนักศึกษาและบุคลากรในภาพรวม

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงมหาวิทยาลัยจะต้องปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย เพื่อให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยอาจจำเป็นต้องพัฒนา ปรับปรุงประเด็นที่มีความพึงพอใจน้อยสุดก่อน ได้แก่ 1) เพิ่มสถานที่จอดรถให้เพียงพอและมีหลังคา 2) มีป้ายบอกทางภายในมหาวิทยาลัยที่ชัดเจน 3) ความสะอาดของโรงอาหาร 4) มีห้องน้ำสะอาดที่เพียงพอและการบริการที่ดี 5) ระบบไวไฟมีความเร็วที่เสถียรและครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัย และ 6) ระบบไฟส่องสว่างให้เพียงพอ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในปีการศึกษา 2558 ของนักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ได้ผลลัพธ์ที่ครอบคลุม เอื้อต่อการเรียน การสอน และการปฏิบัติงานของบุคลากร ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยสามารถนำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปดำเนินการปรับปรุงพัฒนาภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยให้มีความน่าเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะให้นักศึกษาและบุคลากรเกิดความประทับใจ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการในระดับองค์กร (คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2556) และในการวิจัยครั้งต่อไปควรจะทำการศึกษาประเด็นต่าง ๆ เพิ่มเติม ได้แก่ 1) ควรจะทำการศึกษาสภาพภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยทั้งหมด โดยเน้นศึกษาเชิงคุณภาพ 2) ทำการแยกศึกษาความพึงพอใจระหว่างนักศึกษาและบุคลากร 3) เพิ่มประเด็นในการศึกษาให้ครอบคลุมทั้งภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อมทั้งหมดของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาลู่มหาวิทยาลัยสีเขียวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2556). รายงานผลการสำรวจความพึงพอใจด้านการพัฒนาสุนทรียภาพในมิติทางศิลปะ และวัฒนธรรมของบุคลากรและนักศึกษา คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- งานสารสนเทศเชิงยุทธศาสตร์ กองแผนงาน สำนักงานมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2555). รายงานผลการศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพ ภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนตรี ศิริจันทร์ชื่น และคณะ. (2554). รายงานการศึกษาค้นคว้าความพึงพอใจต่อบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาและการทำงานของบุคลากร. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สถาบันวิจัย ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน. (2554). รายงานความพึงพอใจด้านการพัฒนาสุนทรียภาพของบุคลากรและนิสิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมพงษ์ บริพัตร. (2554). ความพึงพอใจและความคาดหวังของนักศึกษาต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วท.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

การพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

DEVELOPMENT ACADEMY THE CONCEPT OF PROFESSIONAL LEARNING
COMMUNITIES. THE CURRICULUM FOCUSES ON THE LEARNERS FOR SCHOOLS THE
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 24

7

ศิริรัตน์ โกศล*
รองศาสตราจารย์ศิริศักดิ์ จันญาไชย**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และวิธีการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานส่วนประมาณค่า ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.83 การวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบ และตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญมีความเหมาะสมทุกองค์ประกอบและตัวชี้วัด 2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า ด้านการสนับสนุนและเป็นผู้ร่วม ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ด้านทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกัน และด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนทางการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวมมีสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด 3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า แนวทางการพัฒนาสถานศึกษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ABSTRACT

The research aimed to 1) To study the concepts and metrics, professional learning communities. 2) To study the present The desirable and how to develop the concept of professional learning communities. The curriculum focuses on the learners. 3) To study the development of education. The concept of professional learning communities. The curriculum focuses on the learners. The research and development was used in this study were scales was 0.83 for the data analysis, and standard deviation Mean Standard Deviation. Results were as follows: 1. Study the concepts and metrics, professional learning communities, showed that the average level of fitness elements and indicators. The concept of professional learning communities. Learning to be a learner. Suitable for all elements and metrics. 2. Results of the current study The desirable development and education using the concept of professional learning communities. Overall condition is desirable. In most 3. Study the development of education. The concept of professional learning community for learning focused on the learners. found that the development of education. The development is appropriate in most aspects. And there is the possibility in most aspects as well.

Keywords: Professional Learning Community, The Curriculum Focuses on the Learners.

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาพื้นฐานคุณภาพของมนุษย์ ได้วิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุดประเทศไทยได้จัดการศึกษาให้แก่คนไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ทุกยุคทุกสมัย มีผลทำให้ต้องปรับหลักสูตรอยู่เสมอเพื่อให้การศึกษาก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกหรือปรับตามแผนการศึกษาชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นักการศึกษาได้ปรับแนวคิดใหม่ เป้าหมายของการจัดการศึกษาจะต้องมุ่งสร้างคนหรือผู้เรียน ประกอบกับการมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 กำหนดว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ จากแนวการจัดการศึกษาดังกล่าวจึงให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนโดยเปลี่ยนแนวคิดมาเป็นการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญก่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่ยึดเอาชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม มีอิสรภาพในการเรียน เรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ วิเชียร พงษ์สระพัง (2546, หน้า 36) ที่ว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน สนองความแตกต่างระหว่างบุคคลผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เรียนรู้อย่างมีความสุข ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพรอบด้านสมดุลมีทักษะแสวงหาความรู้ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

จากสภาพปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า สถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กร ควรให้ความสำคัญกับการนำแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อให้ครูมีความสุขกับการเรียนรู้ โดยการสร้างวัฒนธรรมในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีโครงสร้างองค์การที่ไม่ซับซ้อน มีความยืดหยุ่นคล่องตัว ชัดเจน มีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน สนับสนุน ให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีอิสระในการตัดสินใจเปิดโอกาสให้กล้าเสี่ยงหรือริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ รวมทั้งการเสริมสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเองเพื่อให้ครูมีปฏิสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างกัน เพราะชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวทางสำหรับให้ครูรวมตัวกัน เป็นชุมชนทำหน้าที่เป็น Change Agent ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการปฏิรูปภายใน โดยครูร่วมกันดำเนินการ เพื่อให้การปฏิรูปการเรียนรู้ดำเนินคู่ขนานกับการเสริมแรงทั้งจากภายในและภายนอก (วิจารณ์ พานิช, 2555, หน้า 19 - 20)

ดังนั้นการที่สถานศึกษามีชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จะส่งผลให้สถานศึกษาเป็นสถานที่สำหรับการปฏิสัมพันธ์ของมวลสมาชิกผู้ประกอบวิชาชีพครูในโรงเรียน เกี่ยวกับการให้ความดูแล และการปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียน ตลอดจนงานทางด้านวิชาการต่าง ๆ ของโรงเรียน (แสงหล้า เรืองพยัคฆ์, 2550, หน้า 24) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hord (1997) ได้ทำการสังเคราะห์รายงานการวิจัยเกี่ยวกับผลดีของโรงเรียนที่มีการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้กับโรงเรียนทั่วไปที่ไม่มีชุมชนแห่งการเรียนรู้พบผลดีต่อครูดังนี้ 1) ลดความรู้สึกลดเดี่ยวในการสอน 2) เพิ่มความรู้สึกผูกพันต่อพันธกิจและเป้าหมายของโรงเรียนมากขึ้น 3) เกิดความรู้สึกร่วมกันรับผิดชอบต่อการพัฒนาโดยรวมของนักเรียนและร่วมกันรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของนักเรียน 4) เกิด “พลังการเรียนรู้ (Powerful Learning)” ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติการสอนในชั้นเรียนของตนมีผลดียิ่งขึ้น 5) เข้าใจในด้านเนื้อหาสาระที่ต้องทำการสอนแตกฉานยิ่งขึ้น 6) รับประทานข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อวิชาชีพได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วขึ้น ส่งผลดีต่อการปรับปรุงพัฒนางานวิชาชีพของตนได้ตลอดเวลา 7) เกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างแรงบันดาลใจต่อการเรียนรู้ให้แก่เรียนต่อไป 8) เพิ่มความพึงพอใจ ขวัญกำลังใจต่อการปฏิบัติงานสูงขึ้น และลดอัตราการลาหยุดงานน้อยลง 9) มีความก้าวหน้าในการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนได้อย่างเด่นชัดและรวดเร็ว 10) มีความผูกพันที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ให้ปรากฏอย่างเด่นชัดและยั่งยืน และ 11) มีความประสงค์ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ ต่อปัจจัยพื้นฐาน ด้านต่าง ๆ ส่วนผลดีต่อนักเรียนคือ 1) ลดอัตราการตกชั้น 2) ลดอัตราการขาดเรียน 3) ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเด่นชัดโดยเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก 4) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวิชาการอ่านที่สูงขึ้นอย่างเด่นชัด และ 5) ความแตกต่างด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลงชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะวิจัยการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเน้นแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องพัฒนาหาแนวทางการพัฒนาข้าราชการครูให้เกิดความรู้และเข้าใจแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ รู้แนวทางการพัฒนาและได้รับการสนับสนุนและพัฒนาของข้าราชการครูให้มีประสิทธิภาพส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขสืบไป

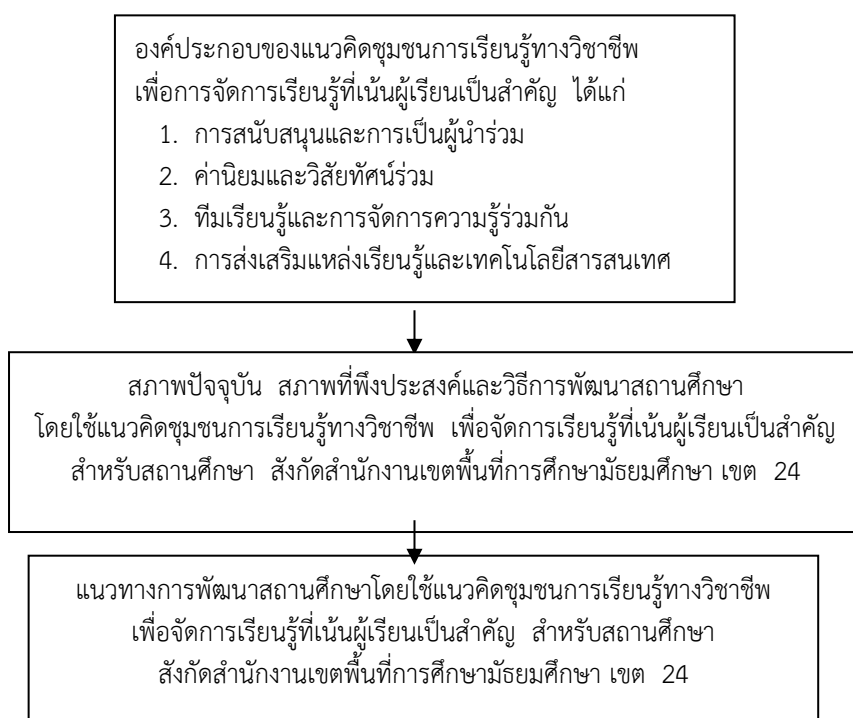
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ตามองค์ประกอบของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู ซึ่งได้จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการ สิริ พิศุทธิ์สินธพ (2553, หน้า 89 - 91) ได้องค์ประกอบทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วม ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม ทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกัน และการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ

จากกรอบแนวคิดทฤษฎีข้างต้น สามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้สอดคล้องกับคำถามและความมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยจึงนำเสนอแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีบทบาทในการให้ข้อชี้แนะ คำแนะนำ และประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และตัวชี้วัด ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ต่อไปนี้

1.1 เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษาและด้านการจัดการเรียนรู้

1.2 เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ประเภทและลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 1 นี้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งแบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 ความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Type) 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบประเมินพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำมาเป็นกรอบ ในการสร้างแบบประเมิน

3.2 ร่างแบบประเมินโดยใช้ประเด็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ

3.3 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ

4.2 ผู้วิจัยจัดส่งแบบประเมินให้กับผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเองและติดต่อรับแบบประเมินคืนด้วยตนเอง

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และวิธีการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

1. ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 55 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 117 คน ครู 2,086 คน รวมทั้งสิ้น 2,203 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ปีการศึกษา 2558 กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอแกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน และกลุ่มครู จำนวน 327 คน กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 419 คน ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน เพื่อให้ครอบคลุมทุกโรงเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และวิธีการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ในประเด็นต่อไปนี้เป็นสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ ตำแหน่งงานที่ปฏิบัติ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Type) 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีแบบสอบถามจำนวน 4 ด้าน 52 ข้อ ดังนี้

1. ด้านการสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วม จำนวน 11 ข้อ
2. ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม จำนวน 9 ข้อ
3. ทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกัน จำนวน 18 ข้อ
4. ด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 14 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามวิธีการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open End)

3.2 การสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถาม

3.2.1 ศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า

3.2.2 ร่างแบบสอบถามโดยใช้ประเด็นขององค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ได้จากผลการศึกษาในระยะที่ 1

มาเป็นกรอบการสร้าง

3.2.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ

3.2.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามด้วยตนเองและติดต่อรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

ระยะที่ 3 พัฒนาแนวทางการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน

เครื่องมือการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งแบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า ประกอบด้วย 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 ความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีลักษณะเป็น

แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Type) 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบประเมินพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสม ปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำมาเป็นกรอบ ในการสร้างแบบประเมิน

2. ร่างแบบประเมินโดยใช้ประเด็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ

3. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะ และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และวิธีการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ในประเด็นต่อไปนี้ สภาพภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ ตำแหน่งงานที่ปฏิบัติ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Type) 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดมีแบบสอบถามจำนวน 4 ด้าน 52 ข้อ ดังนี้

1. ด้านการสนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วม จำนวน 11 ข้อ
2. ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม จำนวน 9 ข้อ
3. ทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกัน จำนวน 18 ข้อ
4. ด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 14 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามวิธีการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open End)

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า

2. ร่างแบบสอบถามโดยใช้ประเด็นขององค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ได้จากผลการศึกษาในระยะที่ 1 มาเป็นกรอบการสร้าง

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข โดยมีเกณฑ์คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญดังนี้

- 4.1 เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาดีเด่น
- 4.2 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาและด้านการจัดการเรียนรู้
- 4.3 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

ระยะที่ 3

1. แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. แบบประเมินแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ผู้วิจัยจัดส่งแบบประเมินให้กับผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเองและติดต่อบริษัทประเมินคืนด้วยตนเอง

ระยะที่ 2

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามด้วยตนเองและติดต่อบริษัทสอบถามคืนด้วยตนเอง

ระยะที่ 3

1. ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

2. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1

1. การจัดกระทำข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1.1 ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบประเมิน ที่ได้รับคืน

1.2 ตรวจสอบการให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

1.3 บันทึกข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์วิธีการทางสถิติ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน โดยคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 วิเคราะห์คะแนนจากแบบประเมิน ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 44)

ระยะที่ 2

1. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ระดับการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 และแปลความค่าเฉลี่ย

2. วิเคราะห์ร้อยละของแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

ระยะที่ 3

1. บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในแบบบันทึกรายงานการสนทนาจากการบันทึกเสียง จากนั้นวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์โดยการสรุปความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์

2. วิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์แล้วจัดหมู่ข้อมูล จากนั้นเขียนรายงานสรุปผลการสัมภาษณ์เป็นพรรณนาวิเคราะห์

3. วิเคราะห์ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา โดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 สรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้านการสนับสนุนและการเป็นผู้นำรวมมี 11 ตัวชี้วัด ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์รวมมี 9 ตัวชี้วัด ทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้รวมกันมี 18 ตัวชี้วัด ด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศมี 14 ตัวชี้วัด มีความเหมาะสมทุกองค์ประกอบและตัวชี้วัด

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 พบว่าสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ด้านการสนับสนุนและความเป็นผู้นำรวมด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์รวม ด้านทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้รวมกันและด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้านสวนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ด้านการสนับสนุนและความเป็นผู้นำรวม ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์รวม ด้านทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้รวมกัน และด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 พบว่า แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ด้านการสนับสนุนและการเป็นผู้นำรวม ได้แก่ การใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งในการตัดสินใจเกี่ยวกับการสอนและการเรียนของนักเรียนและมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญของโรงเรียน ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์รวม ได้แก่ มีการยึดค่านิยมและวิสัยทัศน์รวมของโรงเรียนเป็นแนวปฏิบัติในการตัดสินใจและโรงเรียนมีเป้าหมายเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าคะแนนจากการทดสอบและเกรดของผู้เรียนรวมทั้งการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียมีความคาดหวังที่สูงในเรื่องความสำเร็จของผู้เรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนด้านทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้รวมกัน ได้แก่ มีโอกาสสังเกตการสอนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันแบบกัลยาณมิตร สนทนาอย่างสม่ำเสมอ และสถานศึกษามีการจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการเป็นระบบสะดวกต่อการใช้งาน เช่น การบันทึกเป็น CD การลงใน Website การสรุปเป็นรูปเล่มและการมีความสัมพันธ์อย่างเป็นกัลยาณมิตรซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพันธสัญญาในความพยายามที่จะปรับปรุงโรงเรียนและด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ มีการเชื่อมโยงระบบการทำงานกับเทคโนโลยีเพื่อให้ครูสามารถใช้งานได้ทันต่อความต้องการและสถานศึกษามีงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เช่น การจัดอบรมครูในการใช้ ICT และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งมีกลยุทธ์ในการระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และผลการประเมินแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 พบว่า แนวทางการพัฒนามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านเช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้านการสนับสนุนและการเป็นผู้นำรวมมี 11 ตัวชี้วัด ด้านค่านิยมและวิสัยทัศน์รวมมี 9 ตัวชี้วัด ด้านทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้รวมกันมี 18 ตัวชี้วัด ด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศมี 14 ตัวชี้วัด มีความเหมาะสมทุกองค์ประกอบและตัวชี้วัด ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าองค์ประกอบขององค์ประกอบและตัวชี้วัดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ที่นำเสนอเป็นองค์ประกอบของ PLC ที่มาจากข้อมูลที่รวบรวมและวิเคราะห์จากเอกสารทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศนำเสนอ 4 องค์ประกอบของ PLC ในบริบทสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย การสนับสนุน

และการเป็นผู้นำรวมคานิยมและวิสัยทัศน์รวมทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันและการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้นำเสนอจากการสังเคราะห์แนวคิดต่าง ๆ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ นีออน พัฒประดิษฐ์ และคณะ วิจัยรณ พานิช สิริ พิศุทธิ์สินธพ สุภาพ ยืนคำพะเนาว วรลักษณ์ ชูกำเนิด และศักดิ์ชัย ภูเจริญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2547, หน้า 174-183) ได้ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้รวมความเป็นองครแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า 1) ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบหลักที่มีอิทธิพลต่อความเป็นองครแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ องค์การ ภาวะผู้นำ การเรียนรู้ การจัดการความรู้และเทคโนโลยี ซึ่งทั้ง 5 องค์ประกอบหลักจะต้องปฏิบัติตามตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบแห่งการเรียนรู้ที่เป็นองค์ประกอบย่อยทั้งหมด 13 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ความเป็นองครแห่งการเรียนรู้ 62 ตัว 2) ตัวบ่งชี้รวมความเป็นองครแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่เป็นองค์ประกอบหลักรวม 5 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การเรียนรู้ การจัดการความรู้ องค์การ ภาวะผู้นำ และเทคโนโลยี และสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎีกา คำผา ชำนาญ (2552, หน้า 79-82) ได้ทำการพัฒนาความเป็นองครแห่งการเรียนรู้กรณีศึกษาโรงเรียนเกาะโพธิ์ถ่วงงามวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรีเขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อความเป็นองครแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเกาะโพธิ์ถ่วงงามวิทยาโดยรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ การตั้งใจ ภาวะผู้นำ ทางวิชาการและเทคโนโลยีและระบบงานสวนค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3 อันดับสุดท้าย คือ การปฏิบัติด้านการจัดการการปฏิบัติของครูและทีมงาน และการปฏิบัติด้านการบริหาร

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 พบว่าสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ด้านการสนับสนุนและเป็นผู้นำรวม ด้านคานิยมและวิสัยทัศน์รวม ด้านทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้รวมกันและด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านสวนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ด้านการสนับสนุนและเป็นผู้นำรวม ด้านคานิยมและวิสัยทัศน์รวม ด้านทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้รวมกัน และด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรวมมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 เป็นโรงเรียนที่มีการปฏิบัติอยู่แล้วแต่ทุกโรงเรียนล้วนยังมีความคาดหวังให้การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพราะการให้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารขับเคลื่อนโรงเรียนนั้นเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพและส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นรายยกระดับการศึกษาทั้งระบบ และพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้ทัดเทียมกับสากลเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แห่งอนาคต อีกทั้งเป็นการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เห็นความสำคัญของการออกแบบการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลผู้เรียนให้ตรงตามความต้องการของตัวผู้เรียนเองและต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมาลี สิบกระแสด (2552, หน้า 219-222) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาแบบของครแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันการเป็นองครแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีระดับการเป็นองครแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองครแห่งการเรียนรู้โดยเฉพาะอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของกัมพลไชยนันท์ (2554, หน้า 154-158) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในภาคเหนือซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการเป็นองครแห่งการเรียนรู้ของท้องถิ่นภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่าสถานภาพการเป็นองครแห่งการเรียนรู้ของท้องถิ่นภาคเหนือตอนบนสวนใหญ่ระดับการศึกษาของประชาชนจบชั้นประถมศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านปานกลาง สถานประกอบการในหมู่บ้านอยู่ระหว่าง 5-10 แห่งโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าถึงได้ง่ายและโครงสร้างพื้นฐานดานอินเทอร์เน็ตครอบคลุมทั่วถึงโดยสถานภาพการเป็นองครแห่งการเรียนรู้ของท้องถิ่นภาคเหนือตอนบนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สวนรายดาน ได้แก่ บุคคลแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและองค์ความรู้ในชุมชนอยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาแนวการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 พบว่า แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษาเขต 24 ด้านการสนับสนุนและการเป็นผู้นำรวม ได้แก่ การไขข้อมูลจากหลายแหล่งในการตัดสินใจเกี่ยวกับการสอนและการเรียนของนักเรียนและมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญของโรงเรียน ด้านคานิยมและวิสัยทัศน์รวม ได้แก่ มีการยึดคานิยมและวิสัยทัศน์รวมของโรงเรียนเป็นแนวปฏิบัติในการตัดสินใจและโรงเรียนมีเป้าหมายเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าคะแนนจากการทดสอบและเกรดของผู้เรียน รวมทั้งการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียมีความคาดหวังที่สูงในเรื่องความสำเร็จของผู้เรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนด้านทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกัน ได้แก่ มีโอกาสสังเกตการณ์สอนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันแบบกัลยาณมิตรสนทนาอย่างสม่ำเสมอและสถานศึกษามีการจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับความรู้อย่างเป็นระบบสะดวกต่อการใช้งาน เช่น การบันทึกเป็น CD การลงใน Website การสรุปเป็นรูปเล่มและการมีความสัมพันธ์อย่างเป็นกัลยาณมิตรซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพันธะสัญญาในความพยายามที่จะปรับปรุงโรงเรียนและด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ มีการเชื่อมโยงระบบการทำงานกับเทคโนโลยีเพื่อให้ครูสามารถใช้งานได้ทันต่อความต้องการและสถานศึกษามีงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เช่น การจัดอบรมครูในการใช้ ICT และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้รวมทั้งมีกลยุทธ์ในการระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าแนวทางดังกล่าวตรงตามหลักวิชาการเนื่องจากสอดคล้องกับแนวคิดของจาลอนโกในเรื่องกิจกรรมที่จำเอนต่อความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการสนับสนุนและเป้นผู้นำรวม ด้านคานิยมและวิสัยทัศน์รวม ด้านทีมเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันและด้านการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศและผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเห็นว่าแนวทางทั้ง 4 ด้าน เป็นวิธีการปฏิบัติที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการอยู่แล้วแต่ยังไม่เป็นแนวทางที่ชัดเจน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้กระบวนการบริหารจัดการได้เต็มตามศักยภาพในการที่จะสร้างชุมชนทางวิชาชีพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาของตนให้ได้โดยใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างคุ้มค่าที่สุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิเชฐ เกษวงษ์ (2556, หน้า 66-67) การนำเสนอแนวทางการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2 ประกอบด้วย 1) การสร้างจุดเริ่มแห่งความร่วมมือรวมใจ เช่น ส่งเสริมให้ครูมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 2) การจัดให้ครูมีโอกาสเสวนาใคร่ครวญระหว่างกัน เช่น นำประเด็นปัญหาจากการปฏิบัติงานของครูมาพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างกัน 3) การส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อมุ่งเน้นที่การเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ส่งเสริมให้มีการใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4) การส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านคานิยมและปทัสถานรวม เช่น กำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานในบรรลุดตามเป้าหมาย และ 5) การสนับสนุนให้มีการร่วมมือกันในการทำงาน เช่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาารวมกันของครูโดยแนวทางทั้ง 5 ด้าน มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ทุกรายการและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wheeler (2003, เว็บไซต์) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ศึกษาประสบการณ์ของชาวอเมริกันโดยมีจุดมุ่งหมายในการวิจัยคือต้องการเปิดเผยการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ไปจนถึงการประยุกต์ใช้องค์กรแห่งการเรียนรู้ในอเมริกา โดยใช้แนวคิดของ Senge (1990, p. 12) ที่ประกอบด้วย หลักวินัย 5 ประการ ได้แก่ ความเชี่ยวชาญ ส่วนบุคคลการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมการสร้างวิสัยทัศน์รวมกันการสร้างแบบแผนทางความคิดและการคิดเชิงระบบโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงปริมาณข้อมูลด้านคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การทบทวนเอกสาร การพูดคุยแสดงความคิดเห็นขอคนพบในการวิจัย พบว่า (1) ครูมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) การประยุกต์ใช้หลักวินัย 5 ประการ ขององค์กรแห่งการเรียนรู้ต้องมีการอบรม มีการเริ่มเพื่อพัฒนาและมีการออกแบบผลลัพธ์ของแผนปรับปรุงโรงเรียน (3) การวิจัยจะเน้นในหลักวินัย 5 ประการ โดยครูต้องทำงานร่วมกันต้องสามารถพัฒนาภารกิจของโรงเรียนอย่างเป็นทีมสรุปได้ว่าหลักในการศึกษาเกี่ยวกับการที่จะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ควรจะทำเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรและการเรียนรู้ของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความคิดเห็นจากประชากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น
2. ควรมีการวิจัยกลยุทธ์การนำผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระดับโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา หรือระดับกระทรวง โดยอาศัยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิเชฐ เกษวงษ์. (2526). *การนำเสนอแนวทางการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- มาลี สิบกระสอ. (2552). *การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *การจัดการความรู้กับการบริหารราชการแนวใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- วิเชียร พงษ์สระพัง. (2546). *การปฏิบัติงานตามแนวคิดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์. (2547). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิวรี พิศุทธิ์สินธพ. (2553). *รูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในสถาบันอุดมศึกษาคาทอลิก*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- แสงหล้า เรืองพยัคฆ์. (2555). *สังคมแห่งการเรียนรู้สู่ปฏิรูป*. เข้าถึงจาก http://sps.lpru.ac.th/script/show_article.pl?mag_id=13&group_id=57&article_id=975. 10 กรกฎาคม 2558.
- Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities : Communities of continuous inquiry and improvement*. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory.

**การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2**
DEVELOPMENT GUIDELINES FOR ENHANCE CREATIVE TEACHER LEADERSHIP
UNDER THE KALASIN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

8

ยุพา จันทวงศ์*
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ชนวงค์**

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 3) พัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 กลุ่มประชากรประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 1,710 คน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 315 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 32 คน และครู จำนวน 283 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling Technique) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.60 - 0.92 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน 3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีความเหมาะสมมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนา, ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

ABSTRACT

The purpose of this research were to 1) study the elements and indicators for Enhance Creative Teacher Leadership under the Kalasin Primary Education Service Area Office 2 2) study the present and desirable for Enhance Creative Teacher Leadership under the Kalasin Primary Education Service Area Office 2 3) Development Guidelines for Enhance Creative Teacher Leadership under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 The population consisted of school administrators and teachers under the Primary Educational Service Area Office 2 are 1,710 people. The sample consisted of 315, 32 administrators and 283 teachers. The people who were randomly stratified landscape. The tools used to gather information as scales five levels. The questionnaire consists of current conditions and desired leadership, creative teacher. Primary Educational Service Area Office 2 has the distinguish from 0.60 to 0.92, with a value of 0.98 was used for

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

statistical data analysis were mean and standard deviation. The result of this research were as follow : 1. The Suitability of Elements and Indicators creative leadership of teachers. Primary Educational Service Area Office 2 overall at the highest level. 2. The current state of leadership, creative teacher. Primary Educational Service Area Office 2 of overall level. Considering it was found that all sides are high the desirable state leadership, creative teacher. Under the Primary Educational Service Area Office 2 overall at the highest level. Considering that it was found. In most aspects. 3. Assessment of the suitability and feasibility. Development Guidelines for Enhance Creative Teacher Leadership under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 The overall and each aspect are most appropriate.

Keywords : Development, Leadership and Creativity.

บทนำ

การเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยทักษะการเอื้ออำนวยความเป็นอยู่ในระดับสูง ได้แก่ การทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ การเรียนรู้แบบทีม การร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา การจินตนาการ สร้างภาพของอนาคตที่ควรเป็น การพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน การใช้คำถาม การรวบรวมวิเคราะห์ และแปลความข้อมูล ตลอดจนกระตุ้นครูอาจารย์ตั้งวงสนทนาอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องการเรียนการสอน เป็นต้น การศึกษาดังกล่าวเหล่านี้ ล้วนแสดงออกถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ทั้งสิ้น (วิเชียร วิทยอุดม, 2548, หน้า 24)

ปัจจัยที่สำคัญและได้รับการยอมรับว่ามีอิทธิพลมาก คือ “ภาวะผู้นำ” ทั้งภาวะผู้นำของผู้บริหารทุก ๆ ระดับ และของผู้ปฏิบัติงานทุกคนในสถานศึกษาด้วย การกระจายภาวะผู้นำไปสู่ครูหรือส่งเสริมให้ครูมีความสามารถทางภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ส่งผลทางบวกต่อการปฏิรูปการปกครอง การของสถานศึกษา และทำให้การแตกแยกของครูลดลง อีกทั้งการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง และการร่วมมือร่วมพลังของบุคลากรครูในสถานศึกษาอันเป็นหลักการสำคัญของความสามารถทางภาวะผู้นำ และภาวะผู้นำครูนั้นยังเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาสถานศึกษา และมีอิทธิพลทางบวกต่อความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ซึ่งลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำของครูมี 2 ประเด็น คือ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์และนำไปสู่การพัฒนาในสถานศึกษา กล่าวคือความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์มิได้ถูกกำหนดจากฝ่ายบริหาร แต่เกิดจากตัวครูเองภายใต้การสนับสนุนจากสถานศึกษา (สุรรัตน์ พัฒนเอียร, 2552, หน้า 67)

การสำรวจวิเคราะห์ปัญหาของผู้บริหารสถานศึกษาและครู จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ส่วนใหญ่ยังขาดภาวะผู้นำด้านการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการพัฒนาภาวะผู้นำทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรภายในสถานศึกษาไม่ได้พัฒนาตนเองให้ปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ ทั้งด้านการบริหารงานและการบริหารวิชาการ ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในภาวะเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยงทั้งด้านการบริหารจัดการและการบริหารงบประมาณ รวมถึงความตระหนักในการปฏิบัติงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ขาดการวางแผนอย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจน ทำให้การบริหารงานในสถานศึกษาเกิดความขัดแย้ง การทำงานมีอุปสรรค การแก้ไขปัญหายุ่งยากซับซ้อน ลำช้า บุคลากรขาดขวัญกำลังใจ และกลัวการเปลี่ยนแปลงไม่ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยภาพรวมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อันสืบเนื่องมาจากการขาดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

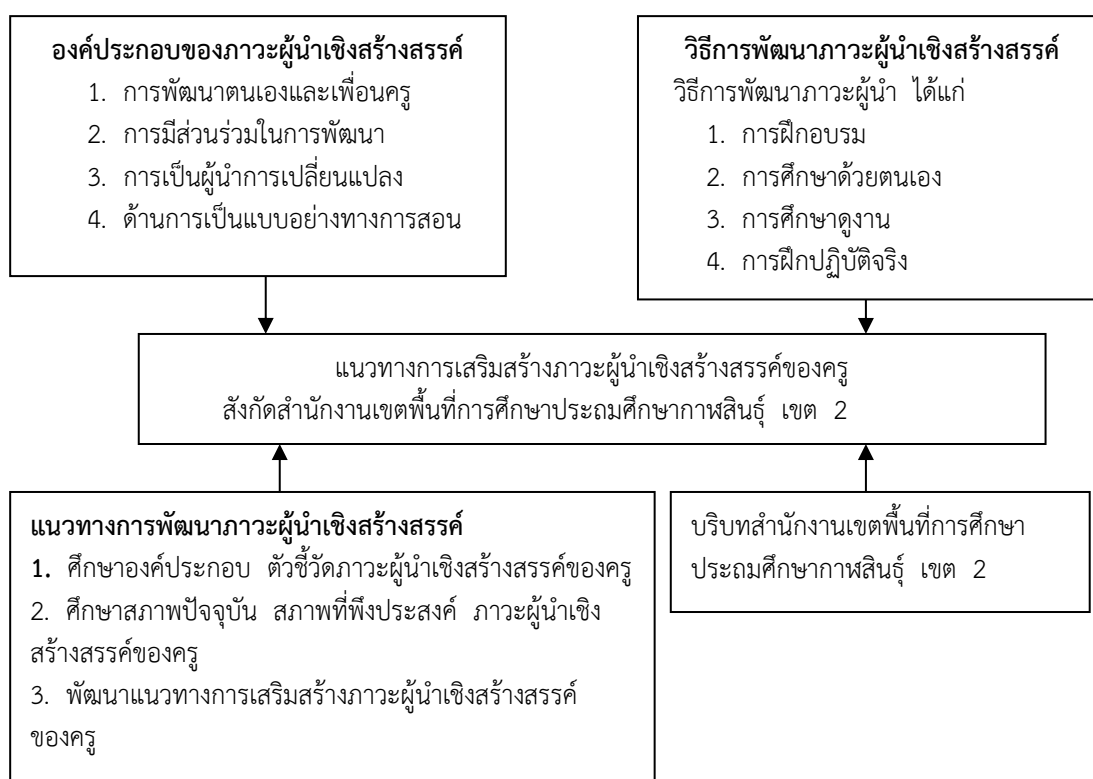
ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้แนวทางของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ โดยผู้นำในยุคใหม่ต้องสามารถกระตุ้นให้บุคลากรทำงานร่วมกันอย่างเต็มศักยภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ในการเป็นผู้นำสูง กล้าตัดสินใจ และมุ่งผลสำเร็จ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการดำเนินงานจริงภายใต้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานขณะเดียวกันก็ต้องทำให้ทุกคนบังเกิดความพึงพอใจในงานที่ทำด้วย การบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพภายใต้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษากลับมาเป็นเป้าหมายสูงสุด จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยในฐานะครู ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เพื่อให้ครูได้พัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้ทันต่อสภาวะความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาสู่มาตรฐานสากล อีกทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและวางแผนเพื่อการดำเนินงานส่งเสริมประสิทธิภาพของครูให้มากขึ้น อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการพัฒนาในหน่วยงานและองค์กรทางการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ให้สถานศึกษามีศักยภาพที่จะผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถอยู่ร่วมกันและแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลกอย่างเต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู ซึ่งได้จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการเกี่ยวกับองค์ประกอบและภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา 3) ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4) ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน (อาภารัตน์ ราชพัฒน์, 2554)
2. วิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบไปด้วยวิธีการพัฒนาและกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษาด้วยตนเอง การศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติจริง เป็นต้น และเพื่อให้การพัฒนาภาวะผู้นำบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จำเป็นต้องนำวิธีการหรือกิจกรรมต่าง ๆ มาบูรณาการและเลือกใช้ให้เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนา (นงลักษณ์ สิ้นสืผล, 2542)
3. กระบวนการพัฒนาแนวทางการ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้
 - ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู
 - ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู
 - ระยะที่ 3 พัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับคำถามและความมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยจึงนำเสนอแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 1,710 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 315 คน โดยการเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling Technique) ให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง จากผู้บริหารจำนวน 32 คน และครูผู้สอน จำนวน 283 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 นี้เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ และวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ในประเด็นต่อไปนี้ ขนาดโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน และปฏิบัติงานในตำแหน่ง มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Type) 5 ระดับ เพื่อสอบถามพฤติกรรมภาวะผู้นำได้แก่ เสมอ ๆ บ่อยครั้ง นาน ๆ ครั้ง และไม่เคยเลย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

การสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถาม

1. ศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า
2. ร่างแบบสอบถามโดยใช้ประเด็นขององค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ได้จากผลการศึกษาในระยะที่ 1 มาเป็นกรอบการสร้าง
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ
4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะแล้วผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าดัชนีสอดคล้องของข้อคำถาม โดยพิจารณาข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

5. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปทดลอง (Try Out) กับผู้บริหารและครู ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

6. หาคุณภาพของแบบสอบถามรายข้อ โดยการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า 0.20 ขึ้นไปใช้ และนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของครอนบาค เกณฑ์กำหนดคือ 0.75 ขึ้นไป

7. หลังทดลองใช้ผู้วิจัยนำแบบสอบถามนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้ง เพื่อขอคำแนะนำก่อนจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งทำหน้าที่ประเมินแนวทาง (โดยประเมินความถูกต้อง/ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ความเป็นประโยชน์หรือคุ้มค่า) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีผลปรากฏดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ และ 40 ตัวชี้วัด

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ข้อ	องค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1	การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	4.76	0.21	มากที่สุด
2	การมีส่วนร่วมในการพัฒนา	4.34	0.17	มาก
3	การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	4.54	0.05	มากที่สุด
4	การเป็นแบบอย่างทางการสอน	4.48	0.45	มาก
	รวม	4.53	0.08	มากที่สุด

จากตาราง 1 แสดงว่า ความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครูและด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับภาวะผู้นำ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับภาวะผู้นำ
1. การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	4.15	0.19	มาก	4.68	0.11	มากที่สุด
2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา	4.16	0.20	มาก	4.68	0.10	มากที่สุด
3. การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.94	0.24	มาก	4.56	0.05	มากที่สุด
4. การเป็นแบบอย่างทางการสอน	4.16	0.14	มาก	4.70	0.10	มากที่สุด
รวม	4.10	0.19	มาก	4.65	0.09	มากที่สุด

จากตาราง 2 แสดงว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

1. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 เรียงลำดับ ความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การเป็นแบบอย่างทางการสอน การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตามลำดับ

2. การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

2.1 ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานฝ่ายบริหารงานบุคคล และครูแกนนำหรือครูต้นแบบ เกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ได้ผลสรุปดังนี้

2.1.1 มีความกล้าและตั้งใจมั่นในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จด้วยวิธีการที่ใหม่จากเดิม

2.1.2 ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

2.1.3 มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการปฏิบัติงาน และมุ่งมั่นว่าจะปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จ

2.1.4 มีความมุ่งมั่นและพัฒนาตนเองไปสู่ครูมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง

2.1.5 มีการกระตุ้น จูงใจและปรับเปลี่ยนความคิดเห็นของเพื่อนครูให้มีความมุ่งมั่นว่าจะปฏิบัติงานได้

บรรลุผลสำเร็จ

2.1.6 ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนครูให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพครูอย่างสม่ำเสมอ

2.1.7 สนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองของเพื่อนครูและมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้

2.1.8 มีส่วนร่วมในการประเมินประสิทธิภาพของครู

2.1.9 แนะนำ ช่วยเหลือในการแก้ปัญหาและพัฒนาการทำงานของเพื่อนครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.10 ให้คำปรึกษา นิเทศ แนะนำและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทางวิชาชีพแก่เพื่อนครู

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานฝ่ายบริหารงานบุคคล และครูแกนนำหรือครูต้นแบบ เกี่ยวกับการพัฒนา แนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ได้ผลสรุปดังนี้

2.2.1 มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันกับโรงเรียน เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จที่ตั้งไว้

2.2.2 มีการวางแผนและดำเนินงานร่วมกับหมู่คณะอย่างเป็นระบบ

2.2.3 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ

2.2.4 มีการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีในหมู่คณะ

2.2.5 ร่วมมือประสานงานเพื่อความสำเร็จของโรงเรียน

2.2.6 ร่วมรับผิดชอบในการตัดสินใจและผลการทำงานร่วมกันกับหมู่คณะ

2.2.7 มีการวางแผนดำเนินกิจกรรมตอบสนองความต้องการของสมาชิกเครือข่าย อย่างต่อเนื่อง

2.2.8 ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

2.2.9 แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็นต่าง ๆ กับสมาชิกเครือข่ายเพื่อเพิ่มพูนความรู้สม่ำเสมอ

2.2.10 ร่วมรับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่าย

2.2.11 พัฒนาและขยายเครือข่าย เพื่อหาแนวทางดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการใหม่ ๆ

2.3 ด้านการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานฝ่ายบริหารงานบุคคล และครูแกนนำหรือครูต้นแบบ เกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ได้ผลสรุปดังนี้

2.3.1 มีความรู้ในวิชาชีพและรู้ทันเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน

2.3.2 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพร้อมที่จะแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

2.3.3 สามารถเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงาน

- 2.3.4 สร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง
- 2.3.5 พัฒนาความรู้ความสามารถและศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ
- 2.3.6 แสวงหาโอกาสในการทำงานใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.3.7 มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.3.8 มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในการพัฒนางานและพัฒนา

ตนเอง

- 2.3.9 มีทักษะในการจัดการและปรับใช้ความรู้เพื่อดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้า
- 2.3.10 ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเป็นอย่างดี
- 2.3.11 เป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมเพื่อนครูให้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพครูและ

พัฒนาจนเป็นที่ยอมรับ

- 2.3.12 มีความสามารถปรับเปลี่ยนความคิดเห็นและการกระทำของเพื่อนครู ให้มีความผูกพันและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน
- 2.3.13 มีความมุ่งมั่น มีความสามารถในการจัดการกับภาระงานและมีทักษะในการบริหารจัดการ
- 2.3.14 มีการสร้างความเชื่อถือ การช่วยเหลือส่งเสริมและการสร้างสัมพันธ์ภาพที่มั่นคงกับเพื่อนครู
- 2.3.15 มีทักษะกระบวนการกลุ่มและการทำงานแบบกัลยาณมิตร

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานฝ่ายบริหารงานบุคคล และครูแกนนำหรือครูต้นแบบ เกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ได้ผลสรุปดังนี้

- 2.4.1 เลือกวิธีสอนที่ตรงกับตัวชี้วัดและเนื้อหาของการสอน
- 2.4.2 สามารถวางแผนการสอนโดยใช้เทคนิคและรูปแบบการสอนที่หลากหลาย
- 2.4.3 พัฒนารูปแบบการสอนอย่างต่อเนื่อง
- 2.4.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมเป็นสำคัญ
- 2.4.5 มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามสาระการเรียนรู้ที่สอน
- 2.4.6 ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- 2.4.7 ออกแบบวิธีวัดและประเมินผลอย่างหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน เนื้อหาและกิจกรรมการ

เรียนรู้

- 2.4.8 พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ
- 2.4.9 มีการร่วมวางแผนการจัดการชั้นเรียนกับผู้เรียน
- 2.4.10 มีสื่อการเรียนการสอนเพียงพอและมีคุณภาพ
- 2.4.11 ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
- 2.4.12 ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้เรียน
- 2.4.13 มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์

3. ผลการประเมินการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยคือ 4.78

อภิปรายผล

การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 อภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มี 4 องค์ประกอบ และ 40 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ตัวชี้วัดได้แก่ 1) วางแผนชีวิตเพื่อมุ่งเป้าหมายในอนาคตได้อย่างชัดเจน 2) วิเคราะห์และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ได้กระทำโดยอาศัยประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น 3) ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่เพื่อ ให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 4) มีความกล้า และตั้งใจที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากเดิม 5) กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการปฏิบัติงานและมุ่งมั่นว่าจะ

ปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จ 6) เป็นบุคคลที่สนับสนุนให้เกิดการปรับปรุงการเรียนการสอนของคณะครูในโรงเรียน 7) แสดงบทบาทที่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาให้เพื่อนครูในการพัฒนาวิชาชีพ 8) มุ่งมั่นและใช้ทักษะในการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ในโรงเรียนอยู่เสมอ เช่น การใช้ทักษะการพูด การแก้ปัญหา การบริหารเวลา การวางแผน 9) ให้ความช่วยเหลือเพื่อนครูตลอดมาและร่วมคิดร่วมกันทำงานอย่างสม่ำเสมอ 10) สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาตัวชีวิตได้แก่ 1) มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน 2) เพียรพยายามที่จะทำให้วิสัยทัศน์ของโรงเรียนประสบความสำเร็จ 3) มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย 4) ติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างเพื่อนร่วมงาน 5) มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการตัดสินใจและผลการทำงานร่วมกันกับคณะครู 6) วางแผนดำเนินกิจกรรม ที่ตอบสนองความต้องการของเพื่อนร่วมงานอย่างต่อเนื่อง 7) แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็นต่าง ๆ กับเพื่อนร่วมงานเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน 8) ขอความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเพื่อแก้ไขปัญหาให้บรรลุวัตถุประสงค์ 9) พัฒนาและขยายความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการใหม่ ๆ 10) ติดต่อสื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบที่ 3 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตัวชีวิต ได้แก่ 1) ใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จนสำเร็จลุล่วง 2) กล้าตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม 3) เป็นตัวแทนของเพื่อนครูในการนำเสนองาน 4) เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงาน 5) สร้างสรรค์นวัตกรรมทางวิชาการเพื่อส่งเสริมให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง 6) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในการพัฒนาการ 7) ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงานทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว 8) ได้รับรางวัลและคำชมเชยจากผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน 9) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของท่านได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน 10) เป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจาก หมู่คณะ และองค์ประกอบที่ 4 การเป็นแบบอย่างทางการสอน ตัวชีวิต ได้แก่ 1) ตระหนักถึงการพัฒนาและปรับปรุงการสอนโดยเรียนรู้วิธีการและเทคนิคการสอนที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง 2) วางแผนการสอนโดยใช้เทคนิคและรูปแบบการสอนที่หลากหลาย 3) ส่งเสริมผู้เรียนให้แสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง 4) ส่งเสริมผู้เรียนให้แสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 5) ศึกษาและวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล 6) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบในการเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 7) วางแผนการจัดการชั้นเรียนร่วมกับผู้เรียน 8) ส่งเสริมการสร้างบรรยากาศแห่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้เรียน 9) ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านร่างกาย เชื้อชาติ ปัญญา อารมณ์ สังคม 10) ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุริรัตน์ พัฒนเชียร (2552, หน้า 39) ได้สรุปว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู ในลักษณะที่สำคัญคือ 1) การแสดงออกของครูในการร่วมกันทำงานอย่างร่วมมือร่วมพลัง นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 3) ความสามารถของครูในการนำทั้งการนำในห้องเรียน การนำนอกห้องเรียน และการนำครูคนอื่น ๆ โดยปราศจากการใช้อิทธิพลในการกระตุ้น 4) ชักจูงเพื่อนครูให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีความรับผิดชอบต่อความตัดสินใจ และกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อาภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554, หน้า 40) ได้สรุปว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูที่ได้จากการสังเคราะห์ทฤษฎีมีลักษณะที่สำคัญคือ 1) การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 2) เป็นแบบอย่างทางการสอน 3) มีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง จากแนวคิดและงานวิจัยของนักวิชาการได้ให้ความเห็นในส่วนของตัวเอง 2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน ทั้งนี้อธิบายได้ว่า ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ตระหนักถึงสภาพการศึกษาในปัจจุบันที่ระบบการศึกษาอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ซึ่งการศึกษากับการพัฒนาสังคมเป็นกระแสหลักสำคัญที่สังคมโดยรวมต่างเฝ้า จับตามองในกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูปนักเรียนยุคใหม่ การปฏิรูปครูยุคใหม่ การปฏิรูปโรงเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ การปฏิรูประบบการบริหารจัดการยุคใหม่ อีกทั้งนโยบายจาก ต้นสังกัด ไม่ว่าจะเป็นระดับกระทรวง ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ระดับท้องถิ่น รวมทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไข 2545) มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษา

กาฬสินธุ์ เขต 2 เป็นหน่วยงานที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาครูเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากการจัดโครงการอบรมให้ครูอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นโครงการพัฒนาศักยภาพครูตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โครงการยกย่องครูที่มีผลงานดีเด่นในแต่ละกลุ่มสาระ โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม และ ที่สำคัญในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาครูหรือพัฒนานักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จะมีการระดมความคิดเห็นของครูผ่านศูนย์การเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่เกิดจากครูทุกคน ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จึงมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลง และการเป็นแบบอย่างทางการสอนส่งผลให้ สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้าน อยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อาภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554, หน้า 143) ที่ได้ศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลวิจัยพบว่าภาวะผู้นำของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก และในรายด้านก็อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ซึ่งครูที่มีภาวะผู้นำจะก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและเพื่อนครูเพื่อเป็นแบบอย่างทางการสอน มีส่วนร่วมกันในการพัฒนาองค์กร ส่งเสริมความเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการที่ครูมีภาวะผู้นำในระดับมากก็จะส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนและโรงเรียนตามลำดับ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุริรัตน์ พัฒนเจริญ (2552, หน้า 38) กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำของครูช่วยในการแสดงออกของครูในการร่วมกันทำงานอย่างร่วมมือรวมพลังนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันมีความสามารถในการนำทั้งการนำในห้องเรียน การนำนอกห้องเรียน และการนำครูคนอื่น ๆ โดยปราศจากการใช้อิทธิพลในการกระตุ้น ชักจูงเพื่อนครูให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีความรับผิดชอบต่อความตัดสินใจ และกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา

2. การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานฝ่ายบริหาร งานบุคคล และครูแกนนำหรือครูต้นแบบเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ได้ผลสรุปดังนี้

2.1 ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู สรุปดังนี้ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู สรุปดังนี้ ครูต้องมีความกล้าและตั้งใจมั่นในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จด้วยวิธีการที่ใหม่จากเดิม ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการปฏิบัติงาน และมุ่งมั่นว่าจะปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จ มีความมุ่งมั่นและพัฒนาตนเองไปสู่ครูมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง มีการกระตุ้น จูงใจและปรับเปลี่ยนความคิดเห็นของเพื่อนครูให้มีความมุ่งมั่นว่าจะปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จ ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนครูให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพครูอย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองของเพื่อนครูและมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการประเมินประสิทธิภาพของครู แนะนำ ช่วยเหลือในการแก้ปัญหาและพัฒนาการทำงานของเพื่อนครูได้อย่างมีประสิทธิภาพให้คำปรึกษา นิเทศ แนะนำและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ทางวิชาชีพแก่เพื่อนครู

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา สรุปดังนี้ ครูต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันกับโรงเรียนเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จที่ตั้งไว้ มีการวางแผนและดำเนินงานร่วมกับหมู่คณะอย่างเป็นระบบ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ มีการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีในหมู่คณะ ร่วมมือประสานงานเพื่อความสำเร็จของโรงเรียน ร่วมรับผิดชอบในการตัดสินใจและผลการทำงานร่วมกันกับหมู่คณะ มีการวางแผนดำเนินกิจกรรมตอบสนองความต้องการของสมาชิกเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็นต่าง ๆ กับสมาชิกเครือข่ายเพื่อเพิ่มพูนความรู้สม่ำเสมอ ร่วมรับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่าย พัฒนาและขยายเครือข่าย เพื่อหาแนวทางดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการใหม่ ๆ

2.3 ด้านการเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลง สรุปดังนี้ ครูต้องมีความรู้ในวิชาชีพและรู้ทันเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพร้อมที่จะแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น สามารถเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงาน สร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง พัฒนาความรู้ความสามารถและศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ แสวงหาโอกาสในการทำงานใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในการพัฒนางานและพัฒนาตนเอง มีทักษะในการจัดการและปรับใช้ความรู้เพื่อดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้า ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเป็นอย่างดีเป็นแบบอย่างที่ดีใน

การส่งเสริมเพื่อนครูให้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพครูและพัฒนาจน เป็นที่ยอมรับมีความสามารถปรับเปลี่ยนความคิดเห็นและการกระทำของเพื่อนครู ให้มีความผูกพันและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน มีความมุ่งมั่น มีความสามารถในการจัดการกับภาระงานและมีทักษะ ในการบริหารจัดการ มีการสร้างความเชื่อถือ การช่วยเหลือส่งเสริมและการสร้างสัมพันธ์ภาพที่มั่นคงกับเพื่อนครู มีทักษะกระบวนการกลุ่มและการทำงานแบบกัลยาณมิตร

2.4 ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน สรุปดังนี้ เลือกวิธีสอนที่ตรงกับตัวชีวิตและเนื้อหาของการสอน สามารถวางแผนการสอนโดยใช้เทคนิคและรูปแบบการสอนที่หลากหลาย พัฒนาวิธีการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมเป็นสำคัญ มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามสาระการเรียนรู้ที่สอน ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ออกแบบวิธีวัดและประเมินผลอย่างหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ มีการร่วมวางแผนการจัดการชั้นเรียนกับผู้เรียน มีสื่อการเรียนการสอนเพียงพอและมีคุณภาพ ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้เรียน มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูประกอบด้วยการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการเป็นแบบอย่างทางการสอน ซึ่งผู้บริหารและครูสามารถนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูประกอบด้วยการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการเป็นแบบอย่างทางการสอน ส่งผลต่อการพัฒนาครู ดังนั้นควรจัดให้มีการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูแต่ละด้านให้แก่ครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูได้มีการพัฒนาตนเองในระดับที่สูงขึ้น

1.3 การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพทำให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ของครู ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการใช้แนวทางนี้ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครู ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.3 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำของครูในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- นงลักษณ์ สิบสับผล. (2542). *การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูธนบุรี.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2548). *ภาวะผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อีระฟิล์มและไซเทกซ์.
- สุรรัตน์ พัฒนเอียร. (2552). *ตัวแบบความสามารถทางภาวะผู้นำในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47 สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Ratchapat, A. (2011). *Leadership Indicators of Teacher in Basic Education Institutes*. Khon Kean: Khon Kaen University.

การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

DEVELOPING GUIDELINES FOR INTERNAL MENTORING - SUPERVISION OF THE
SCHOOL UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 24

9

วารี ภูแปง*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ชนวงค์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษากระบวนการการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา 3) เพื่อพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ค่าดัชนีความจำเริญ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1. กระบวนการการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การเตรียมการนิเทศ 2) การจัดทำแผนการนิเทศ 3) การนิเทศการปฏิบัติงานและ 4) การประเมินผลการนิเทศ 2. สภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3. แนวทางการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา คือ โรงเรียนควรมีการเตรียมการก่อนการนิเทศ เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับคณะครูและครูผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ สถานศึกษาควรสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศที่หลากหลายและมีคู่มือการใช้ไว้อย่างชัดเจนสถานศึกษาควรแจ้งผลการประเมินให้ผู้รับการนิเทศรับทราบผลการนิเทศ เพื่อที่จะมีข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการดำเนินงานหรือพัฒนางาน ให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การนิเทศภายใน, การนิเทศแบบพี่เลี้ยง

ABSTRACT

The research aimed to 1) of the school under the Office of Secondary Educational 2) Present and desirable characteristic 3) for Internal Mentoring-Supervision in the school under the Office of Secondary Educational 3 to develop a guideline for Internal Mentoring-Supervision in the school under the Office of Secondary Educational. The statistics for analyses of data included the mean, percentage, standard deviation, Pearson correlation coefficient. Cronbach's alpha coefficient. Priority need of index and content analysis the results of the study revealed the following 1. The 4 process for Internal Mentoring-Supervision were 1) supervisory preparing 2) supervisory planning 3) supervisory implementation and 4) supervisory evaluation and amounts of 40 activities 2. The present characteristics of Internal Mentoring-Supervision the mean at moderate level, and the desirable characteristics of Internal Mentoring -Supervision the mean a high test level 3) The guideline for

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Internal Mentoring-Supervision in the school under Secondary Educational were as follows; schools should be prepared before the supervisors. Create a common understanding between the teachers and administrators, teachers and supervisors who oversee. Schools should inform the supervisory assessment of the recipient in order to acknowledge the supervisory recommendations or guidelines on the implementation or development even further.

Keywords: Supervision, Supervision and mentoring

บทนำ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการศึกษาคือปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทในการเตรียมบุคคลเข้าสู่สังคมให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทั้งระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมความก้าวหน้าของวิทยาการ ด้านเทคโนโลยี ประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้ต้องมีการปรับปรุงวิถีชีวิตให้สอดคล้อง กับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษา จึงต้องมีการปรับปรุงหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถเพื่อจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรทำให้ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษา มีบทบาทสำคัญที่จะต้องทำหน้าที่กระตุ้น เร่งเร้าให้ครูมีความตื่นตัวที่จะปรับปรุงการเรียนการสอน และพัฒนาศักยภาพของตนไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่คาดหวังของสังคม ได้แก่ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 20)

ในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นการนิเทศการศึกษาถือเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลโดยตรงต่อมาตรฐานการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษาในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีนโยบายมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาของชาติ การนิเทศการศึกษาจะเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะการนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาและเป็นกระบวนการที่มีจุดหมาย หลักในการช่วยพัฒนาครูให้มีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้นิเทศเพื่อให้ครูมีขวัญกำลังใจสามารถพัฒนาการทำงานของตนเองได้ และมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนต่อไปในที่สุด และในการดำเนินการนิเทศต้องอาศัยรูปแบบการนิเทศตามกระบวนการที่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 2)

จากสภาพปัจจุบันการนิเทศภายในโรงเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งด้วยเหตุผล คือ ศึกษานิเทศก์ โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัด จึงไม่สามารถสนองความต้องการการนิเทศโรงเรียนอย่างทั่วถึง นอกจากนี้สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน จึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์ที่อยู่ภายนอกจะรู้สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนและปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเพียงพอและบางคนยังมีความชำนาญเฉพาะในสาขาวิชาอีก จึงสมควรจะใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและยังเป็นการสร้างความยอมรับซึ่งกันและกันอีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับหลักการและวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ ซึ่งการนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้นโดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ต้องมีคณิศรการทำงานอยู่ตลอดเวลา (สัจด์ อุทรานันท์, 2530, หน้า 116 - 117)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 เป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนได้พัฒนาการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานสากล รับผิดชอบดูแลสถานศึกษาจำนวน 55 โรงเรียน เป็นหน่วยงาน ที่กำกับดูแล สนับสนุน ให้คำปรึกษา ส่งเสริมและประสานงานให้ข้าราชการครูในสังกัดสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมการนิเทศกำกับติดตามการปฏิบัติงานของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลดีแก่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน และการจัดการกิจกรรมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน ปัจจุบันสภาพปัญหาของการนิเทศภายในโรงเรียนยังมีปัญหาหลายประการที่ทำให้การนิเทศไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 สรุปว่า การกำหนดนโยบายการนิเทศไม่สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานศึกษานิเทศก์ โรงเรียนไม่มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ แนวทางและเทคนิคการนิเทศภายใน ครูขาดสัมพันธที่ดีในการปฏิบัติงาน ไม่ยึดหลักการทำงานเป็นทีมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการนิเทศ ขาดเป้าหมาย

ของการนิเทศที่ชัดเจนจึงไม่มีการประเมินผลการนิเทศเพื่อการปรับปรุงพัฒนา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24, 2558)

การนิเทศแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เป็นรูปแบบการช่วยเหลือครูในลักษณะพี่เลี้ยงโดยให้ผู้ที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับหรือผู้บริหารในหน่วยงานให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือรุ่นน้องหรือผู้ที่อยู่ในระดับต่ำในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานหรือการจัดการเรียนรู้ให้มีศักยภาพสูงขึ้น พี่เลี้ยงจะเรียกว่า Mentor ส่วนบุคคลที่ได้รับความดูแลจากพี่เลี้ยง เรียกว่า Mentee การนิเทศแบบพี่เลี้ยงจะช่วยสร้างกลุ่มคนที่มีความสามารถ มีศักยภาพที่เร็วกว่าพนักงานปกติจึงให้พนักงานที่มีผลการปฏิบัติงานดีและมีศักยภาพในการทำงานสูงให้คงอยู่กับหน่วยงาน กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานสร้างผลงานมากขึ้นพร้อมที่จะทำงานหนักและท้าทายมากขึ้น สร้างบรรยากาศของการนำเสนองานใหม่ ๆ หรือความคิดนอกกรอบมากขึ้น สร้างระบบการสื่อสารแบบช่องทางระหว่าง Mentor และ Mentee หัวหน้างานในฐานะ Mentor มีเวลาที่จะคิดวางแผน กำหนดนโยบายและวางกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของทีมได้มากขึ้น เนื่องจากมอบหมายงานส่วนหนึ่งให้ Mentee รับผิดชอบแล้ว อัญชลี ธรรมะวิธิกุล (2552, หน้า 3 - 4) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Rolando, Cruz., 2002, p. 102) กล่าวถึงลักษณะผู้ที่จะเป็น Mentor ว่าต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเอาใจใส่ต่อผู้อื่น มีลักษณะโดดเด่นและเป็นผู้ยอมรับและชำนาญในเรื่องนั้น ๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ของพี่เลี้ยงในการนิเทศจึงเปรียบเสมือนผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อให้เป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่อง

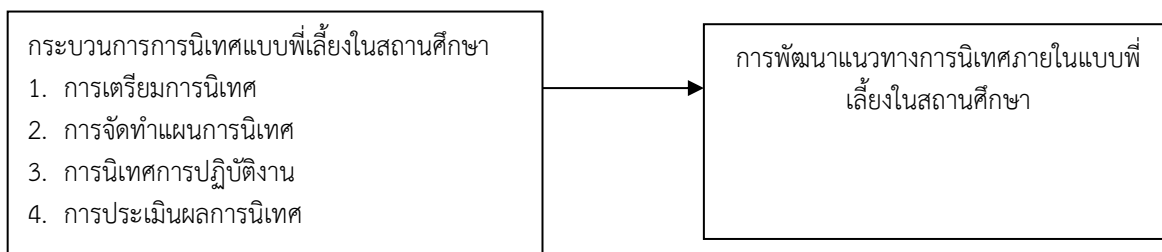
จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงปัญหา และความสำคัญของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงสถานศึกษา จึงได้มีแนวคิดในการพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องได้ศึกษาและนำแนวทางการพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบ พี่เลี้ยงในสถานศึกษา อันจะเป็นกระบวนการในการบริหารจัดการทางวิชาการที่จะช่วยสนับสนุนและเสริมสร้างการจัดการศึกษา สามารถที่จะดำเนินการจัดการนิเทศการศึกษาได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ผู้วิจัยได้ศึกษา สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้กระบวนการเพื่อเป็นแนวทางการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การเตรียมการนิเทศ 2) การจัดทำแผนการนิเทศ 3) การนิเทศการปฏิบัติงาน 4) การประเมินผลการนิเทศตามแนวคิดของวัชร่า เล่าเรียนดี (2553, หน้า 277 - 278)

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2,167 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตาราง Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 334 คน และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นหน่วยของการสุ่ม และกำหนดสัดส่วนตามขนาดของประชากร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่

2.1 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์

2.1.1 ศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถาม ตามกรอบการวิจัย

2.1.2 ศึกษาแนวคิดจากเอกสาร ตำรา ทฤษฎี หลักการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายของการนิเทศภายใน หลักการนิเทศในความจำเป็นของการนิเทศภายใน กระบวนการนิเทศภายใน กิจกรรมและเทคนิคการนิเทศภายในของกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 13)

2.1.3 สร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศภายในแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ขนาดโรงเรียน ตำแหน่ง มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศภายในแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert Type แบ่งเป็น 5 ระดับ

2.1.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องของข้อคำถาม และข้อเสนอแนะ

2.1.5 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ทุกด้าน

2.1.6 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วนำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามโดยพิจารณาข้อความที่มีค่าดัชนีตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

2.1.7 หลังจากปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามอย่างละเอียดแล้วเพื่อให้แบบสอบถามชุดนี้มีความเชื่อมั่นสำหรับการวิจัย ผู้วิจัยจึงนำไปทดลองใช้ (Try-Out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นกับผู้บริหาร และครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อนำผลที่ได้มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า 0.20 ขึ้นไปใช้ และนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าแบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.37 - 0.89 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98

2.1.8 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับ แนวทางการนิเทศภายในแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ผู้วิจัยนำหนังสือเสนอผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ แล้วนำหนังสือที่ผ่านการพิจารณาแล้วเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ที่ได้กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

3.3 การส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ จำนวน 334 ฉบับ และนัดหมายเพื่อขอรับคืนภายใน 2 สัปดาห์

4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ตรวจสอบจำนวนและความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา แต่ละฉบับ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป

4.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพและขนาดของโรงเรียน วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.3 นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมดมาหาคะแนนตามแนวทางการประเมินความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์โดยหาความถี่ และค่าร้อยละ

4.4 การแปลความหมายของคะแนนผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ ความหมายค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นตัวชี้วัดโดยอาศัยแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2553, หน้า 99 - 100)

4.5 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์หาความถี่ ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

5.1.1 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

5.1.2 การตรวจสอบอำนาจจำแนกโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

5.1.3 การตรวจสอบความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ Cronbach

5.2 สถิติพื้นฐาน

5.2.1 ความถี่

5.2.2 ร้อยละ

5.2.3 ค่าเฉลี่ย

5.2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาระบบการการนิเทศภายในแบบพหุแหล่งในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ปรากฏผลดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์กระบวนการการนิเทศแบบพหุแหล่งในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 กระบวนการ 40 กิจกรรม ดังนี้ กระบวนการองค์ประกอบที่ 1 การเตรียมการนิเทศ กิจกรรม ได้แก่ 1) ประชุมวางแผนก่อนการนิเทศ 2) วางแผนการดำเนินงานนิเทศโดยกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการตามขั้นตอนการดำเนินงาน 3) ระบุบทบาทความรับผิดชอบของกลุ่มผู้เป็นพหุแหล่ง 4) การออกแบบกำกับติดตาม กระบวนการที่ 2. การจัดทำแผนการนิเทศ กิจกรรม ได้แก่ ทำความเข้าใจในขั้นตอนการแนะนำดูแลให้คำปรึกษาให้กับผู้รับการนิเทศ 2) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) สร้างแผนการพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นครูมืออาชีพ 4) การสร้างบรรยากาศที่ดี ในการนิเทศให้คำปรึกษาแนะนำ กระบวนการที่ 3 การนิเทศการปฏิบัติงาน กิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดทำแผนการปฏิบัติงาน 2) สังเกตการปฏิบัติงานการสอนและเก็บข้อมูล 3) จัดทำแฟ้มสะสมผลงานเพื่อพัฒนาความเป็นมืออาชีพ 4) วิเคราะห์สะท้อนความคิดและการปฏิบัติ กระบวนการที่ 4. การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศ ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ประเมินผลการนิเทศดูแลให้คำปรึกษา 2) ประเมินความพึงพอใจ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความเหมาะสมของกระบวนการการนิเทศภายในแบบพหุแหล่งในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า กระบวนการการนิเทศภายในแบบ พหุแหล่งในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของกระบวนการและกิจกรรมการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

กระบวนการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. การเตรียมการนิเทศ	4.73	0.30	มากที่สุด
2. การจัดทำแผนการนิเทศ	4.69	0.26	มากที่สุด
3. การนิเทศการปฏิบัติงาน	4.50	0.23	มากที่สุด
4. การประเมินผลการนิเทศ	4.67	0.25	มากที่สุด
รวม	4.61	0.25	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า ระดับความเหมาะสมของกระบวนการการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมจากกระบวนการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาแต่ละกระบวนการพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ การเตรียมการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ การจัดทำแผนการนิเทศ และการนิเทศการปฏิบัติงาน

3. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า สภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับสภาพปัจจุบันจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การนิเทศการปฏิบัติงาน การประเมินผลการนิเทศ การจัดทำแผนการนิเทศ และการเตรียมการนิเทศ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับสภาพที่พึงประสงค์จากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเตรียม การนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ การนิเทศการปฏิบัติงาน และการจัดทำแผนการนิเทศตามลำดับ

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ด้านการเตรียมการนิเทศ

การเตรียมการนิเทศ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. สถานศึกษามีการประชุมวางแผนเพื่อดำเนินงานนิเทศภายใน	3.34	0.91	ปานกลาง	4.63	0.48	มากที่สุด
2. สถานศึกษาสร้างความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรในการนิเทศภายใน	3.39	0.84	ปานกลาง	4.62	0.53	มากที่สุด
3. สถานศึกษาได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาเพื่อประกอบเพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการนิเทศภายใน	3.41	0.93	ปานกลาง	4.60	0.52	มากที่สุด
4. สถานศึกษาได้สำรวจความต้องการของบุคลากรในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา	3.39	0.96	ปานกลาง	4.63	0.53	มากที่สุด
5. สถานศึกษาได้วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและจัดลำดับกำหนดทางเลือกการแก้ปัญหา	3.38	0.95	ปานกลาง	4.67	0.49	มากที่สุด
6. สถานศึกษากำหนดกิจกรรมให้เหมาะสมสำหรับแผนงานโครงการของสถานศึกษา	3.55	0.97	มาก	4.66	0.52	มากที่สุด
รวม	3.41	0.93	ปานกลาง	4.64	0.51	มากที่สุด

จากตาราง 2 แสดงว่าสภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 สภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับสภาพที่พึงประสงค์จากมากไปหาน้อยได้แก่สถานศึกษาได้วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและจัดลำดับกำหนดทางเลือกการแก้ปัญหาสถานศึกษา

กำหนดกิจกรรมให้เหมาะสมสำหรับแผนงานโครงการของสถานศึกษาได้สำรวจความต้องการของบุคลากรในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตามลำดับ

4. แนวทางการนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 คือ โรงเรียนควรมีการเตรียมการก่อนการนิเทศเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับคณะครูและครูผู้นิเทศและผู้บริหารนิเทศ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศภายใน สถานศึกษาควรมีการประชุมวางแผนมีโครงการนิเทศที่ประกอบไปด้วยสาระสำคัญของโครงการ สถานศึกษาควรมีการวางแผนส่งเสริมพัฒนาบุคลากรไปสู่การเป็นมืออาชีพ สถานศึกษาควรมีการสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศที่หลากหลายและมีคู่มือการใช้ไว้อย่างชัดเจน สถานศึกษาควรแจ้งผลการประเมินให้ผู้รับการนิเทศรับทราบผลการนิเทศเพื่อที่จะมีข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการดำเนินงานหรือพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

ผู้นิเทศให้ความสนใจต่อความก้าวหน้าตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ผู้รับการนิเทศมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ผู้นิเทศได้ได้ปฏิบัติการนิเทศและปรับการนิเทศให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สถานศึกษาตระหนักและให้ความสำคัญของการประเมินผลการนิเทศ สถานศึกษามีการประเมินผล 3 ระยะ คือ ก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการและหลังดำเนินการ สถานศึกษามีการดำเนินการนิเทศภายในเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และระดมความคิดเห็นจากผู้นิเทศภายในเพื่อสรุปการประเมินผล นำผลจากการประเมินมาวิเคราะห์และหาแนวทางพัฒนาการนิเทศภายในต่อไป มีการประชุมพบปะชี้แจง ประเมินผลการนิเทศภายในให้บุคลากรทราบ นำข้อมูลการวิเคราะห์ผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการนิเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. กระบวนการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 14 ตัวชี้วัด ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบนั้นมีความครอบคลุม และเป็นไปตามขอบข่ายงานงบประมาณตามแนวทางการบริหารงบประมาณ โรงเรียนชั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลของกระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 39 - 40) และเมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ย่อยของแต่ละองค์ประกอบ เช่น องค์ประกอบที่ 1 การจัดการความเสี่ยงด้านงานแผนงาน ซึ่งประกอบไปด้วยตัวชี้วัด จำนวน 4 ตัว ประกอบด้วย การจัดการความเสี่ยงเกี่ยวกับการวางแผนงบประมาณ การจัดการความเสี่ยงเกี่ยวกับการวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา การจัดการความเสี่ยงเกี่ยวกับการจัดทำแผนงบประมาณ และการจัดการความเสี่ยงเกี่ยวกับการรายงานติดตามประเมิน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 10 - 50) ส่วนตัวชี้วัดขององค์ประกอบที่ 4 การจัดการความเสี่ยงด้านงานบัญชี ประกอบด้วยการจัดการความเสี่ยงเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีการเงิน การจัดการความเสี่ยงเกี่ยวกับการจัดทำทะเบียนคุมบัญชี และการจัดการความเสี่ยงเกี่ยวกับรายงานให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงการคลัง ซึ่งแต่ละตัวชี้วัดมีความครอบคลุมตามนิยามของงานการบัญชี ซึ่งหมายถึง การจัดทำบัญชีการเงิน การจัดและจัดหาแบบพิมพ์ บัญชีทะเบียน และรายงาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. สภาพปัจจุบันของการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้เนื่องจากในการบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษานั้น ประสบปัญหาการบริหารหลายประการ เช่น บทบาทหน้าที่หลักของครู คือ สอนหนังสือมีภาระงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัด การทำงานพิเศษเกี่ยวกับงานงบประมาณนั้นจะต้องดำเนินการในช่วงเวลาว่าง หรือหลังจากเลิกเรียนแล้ว จึงส่งผลให้การบริหารจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของประสพ กันจู (2553, หน้า 92 - 95) ได้ศึกษาความคิดเห็นต่อความเสี่ยงในการบริหารงานของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ความคิดเห็นต่อความเสี่ยงในการบริหารงานของสำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดการความเสี่ยงด้านงานบัญชี ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้ เนื่องจากการบริหารงบประมาณในสถานศึกษานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบริหารจัดการให้ถูกต้องตามระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2535, หน้า 42) ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของงบประมาณโรงเรียนนั้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารการศึกษาของโรงเรียน อีกทั้งยังช่วยให้สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประสิทธิภาพขึ้น และเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบดูแลการปฏิบัติงานซึ่งหากดำเนินการไม่เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่สำนักงานงบประมาณกำหนดไว้ เมื่อมีการตรวจสอบพบ เจ้าหน้าที่ หรือผู้บริหารอาจมีความผิดทาง

วินย้อย่างร้ายแรงได้ ดังนั้นบุคลากรทุกคนในโรงเรียนจึงต้องการที่จะเห็นภาพการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมาก ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

3. แนวทางการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ ความเสี่ยง ขั้นตอนที่ 2 การระบุความเสี่ยง ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความรุนแรง ขั้นตอนที่ 4 การจัดและจัดทำแผนการบริหารความเสี่ยง และขั้นตอนที่ 5 จัดทำรายงานสรุปผล และติดตามผลการดำเนินงานตามแผนการจัดการความเสี่ยง ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้ เพราะในการบริหารงานต่าง ๆ ในสถานศึกษานั้นการที่จะสั่งให้บุคลากรในสังกัดปฏิบัติหน้าที่อะไรนั้นผู้บริหารจะต้องมีการออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่จะต้องระบุบทบาทหน้าที่ ตลอดจนขอบข่ายภาระงานที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชัดเจน โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเจริญ ศรีแสนปาง (2556, หน้า 65 - 83) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารความเสี่ยงในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งสรุปแนวคิดการบริหารความเสี่ยงกระบวนการบริหารความเสี่ยงมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ คือ การสื่อสารและทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ขององค์กรการสำรวจและระบุความเสี่ยง การวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยง การวางแผนและจัดการความเสี่ยง และการติดตามตรวจสอบความเสี่ยง ส่วนแนวทางในการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ในงานงบประมาณแต่ละด้านมีความเหมาะสม เช่น ด้านแผนงาน เกี่ยวกับการวางแผนงบประมาณ สถานศึกษาจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ความเสี่ยง สถานศึกษามีการกำหนดวัตถุประสงค์ความเสี่ยงที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และทิศทางการดำเนินงานของสถานศึกษาด้านแผนงาน ที่ครอบคลุมการวางแผนงบประมาณ จากนั้นจึงมีการระบุความเสี่ยง สถานศึกษามีการดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกที่จะเป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของสถานศึกษาด้านแผนงานที่ครอบคลุมการวางแผนงบประมาณ ต่อด้วยการประเมินความเสี่ยง โดยสถานศึกษานำผลการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงของการดำเนินงานของสถานศึกษา มาดำเนินการประเมินความเสี่ยงเพื่อจัดลำดับความเสี่ยงที่จะมีผลกระทบต่อการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ซึ่งถ้าหากสถานศึกษาต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้ตามแนวทางการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาได้ครบทุกขั้นตอนก็จะทำให้เกิดความผิดพลาดในการบริหารจัดการงบประมาณน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ รัตนา ศักดิ์ศรี (2555, หน้า 125) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 พบว่า แนวทางดำเนินการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ด้านการจัดทำและเสนอของบประมาณนั้นต้องมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานและมอบหมายงานด้านงบประมาณ โดยมีผู้รับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนและ นำนโยบายทางการศึกษามาเป็นกรอบในการจัดทำแผนบริหารงบประมาณให้มีความเชื่อมโยง สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ ด้านการจัดสรรงบประมาณมีการเชื่อมโยงข้อมูลผลการปฏิบัติงานกับรูปแบบการใช้จ่ายเงินและจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบ มีการจัดทำแผนปฏิบัติการและปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ โดยจัดระบบควบคุมการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความเสี่ยงด้านการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ควรวิจัยการประยุกต์ใช้แนวทางการจัดการความเสี่ยงเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการด้านวิชาการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเพิ่มโอกาสในการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เจริญ ศรีแสนปาง. (2556). *การพัฒนากระบวนการบริหารความเสี่ยงในโรงเรียนประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประสพ กันจู. (2553). *ความคิดเห็นต่อความเสี่ยงในการบริหารงานสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ฉะเชิงเทรา: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

- เยาวภา เตชะคุปต์. (2542). การนิเทศการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศิลป์บรรณาการ.
- รัตนา คักค์ศรี. (2555). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. วิทยานิพนธ์ ค.ม. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2553). เทคนิคการจัดการเรียนการสอนและการนิเทศ โครงการส่งเสริมการผลิตตำราและเอกสารการสอน นครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สัจด์ อุทรนันท์. (2530). การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: ชุรูสภาดพราว.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. (2558). รายงานการออกตรวจการบริหารจัดการด้านการบริหารงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ 2558. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24, กาฬสินธุ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). การนิเทศเพื่อพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: บริษัทกรีนกรุ๊ปจำกัด.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2550). คู่มือการจัดทำระบบบริหารความเสี่ยง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2536). การวิจัยเกี่ยวกับการเงินงบประมาณ และความเสมอภาคทางการศึกษา. ในการประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยการบริหารการศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อัญชลี ธรรมะวิจิตรกุล. (2552). เทคนิคการนิเทศ : ระบบพี่เลี้ยงและการให้คำปรึกษา (Mentoring). <<https://panchalee.wordpress.com/2009/07/28/mentoring>> 10 กันยายน 2558.
- Rolando, Cruz. (2002). *Different leadership Style Definition*. Retrieved May 6, 2014, from [http://www.essortment.com/liftstyle/different leader skus. Htm](http://www.essortment.com/liftstyle/different%20leader%20skus.htm).

ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9
ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

STRATEGY FOR DEVELOPING PEOPLE PARTICIPATION IN CONSERVATION OF THE PHUPHADAEN
ECO - TOURISM SOURCE, SAKON NAKHON PROVINCE : A CASE STUDY IN BAN DONG NOI, HOUSE
GROUP 9, DONG MAFAI SUB - DISTRICT, MUEANG DISTRICT, SAKON NAKHON PROVINCE

10

นิพนธ์ วงศ์กาฬสินธุ์*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ การุณย์ลักษณ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น 2) พัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น 3) ศึกษาผลการพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 55 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร การมีส่วนร่วมในบ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า ก่อนการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันโดยรวมร้อยละ (63.27) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด ร้อยละ (44.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ร้อยละ (51.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร้อยละ (89.09) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร้อยละ (59.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ร้อยละ (96.73) และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ร้อยละ (37.82)

2. การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร การมีส่วนร่วมในบ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยกลุ่มเป้าหมายมีข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสามารถปฏิบัติได้โดยการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาโดยใช้เทคนิค SWOT Analysis ได้มีประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ประเด็น ดังนี้ 1) การพัฒนาทักษะบุคลากร 2) การส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน และได้ โครงการ 2 โครงการ คือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น และด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การศึกษาฐาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแล้ว พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น โดยรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 89.70)

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะกรรมการบริหารหลักสูตร สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to investigate the state and a way to the development of people participation in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, 2) to develop a strategy for development of people participation in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, and 3) to examine the result of developing people participation in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, Sakon Nakhon Province by having the Dong Noi village, house group 9, Dong Noi sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province as a case after the development strategy implementation. The target group was 55 people selected by purposive sampling. The instruments used were a questionnaire and a workshop. Data were analyzed qualitatively and quantitatively. Statistics used were frequency and percentage. The findings were as follows:

1. The participation state in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, Sakon Nakhon Province by having the Dong Noi village, house group 9, Dong Noi sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province before the implementation of the strategy was found that 63.27% of them participated in all the aspects. Considering it by aspect, 44.73% of them participated in thinking, 51.63% in planning, 89.09% in operating, 59.63% in responsibility, 96.73% in receiving benefits and 37.82% in follow – up and assessment.

2. Through SWOT Analysis with the target group, a strategy to develop people participation in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, Sakon Nakhon Province by having the Dong Noi village, house group 9, Dong Noi sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province was created into 3 stratagems: 1) development of personnel's skill, 2) promoting a stable and sustainable career and 3) sustainable conservation of natural resources and the environment, and into 2 projects: 1) a workshop on eco-tourism and management and participation in management of eco-tourism and 2) a study trip in the Phuphan development study center according to the royal project.

3. People participation in conserving the Phuphadaen eco – tourism source, Sakon Nakhon province after the development strategy implementation was found at the high level (89.70%).

Keywords: People participation, Phuphadaen eco-tourism source conservation, Sakon Nakhon province

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นแนวทางในการนำมาแก้ไขปัญหา และการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างดี จากการรายงานจำนวนนักท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2548 พบว่า มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยในปี พ.ศ.2547 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยทั้งสิ้น 11,650,703 คน เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 16.46 ทั้งนี้นักท่องเที่ยวร้อยละ 60.37 เป็น นักท่องเที่ยวที่มาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออก เพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 14.07 ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2547 นักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 4,057.85 บาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 7.51 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548, หน้า 5 - 6) เมื่อพิจารณาถึงหมวดค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว พบว่า หมวดค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินมากที่สุดในแต่ละวัน คือ หมวดค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 28.32 รองลงมา ได้แก่ หมวดค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ 8.13 วัน และค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 4,057.85 บาทต่อคนต่อวัน จึงก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 384,359.77 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 24.28 จากจำนวนนักท่องเที่ยวข้างต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ 67.39 ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและร้อยละ 29.40 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จำนวน 1,451 แห่งของประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548, หน้า 5 - 6)

จากข้อมูลเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึงความนิยมของนักท่องเที่ยวในการพักผ่อนหาความเพลิดเพลินในพื้นที่ธรรมชาติ และยังสะท้อนให้เห็นสิ่งที่เป็นห่วงอีกประการหนึ่ง คือ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งเปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับการจัดการดูแลอย่างเหมาะสม ทำให้ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศเสื่อมโทรมหรือด้อยคุณค่าลงไป ดังนั้น การหาแนวทางในการจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อรักษาระบบนิเวศและ

สิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องกระทำควบคู่ไปกับการพยายามในการหาหนทางให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมอีกทั้งให้ได้รับความพึงพอใจจากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) เป็นแนวทางหนึ่งที่ถูกนำมาพิจารณาเพื่อส่งเสริม พัฒนาเศรษฐกิจ พื้นฟูสภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม และป้องกันไม่ให้เกิดแหล่งทรัพยากรใหม่ ๆ จะต้องถูกทำลายไป อันจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและส่งผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นสร้างรายได้งาน อาชีพ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544, หน้า 17)

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อันเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นโดยมีแนวโน้ม 2 ประการมาบรรจบกัน คือ แนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและแนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวแบบผจญภัยหรือท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการ ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสนุรักษ์และกระแสพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ แก่นักท่องเที่ยวในด้านระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมหรือต่อสังคม หรือต่อชุมชนนั้น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหาเรื่องการสร้างรายได้ การกระจายรายได้และการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว และส่งผลให้ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวดำรงอยู่ได้ คงทนตลอดไป ในส่วนภาครัฐมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายใต้กรอบของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีการกำหนดทิศทางและมาตรการการส่งเสริมและพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งป้องกันและควบคุมปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนที่จะเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งออกมาในรูปของแผนพัฒนาการท่องเที่ยว อีกทั้งมีการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู สามารถนำไปใช้เป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศโดยบรรจุในแผนพัฒนาประเทศทั้งใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2542 – 2544 และ 2545 – 2549 ตามลำดับ และวาระแห่งชาติของรัฐบาลปัจจุบันโดยเฉพาะจากการประกาศนโยบายของคณะรัฐมนตรี ในสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรเกี่ยวกับนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สนับสนุนการจัดการอย่างมีส่วนร่วมและให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันในลักษณะที่ทำให้คนมีภารกิจดูแลป่าให้มีความยั่งยืน และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2554 ณ ห้องประชุม 202 อาคารกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้มอบนโยบายการปฏิบัติราชการให้แก่ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้าส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ ในสังกัดโดยเน้นย้ำให้น้อมนำเอาพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์เกี่ยวกับการป้องกัน ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในรูปแบบต่าง ๆ มาเป็นหลักในการปฏิบัติงาน โดยส่วนหนึ่งของนโยบายดังกล่าวนี้ คือ ให้มีการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม การเพิ่มขีดความสามารถให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างกลไกการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดสู่ชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544, หน้า 26-28)

กรมป่าไม้ในฐานะที่เป็นองค์กรหนึ่งของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ป้องกัน รักษาทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้ของประเทศ ได้จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555- 2558 โดยมีความสอดคล้องกับแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2555-2558 โดยแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อมโยงกับพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 มาตรา 16 และตามนโยบายรัฐบาลที่ 5 ว่าด้วยนโยบายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ นโยบายที่ 5.1 ว่าด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยมีเป้าประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อให้พื้นที่ป่าไม้ได้รับการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมและตอบสนองความต้องการของประชาชน 2) สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ ป้องกัน ฟื้นฟู และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรป่าไม้ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และ 3) สนับสนุนให้มีการรักษาฐานทรัพยากรป่าไม้และจัดการที่ดินป่าไม้เพื่อใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมพร้อมทั้งพัฒนาระบบการให้บริการด้านป่าไม้ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และในปี พ.ศ.2552 กรมป่าไม้ได้จัดทำโครงการนำร่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร มาจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน แต่ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลา

ในการดำเนินการเพียง 1 เดือนจึงทำให้โครงการนำร่องดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมป่าไม้, สำนักแผนงานและสารสนเทศ, 2554, หน้า 37 - 38)

ภูผาแต่น เป็นชื่อของภูเขาส่วนหนึ่งที่ตั้งบนเทือกเขาภูพาน ซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 554 เมตร มีความงดงามทางธรรมชาติด้านป่าไม้ จากสภาพป่าไม้ที่เป็นป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรังหรือป่าแดง ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าภูลือชัย ป่าภูเพ็ก ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงพญาไฟและป่าดงกะเมือ เป็นพื้นที่ที่อยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ได้มีการดำเนินโครงการนำร่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร โดยได้ดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร เพียงหมู่บ้านเดียวมาแล้วแต่ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นทำให้การดำเนินการไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตามสำหรับบริเวณผืนป่า “ภูผาแต่น” แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ และพรรณไม้และสัตว์ป่าต่าง ๆ ภูผาแต่นจึงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่ยังมีความบริสุทธิ์ สมบูรณ์ โดยมีเนื้อที่ประมาณ 9,000 ไร่ และจากการที่กรมป่าไม้ได้จัดทำโครงการนำร่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร มาจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน แต่ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการดำเนินการเพียง 1 เดือนจึงทำให้โครงการนำร่องดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการที่จะดำเนินการเพื่อต่อยอดโครงการดังกล่าว ด้วยการดำเนินการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่มีเจตนารมณ์ให้สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และการมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่อไป

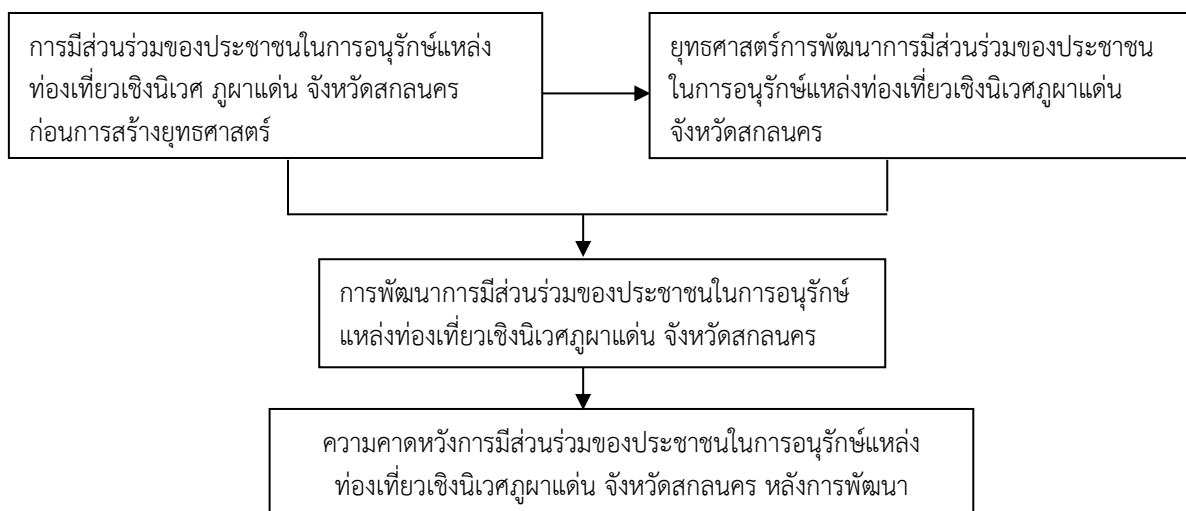
ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนครในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ไว้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา ขั้นตอนที่ 2 การสร้างยุทธศาสตร์ ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์ ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการคิด 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 6) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ไว้ดังนี้

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 361 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 337 คน และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม จำนวน 24 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ไว้ดังนี้

2.2.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 55 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 50 คน และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 55 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 50 คน และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2.3 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 55 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 50 คน และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปร ไว้ดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการคิด 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 6) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในครั้งนี้มีระยะเวลาในการดำเนินการทั้งสิ้น 4 เดือน โดยกำหนดออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

4.1 การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2557 รวม 1 เดือน

4.2 การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในช่วงเดือน มีนาคม 2557 รวม 1 เดือน

4.3 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในช่วงเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม 2557 รวม 2 เดือน และประเมินในเดือนกรกฎาคม

4.4 การปรับปรุงเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในช่วงเดือน กรกฎาคม 2557 รวมเวลา 1 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างยุทธศาสตร์ เครื่องมือในการวิจัยแบบบันทึกการสนทนา การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) และการระดมสมอง (Brain Storming) โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์ เครื่องมือในการวิจัยแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์ เครื่องมือในการวิจัยใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. วิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
3. ดำเนินการร่างแบบสอบถาม โดยนำประเด็นที่ได้ศึกษามาจัดหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. นำเสนอร่างแบบสอบถามให้ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และตรวจสอบความถูกต้องตามกรอบแนวคิดของการวิจัย
5. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม
6. นำแบบสอบถามปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
7. ประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
8. จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ถึงกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักบริหารทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามตามประเด็นคำถามและการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
3. นำแบบสอบถามกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อนการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ตอนที่ 2 ผลการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเทคนิค SWOT Analysis ระดมความคิดเห็นและประชุมย่อย

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า ก่อนการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น โดยรวมร้อยละ (63.27) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด ร้อยละ (44.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ร้อยละ (51.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร้อยละ

(89.09) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร้อยละ (59.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ร้อยละ (96.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ร้อยละ (37.82)

2. การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยกลุ่มเป้าหมายมีข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสามารถปฏิบัติได้คือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น และด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแล้ว 1 เดือน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น โดยรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 89.70) โดยแยกพิจารณาในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด ร้อยละ (78.91) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ร้อยละ (88.00) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร้อยละ (92.36) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร้อยละ (84.36) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ร้อยละ (98.91) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ร้อยละ (95.64)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยขอเสนอผลการอภิปรายการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น โดยรวมร้อยละ (63.27) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด ร้อยละ (44.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ร้อยละ (51.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร้อยละ (89.09) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร้อยละ (59.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ร้อยละ (96.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ร้อยละ (37.82) เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ว่าด้วยการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ให้มีศักยภาพ และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่ โดยมีวิสัยทัศน์ประเทศไทยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรมสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาประเทศ การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวนอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล มีการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบแบ่งปันวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ แต่ทั้งนี้ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังซึ่งสอดคล้องกับงานการวิจัยของอนุชา ปัญจพันธ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสอดคล้องของแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย กับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาที่สำคัญ คือ การบุกรุกพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดไฟไหม้ป่า ขาดมาตรการการควบคุมเสี่ยงอีกทีของนักท่องเที่ยว ขาดป้ายสื่อความหมายของธรรมชาติ เส้นทางเดินป่ายังไม่ปลอดภัยขาดประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์รวมทั้งชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสน้อยในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพียง 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก 2) การจัดการด้านการส่งเสริมให้ภาคเอกชนหรือประชาชนท้องถิ่นเข้ามาลงทุน ส่วนแนวทางการจัดการที่ไม่สอดคล้องอีก 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การจัดการทรัพยากร

แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 2) การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 3) การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว 4) การจัดการการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยวในส่วนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยกลุ่มเป้าหมายมีข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสามารถปฏิบัติได้คือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น และด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากสาเหตุดังกล่าวนี้ เนื่องจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายและกลยุทธ์การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีมาตรฐานที่ชัดเจน ให้ยกเลิกการท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในเขตอนุรักษ์ สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศนอกเขตอนุรักษ์ในเขตพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่เอกชน และเขตชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามขอบเขตของขีดความสามารถที่รองรับได้สนับสนุนการพัฒนา กลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และโครงข่ายการท่องเที่ยวในท้องถิ่นระดับกลุ่มพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน สนับสนุนการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้ในการจัดการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้สมดุลกับความสามารถในการรองรับได้ของแต่ละพื้นที่ การกำหนดมาตรการการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มงวดมากขึ้น สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุมคุณภาพตรวจสอบ และการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในการวางแผนและจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่นจะต้องดึงเอาภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในระดับชุมชน องค์กรหรือระดับประเทศเพื่อใช้เป็นกระบวนการพัฒนาซึ่งต้องอาศัยคนเป็นกลไกหลักสอดคล้องกับธนาภรณ์ เมฆนิสสุติ (2543, หน้า 28) ได้กล่าวถึงลักษณะแนวทางการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) การร่วมคิด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางแผนโครงการ วิธีการติดตาม การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์ 2) การร่วมตัดสินใจ ได้แก่ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้ว ต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรม หรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด 3) การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น 4) การร่วมติดตามและประเมินผล ได้แก่ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแลรักษา และประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการและสอดคล้องกับเสนาะ ดิยาว (2543, หน้า 99-101) ได้กำหนดกลยุทธ์ไม่ได้เริ่มที่ตัวกลยุทธ์ แต่เริ่มที่วิสัยทัศน์ซึ่งมีลำดับขั้น คือ วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ และแผนการดำเนินงาน และยังสอดคล้องกับ กุลธน ธนาพงศธร (2543, หน้า 10-11) มีขั้นตอนการวางแผนกลยุทธ์ ประกอบด้วย การกำหนดพันธกิจขององค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร การกำหนดยุทธศาสตร์ขององค์กร การกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนกลยุทธ์ และการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติรวมทั้งสอดคล้องกับโกวิท พวงงาม (2545, หน้า 11) ได้กล่าวถึงการสร้างยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาในการท่องเที่ยวและสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย ขั้นตอนที่ 2 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตั้งแต่ร่วมกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ได้แผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถแก้ไขหรือลดปัญหาของชุมชนท้องถิ่นและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว พร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย ขั้นตอนที่ 3 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด ขั้นตอนที่ 4 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ตามขีดความสามารถของตนเอง หรืออาจร่วมลงทุนในรูปแบบสหกรณ์ ขั้นตอนที่ 5 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนงาน หรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขั้นตอนที่ 6 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมติดตาม ประเมินผลแผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแล้ว 2 เดือน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น โดยรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 89.70)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ภูเขาเด่น เป็นการพัฒนาที่ถูกทางเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน หน่วยงานที่รับผิดชอบในการเสริมสร้างการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวนี้ ควรเป็นแกนกลางในการสร้างความร่วมมืออย่างฉันทามติกับประชาชนในพื้นที่โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นตัวประสานความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงควรเข้าไปดำเนินสร้างและกระตุ้นให้ประชาชนสามารถสร้างรายได้ในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างรายได้เลี้ยงตนเอง ครอบครัวและชุมชน โดยการขอรับการสนับสนุนกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ในด้านงบประมาณของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนได้จัดทำกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

2.1 ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่นควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติโดยแท้จริงตั้งแต่การสร้างนโยบายไปจนถึงการจัดทำแผน และการนำโครงการมาใช้ การประเมินผลและการตรวจสอบผลการดำเนินงานร่วมกัน

2.2 การร่วมกันพัฒนาระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวควรตอบสนองความต้องการของประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยแท้จริง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวได้มีโอกาสรับผลประโยชน์นั้นโดยทั่วหน้ากัน โดยไม่อิงผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลที่จะขัดขวางความรู้สึกที่ดีของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร ในด้านต่าง ๆ เช่น การให้บริการ การจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

3.2 ควรศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มารับบริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร

3.3 ควรมีการศึกษาวิธีการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อนำมาเพิ่มรายได้ของประชาชนในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2549). *การจัดการป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ: ส่วนผลิตสื่อป่าไม้.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2544). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2550). *ข้อมูลหน่วยจัดการต้นน้ำ*. สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เข้าถึงได้จาก <http://www.fca16.com/weblog/blog.php>.
- กระทรวงวิทยาศาสตร์, เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2542). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ "Ecotourism"*. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมและเผยแพร่.
- กองอนุรักษ์, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). *แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: อัสชา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). *การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ปริ้นติ้ง.
- _____. (2545). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2548). *รายงานสถิตินักท่องเที่ยวในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กุลธนา ธนาพงศธร. (2543). *องค์การและการบริหาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.idis.ru.ac.th/>.
- ธนาภรณ์ เมทณีสฤติ. (2543). *ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราชวิหาร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสนาะ ตีเยาว์. (2543). *หลักการบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุชา ปัญจจันทร์. (2545). *การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาตำบลผาซำน้อย อำเภอปาง จังหวัดพะเยา*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับ การจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

THE RELATIONSHIP BETWEEN INFORMATION TECHNOLOGY COMPETENCIES AND
MANAGEMENT INFORMATION SYSTEM OF SCHOOL UNDER SURATTHANI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA 1

11

เอกอุตม จ้ายอห์น*
ดร. โนทัย ประสาน**
ดร. สุภาพ เต็มรัตน์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 2) ศึกษาการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 97 คน และหัวหน้างานเทคโนโลยีสารสนเทศ 97 คน รวมทั้งสิ้น 194 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามแนวความคิดของ ครรชิต มัลลียงส์ และการจัดระบบสารสนเทศ โดยมีสถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product – moment correlation coefficient) ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านเจตคติ ด้านความรู้ และด้านทักษะ 2) การจัดระบบสารสนเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ การตรวจสอบข้อมูล การนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศ การรวบรวมข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศ และการประมวลผลข้อมูล 3) สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ, การจัดระบบสารสนเทศ

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study information technology competency of administrator under Suratthani Primary Educational Service Area 1, 2) to study management information systems under Suratthani Primary Educational Service Area 1, and 3) to study the relationship between information technology competency and management information systems of administrator under Suratthani Primary Educational Service Area 1. The sample for this study were 97 school administrators and 97 heads school information technology division. The research instrument was a questionnaire which information technology competency base on Kanchit Malaivong and management information systems. The statistical treatments were frequency, percentage, mean, standard deviation and Pearson's product – moment correlation coefficient. The research findings revealed that 1) Information technology competency of administrator under Suratthani Primary

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

*** ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12

Educational Service Area 1 was at a high level in overall and individual aspect, ranking from the highest to the lowest: attitude, knowledge and skills capacity. 2) Management information systems of administrator under Surattthani Primary Educational Service Area 1 was at a high level in overall and individual aspect, ranking from the highest to the lowest: checking data, presenting data, collecting data, storing data and processing data. 3) The information technology competency and management information systems of administrator under Surattthani Primary Educational Service Area 1, were related to management information systems at .01 level of significance.

Keywords: Information Technology Competencies, Management Information System

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรและธุรกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้ชีวิตประจำวัน การแข่งขันทางธุรกิจ โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ย่อมทำให้องค์กรสามารถดำเนินธุรกิจ และสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ในสังคมปัจจุบันได้ (สุนิษา คัดใจเดียว, 2556, หน้า1) ดังนั้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้องค์กรจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรเป็นอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับองค์กรอีกด้วย โดยเฉพาะในระดับสถาบันการศึกษาที่มีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อใช้ในการบริหารมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ที่มุ่งหวังให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จ ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

เป็นไปตามมาตรา 78 (3) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ว่าด้วยการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึง และเท่าเทียมกันทั่วประเทศ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารราชการแผ่นดินที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 39 กำหนดให้ส่วนราชการจัดให้มีระบบเครือข่ายสารสนเทศของส่วนราชการ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่จะสามารถติดต่อสอบถามหรือขอข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของส่วนราชการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2549, หน้า 41) ซึ่งสอดคล้องตามแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) ของประเทศไทย พ.ศ. 2552-2556 มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) เพื่อพัฒนาเป็นโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของหน่วยงานของรัฐ สำหรับการนำข้อมูลและสารสนเทศมาใช้ในการบริหารประเทศ โดยมีรายละเอียด ในยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 3: การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศและการสื่อสาร ให้มีการกระจายอย่างทั่วถึงไปสู่ประชาชนทั่วประเทศรวมถึงผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และผู้พิการ และมีระบบสารสนเทศและโครงข่ายที่มีความมั่นคง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2554, หน้า 38) อันเป็นผลให้มีการขับเคลื่อนทางสังคมอยู่ตลอดเวลา โดยมีสารสนเทศเป็นตัวเชื่อมโยงโครงข่ายทั้งหมด

แต่โดยบริบทในด้านการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นในด้านเทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม จำเป็นต้องเตรียมพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดังกล่าวในอนาคต การบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบทั้งการพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาผสมผสานร่วมกับจุดแข็งในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ มีการบริหารจัดการลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 6) ขณะเดียวกันการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ช่วยสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้คนไทยให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ได้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งสามารถปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษารอบสอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ที่เน้นให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาและผลักดันการศึกษา การเรียนรู้ไปจนตลอดชีวิต ซึ่งจะส่งผลถึงความสามารถในการแข่งขันของประชาชนในประเทศให้เพิ่มขึ้นด้วย โดยมีกรอบแนวทางการปฏิรูปใน 4 ด้าน คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ การพัฒนาครูยุค

ใหม่ การพัฒนาสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และการพัฒนาการบริหารจัดการใหม่ จากเป้าหมายและกรอบแนวทางการดำเนินงานข้างต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา จำเป็นที่จะต้องตระหนักถึงการ จัดระบบบริหารที่เป็นเชิงระบบ สอดรับกับการจัดการศึกษาที่ส่งผลถึงคุณภาพผู้เรียนให้มากที่สุด โดยเฉพาะการจัดเตรียมความพร้อม ของระบบสารสนเทศภายในสถานศึกษาและการนำข้อมูลไปใช้ที่เป็นหัวใจหลักของการบริหารจัดการในสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษา ต้องดำเนินการวางระบบบริหารจัดการ พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพ เป็นไปตามที่กฎหมาย กฎกระทรวงและ ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้กำหนดไว้ เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ให้มีระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการ ประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 กฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 1 - 2) ทั้งนี้ก็เพื่อมุ่งหวังให้การบริหารการศึกษาของสถานศึกษามี อิสระ มีความเข้มแข็ง คล่องตัวและรวดเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และ ประเทศชาติโดยรวม

อย่างไรก็ตาม การบริหารการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุผล ตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งระบบข้อมูลและสารสนเทศนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงให้มากที่สุดโดยผู้บริหารจะต้องจัดให้ มีการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบันและใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารและตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะ การบริหารแนวใหม่จำเป็นต้องบริหารจัดการและตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลมากกว่าสามัญสำนึก สถานศึกษามีข้อมูลมากมาย กระจัดกระจายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของครูและบุคลากรแต่ละคน หากไม่มีการจัดระบบข้อมูล สารสนเทศให้เป็นระบบแล้วจะเกิดความไม่สะดวกหรือเกิดความยุ่งยากในการนำไปใช้ หรือมีข้อมูลสารสนเทศที่ไม่ตรงกับ ความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา การจัดให้มีระบบสารสนเทศที่ดีในสถานศึกษานั้น เป็นไป ตามกระบวนการหรือขั้นตอนที่มีคุณภาพ ต้องกับความต้องการของผู้ใช้ โดยทั่วไปการจัดระบบสารสนเทศมีขั้นตอนการดำเนินงาน หลัก ๆ จำนวน 5 ขั้นตอน คือ 1) การรวบรวมข้อมูล 2) การตรวจสอบข้อมูล 3) การประมวลผลข้อมูล 4) การนำเสนอข้อมูลและ สารสนเทศ 5) การจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ ถ้าสถานศึกษาดำเนินการครบทุกขั้นตอนตามที่กล่าวมาสถานศึกษาจะมีและใช้ สารสนเทศเพื่อการบริหารและปฏิบัติงานตามภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 26)

นอกจากนี้ผู้บริหารก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ผู้บริหารมีหน้าที่บริหารจัดการองค์กร เป็นผู้นำองค์กรที่ดี มีความสามารถ ความรู้ ทักษะและทัศนคติหรือสมรรถนะที่นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ โดยคณะกรรมการครูสภา ได้กำหนดสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในหมวดที่ 2 ข้อที่ 19 การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 1) สามารถ ใช้และบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม 2) สามารถประเมินการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อนำมาปรับปรุงการบริหารจัดการ และ 3) สามารถส่งเสริม สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (ประกาศ คณะกรรมการครูสภา, 2549, หน้า 304) จากการรายงานสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสถานศึกษา พ.ศ. 2551 สำนักงานสถิติแห่งชาติ โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ (Management Information System : MIS) เพื่อการบริหารจัดการเพียงร้อยละ 24.1 สัดส่วนผู้ที่ไม่ผ่านการอบรมต่อผู้ผ่านการอบรม ICT เป็น จำนวน 5.5 : 1 คน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักบริหารวิชาการมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554, 24) รวมถึงศูนย์ สารสนเทศเพื่อการศึกษาแห่งชาติ (National Education Information System : NEIS) ได้จัดทำรายงานการวิจัยเพื่อจัดทำศูนย์ สารสนเทศด้านการศึกษาแห่งชาติ (NEIS) พบปัญหาหลักของการบริหารจัดการสารสนเทศด้านการศึกษาเพื่อการบูรณาการ จาก การศึกษารูปแบบและวิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันตลอดจนการสรุปผลเพื่อเผยแพร่ข้อมูล และนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปนั้น พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการดังต่อไปนี้ คือ การรวบรวมข้อมูลด้านการศึกษาจาก สถานศึกษามีความซ้ำซ้อน การจัดเก็บข้อมูลสถิติรวมที่ไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ข้อมูลบางส่วนขาดความน่าเชื่อถือ เพราะเป็น เพียงข้อมูลจากแบบสอบถาม ขาดกระบวนการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่เป็นระบบ ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลข้าม หน่วยงานอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ ขาดการติดตามความต่อเนื่องของข้อมูลที่มีการจัดเก็บเป็นรายปีเพื่อสร้างเป็นประวัติ ขาดการนำข้อมูลที่รวบรวมและจัดเก็บไว้มาใช้ประโยชน์อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม และขาดแคลนบุคลากรที่จะทำหน้าที่ในการ รวบรวม ตรวจสอบความถูกต้อง ประมวลผล และนำข้อมูลมาทำให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2554, หน้า 189)

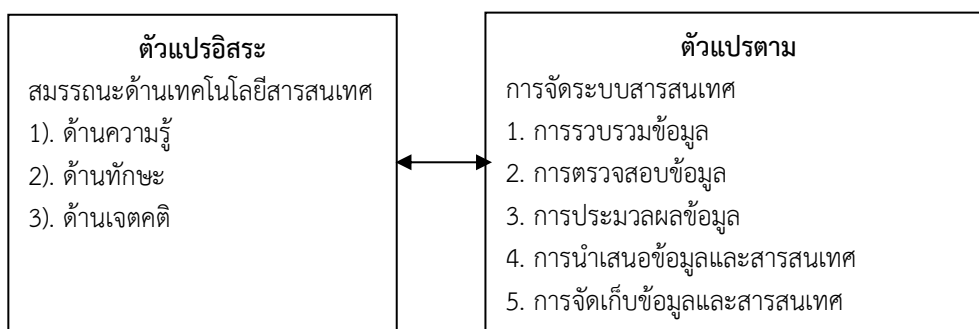
เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นบทบาทหลักในการช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและช่วยให้ดำเนินกิจกรรม กระบวนการ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรให้สะดวกยิ่งขึ้นโดยมีสมรรถนะผู้บริหารเป็นตัวขับเคลื่อน หรือ อาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสนับสนุนให้องค์กรก้าวหน้าสู่ความเป็นผู้นำ ในการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา นั้น ผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้นำน้องครมมีส่วนสำคัญในการอำนวยความสะดวกต่อองค์กรเพราะผู้บริหารแต่ละบุคคลจะนำทางและทำให้ กระบวนการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นาน้องครมไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจาก สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำไปพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการและพัฒนาการดำเนินงานของ สถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของ ผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 เพื่อนำข้อมูล ที่ได้และข้อเสนอแนะมาเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศของผู้บริหาร ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบ สารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยจำแนกเป็นสมรรถนะด้านความรู้ ด้านทักษะ และเจตคติ (ครุฑิต มาลัยวงศ์, 2549, หน้า 43 - 44) กับการจัดระบบสารสนเทศของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลการตรวจสอบข้อมูล การประมวลผล ข้อมูล การนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศ และการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 26 - 28) สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน 129 คน หัวหน้างานเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนจำนวน 129 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2558 รวมทั้งหมด 258 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 97 คน หัวหน้างานเทคโนโลยีสารสนเทศของ โรงเรียน 97 คน ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2558 รวมทั้งสิ้น 194 คน ได้มา จากการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 197, pp. 607 - 608) ได้กลุ่มตัวอย่าง 97 โรงเรียนจากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกโรงเรียนในแต่ละ อำเภอแล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก (Lottery Method)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการบริหารระบบสารสนเทศ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ
2. กำหนดวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม
3. ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามกรอบความคิดที่กำหนด ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวัดตามนิยามศัพท์ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ทำงาน มีลักษณะเป็นตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ แบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 มีลักษณะเป็นแบบจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ ของไลเคิร์ต (Likert, 1961, p. 74)
4. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน คือ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และอาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวัดตามนิยามศัพท์ แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยผลการหาค่าจากแบบสอบถามนี้ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00
5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 15 คน และหัวหน้างานเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียน 15 คน แล้วทำการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีการของครอนบาค โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98
6. ปรับปรุง แก้ไข และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ถึงหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล จากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยผู้ศึกษาค้นคว้าส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือแจ้งขอความร่วมมือในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ โดยแนบซองติดแสตมป์จ่ายค่าไปรษณีย์ของตัวเองเพื่ออำนวยความสะดวกแก่กลุ่มตัวอย่างในกรณีส่งแบบสอบถามคืนกลับมา
3. ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
4. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะแบบสอบถามและแบบวัดที่มีความสมบูรณ์เท่านั้น
5. จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด 194 ฉบับ ได้รับกลับคืนจำนวน 194 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด

เมื่อได้รับแบบสอบถามครบทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้พิจารณาตรวจสอบแบบสอบถามทั้งหมด รวบรวม มาจัดระเบียบข้อมูล จากนั้นนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง
2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดระบบสารสนเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต1 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายชื่อ และรายด้าน
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับการจัดระบบสารสนเทศของผู้บริหาร โดยวิธีการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปประเด็นสำคัญของการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านเจตคติ ($\bar{X} = 4.15$) รองลงมาคือ ด้านความรู้ ($\bar{X} = 3.83$) และน้อยที่สุดคือ ด้านทักษะ ($\bar{X} = 3.78$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน มีข้อค้นพบดังนี้

1.1 สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ด้านความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารมีความรู้เกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตด้วยโปรแกรมช่วยในการสืบค้น เช่น Google, Yahoo, Sanook เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.15$) และผู้บริหารมีความรู้เกี่ยวกับการติดตั้งระบบปฏิบัติการและการใช้งานคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.38$)

1.2 สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ด้านทักษะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารมีความสามารถสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตด้วยโปรแกรมช่วยในการสืบค้น เช่น Google, Yahoo เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.14$) และผู้บริหารสามารถติดตั้งระบบปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้งานคอมพิวเตอร์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.24$)

1.3 สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ด้านเจตคติ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้สนใจในเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$) และผู้บริหารมีความประสงค์ที่จะถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่ผู้ร่วมงานและบุคคลที่สนใจ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.86$)

2. การจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการตรวจสอบข้อมูล ($\bar{X} = 4.07$) รองลงมาคือ การนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.03$) การรวบรวมข้อมูล ($\bar{X} = 3.99$) การเก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.93$) และการประมวลผลข้อมูล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.92$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน มีข้อค้นพบดังนี้

2.1 การจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ด้านการรวบรวมข้อมูล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษามอบหมายให้บุคคลที่มีความเหมาะสมดำเนินการรวบรวมข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$) และสถานศึกษามีการชี้แจงวิธีการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแก่ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.88$) รวมถึงสถานศึกษามีการกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.88$)

2.2 การจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ด้านการตรวจสอบข้อมูล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษาจัดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการตรวจสอบข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$) และสถานศึกษากำหนดวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล มีค่าเฉลี่ยระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.91$)

2.3 การจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ด้านการประมวลผลข้อมูลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษามีการจัดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถดำเนินการประมวลผลข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.13$) และสถานศึกษามีเครื่องมือที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูลเพียงพอต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่สะดวกในการนำไปใช้งาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.80$)

2.4 การจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ด้านการนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษาจัดส่งข้อมูลสารสนเทศแก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทันตามกำหนดเวลา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$) และสถานศึกษามีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลและสารสนเทศให้ผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.86$)

2.5 การจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ด้านการเก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษาจัดให้มีแหล่ง

เก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศ ไว้ในโรงเรียนอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.97$) และสถานศึกษามีการจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลและสารสนเทศในการเก็บรักษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.86$)

การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ทุกคู่มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .556$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเจตคติมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .601$) ด้านความรู้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .525$) และด้านทักษะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .472$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน โดยด้านเจตคติมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านความรู้ และด้านทักษะมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารส่วนใหญ่อาจมีทักษะที่ไม่ทันการเปลี่ยนแปลง แต่มีความตระหนักว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญต่อการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารควรมีความรู้ ทักษะ รวมทั้งเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในด้านต่าง ๆ เช่น มีความรู้เกี่ยวกับโปรแกรมสำเร็จรูปต่าง ๆ สามารถติดตั้งระบบปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้งานคอมพิวเตอร์ และพร้อมที่จะสนับสนุน ส่งเสริม ถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่ผู้ร่วมงานและบุคคลที่สนใจ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชนิจ ปริเปรม (2554) ที่วิจัยเรื่อง สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารระบบสารสนเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสมรรถนะด้านเจตคติ ด้านสมรรถนะด้านความรู้ และด้านสมรรถนะด้านทักษะ ตามลำดับ

1.1 สมรรถนะด้านความรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีความรู้เกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตด้วยโปรแกรมช่วยในการสืบค้น เช่น Google, Yahoo, Sanook เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น E-Office, E-Money เป็นต้น และ ผู้บริหารมีความรู้เกี่ยวกับการติดตั้งระบบปฏิบัติการและการใช้งานคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะผู้บริหารได้เห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยเฉพาะความรู้ในส่วนของการใช้งานโปรแกรมสำเร็จรูปต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่มีคุณภาพ สนับสนุนการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สิทธิกร วัฒนธัญญาการ (2552) ที่กล่าวว่าระบบสารสนเทศที่ถูกพัฒนาขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ทักษะและความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร ทั้งด้านความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะผู้บริหารระดับสูงในประเทศไทยยังมิได้พัฒนาทักษะทางสารสนเทศสู่ระดับที่ต้องการและความเข้าใจอย่างแท้จริงในศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้นผู้บริหารรุ่นใหม่ที่เกิดมาในช่วงเวลาของการตื่นตัวด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศควรมีความเข้าใจและทักษะมากขึ้น ในยุคของคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ในทางปฏิบัติผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศ แต่ผู้บริหารต้องเข้าใจถึงประโยชน์ของการนำสารสนเทศมาส่งเสริมศักยภาพในการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรสามารถดำเนินงานโดยไม่เสียเปรียบคู่แข่งขึ้นนอกจากนี้การประยุกต์เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินงานของธุรกิจต้องได้รับความสำคัญ และการสนับสนุนจากผู้บริหาร มิเช่นนั้นพัฒนาการของระบบสารสนเทศจะไม่สามารถเกิดขึ้นในทิศทางที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรได้

1.2 สมรรถนะด้านทักษะ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีความสามารถสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตด้วยโปรแกรมช่วยในการสืบค้น เช่น Google, Yahoo เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารสามารถใช้ระบบติดต่อสื่อสารและรับส่งข้อมูลต่าง ๆ ผ่านระบบ Social Network เช่น Facebook, LINE, Instagram, Twitter เป็นต้น และผู้บริหารสามารถติดตั้งระบบปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้งานคอมพิวเตอร์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น สามารถใช้งานได้ง่ายขึ้น มีความสะดวก รวดเร็วในการจัดกระทำ

ข้อมูล ติดต่อสื่อสารส่งผลให้ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่าง ๆ แต่ยังขาดทักษะการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความซับซ้อน เช่น ติดตั้งระบบปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้งานคอมพิวเตอร์ การใช้งานคอมพิวเตอร์กับอุปกรณ์ต่อพ่วงต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cassidy (2000) ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลเพื่อการตัดสินใจการพัฒนาระบบการศึกษาวิเคราะห์ระบบการบริหารข้อมูลทางการศึกษาโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ที่จะส่งผลให้ข้อมูลเกี่ยวข้องทั้งหมดได้เป็นผลประโยชน์และถึงมือผู้บริหารผู้เกี่ยวข้องทุกระดับการศึกษา พบว่าการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลนั้นต้องกำหนดเกณฑ์เพื่อการประเมินและการออกแบบระบบบริหารจัดการข้อมูลการศึกษาจึงจะสามารถพัฒนาระบบการศึกษาได้ เป็นส่วนสำคัญให้การบริหารสถานศึกษามีคุณภาพ รวดเร็ว ถูกต้อง และมีสารสนเทศที่ทันสมัย สามารถใช้ในการประกอบการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 สมรรถนะด้านเจตคติ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้บริหารส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้สนใจในเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารเปิดใจยอมรับและเห็นคุณค่าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารยุคปัจจุบันในแบบต่าง ๆ รวมถึง ผู้บริหารพึงพอใจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารยุคปัจจุบันในแบบต่าง ๆ และผู้บริหารมีความประสงค์ที่จะถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่ผู้ร่วมงานและบุคคลที่สนใจ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะผู้บริหารเห็นความสำคัญถึงการพัฒนาศักยภาพเพื่อส่งเสริมทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะส่งเสริมให้การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ จันมะณี (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกรอบสมรรถภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาการใช้ไอซีทีเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยสามารถแบ่งสมรรถภาพด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหาร อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน 1. ด้านความรู้ แบ่งได้ 3 ด้าน ได้แก่ 1.1) ด้านความรู้ทางภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษและภาษาที่ใช้กับคอมพิวเตอร์/เทคโนโลยี 1.2) ด้านความรู้ทางคอมพิวเตอร์ ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ การใช้อุปกรณ์บันทึกข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับโปรแกรม 1.3) ด้านความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ 2. ด้านทักษะปฏิบัติแบ่งได้ 4 ด้าน ได้แก่ 2.1) ทักษะปฏิบัติด้านภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 2.2) ทักษะปฏิบัติด้านการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ 2.3) ทักษะปฏิบัติด้านการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโปรแกรม 2.4) ทักษะปฏิบัติด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสอน ได้แก่ การเลือกใช้ซอฟต์แวร์ ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับงาน การสืบค้น ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และใช้โปรแกรมในการติดต่อสื่อสาร 3. ด้านเจตคติ ได้แก่ ผู้บริหารเห็นประโยชน์ในการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ มีความสนใจในด้านการพัฒนาความรู้ด้านคอมพิวเตอร์คอมพิวเตอร์ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความมุ่งมั่นในการใช้คอมพิวเตอร์ มีวินัยในตนเองและเคารพกฎเกณฑ์ในการใช้คอมพิวเตอร์และเครือข่ายในสถานศึกษา มีความรับผิดชอบต่อข้อมูลที่น่ามาใช้ รวมถึงการไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ ต่าง ๆ มีความตระหนักถึงการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศไปในทิศทางที่ถูกต้อง ไม่ขัดต่อศีลธรรมและกฎหมาย

2. จากผลการวิจัย พบว่า การจัดระบบสารสนเทศของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทุกด้านโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับการจัดระบบสารสนเทศมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ การตรวจสอบข้อมูล การนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศ การรวบรวมข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศ และการประมวลผลข้อมูลตามลำดับ ซึ่งสารสนเทศเป็นกุญแจสำคัญไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานเพราะสถานศึกษาที่มีระบบสารสนเทศที่สมบูรณ์ครบถ้วนเป็นปัจจุบันเรียกใช้ได้สะดวกและตรงตามความต้องการ จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานพัฒนาคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ หลักตรรกะ และความสมเหตุสมผลเพราะสารสนเทศทั้งหลายนั้น นอกจากจะใช้ในการวางแผนการดำเนินงานและประกอบการตัดสินใจแล้ว ยังนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดและสร้างทางเลือกใหม่ ๆ ในการดำเนินการต่าง ๆ ด้วยดังนั้น การมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่ดี มีคุณภาพมีข้อมูลที่ละเอียดถูกต้องทันเวลาและเหตุการณ์ จะช่วยในการบริหารงานและการตัดสินใจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลพรรณ กันทะทิพย์ (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการระบบสารสนเทศของโรงเรียนบ้านกองแขก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่าสภาพของการจัดการระบบสารสนเทศของโรงเรียนบ้านกองแขก ส่วนใหญ่ได้มีปฏิบัติงานทุกด้าน คือ ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล การจัดหน่วยหรือคลังข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้ ปัญหาที่พบ คือ บุคลากรมีจำกัด ภาระงานมาก บุคลากรขาดความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในการปฏิบัติงานแต่ละด้านของการดำเนินงานระบบสารสนเทศ ได้รับงบประมาณในการดำเนินงานระบบสารสนเทศไม่เพียงพอ ขาดอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย ขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการประมวลผลข้อมูล ขาดห้องศูนย์สารสนเทศเพื่อใช้ในการจัดเก็บข้อมูลโดยเฉพาะ ขาดระบบค้นหาข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ บุคลากรและนักเรียนใช้ประโยชน์จากข้อมูลและสารสนเทศได้อย่างไม่เต็มศักยภาพ ส่วนแนวปฏิบัติในการจัดการ

ระบบสารสนเทศ คือ ควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ตามระบบงานสารสนเทศและดำเนินการให้มีทั้งการวางแผนการปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการนำผลไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานระบบสารสนเทศอย่างครบวงจร

2.1 ด้านการรวบรวมข้อมูล ในภาพรวมการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พบว่า สถานศึกษามอบหมายให้บุคคลที่มีความเหมาะสมดำเนินการรวบรวมข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษามีการรวบรวมข้อมูล โดยการจัดกลุ่มและจำแนกข้อมูลเป็นระบบ และสถานศึกษามีการชี้แจงวิธีการใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแก่ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบทุกครั้ง รวมถึงสถานศึกษามีการกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่าในการรวบรวมข้อมูล สถานศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงเรื่องความต้องการขององค์กรความประสงค์ที่จะใช้ข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูล ความรวดเร็วในการจัดเก็บและความเชื่อมั่นของข้อมูล การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายโดยให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยงาน และใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจการบริหารจัดการ สอดคล้องกับ กมลพรรณ กันทะทิพย์ (2553) พบว่าในการรวบรวมข้อมูล ควรจัดหาบุคลากรเพิ่มเติมหรือจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล มาทำงานเต็มเวลาหรือบางเวลาควรพัฒนาบุคลากรโดยการจัดอบรมหรือให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญในการเก็บรวบรวมข้อมูล มากยิ่งขึ้น ควรจัดหาและจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน ควรเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ จัดการข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และจัดเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ

2.2 ด้านการตรวจสอบข้อมูล ในภาพรวมการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษาจัดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการตรวจสอบข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษามีการดำเนินการตรวจสอบข้อมูลให้สมบูรณ์ ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล และสถานศึกษากำหนดวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล มีค่าเฉลี่ยระดับน้อยที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังขาดเทคนิควิธีการขั้นตอนที่จะตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ก่อนที่จะนำไปประมวลผล จึงควรการแต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบหน้าที่แต่ละฝ่าย ศึกษาแหล่งที่มาของข้อมูล ข้อมูลประเภทใด มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด โดยตรวจสอบเครื่องมือว่ามีความเหมาะสมในการเก็บข้อมูลหรือไม่ ใช้งบงานใด สถิติที่ได้ตรงกับความเป็นจริง ตรวจสอบความเป็นปัจจุบัน ถูกต้องชัดเจน ปรับปรุงข้อมูลก่อนนำไปประมวลผล และคัดเลือกเทคนิควิธีการประมวลผลหรือการจัดกระทำข้อมูล สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) พบว่า ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ก่อนที่จะนำไปประมวลผล ควรมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อน โดยพิจารณาจากความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และความเป็นปัจจุบันของข้อมูล

2.3 ด้านการประมวลผลข้อมูล ในภาพรวมการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษามีการจัดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถดำเนินการประมวลผลข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษามีเครื่องมือที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูลที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้ค่าสถิติ หรือผลการวิเคราะห์ที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และ สถานศึกษามีเครื่องมือที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูลเพียงพอต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่สะดวก ในการนำไปใช้งาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นสารสนเทศที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ นอกจากสถานศึกษามีเทคนิควิธีการดำเนินการ การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ มีการปรับปรุงแก้ไขข้อมูลให้เป็นประโยชน์ ข้อมูลแต่ละเรื่องจัดเป็นหมวดหมู่แล้ว การที่จะนำข้อมูลที่มีอยู่แปลงเป็นข้อมูลใหม่ที่ต้องการใช้ให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการคอมพิวเตอร์เข้าช่วย นำข้อมูลที่ได้ไปจัดทำสารสนเทศ ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูลที่มีคุณภาพ และเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ku (2007) ได้ศึกษาการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศที่ประสบความสำเร็จของหัวหน้างานที่รับผิดชอบงานด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ พบว่า ผลจากการนำไมโครคอมพิวเตอร์มาช่วยในการจัดระบบ ประสพผลสำเร็จในด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ใช้ข้อมูลสารสนเทศในระบบงานของหน่วยงาน การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์การบริการด้านเครือข่าย ทำให้ผู้ใช้ทราบข้อมูลและสถิติจากระบบได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และถูกต้องมีประสิทธิภาพ

2.4 ด้านการนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศ ในภาพรวมการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษาจัดส่งข้อมูลสารสนเทศแก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทันตามกำหนดเวลา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ สถานศึกษาสามารถจัดส่งข้อมูลสารสนเทศให้หน่วยงานอื่น ๆ ได้ตามความต้องการ และสถานศึกษามีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลและสารสนเทศให้ผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สถานศึกษาจึงควรจัดทำจนเป็นสารสนเทศมานำเสนอข้อมูลสารสนเทศในรูปของสถิติ กราฟ แผนภูมิ การบรรยายสรุป เอกสารเผยแพร่ แผ่นพับ ป้ายนิเทศ รูปเล่ม และเว็บไซต์ โดยแบ่งเป็นหัวเรื่องแต่ละเรื่อง หรือใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อนำเสนอในรูปแบบที่สะดวกต่อการนำไปใช้ และเข้าใจง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) กล่าวว่า ข้อมูลที่ผ่านการประมวล

หรือจัดทำเป็นสารสนเทศที่มีความหมายชัดเจน มีความกะทัดรัด ตรงกับความต้องการและสะดวกต่อการนำไปใช้ อาจนำเสนอในรูปแบบของตาราง แผนภาพ กราฟ หรือการบรรยาย เป็นความเรียงก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของการนำไปใช้และลักษณะของสารสนเทศนั้น ๆ

2.5 ด้านการเก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศ ในภาพรวมการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา อยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษาจัดให้มีแหล่งเก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศ ไว้ในโรงเรียนอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษามีการปรับปรุงข้อมูลและสารสนเทศที่เก็บรักษาให้มีความเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และสถานศึกษามีการจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลและสารสนเทศในการเก็บรักษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สถานศึกษาจึงควรมีเทคนิคและวิธีการในการจัดเก็บในส่วนที่เป็นข้อมูล จัดเก็บใส่แฟ้มไว้เป็นหมวดหมู่ตามเรื่องของแต่ละหัวข้อ และส่วนที่เป็นสารสนเทศจัดเป็นรูปเล่มแยกเป็นเรื่อง ๆ ในลักษณะของเอกสารต่าง ๆ แผ่นซีดี แฟ้ม และในระบบคอมพิวเตอร์ทั้งที่เป็นข้อมูลและสารสนเทศ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ได้สรุปว่า การจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศการจัดเก็บส่วนที่เป็นข้อมูล และส่วนที่เป็นสารสนเทศไว้ในสื่อต่าง ๆ อย่างมีระบบ สะดวกต่อการค้นหาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ อาจจัดเก็บเป็นแฟ้มเอกสารหรือแฟ้มอิเล็กทรอนิกส์ตามศักยภาพของสถานศึกษา แต่ต้องคำนึงถึงระบบของการค้นหาให้สะดวกต่อการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน การนำข้อมูลไปประมวลผลใหม่ รวมทั้งการนำสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ในงานต่าง ๆ

3. จากผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ทุกคู่มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเจตคติมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความรู้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และด้านทักษะก็มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากถ้าผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนมีความสามารถในการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเจตคติที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศผู้บริหารเปิดใจยอมรับและเห็นคุณค่าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารยุคปัจจุบันในแบบต่าง ๆ รวมไปถึงผู้บริหารพึงพอใจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารยุคปัจจุบันในแบบต่าง ๆ พร้อมทั้งจะส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรได้พัฒนาตนเองในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงทำให้การจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษามากไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมนิจ ปรีเปรม (2554) ได้ศึกษา สมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารระบบสารสนเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประกอบด้วยผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่และครูผู้สอน รวม 388 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ สมรรถนะด้านเจตคติ สมรรถนะด้านความรู้ และสมรรถนะด้านทักษะ 2) การบริหารระบบสารสนเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การนำไปใช้ ปัจจัยนำเข้า การประมวลผล และผลผลิตสารสนเทศ 3) สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารระบบสารสนเทศของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ควรส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้บริหารโดยเฉพาะด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารมีโอกาสในการพัฒนาตัวเองในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเป็นการส่งเสริมการจัดระบบสารสนเทศในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ มีกระบวนการรวดเร็ว วัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย ซอฟต์แวร์ที่ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับการปฏิบัติการระบบสารสนเทศ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อ

ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารกับการจัดระบบสารสนเทศ โดยเปรียบเทียบโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จกับโรงเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลพรรณ กันทะทิพย์. (2553). การจัดการระบบสารสนเทศของโรงเรียนบ้านกองแขก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (พ.ศ. 2555-2558). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เชมินิจ ปรีเปรม. (2554). สมรรถนะเทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารระบบสารสนเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ครรชิต มาลัยวงศ์. (2549). ไอทีกับธุรกิจแนวคิดและแนวทาง. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- ประกาศคณะกรรมการการคุรุสภา เรื่อง สารความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ. (2549). ราชกิจจานุเบกษา. 123 (ตอนที่ 56 ง). 289-305,
- ศิริรัตน์ จันทรมะณี. (2552). การศึกษาการยอมรับสมรรถภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาการใช้ไอซีทีเพื่อการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สิริกร วัฒนธัญญากร. (2552). การบริหารการจากระบบสารสนเทศของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สุนิษา คิดใจเดียว. (2556). ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ Management Information System. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). การจากระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษา,
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2549). โครงการติดตามประเมินผลภารกิจด้านข้อมูลสารสนเทศของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: ชัม ชิสเท็ม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2554). แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2554-2556. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2554). รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำศูนย์สารสนเทศด้านการศึกษาแห่งชาติ (NEIS). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Cassidy, T. J. (2000). Data for Decisions in Developing Education System : Analysis of a Computer – Based Education Management Information Systems in the Area Republic of Egypt. Dissertation Abstract International, 51(9), 2936-A.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Journal of Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610,
- Ku, C. Y. (2007). A Critical Success Factors Study of Management Information Systems Downsizing: From Management Information Systems Managers Perspectives. Mississippi: Mississippi State University.
- Likert, R. (1961). *New Pattern of Management*. New York: McGraw – Hill Book Company Inc.

รูปแบบและต้นทุนการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี
PATTERNS AND COST BENEFIT OF KHON-KHAO MUSHROOM OF THE FARMER
IN UBONRATCHATHANI PROVINCE

12

สุพัฒน์ เงาะปก*
รองศาสตราจารย์ ดร.สังจา บรรจงศิริ**
ดร.อุทัย อ้นพิมพ์***

บทคัดย่อ

เห็ดขอนขาว (*Lentinus squarrosulus* Mont.) เป็นเห็ดเศรษฐกิจที่เกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี นิยมเพาะกันอย่างมากแพร่หลาย เนื่องจากเป็นพืชผักที่ใช้น้ำน้อยในระบบการผลิต มีคุณค่าทั้งด้านโภชนะ และด้านสมุนไพร มีผลผลิตออกมาสู่ตลาดอย่างแพร่หลาย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มศึกษาคือเกษตรกรรายย่อยที่ผลิตเห็ดขอนขาวในจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 37 ราย เป็นการเก็บข้อมูลทั้งประชากร เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกต และการประชุมกลุ่มย่อยระหว่างเดือนมกราคม ถึง ธันวาคม 2558

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการผลิตก้อนเชื้อและเปิดดอก 2) รูปแบบการซื้อก้อนเชื้อมาเปิดดอก ในแต่ละรูปแบบมีขั้นตอนการผลิตเห็ดที่แตกต่างกัน คือแบบที่ 1 มีขั้นตอนการผลิต 10 ขั้นตอน คือ (1) การทำก้อน (2) การนึ่งฆ่าเชื้อ (3) การหยอดและปักก้อนเชื้อ (4) การเปิดดอก (5) โรงเรือนเปิดดอก (6) การวางก้อนเชื้อ (7) การเปิดปากถุง (8) การดูแลรักษา (9) การเก็บผลผลิตและการจำหน่าย และ (10) การทิ้งก้อน รูปแบบที่ 2 มี 7 ขั้นตอน คือ ตั้งแต่ขั้นตอนที่ 4-10 ของขั้นตอนที่ 1

2. ต้นทุนและผลตอบแทน พบว่ารูปแบบที่ 1 มีต้นทุนการผลิต 4.79 บาท/ก้อน ส่วนรูปแบบที่ 2 มีต้นทุนการผลิต 5.98 บาท/ก้อน ซึ่งสูงกว่ารูปแบบแรกเท่ากับ 1.19 บาท/ก้อน ส่วนด้านผลกำไร พบว่ารูปแบบที่ 1 มีกำไร 15.35 บาท/ก้อน ในขณะที่รูปแบบที่ 2 มีกำไรเท่ากับ 10.99 บาท/ก้อน และจากการวิเคราะห์รายได้จากการผลิตทั้ง 2 รูปแบบ พบว่ารูปแบบที่ 1 มีกำไรเท่ากับ 202,217.36 บาท/รอบการผลิต ส่วนรูปแบบที่ 2 มีกำไร 131,565.27 บาท/รอบการผลิต นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในกระบวนการผลิตเห็ด อีกทั้งวัตถุดิบในการผลิตยังมีราคาแพงอีกด้วย

คำสำคัญ: การจัดการการผลิต, เห็ดขอนขาว, ส่วนประสมการตลาด, ต้นทุน, ผลตอบแทน

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ABSTRACT

Khonkiao mushrooms (*Lentinus squarrosulus* Mont.) is popular economic mushroom for the farmers in the provinces due to they need less water in production systems. Khonkiao mushrooms had both valuable nutrients and herbal properties .Moreover, Khonkiao mushroom were produced to market more widely. The objectives of the research were to study 1) The model of mushrooms production of small farmers in the provinces 2) The costs and benefits of mushrooms production of small farmers in Ubon Ratchathani province. The research was a combination of quantitative research and qualitative research. The population in the study was 37 small farmers who produced Khonkiao mushrooms in Ubon Ratchathani. The research instrument were structured interviews, observation and group discussion conducted during January to December 2558

The results were as follows :

1. The model of Khonkiao Mushroom production in Ubon Ratchathani including 2 models 1) Infected mushroom loaf own production and mushroom turning 2) Buying Instant Infected mushroom loaf and mushroom turning. The first model including 10 steps of production 1) Infected mushroom loaf preparation 2) Steam sterilization 3) Dropping and Mushroom loaf Resting 4) Mushroom Sprouting 5) Mushroom nursery 6) Infected Mushroom loaf laying 7) Infected Mushroom loaf opening 8) Maintenance 9) Harvesting and selling 10) Mushroom loaf wasting. The second model including 7 steps of production that were the same as step 4 to 10 of the first model.

2. In aspect of the cost of mushroom production, the first model cost 4.79 Baht/ infected mushroom loaf where the second model cost 5.98 Baht/Infected mushroom loaf or 1.19 Baht higher than the first model. In aspect of the benefit, first model was 15.35Baht/ Infected Mushroom loaf where the benefit of the second model was 10.99 Baht/ Infected mushroom loaf. In aspect of incomes, the incomes of first model were 202,217.36 Baht/production cycle where second model were 131,565.27 Baht/production cycle. Moreover, it was found that the mushroom farmer lack of knowledge to correctly produce mushrooms, the raw material was expensive too.

Keywords: *Lentinus squarrosulus*, Tropical white mushroom, Mushroom production management, Marketing mix, Cost, Return

บทนำ

เห็ดขอนขาว (*Lentinus squarrosulus* Mont.) หรือเห็ดขอนม่วง ในอดีตจัดเป็นเห็ดพื้นถิ่นที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในภาคอีสานคนในท้องถิ่นนิยมนำมาบริโภค ต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบการเพาะในถุงพลาสติก และในขอนไม้ เพื่อความสะดวกและสามารถกระตุ้นให้ออกดอกได้ตลอดทั้งปี ทั้งนี้เนื่องจากเห็ดขอนขาวมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของภาคอีสาน อีกทั้งยังสามารถนำไปเพาะในเชิงการค้าได้ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยเกษตรกรสามารถนำไปเพาะเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชน และประเทศได้ตลอดทั้งปี ปัจจุบันความต้องการในการบริโภคเห็ดขอนขาวสูงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากเห็ดขอนขาวมีรสชาติดี นำไปประกอบอาหารได้หลายชนิด สามารถเก็บเห็ดสดไว้ในตู้เย็นได้นานถึง 1 สัปดาห์ โดยคุณภาพของดอกจะยังคงความสด รูปร่าง ขนาด น้ำหนักและสีส้มไม่เปลี่ยนแปลงและยังสามารถเก็บในรูปแบบของเห็ดแห้งได้เช่นเดียวกันกับเห็ดบด เห็ดหอม และเห็ดหูหนู (อุทัย อันพิมพ์ และคณะ, 2548) นอกจากนั้นยังพบว่าเห็ดขอนขาวยังมีคุณค่าทั้งในแง่ของโภชนาการเป็นแหล่งอาหารโปรตีนจากธรรมชาติ ที่พัฒนามาจากการประสานเส้นใยจำนวนมากของเชื้อราชั้นสูง ที่สำคัญเห็ดยังจัดเป็นอาหารประเภทผักที่มีไขมันน้อย มีปริมาณน้ำตาลและเกลือแร่ต่ำ มีองค์ประกอบของโพลีแซคคาไรด์ (Polysaccharide) ซึ่งจะทำงานร่วมกับแมคโครฟาจ (macrophage) โดยจะช่วยกระตุ้นวงจรการทำงานของระบบภูมิคุ้มกันในร่างกาย เสริมและช่วยเพิ่มปริมาณและประสิทธิภาพของเซลล์คุ้มกันธรรมชาติ และที่สำคัญ คือ ช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของเซลล์มะเร็งและมีสรรพคุณทางยา โดยชาวจีนจัดเห็ดเป็นยาเย็น เพราะมีสรรพคุณช่วยลดไข้ เพิ่มพลังชีวิต ดับร้อนใน แก้ไข้ใน บำรุงร่างกาย ลดระดับน้ำตาล และคอเลสเตอรอลในหลอดเลือด ลดความดัน ขับปัสสาวะ ช่วยให้หายหงุดหงิด บำรุงเซลล์ประสาท รักษาอาการอัลไซเมอร์ และที่สำคัญ คือ ช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของเซลล์มะเร็ง (ภาควิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556)

การผลิตเห็ดขอนขาวในปัจจุบันค่อนข้างที่จะทำได้ง่าย สะดวก เนื่องจากมีพัฒนาการทั้งในด้านวัสดุเพาะ เทคโนโลยีการผสม การบรรจุ การอัดก้อน และการนึ่งก้อนเชื้อ อีกทั้งเกษตรกรสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านี้ได้ง่าย ทำให้เกษตรกรได้หันมาประกอบอาชีพการเพาะเห็ดขอนขาวมากขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบการเพาะเห็ดในถุงพลาสติก ซึ่งเป็นรูปแบบที่ทำได้ง่าย เพาะได้ตลอดทั้งปี มีขั้นตอนการผลิตแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ การเลี้ยงแม่เชื้อ การขยายหัวเชื้อ การทำก้อนเชื้อ และการเปิดดอก (อุทัย อันพิมพ์ และคณะ, 2549) นอกจากนั้น ฉลาด ปัญญาสุ (2553) ได้ศึกษาการจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดโคนญี่ปุ่นของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดเชียงราย พบว่า กระบวนการผลิตมีการจ้างแรงงานชั่วคราว เพื่ออัดก้อนเชื้อ นึ่งก้อนเชื้อ ขนก้อนเชื้อ เชื้อยเชื้อ บ่มก้อนเชื้อ เปิดดอก รดน้ำ เก็บดอกเห็ด แพ็กก้อน รดน้ำ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน ส่งผลให้คนหันมาเพาะเห็ดมากขึ้นทำให้วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเพาะเห็ดมีราคาสูงตามไปด้วย

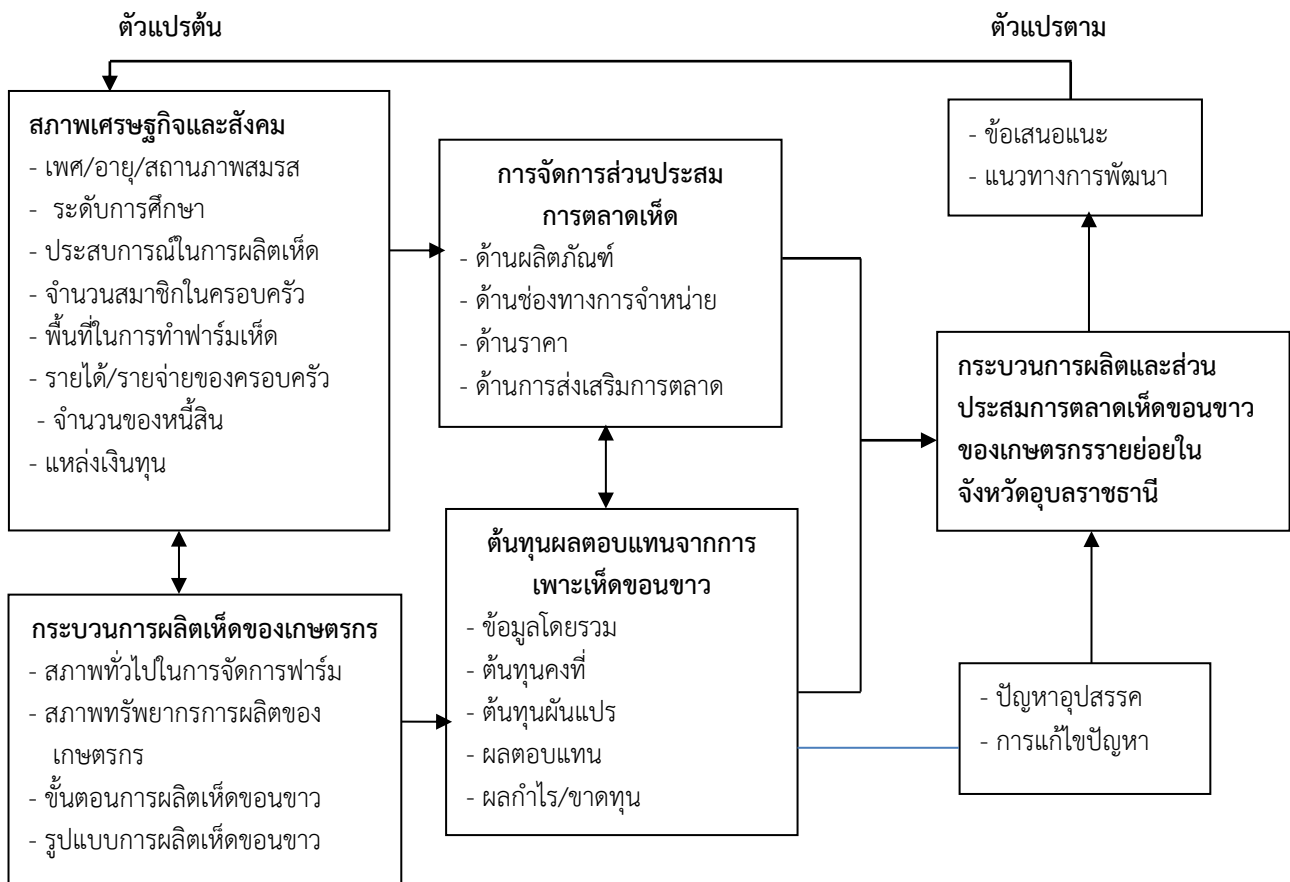
ในด้านการตลาดเห็ดขอนขาวเนื่องจากเห็ดขอนขาวมีคุณค่าทางโภชนาการสูง เหนียวนุ่ม อร่อย จึงเป็นที่นิยมบริโภคของคนในจังหวัดอุบลราชธานี และประชาชนทั่วไปส่งผลให้ราคาของเห็ดสูงตามไปด้วย จากเก็บข้อมูลเบื้องต้นพบว่าราคาสูงถึง 120 บาท/กก. ในช่วงเดือน พย.-มค. โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 80 บาท/กก. นับว่าเป็นอาชีพที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าในกระบวนการผลิตเห็ดขอนขาวยังพบว่ามีปัญหาการผลิตอยู่บ้าง โดยเฉพาะไร่ไขปลาซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่สุดในการเพาะเห็ดขอนขาว เพราะไร่ไขปลาจะไปกัดกินเส้นใย ทำให้เห็ดติดดอกน้อย ผลผลิตลดลงอย่างมากโดยเฉพาะช่วงหน้าฝน สำหรับปัญหาในด้านการตลาดนั้นยังถือว่ายังสามารถจัดการได้ เนื่องจากผลผลิตไม่มากนัก จากที่ผ่านมาเกษตรกรจะแก้ปัญหาด้วยตนเอง และการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านการตลาดให้สามารถต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง นับว่าเป็นอาชีพที่มีศักยภาพในการผลิตและการตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของฉลาด ปัญญาสุ (2553) ได้ศึกษาการจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดโคนญี่ปุ่นของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดเชียงราย พบว่า การจัดการส่วนประสมการตลาด ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมีคุณภาพ ขายที่ตลาดไทและตลาดท้องถิ่น ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค จนกระทั่งไม่ได้ทำในเรื่องของการส่งเสริมการตลาด อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการผลิตโดยเฉพาะต้นทุนการผลิตนับเป็นสิ่งที่สำคัญที่เกษตรกรจะต้องรู้เพื่อที่จะได้ประกอบในการตัดสินใจในการลงทุน เช่นเดียวกันกับสภาพการตลาดหากเกษตรกรเข้าใจระบบตลาดเป็นอย่างดี จะทำให้สามารถวางแผนการผลิตได้สอดคล้องกับการตลาดได้ โดยเฉพาะถ้าได้มีการดำเนินการการผลิตแบบครบวงจรทั้งในรูปแบบการส่งเสริมและเห็ดแปรรูปจะทำให้ลดความเสี่ยงในการผลิตลงได้ซึ่งต้องมีระบบข้อมูลข่าวสารที่แม่นยำ และถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านเทคโนโลยี การผลิต การแปรรูป การตลาด สถิติข้อมูลด้านราคา แหล่งวัตถุดิบ แหล่งรวบรวมผลผลิต ปริมาณความต้องการผลผลิต ถ้ามีข้อมูลเหล่านี้ชัดเจนจะทำให้เกษตรกรสามารถตัดสินใจได้ถูกต้องและเหมาะสม (วินิจ รอดภัย, 2543 และศรานนท์ เจริญสุข, 2554)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการเพาะเห็ดขอนขาวได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรดินน้ำและภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเห็ด จึงทำให้เกษตรกรมีการผลิตหลายระดับ ตั้งแต่ฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีการผลิตมากกว่า 50,000 ก้อน/ปี ขนาดกลางหรือที่เรียกว่า “รายย่อย” มีการผลิตระหว่าง 5,000-50,000 ก้อน/ปี และขนาดเล็กที่มีการผลิตไม่เกิน 5,000ก้อน/ปี แต่จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่าเกษตรกรยังไม่ทราบในเรื่องต้นทุนการผลิตเห็ดของตนเองอย่างแท้จริง อีกทั้งในเรื่องของการจัดการการตลาดซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความยั่งยืนในอาชีพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบและต้นทุนในการผลิตเห็ดขอนขาวที่เพาะแบบในถุงพลาสติกของเกษตรกรรายย่อยซึ่งเป็นกลุ่มที่เกษตรกรยึดเป็นอาชีพหลักมากที่สุด เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำข้อมูลนี้ไปวิเคราะห์ระบบการทำฟาร์มของตนเองได้ อีกทั้งให้ผู้สนใจที่จะลงทุนผลิตเห็ดขอนขาวเพื่อการค้านำไปใช้ รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการการผลิตเห็ดขอนขาวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขอนขาวในพื้นที่ต่อไปอันจะนำไปสู่รูปแบบและแนวทางการพัฒนาตลอดการส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ดของเกษตรกรให้ยั่งยืนต่อไปผู้วิจัยจึงมีคำถามการวิจัยว่า “เกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานีมีรูปแบบการผลิตและต้นทุนการผลิตเห็ดขอนขาวเป็นเท่าใด”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กำหนดขอบเขตเนื้อหา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษากับสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจผู้ผลิตเห็ดของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งศึกษาการจัดการกระบวนการผลิตเห็ดของเกษตรกร และศึกษาต้นทุน ผลตอบแทน ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการผลิตเห็ดของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เกษตรกรผู้เพาะเห็ดในแปลงปลูกของจังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงเดือนมกราคม ถึงธันวาคม 2558 จำนวนมีจำนวนทั้งหมด 97 ราย โดยจำแนกเป็นขนาดเล็ก จำนวน 55 คน ขนาดย่อย จำนวน 37 คน และขนาดใหญ่จำนวน 5 คน

2.2 กลุ่มศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เกษตรกรผู้เพาะเห็ดของเกษตรกรรายย่อย จำนวน 37 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างที่มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.80 ตามรูปแบบการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2546) เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ มี 2 แบบคือ แบบบันทึกการสังเกต เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บประเด็นรายละเอียดที่พบในการทำฟาร์มของเกษตรกรทั้งที่เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นการรวบรวมในประเด็นเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการตลาดของเกษตรกร

4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ศึกษาข้อมูล เอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องและวัตถุประสงค์ของการศึกษาจากเนื้อหาในขอบเขตของการศึกษา โดยการทบทวนวรรณกรรมและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์

4.2 จัดทำแบบสัมภาษณ์ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฟาร์ม ซึ่งประกอบด้วยคำถามที่ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น (Open - ended question) เพื่อให้แบบสอบถามครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องที่ทำการศึกษา และสามารถตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาได้ครบถ้วน

4.3 นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาและขอรับคำแนะนำ แล้วนำแบบสัมภาษณ์มาทำการแก้ไข

4.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบเพื่อตรวจสอบคุณภาพของคำถามโดยวัดค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ที่มีค่าเท่ากับ 0.80 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2546) เป็นเกณฑ์ความเชื่อมั่นการยอมรับได้ของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขเมื่อนำไปใช้จริงและตรวจสอบความถูกต้องของคำตอบพร้อมข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้รับการสัมภาษณ์

5. วิธีการรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งจะทำการเก็บข้อมูลในเดือนเดือนมกราคม ถึง ธันวาคม 2558

5.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยตนเองแล้วบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

5.3 แบบสัมภาษณ์ทุกฉบับมีการลงรหัสกำกับไว้แต่ละรายบุคคล เพื่อตรวจสอบจำนวนฟาร์มที่

5.4 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับคืนมาทุกฉบับ

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยการวิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การจำแนก จัดกลุ่มข้อมูลและการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

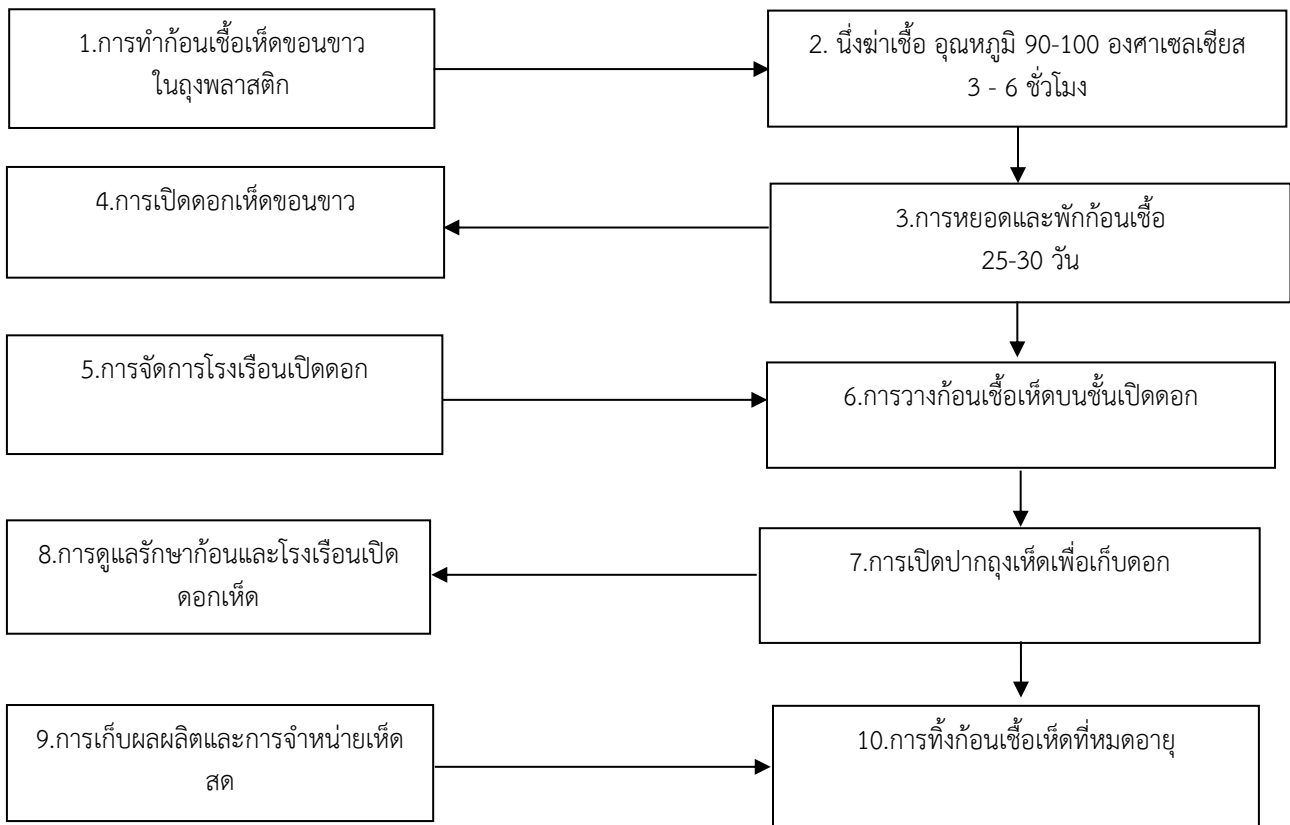
จากการศึกษารูปแบบและต้นทุนการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี ครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรรายย่อยที่เพาะเห็ดขอนขาวในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เกษตรกรรายย่อยที่เพาะเห็ดขอนขาวส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 46-55 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมีประสบการณ์ในการเพาะเห็ดแตกต่างกันค่อนข้างมาก ตั้งแต่ 1-30 ปี มีจำนวนสมาชิก 4 คน/ครอบครัวมีแรงงานที่ใช้ในการเพาะเห็ด 3 คน/ครอบครัว และในการเพาะเห็ดของเกษตรกรนั้นพบว่า ทุกรายไม่ได้ประกอบอาชีพในการเพาะเห็ดเพียงอย่างเดียว เกษตรกรทุกรายจะประกอบอาชีพหรือผลิตแบบผสมผสานเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก เกษตรกรทุกคนทำนา ปลูกพืชผัก ไม้ผล และเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปด้วย หากแต่เกษตรกรทุกคนจะให้ความสำคัญและยึดอาชีพการเพาะเห็ดขอนขาวเป็นอาชีพหลักในพื้นที่ของตนเองทั้งหมดตั้งแต่ 1-5 ไร่/ครอบครัว (เฉลี่ย 1.59 ไร่) และหากพิจารณารายได้ของเกษตรกรผู้เพาะเห็ดขอนขาวรายย่อยพบว่าจะมีรายได้มาจาก 3 ทาง คือ รายได้จากการขายเห็ดขอนขาว รายได้จากการทำการเกษตรอื่น ๆ และรายได้ทั่วไป (การรับจ้าง ลูกหลานส่งเงินมาให้ เป็นต้น) เฉลี่ย 239,135.14 บาท/ครอบครัว หรือประมาณ 19,927.93 บาท/ครัวเรือนและหากจะพิจารณาตามแหล่งที่มาของรายได้พบว่ารายได้จากการขายเห็ดขอนขาวจะเป็นรายได้มากที่สุด คือ 136,891.89 บาท รองลงมาคือ รายได้จากการทำการเกษตรอื่น ๆ และรายได้ทั่วไปคิดเป็น 55,513.514 บาท และ 46,729.73 บาท/ครอบครัวตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 89.2 จะเป็นหนี้ที่แตกต่างกันไปตั้งแต่ 10,000 – 800,000 บาท (เฉลี่ย 140,945.95 บาท/ครอบครัว)

2. รูปแบบการเพาะเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มี 2 รูปแบบคือ รูปแบบการผลิตก้อนเชื้อเห็ดเองและเปิดดอกและรูปแบบการซื้อก้อนเห็ดมาเปิดดอก ทั้งสองรูปแบบมีกระบวนการผลิตที่มีความต่อเนื่องกัน หากแต่เกษตรกรไม่สามารถที่เลือกการผลิตในระยะเริ่มต้นของการทำฟาร์มได้ เนื่องจากเกษตรกรมีความเห็นว่าการเริ่มต้นการผลิตเห็ดในรูปแบบไหนนั้น มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหลายประการ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ทุนดำเนินการ) ด้านแรงงาน และด้านการตลาด

อย่างไรก็ตาม ในการที่เกษตรกรจะเลือกรูปแบบในการผลิตได้นั้นผู้วิจัยใคร่ขอเสนอพื้นฐานที่เป็นประเด็นร่วมเกี่ยวกับกระบวนการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพกว้าง อันจะนำไปสู่ความ

เข้าใจถึงรูปแบบที่เกษตรกรตัดสินใจเลือกเป็นรูปแบบในการผลิตของตนเอง กล่าวคือ จากการศึกษากระบวนการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในครั้งนั้น พบว่า ในกระบวนการผลิตเห็ดของเกษตรกรจะมีขั้นตอนการผลิตทั้งหมด 10 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การทำก้อน (2) การนึ่งฆ่าเชื้อ (3) การหยอดและปักก้อนเชื้อ (4) การเปิดดอก (5) โรงเรือนเปิดดอก (6) การวางก้อนเชื้อ (7) การเปิดปากถุง (8) การดูแลรักษา (9) การเก็บผลผลิตและการจำหน่าย และ (10) การทิ้งก้อน ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยจังหวัดอุบลราชธานี

จากกระบวนการผลิตเห็ดทั้ง 10 ขั้นตอน ดังกล่าว จะพบว่าเกษตรกรกว่าร้อยละ 46 ไม่ได้ไม่ได้ทำครบทั้ง 10 ขั้นตอน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความสะดวกในการถ่ายทอดเนื้อหา และง่ายแก่การจดจำ ผู้วิจัยจึงแบ่งรูปแบบการเพาะเห็ดขอนขาวรายย่อยของเกษตรกรออกเป็น 2 รูปแบบ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น คือ รูปแบบการผลิตก้อนเชื้อเห็ดเองและเปิดดอกหมายถึง เกษตรกรจัดหาวัสดุเพาะเพื่อผลิตก้อนเห็ดเอง จากนั้นนำไปเปิดดอกเพื่อขายต่อไป รูปแบบนี้มีขั้นตอนการผลิตครบทั้ง 10 ขั้นตอน และรูปแบบการซื้อก้อนเห็ดมาเปิดดอกหมายถึง เกษตรกรจะไปซื้อก้อนเห็ดที่เดินเต็มถุงแล้วมาเปิดดอกรูปแบบนี้เกษตรกรจะดำเนินการผลิต 7 ขั้นตอน คือจะเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนที่ 4 ของกระบวนการผลิต ซึ่งจะมีขั้นตอนการผลิตที่น้อยกว่ากลุ่มแรก จากแนวทางการผลิตดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในปัจจุบันที่มีอยู่ 10 ขั้นตอนของการดำเนินงานและมีความแตกต่างกันไปตามเหตุผลที่ได้อธิบายในเบื้องต้นแล้วนั้น ซึ่งอาจจะมีความแตกต่างจากอุทัย อันพิมพ์ และคณะ (2548) ที่ได้อธิบายถึงขั้นตอนการเพาะเห็ดในถุงพลาสติกไว้เพียง 4 ขั้นตอน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลงรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตให้เกษตรกรที่จะเริ่มต้นเพาะเห็ดรายใหม่สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามในกระบวนการผลิต เกษตรกรจะเลือกรูปแบบใดนั้นจะต้องวิเคราะห์บริบท และสภาพความพร้อมของตนเองเป็นหลักจึงจะทำให้ประสบความสำเร็จในการทำฟาร์มได้

3. ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรที่มีรูปแบบต่างกันนั้น ต้นทุน และผลตอบแทนที่ได้ก็จะแตกต่างกันไปด้วย ดังนี้

3.1 รูปแบบการผลิตก้อนและเปิดดอก รูปแบบนี้มีต้นทุนคงที่และสินทรัพย์ของกลุ่มศึกษารวมเป็นเงิน 53,616.67 บาท/รอบการผลิตต้นทุนผันแปรที่เป็นค่าแรงงาน 44,166.67 บาท ค่าปัจจัยการผลิต 103,055.56 บาท รวมต้นทุนแรงงานและปัจจัยการผลิตเป็น 147,222.20 บาท นอกจากนี้ยังพบว่าต้นทุนทั้งหมดต่อรอบการผลิตคิดเป็น 167,377.78 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นต้นทุนการ

ผลิตต่อรุ่นเท่ากับ 63,136.20 บาท ในด้านผลตอบแทนการผลิต พบว่าผลผลิตเห็ดขอนขาวที่ผลิตได้เท่ากับ 3,316.67 กิโลกรัม/รอบการผลิตราคาจำหน่าย 80.00 บาท/กก. ผลกำไรเท่ากับ 60.97 บาท/กก.คิดเป็นกำไรเฉลี่ยต่อถุงเท่ากับ 15.35 บาท

3.2 รูปแบบการซื้อก้อนมาเปิดดอก ต้นทุนคงที่และสินทรัพย์ของกลุ่มศึกษาในรูปแบบนี้พบว่ามีต้นทุนรวมเท่ากับ 20,405.55 บาท/รอบการผลิต ต้นทุนผันแปรที่เป็นค่าแรงงาน 42,250.00 บาท ค่าปัจจัยการผลิต 98,583.33 บาท รวมต้นทุนแรงงานและปัจจัยการผลิตเท่ากับ 140,833.33 บาท นอกจากนั้นยังพบว่าต้นทุนทั้งหมด/รอบการผลิตคิดเป็น 142,711.11 บาท/ปี จำแนกเป็นต้นทุนการผลิตต่อรุ่นเท่ากับ 71,561.11 บาท สำหรับผลตอบแทนการผลิต พบว่าผลผลิตดอกเห็ดสดที่ผลิตได้เท่ากับ 2,538.89 กิโลกรัม/รอบราคาจำหน่าย 80.00 บาท/กก.ผลกำไรเท่ากับ 51.82 บาท/กก.คิดเป็นกำไรเฉลี่ยต่อถุงเท่ากับ 10.99 บาท ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มแรก 4.36 บาท ดังตาราง 1

ตาราง 1 ต้นทุน และผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยจังหวัดอุบลราชธานี

รายการ	กลุ่มผู้ผลิตก้อนและเปิดดอก	กลุ่มซื้อก้อนมาเปิดดอก	ค่าเฉลี่ย
1. ข้อมูลโดยรวม			
จำนวนก้อนที่ผลิตต่อปี	34,445.00	32,334.00	33,389.50
จำนวนรุ่นที่ผลิต/ปี	2.56	2.28	2.42
จำนวนก้อนที่ผลิต/รุ่น	13,166.67	11,972.22	12,569.44
2. ต้นทุนคงที่			
ที่ดิน	916.67	694.44	805.57
ค่าโรงเรือน	32,544.44	17,833.33	25,188.33
ค่าสินทรัพย์	20,155.56	1,877.78	11,016.67
รวมต้นทุนคงที่และสินทรัพย์	53,616.67	20,405.55	37,010.57
3. ต้นทุนผันแปร			
ค่าจ้างแรงงาน	44,166.67	42,250.00	43,208.33
ค่าปัจจัยการผลิต	103,055.56	98,583.33	100,819.33
รวมต้นทุนแรงงานและปัจจัยการผลิต	147,222.20	140,833.33	144,027.70
4. ผลตอบแทน			
รวมต้นทุนการผลิต/ปี	167,377.78	142,711.11	155,044.44
รวมต้นทุนการผลิต/รุ่น	63,136.20	71,561.11	67,348.66
ต้นทุนการผลิต/ก้อน (บาท)	4.79	5.98	5.38
ผลผลิตคุ้มทุน (กก./รุ่น)	789.20	894.51	841.86
ผลผลิตที่ได้/ปี (กก.)	8,838.89	6,755.56	12,327.78
ผลผลิตที่ได้/รุ่น (กก.)	3,316.67	2,538.89	4,750.00
ผลผลิตเฉลี่ย/ก้อน/รุ่น (กก.)	0.26	0.22	0.24
ราคาขาย (บาท/กก)	80.00	80.00	80.00
รายได้/รุ่น (บาท)	265,333.60	203,111.20	234,222.40
กำไร/รุ่น (บาท)	202,217.36	131,565.27	166,891.31
กำไร/กก.	60.97	51.82	56.39
กำไร/ก้อน	15.35	10.99	13.17

จากข้อมูลต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขอนขาวในโรงเรือนของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี ได้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพการผลิตเห็ดของเกษตรกรทั้ง 2 รูปแบบ ซึ่งพบว่ารูปแบบการผู้ผลิตก้อนและเปิดดอกเองนั้นจะมีต้นทุนการผลิตต่อก้อนต่ำกว่ารูปแบบที่ซื้อก้อนมาเปิดดอกถึงก้อนละ 1.19 บาท อีกทั้งผลผลิตที่ได้ต่อรุ่นและจำนวนรุ่นที่ผลิตได้มีจำนวนมากกว่าก้อนละ 4.36 บาท ส่งผลให้รายได้ต่อรุ่นและกำไรต่อก้อนมีมากกว่ากลุ่มซื้อก้อนมาเปิดดอก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบที่ซื้อก้อนมาเปิด

ดอกประสบปัญหาการปนเปื้อนของเชื้อโรคในระหว่างการขนส่งก่อนเชื้อ และในบางครั้งก็พบปัญหาการซื้อหัวเชื้อที่ไม่มีคุณภาพ ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้ต่อรุ่นมีจำนวนน้อยกว่ารูปแบบที่ผลิตก่อนและเปิดดอกเองที่สามารถควบคุมคุณภาพการผลิตเองได้ อีกทั้งปัจจัยค่าใช้จ่ายจากการสั่งซื้อเชื้อจากแหล่งอื่น และค่าขนส่งที่สูงกว่าจึงส่งผลให้ต้นทุนการผลิตต่อก่อนของรูปแบบการผู้ซื้อก่อนมาเปิดดอกสูงตามไปด้วย ดังนั้น หากเกษตรกรกลุ่มที่ผลิตในรูปแบบซื้อก่อนมาเปิดดอกต้องการให้มีกำไรที่มากขึ้นอาจจะต้องพิจารณาถึงแนวทางการผลิตก่อนเองอันจะทำให้การควบคุมคุณภาพการผลิตได้ดีขึ้นและส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในการทำฟาร์มต่อไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลลาด ปัญญาสุ (2553) ได้ศึกษาการจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดโคนญี่ปุ่นของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดเชียงราย พบว่าการจัดการส่วนประสมการตลาด ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมีคุณภาพ ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการผลิต ต้นทุนการผลิตนับเป็นสิ่งที่เกษตรกรจะต้องรู้และเข้าใจ เพื่อที่จะได้ใช้ประกอบการตัดสินใจในการลงทุน โดยเฉพาะถ้าได้มีการดำเนินการการผลิตแบบครบวงจรจะต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง แม่นยำ ดังงานวิจัยของวินิจ รอดภัย (2543) และศรานนท์ เจริญสุข (2554) ที่กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้น

4. ปัญหา และอุปสรรคในการผลิตเห็ดขอนขาวพร้อมแนวทางการพัฒนา

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาในการเพาะเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี มีดังนี้

1. ด้านความรู้ในการจัดการผลิตเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการส่วนประสมการตลาด ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อให้สนองต่อความต้องการของผู้บริโภคช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลายและการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสม

แนวทางการพัฒนา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการผลิต การจัดการส่วนประสมการตลาด ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทนในการผลิตเห็ดขอนขาวแก่เกษตรกรและความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ของเห็ดขอนขาวให้แก่เกษตรกร เพื่อเพิ่มมูลค่าในการผลิตให้มากขึ้น

2. ด้านวัตถุดิบในการผลิตเนื่องจากวัตถุดิบหลักในการเพาะเห็ดขอนขาวคือเชื้อเลี้ยงไมยารพารา ที่ต้องขนส่งเข้ามาจากภาคใต้ ซึ่งอยู่ห่างไกลจากพื้นที่การผลิตเห็ด จึงทำให้มีราคาแพงขึ้นประกอบกับปัจจุบันมีเกษตรกรที่ทำการเพาะเห็ดชนิดต่าง ๆ เพิ่มขึ้นทำให้เชื้อเลี้ยงไมยารพาราเป็นที่ต้องการเพื่อการผลิตเห็ดมากขึ้น อีกทั้งในบางครั้งเกษตรกรต้องประสบกับการปลอมปนของเชื้อเลี้ยงที่ไม่ใช่เชื้อเลี้ยงไมยารพาราทั้งหมด เวลานำมาเพาะเห็ดทำให้ไม่เกิดดอก หรือผลผลิตต่ำ

แนวทางการพัฒนา เกษตรกรต้องหาวัตถุดิบในท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ และสามารถทดแทนการใช้เชื้อเลี้ยงไมยารพาราในการผลิตเห็ดขอนขาว เช่น ไม้มะม่วง และวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรอื่น เช่น ฟางข้าว ผักตบชวาแห้ง ในสัดส่วนที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ลดต้นทุนในการผลิตเห็ดขอนขาวได้

3. สายพันธุ์และหัวเชื้อเห็ดขอนขาวการเลือกใช้หัวเชื้อเห็ดขอนขาวของเกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นการเลือกซื้อหัวเชื้อมาจากแหล่งผลิตที่เชื่อถือได้ แต่ในบางครั้งก็จะประสบปัญหาคือ หัวเชื้อไม่มีคุณภาพเชื้อเห็ดบ่มแล้วมีเชื้อเห็ดดินและผลผลิตไม่สูงเท่าที่ควร

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้องหาแหล่งที่มีสายพันธุ์และหัวเชื้อเห็ดขอนขาวที่มีคุณภาพและภาครัฐต้องให้ความรู้ในการคัดเลือกสายพันธุ์และการผลิตหัวเชื้อเห็ดขอนขาวให้แก่เกษตรกรผู้ผลิตเห็ด

4. โรคและแมลงสาเหตุหลักของโรคที่เกิดและทำให้เกิดความเสียหายมากที่สุด คือ ราเขียว ราดำ และราส้ม ซึ่งสามารถแพร่กระจายได้ง่ายและรวดเร็ว ส่วนแมลงที่เข้ามาทำลายก้อนเชื้อ คือ ไรไข่ปลา

แนวทางการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการกำจัดโรคและแมลงในการผลิตเห็ดขอนขาวให้แก่เกษตรกรและควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรคและแมลงในการผลิตเห็ดขอนขาวอย่างสม่ำเสมอเพื่อที่ได้แนวทางที่มีประสิทธิภาพในการจัดการกับโรคและแมลง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานีมีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขอนขาวในจังหวัดอุบลราชธานี

จากการศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขอนขาวในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อาชีพการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรสามารถทำการผลิตได้ทั้งเพศหญิงและเพศชายในอัตราส่วนที่เท่ากัน จะเห็นได้ว่าเพศไม่ใช่ปัญหาในอาชีพการผลิตเห็ดขอนขาว ด้านระดับการศึกษา พบว่า มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับปริญญาตรี แสดงให้เห็นว่า

อาชีพการผลิตขนขาวทุกระดับการศึกษาสามารถจัดการการผลิตเห็ดขนขาวได้ ด้านเศรษฐกิจเกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขนขาวมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ดี ฐานะทางครอบครัวดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับอุทัย อันพิมพ์ และคณะ (2549) ที่กล่าวว่า เห็ดเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงและมีคุณค่าทางสมุนไพร นอกจากนี้ เห็ดยังจัดว่าเห็ดเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อยในระบบการผลิต ซึ่งเกษตรกรสามารถนำไปเพาะเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชน และประเทศได้ตลอดทั้งปี

2. การจัดการกระบวนการผลิตเห็ดขนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี

ด้านการจัดการกระบวนการผลิตเห็ดเห็ดขนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่ทำการผลิตเห็ดขนขาวเป็นอาชีพหลักและใช้ที่ดินของตนเองในการผลิต ซึ่งเหตุผลในการผลิตมาจากความสนใจและเพื่อเป็นอาชีพหลัก มีรายได้ที่แน่นอนและมั่นคง สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ อีกทั้งเห็ดขนขาวยังเป็นที่ต้องการของตลาดอยู่มากและมีราคาค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับเห็ดที่ผลิตในท้องถิ่น ประกอบกับสภาพแวดล้อมของจังหวัดอุบลราชธานีสามารถเพาะเห็ดขนขาวได้ดี เช่น ด้านอุณหภูมิ ความชื้น แสง น้ำ และด้านปัจจัยการผลิตอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าการจัดการกระบวนการผลิตเห็ดขนขาวเป็นการจัดการผลิตพืชชนิดหนึ่งต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ ประสมประสานทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น สำหรับกระบวนการจัดการการผลิตเห็ดขนขาวต้องมีกระบวนการจัดการที่ดีมีการวางแผนงาน การจัดการองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน มีการควบคุมและประเมินผลทำให้ผลผลิตเห็ดขนขาวผลิตออกมาเป็นเห็ดขนขาวที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาดได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า ซึ่งพบว่าขั้นตอนในกระบวนการผลิตเห็ดขนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานีในครั้งนี้มี 2 ขั้นตอนคือ การผลิตก้อนเชื้อและการเปิดดอกซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของฉลาด ปัญญาสุ (2553) ที่ได้ศึกษาการจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดโคนญี่ปุ่นของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดเชียงราย ที่พบว่า กระบวนการผลิตมีก้อนเชื้อ มีการนึ่งก้อนเชื้อ ขนก้อนเชื้อ เชื้อเชื้อ บ่มก้อนเชื้อ และการเปิดดอก รดน้ำ เก็บดอกเห็ด พักก้อน โดยแตกต่างจากอุทัย อันพิมพ์ (2549) กล่าวว่า วิธีการเพาะเห็ดขนขาวในอุบลราชธานี มีวิธีการเพาะ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการเลี้ยงเชื้อบริสุทธิ์หรือการเลี้ยงแม่เชื้อ 2) ขั้นตอนการทำหัวเชื้อ 3) ขั้นตอนการทำก้อนเชื้อ และ 4) ขั้นตอนการเปิดดอก เนื่องจากในการศึกษารายนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเกษตรกรรายย่อยที่ไม่ได้ผลิตเชื้อเอง

3. การจัดการส่วนประสมการตลาดเห็ดขนขาวเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี

ด้านการจัดการส่วนประสมการตลาดเห็ดขนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี มีความเหมาะสมคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์เห็ดขนขาวที่เกษตรกรรายย่อยผลิต เป็นเห็ดขนขาวที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค สังเกตได้จากผลิตภัณฑ์ไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด ทั้งนี้เนื่องจากคนอีสานโดยเฉพาะผู้สูงวัยชอบบริโภคเห็ดขนขาว เพราะเป็นเห็ดที่มีรสชาติดี นอกจากนี้ อุทัย อันพิมพ์และคณะ (2549) ที่ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าเห็ด ยังมีคุณค่าทางสมุนไพรทำให้ระบบขับถ่ายดี จึงทำให้คนสนใจมาบริโภคกันมากขึ้น ด้านราคา ของผลิตภัณฑ์เห็ดขนขาวของเกษตรกรรายย่อย พบว่า ในการตั้งราคาจำหน่ายนั้นเกษตรกรได้เป็นผู้กำหนดราคาเอง โดยพิจารณาจากหลาย ๆ ปัจจัยเนื่องจากเห็ดขนขาวเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค อีกทั้งปริมาณในการผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้น เกษตรกรผู้ผลิตจึงสามารถกำหนดราคาเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์เห็ดขนขาวของเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานีนั้นส่วนใหญ่จำหน่ายในพื้นที่เนื่องจากผลผลิตไม่เพียงพอที่จะส่งไปขายที่อื่น ส่วนด้านการส่งเสริมการตลาดนั้น พบว่ามีน้อยมาก เนื่องจากผลผลิตไม่เพียงพอ อีกทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังคงมีจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของฉลาด ปัญญาสุ (2553) ได้ศึกษาการจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดโคนญี่ปุ่นของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่าการจัดการส่วนประสมของเกษตรกรรายย่อยผู้ผลิตเห็ดโคนญี่ปุ่นของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย มีความเหมาะสมในทุก ๆ ด้าน และจะเห็นได้ว่าซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการส่วนประสมของตลาดคือผลผลิตที่เกษตรกรรายได้ผลิตได้ เป็นผลผลิตที่ผู้บริโภคต้องการและสามารถเพิ่มยอดขาย ซึ่งทำให้กิจการมีผลกำไรมาก มีความเสี่ยงน้อย (เสาวภา มีถาวรกุล 2551)

4. ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี

จากสภาพการตลาดเห็ดขนขาวในจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายในรูปของเห็ดสด เนื่องจากเป็นเห็ดที่มีความต้องการของตลาดสูง ในขณะที่ปริมาณของผลผลิตในปีการผลิต 2557-2558 มีผลผลิตไม่มากนัก เกษตรกรจึงไม่มีปัญหาในด้านของการจำหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับอุทัย อันพิมพ์ (2551) ได้แบ่งตลาดเห็ดออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ ตลาดเห็ดสดและตลาดแปรรูปตลาดเห็ดสด เป็นตลาดที่ขายผลผลิตเห็ดสด ๆ ที่ยังไม่ผ่านการแปรรูปไปจำหน่าย ดังนั้น ในประเด็นการผลิตเห็ดของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานีจึงเกี่ยวข้องกับเพียงตลาดเห็ดสด ทั้งนี้ เนื่องจากไม่เห็ดเหลือพอที่จะแปรรูป และเกษตรกรพอใจในราคาของเห็ดขนขาวสด

อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต พบว่า ในกระบวนการผลิตเห็ดขนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มี 2 รูปแบบคือ กลุ่มที่ผลิตก้อนเชื้อเอง และกลุ่มที่ซื้อก้อนเชื้อเห็ดขนขาวมาเปิดดอกสามารถจัดการฟาร์มให้

ประสบความสำเร็จได้ เพียงแต่รายได้ที่เกษตรกรได้รับนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในกลุ่มผู้ผลิตก่อนมีต้นทุนทั้งหมดในการผลิตต่อรอบการผลิต 63,136.20 บาทต่อปี มีผลกำไรต่อรอบการผลิต 202,217.36 บาท ผลกำไรคิดเฉลี่ยต่อเห็ด 1 กิโลกรัมเท่ากับ 60.97 บาทต่อกิโลกรัม เฉลี่ยต่อถุง 15.35 บาทต่อถุง ส่วนในกลุ่มซื้อก้อนมาเปิดดอกสรุปต้นทุนทั้งหมดในการผลิตต่อรอบการผลิต 71,561.11 มีผลกำไร 131,565.27 บาทต่อรอบการผลิต ผลกำไรคิดเฉลี่ยต่อเห็ด 1 กิโลกรัมเท่ากับ 51.82 บาทต่อกิโลกรัม เฉลี่ยต่อก้อน 10.99 บาทต่อก้อนซึ่งเกษตรกรมีความพอใจต่อผลกำไรอย่างมาก เพราะเป็นผลกำไรที่สูงเมื่อเทียบกับต้นทุนการผลิต สอดคล้องกับหลักการของต้นทุนและผลตอบแทน ต้นทุนการผลิตทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นต้นทุนคงที่และสินทรัพย์ ต้นทุนผันแปร เมื่อนำมาลบกับผลตอบแทนจากการขายผลผลิตแล้วมีเงินเหลือแสดงว่าการประกอบการมีกำไร ถ้านำมาลบแล้วไม่พอกับต้นทุนทั้งหมดแสดงว่าการประกอบการมีผลขาดทุน

เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรใน 2 กลุ่ม จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ผลิตก่อนและเปิดดอกมีต้นทุนการผลิตต่อก้อนต่ำกว่ากลุ่มที่ซื้อก้อนมาเปิดดอกถึงก่อนละ 1.19 บาท อีกทั้งผลผลิตที่ได้ต่อรุ่นและจำนวนรุ่นที่ผลิตได้มีจำนวนมากกว่า ส่งผลให้รายได้ต่อรุ่นและกำไรต่อก้อนมีมากกว่ากลุ่มซื้อก้อนมาเปิดดอก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มซื้อก้อนมาเปิดดอกประสบปัญหาการปนเปื้อนของเชื้อโรคในระหว่างที่ขนส่งก้อนเชื้อ และในบางครั้งก็พบปัญหาการซื้อหัวเชื้อที่ไม่มีคุณภาพ ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้ต่อรุ่นมีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มที่ผลิตก่อนและเปิดดอก อีกทั้งปัจจัยค่าใช้จ่ายจากการสั่งซื้อเชื้อจากแหล่งอื่น และค่าขนส่ง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตต่อก้อนของกลุ่มผู้ซื้อก้อนมาเปิดดอกสูง

ปัญหาและแนวทางการพัฒนาในการผลิตเห็ดขอนขาวพร้อมแนวทางการพัฒนา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการกระบวนการผลิต การจัดการส่วนประสมการตลาด ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขอนขาวในจังหวัดอุบลราชธานี และปัญหาและแนวทางการพัฒนาในการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกร ในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อตอบคำถามว่า “เกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานีมีรูปแบบ การจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดขอนขาวอย่างไร” เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการลงทุนทำฟาร์มเห็ดขอนขาวของเกษตรกรและผู้สนใจที่จะลงทุนผลิตเห็ดขอนขาว ซึ่งผลจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่านำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ในการจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี และสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดขอนขาวในท้องที่อื่น ๆ ได้ อีกทั้งใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขอนขาวให้มีความยั่งยืนในอาชีพ คือ มีรายได้และผลตอบแทนเหมาะสมกับค่าแรงงานและต้นทุนการผลิต มีรายได้เพียงพอในการเลี้ยงชีพและครอบครัว ลดปัญหาการว่างงาน และผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าในเรื่องปัญหาอุปสรรคในการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านการจัดการส่วนประสมการตลาดจากหน่วยงานภาครัฐเท่าที่ควร ซึ่งแนวทางการพัฒนาในการแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการส่วนประสมการตลาดเห็ดขอนขาวแก่เกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขอนขาว นอกจากนี้เกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขอนขาวควรมีการรวมกลุ่ม เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการส่วนประสมการตลาด เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าในการผลิตเห็ดขอนขาว การหาช่องทาง การจำหน่ายผลผลิต เป็นต้น อีกทั้งพบว่าเกษตรกรยังประสบปัญหาด้านการตลาด (Promotion) ดังนั้น ภาครัฐและเอกชนควรจัดรูปแบบที่หลากหลายช่องทางในการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการผลิตเห็ดขอนขาว ก็จะส่งผลให้เกษตรกรสามารถมีช่องทางในการจำหน่ายผลผลิตมากขึ้น ทำให้มีรายได้จากการผลิตมากขึ้น

นอกจากนี้เกษตรกรยังประสบกับปัญหาด้านวัสดุเพาะในการผลิตเนื่องจากวัตถุดิบหลักในการเพาะเห็ดขอนขาวคือขี้เลื่อยไม้ยางพารา ซึ่งต้องขนส่งเข้ามาจากภาคใต้ ดังนั้นผู้ขายจึงมีค่าขนส่งเข้าไปด้วย ทำให้ราคาแพงขึ้นประกอบกับปัจจุบันมีเกษตรกรที่ทำการเพาะเห็ดชนิดต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นทำให้ขี้เลื่อยไม้ยางพาราเป็นที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นด้วยและในบางครั้งขี้เลื่อยไม้ยางพาราที่ได้มาก็มีการปลอมปนของขี้เลื่อยไม้ชนิดอื่น ๆ มาด้วย ซึ่งแนวทางการพัฒนา นั้นเกษตรกรต้องหาวัตถุดิบในท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและสามารถทดแทนการใช้ขี้เลื่อยไม้ยางพาราในการผลิตเห็ดขอนขาว โดยนำวัสดุในท้องถิ่นที่สามารถนำมาดัดแปลงและทดแทนวัสดุอื่น ๆ ในการผลิตเห็ดขอนขาวได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อลดต้นทุนในการผลิต ส่วนปัญหาด้านสายพันธุ์และหัวเชื้อเห็ดขอนขาวนั้นพบว่า การเลือกใช้หัวเชื้อเห็ดขอนขาวของเกษตรกรส่วนใหญ่ จะเป็นการเลือกซื้อหัวเชื้อมาจากแหล่งผลิตที่เชื่อถือได้ แต่ในบางครั้งก็จะประสบปัญหา คือ หัวเชื้อไม่มีคุณภาพเชื้อเห็ดบ่มแล้วมีเชื้อเห็ดเดินและผลผลิตไม่สูงเท่าที่ควร ซึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าวเกษตรกรต้องหาแหล่งที่มีสายพันธุ์และหัวเชื้อเห็ดขอนขาวที่มีคุณภาพ อีกทั้งภาครัฐต้องให้ความรู้ในการคัดเลือกสายพันธุ์และหัวเชื้อเห็ดขอนขาวให้แก่เกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขอนขาว และปัญหาสุดท้ายจากการศึกษาครั้งนี้คือ ด้านโรคและแมลงโดย พบว่า สาเหตุหลักของโรคเห็ดขอนขาว

ที่เกิดขึ้นทำให้อ่อนแอเกิดความเสียหายมากที่สุด คือ ไรไขปลา และ ราเขียว ซึ่งสามารถแพร่กระจายง่ายและรวดเร็ว ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้มีจำนวนน้อย ในประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรโดยวิธีป้องกันกำจัดโรคและแมลงด้วยวิธีการใช้น้ำหมักสมุนไพร เช่น ใบน้อยหน่า หัวข่าแก่ ตะไคร้ หอมฉัดพ่นสามารถควบคุมศัตรูพืชได้และทำให้ลดต้นทุนการใช้สารเคมีลงและมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค (ภาควิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยบูรพา 2556) เกษตรกรควรหมั่นดูแลรักษาความสะอาดในโรงเรือนทุกขั้นตอนตั้งแต่ การหยอดเชื้อ โรงบ่ม ต้องพ่นยาสัปดาห์ละครั้ง ถ้าเจอไรไขปลาต้องรีบตัดดอกให้หมดเพื่อลดความรุนแรง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการกระบวนการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า มี 2 รูปแบบคือ รูปแบบการผลิตก่อนเชื้อเห็ดขอนขาว และรูปแบบการซื้อเห็ดขอนขาวมาเปิดดอก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยในด้านของความรู้ และทุนในการดำเนินการ ทั้ง 2 รูปแบบมีขั้นตอนการผลิตที่ต่างกัน คือ กลุ่มแรกแรกมีขั้นตอนการผลิต 10 ขั้นตอน คือ (1) การทำก้อน (2) การนึ่งฆ่าเชื้อ (3) การหยอดและปักก้อนเชื้อ (4) การเปิดดอก (5) โรงเรือนเปิดดอก (6) การวางก้อนเชื้อ (7) การเปิดปากถุง (8) การดูแลรักษา (9) การเก็บผลผลิตและการจำหน่าย และ(10) การทิ้งก้อน สำหรับรูปแบบที่ 2 มี 7 ขั้นตอนโดยจะเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนที่ 4 ของรูปแบบแรก และทั้ง 2 รูปแบบจะมีกระบวนการจัดการการผลิตในระดับที่เหมาะสมมาก

2. ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่ารูปแบบการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยใน จังหวัดอุบลราชธานีนั้นมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการผลิตก่อนและเปิดดอก และรูปแบบการซื้อเห็ดขอนขาวมาเปิดดอก ทั้งสองรูปแบบสามารถเพาะเห็ดให้มีกำไรได้ หากแต่รูปแบบการผลิตก่อนและเปิดดอกเองจะมีกำไรมากกว่า 4.36 บาท/ถุงหรือต่อก้อน

3. เกษตรกรผู้ผลิตเห็ดเห็ดขอนขาวรายย่อยสามารถนำความรู้ในเรื่องกระบวนการจัดการผลผลิตและการจัดการส่วนประสมการตลาดไปใช้ในการผลิตเห็ดขอนขาวเพื่อให้มีต้นทุนที่ต่ำลง และได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงจะนำไปพัฒนาเป็นอาชีพได้

4. เกษตรกรสามารถหาวัตถุดิบในท้องถิ่นทดแทนซีลี้อย่างพาราซึ่งมีราคาแพงในการผลิตเห็ดขอนขาวได้ เช่น ซีลี้อย่างมะม่วง ผักตบชวาผสม และฟางข้าว เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการจัดการการผลิตเห็ดขอนขาวในเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาการผลิตที่เหมาะสม มีคุณภาพและลดต้นทุนในการผลิตในทุกระดับ

2. ควรมีการศึกษาการทดลองการผลิตเห็ดเห็ดขอนขาวจากวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ซีลี้อย่างพารา และวัสดุอื่น ๆ ที่มีในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นเพื่อจะเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและเพิ่มผลตอบแทนในจังหวัดอุบลราชธานี

เอกสารอ้างอิง

ฉลาด ปัญญาสุ. (2553). การจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดโคนญี่ปุ่นของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ วท.ม.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชื่นดวงใจ คงบาล. (2553). วิธีการที่เหมาะสมในการเพาะเห็ดขอนขาวซีลี้อยัดแห้งในเรือนทดลอง. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาควิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2556). สารพัดประโยชน์ของเห็ดนางฟ้าชนิดสาระสังเขป.

เข้าถึงได้จาก <http://www.lovefitt.com/healthy-fact/>. 1 ธันวาคม 2556.

รักษ์ พลกษาคติ. (2553). เห็ดเศรษฐกิจ : คู่มือการเพาะเห็ดเชิงการค้าอย่างมืออาชีพ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นีออน บิ๊ก มีเดีย, วินิจ รอดภัย. (2543). คัมภีร์เห็ดลม. ภาพสี: ประสานการพิมพ์, 2543.

ศรานนท์ เจริญสุข. (2554). คู่มือการเพาะเห็ด. กรุงเทพฯ: ส่งเสริมอาชีพธุรกิจเพชรกะรัต.

เสาวภา มีถาวรกุล. (2551). การจัดการธุรกิจเกษตรด้านการตลาด. ใน ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการธุรกิจเกษตรหน่วยที่ 5

หน้า 5-15. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อภิชัย พันธเสน. (2545). ชุดวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.

อุทัย อันพิมพ์, บุญส่ง เอกพงษ์, สมชาย พละสาร และรักเกียรติ แสนประเสริฐ. (2547). รายงานการวิจัย การศึกษาสูตรอาหาร และวิธีการให้น้ำในโรงเรือนเปิดดอกที่เหมาะสมต่อการผลิตเห็ดขอนขาวในจังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

อุทัย อันพิมพ์ และคณะ. (2548). คู่มือการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

อุทัย อันพิมพ์, ชรีดา ปุกหุด, โสภณ บุญลือ, ประเสริฐ วุฒิมภิร และอัจฉรา พยัพพานนท์. (2549). สายพันธุ์เห็ดขอนขาว *Lentinus squarrosulus* Mont. วารสารเห็ด, 6, 1- 12.

การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33
 DEVELOPING GUIDELINE OF HEALTH SERVICES IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY
 EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 33

13

สุทธิลักษณ์ สร้อยสูงเนิน*
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรินทร์ นามวรรณ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบองค์ประกอบและตัวชี้วัด การบริการสุขภาพในโรงเรียนที่ดี 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ การดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนที่ดี 3) เพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนที่ดี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 327 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ได้ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบสภาพปัจจุบัน ตั้งแต่ 0.10 - 0.89 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 และค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบสภาพที่พึงประสงค์ ตั้งแต่ 0.10 - 0.70 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.70 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดของแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับความเหมาะสมมาก 2) สภาพปัจจุบันของแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนของครูผู้สอน มีแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) แนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทาง, การดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน

ABSTRACT

The research were to 1) to study the elements of a good health services 2) to study the current status and the desirable states of the operation of the health services in school 3) to develop the guideline in school. The sample was the teachers for 350 people that derived by stratified random sampling technique. The instruments used data collection were questionnaires and interview. The data were analyzed by percentage, mean and standard deviation. The study revealed that 1) the elements and indicators of the operation of health services in school of a highest level 2) the current status of the operation of health services in school. There are consists of 4 components. As a whole aspect, in a middle level. The desirable states of the operation of health services at a highest level 3) The care students by health plan of bodies. The guideline of the operation of health services in school is appropriate and possibility to an excellent.

Keyword : Developing guideline, health services in school

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทนำ

การพัฒนาประเทศเป็นการดำเนินการในหลาย ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา สิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ สามารถปรับตัวในสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากการพัฒนาและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้วิถีชีวิตของวัยเรียนและเด็กวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การพัฒนาคนให้มีพื้นฐานการคิดการเรียนรู้และทักษะในการจัดการเพื่อให้ปรับตัวและก้าวทันการเปลี่ยนแปลง สามารถเผชิญกับปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว คนจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่งในขับเคลื่อนประเทศให้เจริญก้าวหน้า เป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เป็นไปได้ด้วยดีและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือ การพัฒนาสุขภาพกับการศึกษา (วิลาศ จันทรัตน์, 2524, หน้า 1) ทั้งนี้เพราะว่าสุขภาพของคนนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิถีแห่งชีวิตอันจะนำบุคคลไปสู่ความสุข ความสำเร็จในชีวิต ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาประเทศด้วย ถ้าประชาชนมีสุขภาพดีจะช่วยให้สามารถดำเนินงานและทำการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าหากประชาชนมีสุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคภัยไข้เจ็บหรือขาดสุขนิสัยที่ดี ก็ย่อมเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ (อัญชลี แจ่มเจริญ และคณะ, 2545, หน้า 30)

โภชนาการที่ดีและสุขภาพที่แข็งแรงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกคนเจริญเติบโตและพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ เป็นคนมีคุณภาพของสังคมไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2545) มาตรา 6 ความว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเป็นปัจจัยพื้นฐานของชีวิตถ้ามีการจัดการศึกษาที่ดีย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาคนของชาติให้มีความสุขภาพแข็งแรงคิดเป็นทำเป็นมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีวิถีชีวิตอย่างมีเหตุผลมีคุณธรรมจริยธรรมระเบียบวินัยซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อส่วนรวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานให้เกิดความสมดุลในการยกระดับคุณภาพชีวิตคนไทยต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดีพึ่งพาตนเองได้มีจิตสำนึกในความเป็นไทยมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประชาคมไทยและประชาคมโลกให้มีความสุขการศึกษาอบรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่มีคุณธรรมนำความรู้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยเน้นด้านร่างกายแข็งแรงเติบโตอย่างสมวัยปลอดจากโรคที่ป้องกันได้รู้จักสิทธิหน้าที่เคารพสิทธิของผู้อื่นรู้จักรับผิดชอบรักการอ่านใฝ่เรียนรู้คิดสร้างสรรค์มีวิจารณญาณคิดเป็นทำเป็นคิดเป็นอย่างวิทยาศาสตร์มีสุขนิสัยในการปฏิบัติตนที่ดี (วิชัย ต้นศิริ, 2549, หน้า 49)

ในอดีตที่ผ่านมา เด็กไทยในวัยเรียนจำนวนมากขาดแคลนอาหารกลางวันและมีปัญหาการขาดสารอาหารจนทำให้มีน้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตและการเรียนรู้ของเด็กทำให้เด็กไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ ถึงแม้หลายหน่วยงานได้ร่วมกันแก้ไขแต่ก็ยังไม่สามารถครอบคลุมเด็กในวัยเรียนได้ทั่วประเทศ (นันทพร วีรวัฒน์, 2555, หน้า 1) ปัจจุบันปัญหาพบปัญหาเกี่ยวกับการบริการสุขภาพในโรงเรียนมากขึ้น เช่น ขาดครูที่มีความรู้ด้านสุขภาพอนามัยรับผิดชอบห้องพยาบาล ครูขาดประสิทธิภาพในการให้บริการสุขภาพในโรงเรียน (กรมอนามัย, 2546, หน้า 3)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 และศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ การดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนที่ดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 เพื่อใช้เป็นข้อมูลด้านการบริการสุขภาพและเป็นข้อมูลในการพัฒนาการศึกษาของนักเรียนต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด การบริการสุขภาพในโรงเรียนที่ดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพพึงประสงค์ การดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนที่ดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนที่ดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพโรงเรียน ได้องค์ประกอบของการดำเนินงาน การบริการสุขภาพโรงเรียนจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

1. องค์ประกอบของการดำเนินงานการบริการสุขภาพโรงเรียน

1.1 การสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียน

1.2 การบริการสุขภาพโดยการสอนสุขศึกษา

1.3 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน โดยโปรแกรมการบริการสุขภาพ

1.4 การดูแลนักเรียนโดยใช้แผนพัฒนาการบริการสุขภาพของร่างกาย (สุชาติ โสมประยูร, 2548, หน้า 1 – 6 กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, 2531 หน้า 335 ทวีสิทธิ์ สิทธิกร, 2531, หน้า 15 ปภาสินี ปะเสระกัง, 2551, หน้า 86 – 88 กรมพลศึกษา, 2536, หน้า 12 ฉัตรสุดา ชินประสาทศักดิ์, 2540, หน้า 27 อัญชลี แจ่มเจริญ และคณะ, 2545, หน้า 55-57 จินตนา สรายุทธพิทักษ์, 2541, หน้า 69 – 74 พรพนี บัญชรหัตถกิจ, 2540, หน้า 11 – 19 วราภรณ์ ศิริสว่าง, 2542, หน้า 26-29)

2. การพัฒนาแนวทาง

2.1 สำรวจสภาพความต้องการและความจำเป็น

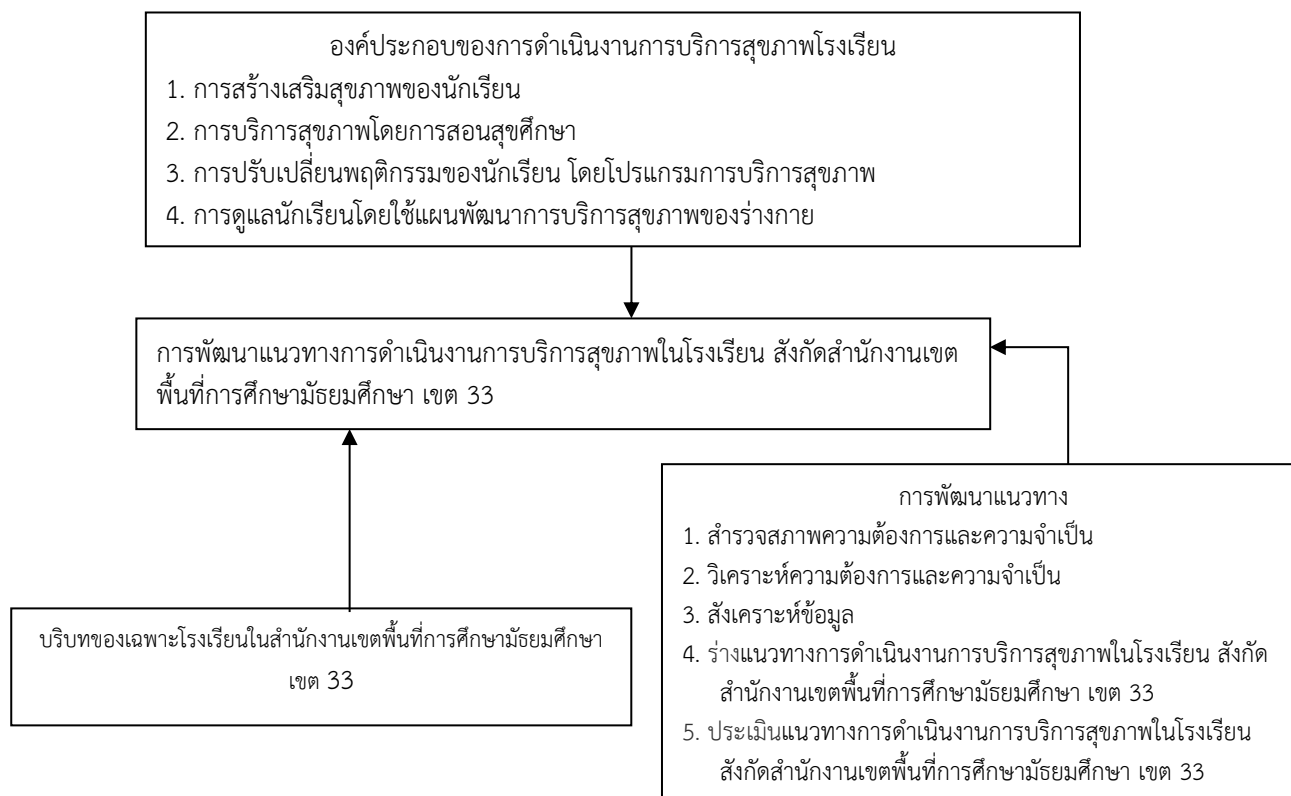
2.2 วิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็น

2.3 สังเคราะห์ข้อมูล

2.4 ร่างแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 33

2.5 ประเมินแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 33

กรอบแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นนำมาใช้สำหรับสร้างกรอบแนวคิดการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 แสดงด้วยแผนภาพ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพดังนั้นประชากรและกลุ่มตัวอย่างจึงแยกตามประเภทการเก็บข้อมูล

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2,013 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 จำนวน 327 คน โดยเป็นครู จำนวน 327 คน โดยการเทียบจำนวนประชากรกับตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น
3. เป็นผู้บริหารสถานศึกษาเช่นผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา การมีภาระงานด้านบริหารงานมีความรู้ความชำนาญด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริการสุขภาพผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบประเมิน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาประสบการณ์ทำงาน แบบตรวจสอบรายการ (Check List)
 - ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert 5 ระดับ ได้แก่ เหมาะสมที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อย

2. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ และวิธีการสร้างแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า

2.2 ร่างแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด

2.3 นำแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจและให้

คำแนะนำ

2.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและประเมินความเหมาะสม ซึ่งได้ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบสภาพปัจจุบัน ตั้งแต่ 0.10 - 0.89 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 และค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบสภาพที่พึงประสงค์ ตั้งแต่ 0.10 - 0.70 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.70

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง โดยประสานความร่วมมือไปยังโรงเรียนที่ผู้เชี่ยวชาญสังกัดอยู่ ปรากฏว่าได้แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดครบตามจำนวน 5 ฉบับการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

ระยะที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

ระยะที่ 3 เพื่อพัฒนาแนวการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1

การจัดกระทำข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบประเมินความเหมาะสมแต่ละฉบับ ซึ่งพบว่าทุกฉบับมีความสมบูรณ์ในการตอบ
2. ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ต่อไปนี้

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด เหมาะสมมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด เหมาะสมมาก	ให้ 4 คะแนน
แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด เหมาะสมปานกลาง	ให้ 3 คะแนน

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด เหมาะสมน้อย ให้ 2 คะแนน

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด เหมาะสมน้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับความเหมาะสม
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	มาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

ระยะที่ 2

การจัดกระทำข้อมูล

1. ตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา
2. ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนต่อไปนี้

คำตอบ	คะแนนที่ได้
เสมอ ๆ	5
บ่อยครั้ง	4
บางครั้ง	3
นาน ๆ ครั้ง	2
ไม่เคยเลย	1

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ป้อนคะแนนเข้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 และแปลผลค่าเฉลี่ยโดยมีเกณฑ์ต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย	มีการดำเนินงาน/มีความต้องการที่อยากจะให้เป็น
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	มาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

2. วิเคราะห์ร้อยละของการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน

ระยะที่ 3

การจัดกระทำข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้ และรวบรวมข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิด

2. ข้อมูลจากแบบประเมินดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมิน และจัดกระทำข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นรายการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ต่อไปนี้

- 5 หมายความว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ระดับมากที่สุด
- 4 หมายความว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ระดับมาก
- 3 หมายความว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ระดับปานกลาง
- 2 หมายความว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ระดับน้อย

1 หมายความว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิเขียนข้อเสนอแนะ และประเด็นการปรับปรุงแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน ศึกษาดำเนินการ รวบรวมข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้แยกวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา

2. ข้อมูลจากแบบประเมินดำเนินการกรอกข้อมูลลงในโปรแกรมสำเร็จรูป ใช้คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ให้ความหมายค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้น้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบของการพัฒนาแนวทางการดำเนินงาน การบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยรวมและรายด้าน

องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริการสุขภาพในโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. การสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียน	4.20	0.50	เหมาะสมมาก
2. การบริการสุขภาพโดยการสอนสุขศึกษา	4.08	0.35	เหมาะสมมาก
3. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน โดยโปรแกรมการบริการสุขภาพ	4.27	0.44	เหมาะสมมาก
4. การดูแลนักเรียนโดยใช้แผนพัฒนาการบริการสุขภาพของร่างกาย	3.95	0.47	เหมาะสมมาก
รวม	4.12	0.32	เหมาะสมมาก

จากตาราง 1 แสดงว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยรวมระดับความเหมาะสม พบว่า อยู่ในระดับเหมาะสมมาก และโดยรายด้านระดับความเหมาะสม พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ การดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยรวมและรายด้าน

องค์ประกอบของการดำเนินงานการบริการสุขภาพโรงเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. การสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียน	3.81	0.57	มาก	4.64	0.37	มากที่สุด
2. การบริการสุขภาพโดยการสอนสุขศึกษา	3.75	0.56	มาก	4.63	0.36	มากที่สุด
3. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน โดยโปรแกรมการบริการสุขภาพ	3.76	0.56	มาก	4.64	0.38	มากที่สุด
4. การดูแลนักเรียนโดยใช้แผนพัฒนาการบริการสุขภาพของร่างกาย	3.77	0.61	มาก	4.64	0.38	มากที่สุด
รวม	3.78	0.53	มาก	4.64	0.33	มากที่สุด

จากตาราง 2 แสดงว่า สภาพปัจจุบัน การดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยรวมอยู่ในระดับความเหมาะสมมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12

2. สภาพปัจจุบันของแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ของครูผู้สอน มีแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 สภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64

3. แนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 มีทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) ด้านการสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียน 2) ด้านการบริการสุขภาพโดยการสอนสุขศึกษา 3) ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน โดยโปรแกรมการบริการสุขภาพ

4) ด้านการดูแลนักเรียนโดยใช้แผนพัฒนาการบริการสุขภาพของร่างกาย แนวทางการดำเนินงานการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การสังเคราะห์องค์ประกอบของแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

องค์ประกอบของระบบการนิเทศแบบสอนแนะในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียน 2) การบริการสุขภาพโดยการสอนสุขศึกษา 3) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน โดยโปรแกรมการบริการสุขภาพ 4) การดูแลนักเรียนโดยใช้แผนพัฒนาการบริการสุขภาพของร่างกาย ทั้ง 4 ด้านนี้ นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้มีกระบวนการบริการสุขภาพที่ดี ดังที่ สุชาติ โสมประยูร (2525, หน้า 1-6) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริการสุขภาพในโรงเรียน (School Health Program) หมายถึงการจัดและดำเนินงาน ทางการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ บริการสุขภาพ และการสอนสุขศึกษาเพื่อมุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (K A P) ของนักเรียนและทุกคนในโรงเรียนให้มีสุขภาพสมบูรณ์

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดูแลนักเรียนโดยใช้แผนพัฒนาการบริการสุขภาพของร่างกาย รองลงมา คือ การสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียน และการบริการสุขภาพโดยการสอนสุขศึกษา ตามลำดับและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน โดยโปรแกรมการบริการสุขภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากกิจกรรมหรือการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ การป้องกัน การรักษา การแก้ไขปรับปรุง และการส่งเสริมสุขภาพของบุคคลทุกคนในโรงเรียนให้มีสุขภาพดี ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน บ้านและชุมชน โดยการเน้นการจัดกิจกรรมร่วมกันใน 3 ลักษณะคือ การจัดสิ่งแวดล้อม การบริการสุขภาพและการสอนสุขศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542, หน้า 82 - 84) ที่ได้ให้ความหมายสุขภาพ คือ สภาพที่ดีทั้งทางกายทางจิตและทางสังคม และไม่ใช่ว่าเฉพาะแต่การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น คำว่า อนามัย เป็นวิทยาการที่ว่าด้วยการดำรงไว้และส่งเสริมซึ่งสุขภาพ ดังนั้น บริการด้านสุขภาพอนามัยก็คือ การช่วยเหลือส่งเสริมการดำรงไว้ซึ่งสภาพทางกายและทางจิตเพื่อการปรับปรุงให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ สถาบันจะต้องมุ่งสร้างเจตคติที่ดีในเรื่องสุขภาพอนามัย เสริมสร้างสุนิย์ทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวมแก่นักเรียน ให้การศึกษาด้านสุขศาสตร์ บริการ รักษา ร่างกาย จิตใจ โรคภัยไข้เจ็บของนักเรียน ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมของสถาบันให้ถูกสุขลักษณะและความปลอดภัย ด้วยเหตุผลดังกล่าวสถาบันควรจัดให้มีโครงการด้านสุขภาพอนามัยขึ้นเพื่อดูแลส่งเสริมรักษาสุขภาพอนามัยของนักเรียน โดยจัดแบ่งงานที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน โดยโปรแกรมการบริการสุขภาพ รองลงมา คือ การดูแลนักเรียนโดยใช้แผนพัฒนาการบริการ

สุขภาพของร่างกาย และการสร้างเสริมสุขภาพของนักเรียน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริการสุขภาพโดยการสอนสุขศึกษา ทั้งนี้เพราะครูยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการสุขภาพ ซึ่งจินตนา สราวุธพิทักษ์ (2541, หน้า 3-4) กล่าวถึงการบริการสุขภาพในโรงเรียนว่า เป็นองค์ประกอบหนึ่งของโครงการสุขภาพในโรงเรียน (School Health Program) ซึ่งหมายถึงการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ดำรงรักษา และปรับปรุง ส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนโดยเน้นการจัดกิจกรรมที่สำคัญ 3 ลักษณะ คือ 1) การสอนสุขศึกษาในโรงเรียน (School Health Education) 2) การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ (School Health Environment) 3) การบริการสุขภาพในโรงเรียน (School Health Service) สอดคล้องกับผลการวิจัยอัมพร ปัตถม (2546, หน้า 60-63) พบว่า ก่อนการพัฒนาครูประจำชั้นมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านบริการสุขภาพในโรงเรียนค่อนข้างน้อยการปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะดำเนินการตรวจสุขภาพ การบริการสุขภาพเป็นบางส่วน แต่ไม่ครอบคลุมกรอบการบริการสุขภาพในโรงเรียนทั้งหมด ดำเนินการแล้วไม่บันทึกลงในบัตรบันทึกสุขภาพการบันทึกสุขภาพไม่เป็นปัจจุบันภายหลังได้ดำเนินการพัฒนาด้านบริการสุขภาพในโรงเรียนโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในวงรอบที่ 1 แล้ว พบว่า ครูประจำชั้นมีความเข้าใจสามารถดำเนินการด้านบริการสุขภาพในโรงเรียน ทั้ง 9 ด้านชัดเจนขึ้น แต่ยังคงประสบปัญหาในด้านการบันทึกบัตรสุขภาพที่ยังไม่เป็นปัจจุบัน ไม่เข้าใจกรอบงาน และวิธีการดำเนินงานด้านบริการสุขภาพเป็นบางส่วน จึงได้ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน ด้วยกระบวนการนิเทศภายในวงรอบที่ 2 สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดทำบัตรบันทึกสุขภาพดำเนินการได้เป็นปัจจุบัน มีความมั่นใจในการดำเนินงานด้านบริการสุขภาพในโรงเรียนทั้ง 9 ด้านชัดเจนมากยิ่งขึ้นสามารถตอบข้อซักถาม สามารถชี้แนะแนวทาง ขั้นตอนการดำเนินงานด้านบริการสุขภาพได้อย่างชัดเจน การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทับทิม ยอดธรรม (2550, หน้า 97-99) พบว่า จากการประชุมแบบมีส่วนร่วมครูประจำชั้นสามารถปฏิบัติการตรวจสุขภาพนักเรียน ผู้นำนักเรียนส่งเสริมสุขภาพมีความรู้ความเข้าใจในดูแลสุขภาพส่วนตน การปฐมพยาบาล การจัดตู้ยาและห้องพยาบาล การให้บริการแก่นักเรียนในการโรงเรียน และนำไปขยายผลแก่นักเรียนคนอื่น ๆ ด้านการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพนักเรียน โดยใช้กิจกรรมการอาหารกลางวัน กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมการตรวจสุขภาพ และกิจกรรมเสี่ยงตามสายในกิจกรรมการออกกำลังกาย โดยการเต้นแอโรบิก นักเรียนให้ความสนใจในการร่วมกิจกรรม และเห็นว่าการออกกำลังกายมีความจำเป็นและควรจัดประจำ การจัดกิจกรรมอาหารกลางวันที่เน้นคุณค่าทางโภชนาการ นักเรียนรับประทานอาหารมากขึ้น จำนวนนักเรียนที่มีภาวะการมีเจริญเติบโตต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดลดลง การจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพ ครูสามารถตรวจสุขภาพนักเรียนได้อย่างถูกต้องด้วยความมั่นใจ ส่วนนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพได้รับคำปรึกษาและติดตามจากครูประจำชั้น

3. ผลการประเมินแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 พบว่า มีความสอดคล้อง มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้มีความรู้ด้านการบริการสุขภาพที่ชี้แนะและส่งเสริมด้านสุขภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จด้านการบริหารสถานศึกษา และครูที่มีวุฒิการศึกษาสาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการสุขภาพเป็นอย่างดี เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นนั้น พบว่าผู้วิจัยมีการนำเอาข้อมูลจากผลการศึกษาในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาผนวกกับผลการศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices) มาเป็นข้อมูลในการสร้างแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 อีกทั้ง แนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นนั้นมีความสอดคล้อง มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พชร จิรจรัสชัย (2550, หน้า 115-116) พบว่า ด้านบริบทของโครงการ ครู และครูผู้รับผิดชอบโครงการ ประเมินความต้องการจำเป็นของโครงการ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งถือว่าโครงการนี้ผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านปัจจัยเบื้องต้นครูและครูผู้รับผิดชอบโครงการ ประเมินว่า บุคลากร การเงิน วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งถือว่าโครงการนี้ผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านกระบวนการดำเนินงานครูและครูผู้รับผิดชอบโครงการ ประเมิน ขั้นตอนเตรียม ขั้นตอนดำเนินการ และขั้นประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งถือว่าโครงการนี้ผ่านเกณฑ์การประเมิน ด้านผลผลิตของโครงการครู นักเรียน ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ในด้านความรู้ ด้านสุขภาพอนามัย พฤติกรรมด้านสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพ เจตคติเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดจากผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ก่อนและหลังดำเนินการโครงการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายถึงนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้ด้าน สุขภาพอนามัย พฤติกรรมด้านสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพ เจตคติเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยเพิ่มขึ้น ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการของ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง พบว่าความพึงพอใจต่อโครงการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งถือว่าโครงการนี้ผ่านเกณฑ์การประเมิน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ควรสนับสนุนให้มีการนำแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ไปใช้ในสถานศึกษา และมีการติดตามผลการนำไปใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของงานได้จริง

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนำแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียนไปทดลองใช้กับครูผู้สอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพและบรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพ โดยการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของครูและนักเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของการนำแนวทางการบริการสุขภาพในโรงเรียนไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย. (2546). *คู่มือการดำเนินงานโครงการสุขภาพอาหารส่งเสริมการท่องเที่ยวสนับสนุนเศรษฐกิจไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3.

นนทบุรี: องค์การ ร.ส.พ.

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์. (2531). *การบริการกิจการนักเรียน เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

จินตนา สรายุทธพิทักษ์. (2541). *การบริการสุขภาพในโรงเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทับทิม ยอดธรรม. (2550). *การพัฒนาการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน โรงเรียนบ้านหนองชุม อำเภอบัวตี่ จังหวัดยโสธร*.

การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทวิสิทธิ์ สิทธิกร. (ม.ป.ป.). *การเรียนการสอนปัจจุบัน*. สกลนคร: สถาบันราชภัฏสกลนคร.

นันทพร วีรวัฒน์. (2555). *รูปแบบการบริหารจัดการอาหารและโภชนาการในโรงเรียนอย่างครบวงจร ตามรอยพระยุคลบาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : ด้านการพัฒนาอาหารโภชนาการและสุขภาพ อนามัยในโรงเรียน*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

พัชรี จิรจิรัชชัย. (2550). *รายงานการประเมินโครงการการจัดบริการงานอนามัยโรงเรียน*. กาญจนบุรี: โรงเรียนนิวิฐราษฎร์อุปถัมภ์ อำเภอดำมะรง จังหวัดกาญจนบุรี.

พิชัย เสงี่ยมจิตต์. (2542). *การบริหารงานเฉพาะด้านในสถาบันการศึกษา*. อุบลราชธานี: คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

วิชัย ต้นศิริ. (2524). *อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิลาศ จันทรัตน์. (2524). *การบริหารงานสุขภาพอนามัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา*.

ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สุชาติ โสมประยูร. (2525). *การสอนสุขศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.

อัมพร ปัดพรม. (2546). *การพัฒนาการดำเนินงานด้านบริการสุขภาพในโรงเรียนบ้านกุศลเสลาหนองขวาง เขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 4*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อัญชลี แจ่มเจริญ และคณะ. (2545). *โครงการสุขภาพในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.

**การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับ
สถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ**
DEVELOPING GUIDELINE OF SCHOOL-BASED CURRICULUM MANAGEMENT OF
ELEMENTARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF BUENGKAN PRIMARY EDUCATION
SERVICE AREA

14

กุลจิรา คำมูล*
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรินธร นามวรรณ**

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา 3) เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 337 โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 62 คน และครู จำนวน 275 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.47-0.80 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 และสภาพที่พึงประสงค์ของทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.30-0.94 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทาง, การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ABSTRACT

The research aims to 1) study the elements and indicators of management curriculum 2) to study the present and desirable management curriculum 3) to develop guidelines for the management of the school curriculum. 337 samples were selected by multistage random sampling. The instrument was a questionnaire and the statistical methods used to analyze data were percentage, average, and standard deviation. The results showed that 1) the elements and indicators of the management curriculum. Elements and indicators of the overall management of the school curriculum in a second), the current condition of Management curriculum. Of school administrators and teachers. The overall level The desirable condition of Management curriculum. Were at the highest level. 3) The Management curriculum. Are appropriate in most. And the possibility is high.

Keyword: Developing guideline, School-Based Curriculum Management of Elementary School, Bueng Kan Primary Education Services Area.

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทนำ

สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้พร้อมรับกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พุทธศักราช 2555-2559 ได้ใช้แนวคิดที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยมีวิสัยทัศน์ คือ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาคน ให้มีสภาพพื้นฐาน มีคุณลักษณะคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต สถานศึกษาจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นฐานสำคัญในการพัฒนาคนซึ่งเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศชาติ (อนันต์ ศรีอำไพ, 2550, หน้า 10) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ สถานศึกษาต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ รับทราบบทบาทของตน และการประยุกต์ความรู้มาป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (ถวัลย์ มาศจรัส, 2545, หน้า 65-66)

หลักสูตรถือเป็นหัวใจของการศึกษาเพราะใช้เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้านตามทิศทางและความมุ่งหมายที่กำหนด (อรัญ บัวศรี, 2542, หน้า 9-10) หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาเป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาโดยภาพรวมในระดับประเทศ เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษา และมีความสำคัญต่อการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยตรงในระดับชั้นเรียน (ชนัท ธาตุทอง, 2550, หน้า 9) หลักสูตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนในสังคม ให้มีคุณลักษณะที่สังคมคาดหวัง หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การจัดการศึกษามุ่งบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยหลักสูตรมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม ของบุคคลสามารถปลูกฝังพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม วางรากฐานความคิดที่เป็นการสนับสนุนและสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจการเมืองการปกครอง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ที่แท้จริงของตนเอง และพัฒนาได้เต็มศักยภาพ นอกจากนี้ยังเป็นโครงการ แผนงาน ข้อกำหนด ที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา ครู-อาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นำไปดำเนินงานสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ (สมนึก ธาตุทอง, 2548, หน้า 5)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬมุ่งเน้นความสำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ในการประชุมสามัญประจำปีครูและบุคลากรทางการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2557 กลุ่มโรงเรียนบ้านดง-โสกก้าม ฦ โรงเรียนบ้านดงโคกเกาะแซ อำเภอกะลา จังหวัดบึงกาฬ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2557 ผู้เข้าประชุมประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา จาก 9 โรงเรียน จำนวน 145 คน ในการนี้ ดร.ธีรพงษ์ สารแสน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬได้ให้หลักในการปฏิบัติงานในระดับโรงเรียนตอนหนึ่งว่า หัวใจสำคัญของการบริหารงานโรงเรียนสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนคือ “หลักสูตรสถานศึกษา” ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนางานวิชาการ ทุกโรงเรียนจะต้องพัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่แท้จริง อยู่บนพื้นฐานข้อมูลของความเป็นจริง และมีการนำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนอย่างจริงจัง ผู้วิจัยเป็นครูในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมกลุ่มโรงเรียนศรีชมภู เพื่อรับนโยบายจากผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ณ โรงเรียนบ้านนาขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2558 การประชุมเพื่อรับนโยบายนี้ ได้มุ่งประเด็นสำคัญไปที่การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา โดยเฉพาะการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในระดับชั้นเรียน เพราะโรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการนำหลักสูตรลงสู่ชั้นเรียนอย่างแท้จริง

จากสภาพการณ์ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญยิ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬโดยศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาเข้าใจสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และสามารถพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ทำให้ได้นวัตกรรมในการพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

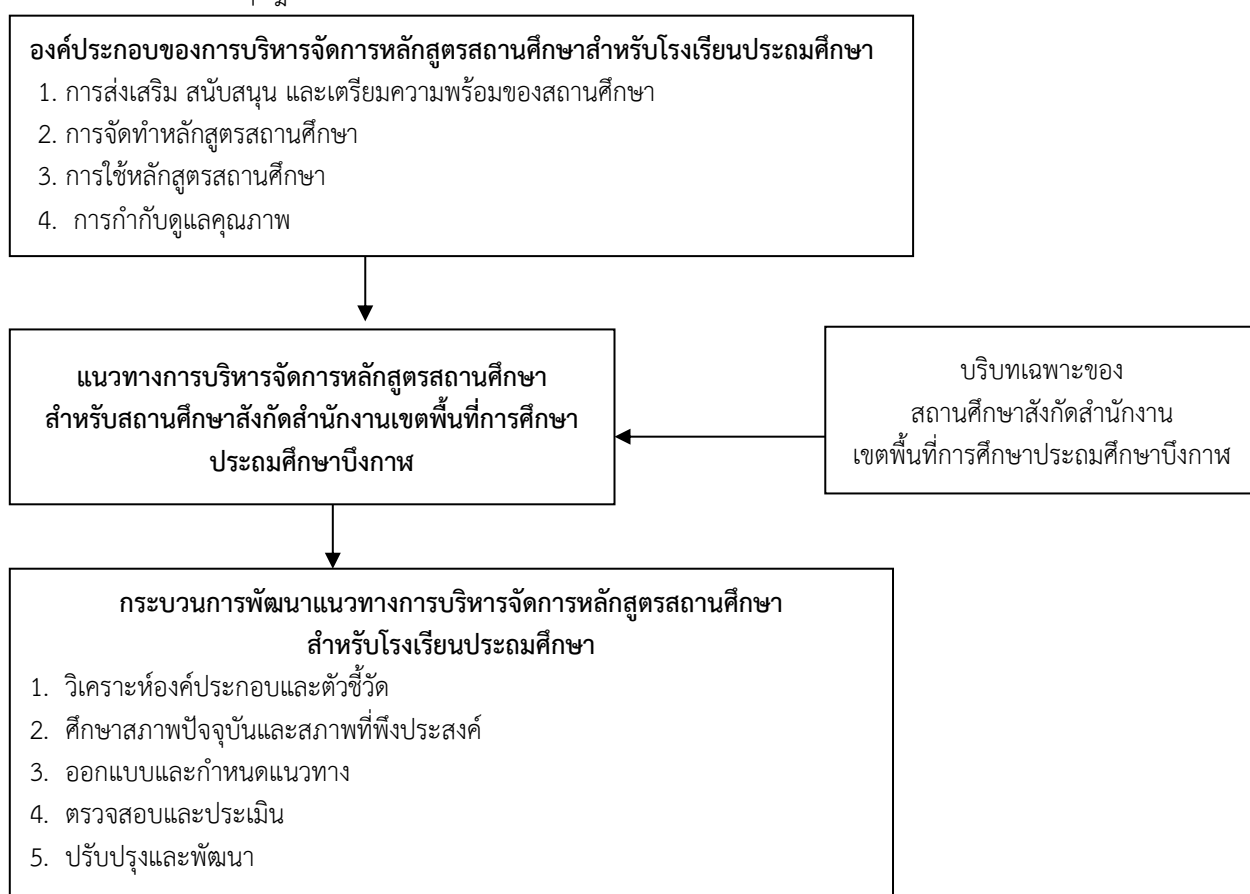
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

3. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษา ได้องค์ประกอบของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การส่งเสริม สนับสนุน และเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การใช้หลักสูตร และ 4) การกำกับดูแลคุณภาพ (กรมวิชาการ, 2548, หน้า 7 กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ข, หน้า 317-319 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 35-36 วิโรจน์ สารรัตนะ, 2544, หน้า 170-171)

แนวคิดและทฤษฎีข้างต้น นำมาใช้สร้างกรอบแนวคิด แสดงด้วยแผนภาพ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

2. ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี จำนวน 2,677 คน โดยเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 212 คน และครู จำนวน 2,465 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan และใช้เทคนิคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) ให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างครูตามจำนวนที่เปิดตาราง จำนวน 337 คน โดยเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 62 คน และครู จำนวน 275 คน

3. ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำหน้าที่ประเมินแนวทาง (โดยประเมินความเหมาะสม /ความเป็นไปได้) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 เป็นแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษา มีลักษณะเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert 5 ระดับ ได้แก่ เหมาะสมที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และให้เขียนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแต่ละองค์ประกอบ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

2 ศึกษาหลักเกณฑ์ รูปแบบ และวิธีการสร้างแบบประเมิน

3 ร่างแบบประเมิน โดยอาศัยความรู้จากข้อ 1) และ 2) โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

4 นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

5 ปรับปรุงตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสม จำนวน 5 คน เพื่อตรวจแก้ไขและเสนอแนะ

6 พิจารณา ปรับปรุง แก้ไขแบบประเมินตามที่ได้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ แล้วนำแบบประเมินฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบประเมิน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน แบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Type) 5 ระดับ เพื่อสอบถามการดำเนินงาน ได้แก่ เสมอ ๆ บ่อยครั้ง บางครั้ง นาน ๆ ครั้ง และไม่เคยเลย

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1 ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า

2 กำหนดประเด็นคำถามตามกรอบแนวคิด จำนวน 4 ด้าน 1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การใช้หลักสูตร และ 4) การกำกับดูแลคุณภาพ

3. ร่างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา แล้วนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย จำนวน 5 คน (ผู้เชี่ยวชาญเป็นชุดเดียวกับระยะที่ 1) เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและการใช้ภาษา ตรวจสอบคุณภาพ ความถูกต้องเหมาะสม และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ, 2543, หน้า 61)

ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดจุดประสงค์ที่ระบุไว้จริง คะแนน +1

ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดจุดประสงค์ที่ระบุไว้ คะแนน 0

ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่วัดจุดประสงค์ที่ระบุไว้ คะแนน -1

5. นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาความสอดคล้องแล้วมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการพิจารณา โดยพิจารณาและคัดเลือกแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป และปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม

7. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ซึ่งแบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.47-0.80 มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 และสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.30-0.94 มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

8. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
ระยะที่ 3 ประเภทและลักษณะของเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices) เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 เป็นรายการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษามีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิเขียนข้อเสนอแนะและประเด็นการปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษา

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices) เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

1.2 ศึกษาหลักการและวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์จากเอกสารประกอบการสัมมนาแนวทางการสร้างเครื่องมือและการเขียนรายงานการวิจัยและพัฒนาทางการบริหารการศึกษา (โกวิธน์ เทศบุตร, 2558, หน้า 9-10)

1.3 ร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเชิงเนื้อหา และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1.4 นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับการสร้างแบบสอบถามตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม

1.5 จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาเป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง

2.1 ศึกษาหลักการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อกำหนดประเด็นข้อคำถามในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

2.2 ร่างแบบประเมินแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

2.3 นำแบบประเมินแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบพิจารณาความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา

2.4 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.5 นำแบบประเมินแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษานำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ผู้เชี่ยวชาญเป็นชุดเดียวกับระยะที่ 1 และระยะที่ 2) เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา การใช้ภาษา ความถูกต้องเหมาะสม และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC)

2.6 นำแบบประเมินแนวทางที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาความสอดคล้องแล้วมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการพิจารณา โดยพิจารณาและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป และปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

2.7 จัดพิมพ์แบบประเมินฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ได้จากการใช้แบบประเมิน ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ตอบแบบประเมินด้วยตนเอง กำหนดเวลารับแบบประเมินคืน และไปปรับแบบประเมินคืนด้วยตนเอง โดยผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

ระยะที่ 2 ได้จากการใช้แบบสอบถาม เป็นชุดคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเองกำหนดเวลารับแบบสอบถามคืน และไปปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองอีกครั้ง

ระยะที่ 3

1. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอศึกษาดูงานวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices) จากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย และทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ตอบแบบประเมินด้วยตนเอง กำหนดเวลารับแบบประเมินคืน และไปปรับแบบประเมินคืนด้วยตนเองอีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) ค่าความเที่ยงตามเนื้อหา (Content Validity) 2) ค่าอำนาจจำแนกใช้สูตรสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (r_{xy}) 3) ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของ Conbach

2. สถิติที่ใช้ในการบรรยายได้แก่ 1) ค่าเฉลี่ย (Mean) 2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) การวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น Modified Priority Need Index ($PNI_{Modified}$)

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกด้าน

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

2.1 สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริม สนับสนุน และเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา ตามลำดับ และมี 1 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

2.3 ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การใช้หลักสูตรสถานศึกษา, การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา, การกำกับดูแลคุณภาพ และการส่งเสริม สนับสนุน และเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ตามลำดับ

2.4 ผลการศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า มีแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา 4 ด้าน คือ 1) การส่งเสริมสนับสนุนและเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การใช้หลักสูตรสถานศึกษา และ 4) การกำกับดูแลคุณภาพ

3. การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ มีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ และผลการประเมินความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อ

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ ประกอบด้วย 1) การส่งเสริม สนับสนุน และเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การใช้หลักสูตร และ 4) การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46

2. สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.85

3. แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ มีทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) การส่งเสริม สนับสนุน และเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การใช้หลักสูตร และ 4) การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ดังนี้

การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ มีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) การส่งเสริม สนับสนุน และเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การใช้หลักสูตรสถานศึกษา และ 4) การกำกับดูแลคุณภาพ

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษายังมีข้อบกพร่องที่ต้องการพัฒนาเป็นอย่างมาก โดยมีข้อสังเกต คือ แม้สภาพปัจจุบันที่อยู่ในระดับมาก แต่สถานศึกษาส่วนใหญ่กลับไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เห็นได้จากผลการทดสอบระดับชาติ (O-Net) ปีการศึกษา 2558 สถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบึงกาฬส่วนใหญ่ มีค่าเฉลี่ยคะแนนระดับสถานศึกษาไม่ถึงค่าเฉลี่ยคะแนนระดับประเทศ ทำให้มีความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในลำดับที่ 1 แสดงว่า ครูมีความต้องการพัฒนาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดด้านการใช้หลักสูตร พบว่า ตัวชี้วัดการเตรียมการสอนอยู่ในลำดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ครูมีความจำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องของการเตรียมการสอน การจัดทำแผนการเรียนรู้ที่มาจากหลักสูตรสถานศึกษา รวมไปถึงการนำแผนการเรียนรู้ไปใช้ในห้องเรียนอย่างจริงจัง โดยมีข้อสังเกตคือ ลำดับความต้องการจำเป็นด้านการส่งเสริม สนับสนุน และเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาอยู่ในลำดับสุดท้าย แสดงให้เห็นว่า ครูให้ความสำคัญและความตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้น้อยมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Stuhlman (2001, 2549-A) ที่ได้ทำการศึกษาผลการเรียนของนักเรียนในกลุ่มโรงเรียนรัฐเทกซัส ภายหลังการพัฒนาหลักสูตร ได้ผลการศึกษาที่น่าสนใจและนำมาพัฒนา คือ หลังการตรวจสอบการจัดการหลักสูตร เมื่อเวลาผ่านไปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มที่ได้รับการตรวจสอบจะลดลง ดังนั้นจึงควรมีการตรวจสอบการจัดการหลักสูตรเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยของ Stuhlman ตรงกับข้อค้นพบของผู้วิจัยในการศึกษาวิถีปฏิบัติที่ดีเยี่ยมของสถานศึกษาจำนวน 5 แห่ง ปรากฏว่า สถานศึกษาที่มีผู้สอนตระหนักในการเตรียมการสอน มีร่องรอยในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนสูงขึ้น โดยสิ่งที่น่าสังเกตสำหรับการศึกษาศาสนสถานศึกษาที่มีวิถีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม คือ ครูที่มีคุณสมบัติดังกล่าวเป็นครูในสถานศึกษาที่เด่นชัดในด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษา และด้านการกำกับดูแลคุณภาพ ควบคู่กัน โดยด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษา คือ ครูมีการเตรียมการสอน มีแผนการจัดการเรียนรู้ มีการใช้สื่อเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการวัดและประเมินผลตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ตรวจสอบได้ ส่วนด้านการกำกับดูแลคุณภาพ คือ สถานศึกษามีการประกัน

คุณภาพภายในอย่างจริงจัง มีการนิเทศการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้มแข็งและเป็นผู้นำทางวิชาการ รวมไปถึงการเสริมแรงต่าง ๆ เพื่อให้ครูมีความตั้งใจพัฒนาตนเอง พัฒนานักเรียน และพัฒนาโรงเรียน ส่งผลให้ครูมีความตระหนักในหน้าที่ มีร่องรอยการปฏิบัติงาน และหมั่นพัฒนาตนเอง

การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ มีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ และผลการประเมินความเป็นไปได้ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อ เนื่องจากความเหมาะสมนั้นเป็นหลักการที่ควรจะทำให้เกิดขึ้นเพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเกิดการพัฒนาขึ้นจึงมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ในทางปฏิบัติยังมีเหตุบางประการที่ทำให้สถานศึกษาบางแห่งไม่สามารถนำแนวทางไปใช้ได้อย่างเต็มที่ เช่น สถานศึกษาขนาดเล็กที่มีจำนวนครูและบุคลากรไม่ครบชั้น สถานศึกษาที่มีสื่อและอุปกรณ์การเรียนขาดแคลน ซึ่งต้องอาศัยแนวทางในการบริหารหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาที่ความจำกัดเฉพาะกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็กที่ขาดแคลนในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร สื่อ รวมไปถึงอุปกรณ์การเรียนและอาคารสถานที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. การใช้แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษานี้ หากโรงเรียนใดมีครูไม่เพียงพอต่อการจัดทำหลักสูตร ควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุด
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้น ควรจัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการชั้นเรียน เพื่อให้สามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่อิงมาตรฐานการเรียนรู้แล้วบูรณาการตัวชี้วัดที่ใกล้เคียงกันในแต่ละระดับชั้นเข้าด้วยกันโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. การดูแลกำกับคุณภาพจะเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ สำหรับโรงเรียนที่เพิ่งเข้าสู่กระบวนการเริ่มต้นควรมีการปฏิบัติตามปฏิทินการดำเนินงานที่เน้นความเป็นระบบอย่างจริงจัง ผู้อำนวยการโรงเรียนต้องมีความเข้มแข็งและมีภาวะผู้นำทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรนำแนวทางนี้ไปทดลองใช้ ปรับปรุง และพัฒนาให้มีความเป็นไปได้มากที่สุดสำหรับบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นเฉพาะบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก เพราะโรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดหลายอย่างทั้งจำนวนครู งบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ รวมไปถึงอาคารสถานที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางได้อย่างเต็มที่

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ เทศบุตร. (2558). เอกสารประกอบการสัมมนาแนวทางการสร้างเครื่องมือและการเขียนรายงานการวิจัยและพัฒนาทางการบริหารการศึกษา. มหาสารคาม: หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนัท ธาตุทอง. (2550). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2545). คู่มือการเขียนและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: 21 เซนจูรี.
- อึ้ง บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สมนึก ธาตุทอง. (2548). เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- อนันต์ ศรีอำไพ. (2550). เอกสารประกอบการสอนวิชาการบริหารทรัพยากรบุคคล. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), pp. 607-610.
- Stuhman, Anne Elizabeth. (2001). The Effect of Curriculum Management Audit Intervention on Student Achievement Gains. *Dissertation Abstracts International*, 61(07) : 2549-A.

การพัฒนาระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33

DEVELOPING A MENTORING SYSTEM IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 33

15

ณัฐพงษ์ ตัญญา*
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรณ นามวรรณ**

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา 3) พัฒนาระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 365 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.62-0.98 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 และสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศแบบพี่เลี้ยง ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.11-0.97 และค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 และการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด 2) สภาพปัจจุบันของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษาของผู้บริหารและครูผู้สอน มีระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษามี 4 ด้าน มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบ, การนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

ABSTRACT

The research aims to 1) study the composition of the supervisory system as mentors in schools. 2) study the current The desirable The supervision of a mentor in schools 3) Development Supervision and mentoring in schools. The samples include school administrators and 365 teachers who were selected by random stratified. The tool used is the current status quo. There is a discriminative power. 0.62-0.98 and the reliability of 0.98 and the desirable condition of supervision in the institution under the jurisdiction of the Office of the Secondary Education Region 33, the discriminative power ranged from 0.11-0.97 and the reliability was 0.98, and interviews. Data analysis The statistics used for data analysis were percentage, average, and standard deviation. The results showed that 1) the elements and indicators of the system for supervision and mentoring in schools. Overall, in the second), the current state of the system for supervision of a mentor in the school administrators and teachers. With a mentor to oversee the entire fourth overall in the medium. The desirable system for supervision and mentoring in schools. Overall in the third) system for supervision and mentoring in schools with four sides are reasonable and there is possibilities at the very highest level.

Keyword: Developing a mentoring system in school

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทนำ

การนิเทศภายในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายที่จะสนับสนุนระบบบริหารการศึกษาในการที่ต้องการให้ครูอาจารย์ได้ปรับปรุงพฤติกรรมในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการที่จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของแผนการศึกษาชาติจึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพโดยการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในดังกล่าว ที่ได้มีสอนที่เน้นมีการนิเทศ (ชาร์ มณีศรี, 2542) ดังนั้นการนิเทศภายในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาอันก่อให้เกิดความสามัคคีในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงทางและทางอ้อม (สัจ จุฑานันท์, 2530) ได้เน้นถึงสำคัญของการนิเทศภายในไว้ดังนี้คือศึกษานิเทศก์ที่อยู่ภายนอกจะสนองความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งที่มีความต่างกันนั้นเป็นเรื่องที่ยากที่ศึกษานิเทศก์ซึ่งอยู่ภายนอกจะสามารถสนองความต้องการของโรงเรียนได้และในสภาพปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนต่างก็มีความรู้ความสามารถบางคนก็มีความชำนาญเฉพาะสาขาจึงควรใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและเพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาการนิเทศสมัยใหม่ที่ว่าการศึกษาเกิดขึ้นได้ด้วยความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันการนิเทศในสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากบุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ความสามารถแตกต่างกันความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการการเปลี่ยนแปลงของสังคมและท้องถิ่นส่งผลถึงความต้องการของนักเรียนและชุมชน

การนิเทศแบบพี่เลี้ยง มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนต้องมีการให้ความช่วยเหลือครูในลักษณะพี่เลี้ยง โดยให้ผู้ที่ได้รับการยอมรับหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาให้คำปรึกษาสามารถช่วยแนะนำและร่วมช่วยแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งตลอดเวลาซึ่งอาจดำเนินการโดยผู้บริหารหรือทีมงานตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียนดังนั้นการนิเทศแบบพี่เลี้ยงจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในการช่วยเหลือให้คำปรึกษาและพัฒนาการนิเทศการดำเนินงานจึงต้องอาศัยการบริหารอย่างเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะมีเจตคติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยเฉพาะด้านการบริหารและการใช้หลักสูตรเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมีคุณภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด (วัชร เล่าเรียนดี, 2548)

โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 มีจำนวนทั้ง 85 โรงเรียน หากแบ่งตามจำนวนนักเรียนจะสามารถแบ่งโรงเรียนออกเป็น 4 ขนาด ได้แก่ 1) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ 2) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ 3) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและ 4) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งเป็นหน่วยงานการศึกษาที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพและประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาพร้อมด้วยผู้สอนในโรงเรียน จะต้องเป็นบุคคลที่สามารถพัฒนางานวิชาการในโรงเรียนโดยอาศัยหลักการของการนิเทศ แต่ในบริบทที่เป็นปัจจุบันพบว่าโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 มีการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนยังไม่ชัดเจน โดยส่วนใหญ่มักเป็นการสนทนาหรือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแง่ของการพัฒนางานด้านอื่น ๆ เป็นส่วนใหญ่ หากบุคลากรในโรงเรียนได้มีโอกาสร่วมวางแผนและจัดการนิเทศจากผู้มีประสบการณ์ในโรงเรียนนั้นอาจเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนางานให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน ดังนั้นการนิเทศแบบพี่เลี้ยงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับสถานศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

จากความสำคัญดังกล่าว เพื่อให้โรงเรียนมีแนวทางการนิเทศแบบพี่เลี้ยง ที่คอยให้การ กำกับติดตาม และแนะนำ อันจะส่งผลให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) และตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความต้องการที่จะแก้ปัญหาเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษา จึงได้พัฒนาระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 33

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33
3. เพื่อพัฒนาระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาระบบการนิเทศแบบพีเลี่ยนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าความรู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของระบบการนิเทศแบบพีเลี่ยนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ดังนี้

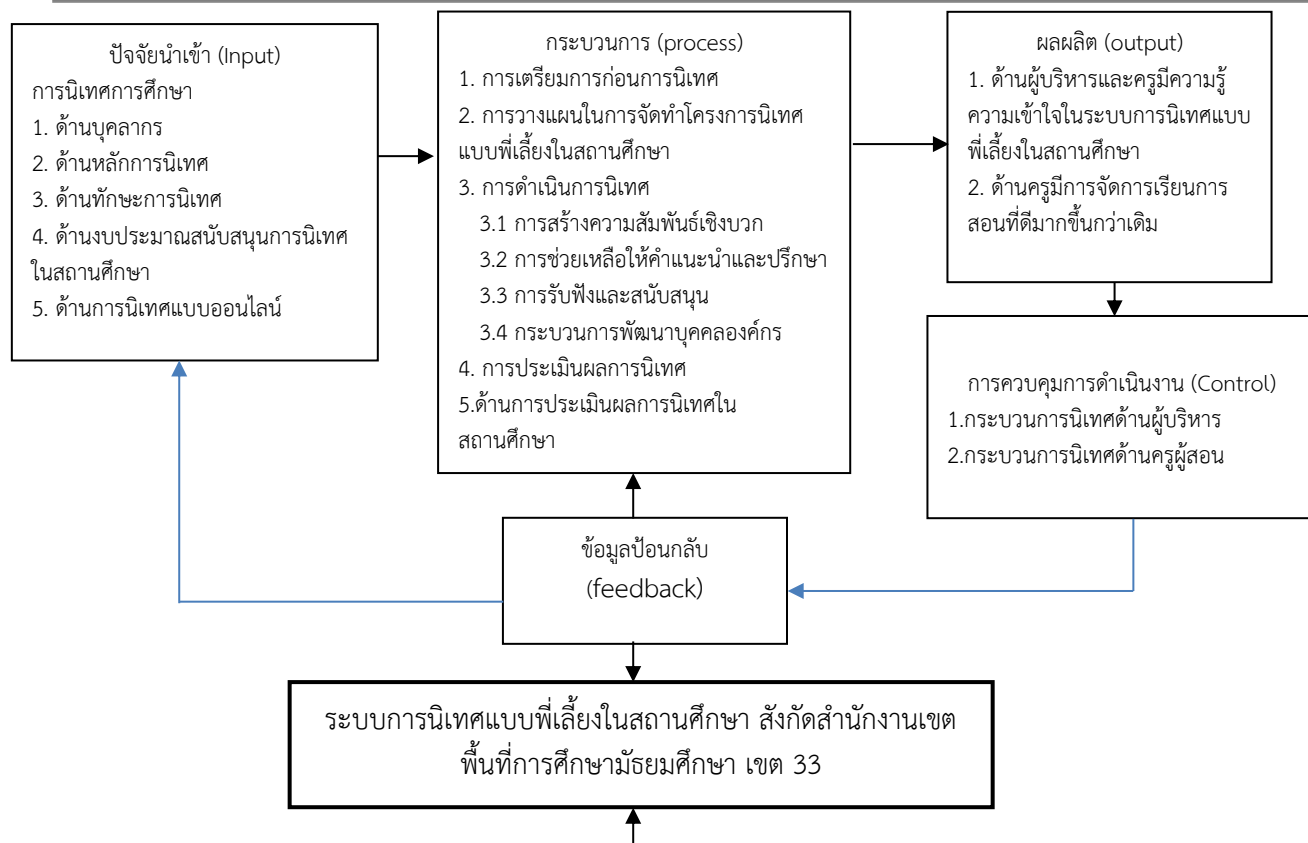
1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบบ ตามแนวคิดของ ไพฑูริย์ ศรีฟ้า (2544, หน้า 10-11) จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 86-87) สัจ จุฑานันท์ (2540, หน้า 23) โกวิทย์ เทศบุตร (2545, หน้า 4), วิโรจน์ สารัตนะ (2542, หน้า 24 - 25) มีองค์ประกอบของระบบ ประกอบด้วย 1) Input คือ ทรัพยากร หรือข้อมูลนำเข้า 2) Process คือ การปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผลลัพธ์ 3) Control คือ การควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ 4) Output คือ ผลลัพธ์ของการดำเนินการ 5) Feedback คือ ข้อมูล ข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขให้การทำงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาระบบ ตามแนวคิดของ ชัยยง พรหมวงศ์ (2540, หน้า 41) อิศระ เสียงเพราะดี (2541, หน้า 295) สมชาย หิรัญกิตติ. (2542, หน้า 37) ไพเรศ เสขัง (2548, หน้า 34) อุทัย บุญประเสริฐ (2529, หน้า 36) มีกระบวนการพัฒนาระบบแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นและหลังจากมีการร้องขอหรือมีความต้องการเปลี่ยนแปลง ให้ระบบมีความเหมาะสมหรือดีกว่าที่เป็นอยู่ เมื่อนำผลมาวิเคราะห์ระบบให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนแล้วจะต้องมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ก่อนที่จะมีการพัฒนาและการออกแบบใหม่ 2) ออกแบบระบบ (System Design) เป็นขั้นตอนของการออกแบบลักษณะและคุณสมบัติของโปรแกรมอาจรวมถึงคุณสมบัติของระบบที่สัมพันธ์กันให้เหมาะสมต่อการใช้งาน 3) การพัฒนาระบบ (System Development) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจร ซึ่งขั้นนี้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบให้เป็นระบบต้นแบบที่มีความ เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้ใช้

3. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการนิเทศการศึกษา ตามแนวคิดของวัชร เล่าเรียนดี (2550, หน้า 5) ชารี มณีศรี (2538, หน้า 14 - 15) ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548, หน้า 15) สัจ จุฑานันท์ (2530, หน้า 86 - 87) และไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2542, หน้า 2) มีองค์ประกอบของการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านหลักการนิเทศ 3) ด้านทักษะการนิเทศ 4) ด้านวิธีการดำเนินการนิเทศ 5) ด้านเครื่องมือในการนิเทศ 6) ด้านการประเมินผลการนิเทศ

4. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการนิเทศแบบพีเลี่ยน ตามแนวคิดของ Marlene and Mchenry (2002, หน้า 2-5) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 102) ยง ภูววรรณ (2542, หน้า 29) ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้านคือ 1) การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก 2) การช่วยเหลือให้คำแนะนำและปรึกษา 3) การรับฟังและสนับสนุน และ 4) กระบวนการพัฒนาบุคคลองค์กร

5. แนวคิดเกี่ยวกับพีเลี่ยน Mentor ตามแนวคิดของ วัลลภ สุระภาพลธร (2542, หน้า 92-93) วนิตา ชูวงศ์ (2546, หน้า 23) สุจิตรา ธนารักษ์ (2551, หน้า 57) Shea (2001, p. 3) กมลวรรณ งามเดชะ (2550, หน้า 130-133) เป็นภารกิจหลักของพีเลี่ยนคือ เป็นผู้สอน อบรม ให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะในศาสตร์ต่าง ๆ สร้างคนให้มีความคิดริเริ่ม มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และสามารถทำงานได้ด้วยตัวเองอย่างเป็นอิสระ จนประสบความสำเร็จ สำหรับวิธีการดำเนินการนั้นไม่มีสูตรตายตัว ขึ้นกับแต่ละบุคคล แต่หลักการพื้นฐานก็คือ 1) Mentoring technique เป็นวิธีการช่วยเหลืออย่างหนึ่งอยู่ในลักษณะของการป้องกันและแก้ไขปัญหา 2) Mentor หรือ พีเลี่ยน เป็นผู้ที่ยกย่องให้คำแนะนำ ปรึกษา ช่วยเหลือ ปกป้องคุ้มครองสนับสนุน ให้กำลังใจ กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ ให้ความรู้และทักษะต่าง ๆ 3) Mentee นื่อง เป็นผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือ ดูแลจากพีเลี่ยน

องค์ประกอบการพัฒนากระบวนการ	องค์ประกอบของระบบ	องค์ประกอบของการนิเทศแบบพีเลี่ยน
1. การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) 2. ออกแบบระบบ (System Design) 3. การพัฒนากระบวนการ (System Development)	1. ป้อนเข้า (Input) 2. กระบวนการ (process) 3. ผลผลิต (output) 4. การควบคุมการดำเนินงาน (Control) 5. ข้อมูลป้อนกลับ (feedback)	1. การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก 2. การช่วยเหลือให้คำแนะนำและปรึกษา 3. การรับฟังและสนับสนุน 4. กระบวนการพัฒนาบุคคลองค์กร
องค์ประกอบของการนิเทศการศึกษา	กระบวนการนิเทศในสถานศึกษา	กิจกรรมการนิเทศภายใน
1. ด้านบุคลากร 2. ด้านหลักการนิเทศ 3. ด้านทักษะการนิเทศ 4. ด้านวิธีการดำเนินการนิเทศ 5. ด้านเครื่องมือในการนิเทศ 6. ด้านการประเมินผลการนิเทศ	1. การประเมินสภาพการทำงาน 2. การจัดลำดับความสำคัญของงาน 3. การออกแบบวิธีการทำงาน 4. การจัดสรรทรัพยากร 5. การประสานงาน 6. การอำนวยความสะดวก	1. การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน 2. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน
		เทคนิคการนิเทศในสถานศึกษา - เทคนิคเสนอแนะ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีของระบบการนิเทศแบบพีเลี่ยนในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบประเมิน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาประสบการณ์ทำงานแบบตรวจสอบรายการ (check List)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert 5 ระดับ ได้แก่ เหมาะสมที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ การสร้างแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 3.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ และวิธีการสร้างแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า
- 3.2 ร่างแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด
- 3.3 นำแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจและให้คำแนะนำ

3.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและประเมินความเหมาะสมซึ่งแบบประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

3.5 จัดพิมพ์แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดเพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเองโดยประสานความร่วมมือไปยังโรงเรียนที่ผู้ทรงคุณวุฒิสังกัดอยู่

5. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การจัดกระทำข้อมูล

- 1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบประเมินความเหมาะสมแต่ละฉบับ
- 2) ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 102)

ค่าเฉลี่ย	ระดับความเหมาะสม
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	มาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 85 คน และครูผู้สอน จำนวน 2,098 คน รวม 2,183 คน จากจำนวนโรงเรียน 85 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 43 คน และครูผู้สอน จำนวน 322 คน รวม 365 คน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยการเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling technique)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบประเมิน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาประสบการณ์ทำงานแบบตรวจสอบรายการ (check List)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert Type) 5 ระดับ เพื่อสอบถามการดำเนินการนิเทศ ได้แก่ เสมอ ๆ บ่อยครั้ง บางครั้ง นาน ๆ ครั้ง และไม่เคยเลย

3. การสร้างและหาคุณภาพแบบสอบถาม

3.1 ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า

3.2 ร่างแบบสอบถามโดยใช้ประเด็นขององค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ได้จากผลการศึกษาในระยะที่ 1 มาเป็นกรอบการสร้าง

3.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำ

3.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไข แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.62-0.98 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 และสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.11-0.97 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกโรงเรียน โดยประสานความร่วมมือไปยังโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

5. การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การจัดการข้อมูล

5.1.1 ตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา

5.1.2 ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 102)

คำตอบ	คะแนนที่ได้
เสมอ ๆ	5
บ่อยครั้ง	4
บางครั้ง	3
นาน ๆ ครั้ง	2
ไม่เคยเลย	1

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.2.1 ป้อนคะแนนเข้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 และแปลความค่าเฉลี่ยโดยมีเกณฑ์ต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 102)

ค่าเฉลี่ย	มีการดำเนินงาน / มีความต้องการที่อยากให้เป็น
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	มาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

5.2.2 วิเคราะห์ร้อยละของการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

ระยะที่ 3 เพื่อพัฒนาระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งให้คำแนะนำเสนอแนะเพื่อความสมบูรณ์ของระบบและทำหน้าที่ประเมินระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา ครั้งนี้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ เหมาะสม ไม่น่าสนใจ ไม่เหมาะสม

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิเขียนข้อเสนอแนะ และประเด็นการปรับปรุงระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 ศึกษาหลักการ และวิธีการสร้างแบบประเมิน

3.2 ร่างแบบประเมินระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา

3.3 นำแบบประเมินระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แนะนำ แล้วปรับแก้ไขตามคำแนะนำ

3.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอแนะแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไข

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเดินทางไปพบผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนและขอรับคืนด้วยตนเอง

5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การจัดกระทำข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลโดยตรวจให้คะแนนการประเมินระบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

ระดับความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ คะแนนที่ได้

เหมาะสม เป็นไปได้ +1

ไม่น่าสนใจ 0

ไม่เหมาะสม/เป็นไปไม่ได้ -1

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่า IOC (เกณฑ์ความเหมาะสมมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป)

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 มีองค์ประกอบจำนวน 4 ดาน

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายดาน พบว่า ดานที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ดานการนิเทศแบบพี่เลี้ยง รองลงมาคือ ดานการนิเทศการศึกษา ดานระบบและดานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ดานการพัฒนาระบบ ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายดานพบว่า ดานที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ดานการพัฒนาระบบ รองลงมาคือ ดานการนิเทศแบบพี่เลี้ยง ดานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ดานระบบและดานการนิเทศการศึกษาซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

3. ผลการพัฒนาระบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 33 พบว่า โดยรวมมีความสอดคล้องความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายดาน พบว่า ทุกดานมีความสอดคล้องความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การสังเคราะห์องค์ประกอบของระบบการนิเทศแบบพหุแหล่งในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

องค์ประกอบของการนิเทศแบบพหุแหล่งในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาระบบ 2) ด้านระบบ 3) ด้านการนิเทศแบบพหุแหล่ง 4) ด้านการนิเทศการศึกษา ซึ่งองค์ประกอบของระบบการนิเทศแบบพหุแหล่งในสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้านนี้ นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อส่งเสริมการสอนของครูให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของการเรียน ดังที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548, หน้า 20) กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศการสอนเป็นการมุ่งปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน ดังนี้ เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู การนิเทศการสอนให้ข้อมูลแก่ครูในด้านการสอน เพื่อครูจะได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนของตน การนิเทศการสอน ช่วยให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการสอน การนิเทศการสอนช่วยส่งเสริม และพัฒนาวิชาชีพการสอนของครู เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อคุณภาพของนักเรียน เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพงานวิชาการในโรงเรียนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาระบบการนิเทศแบบพหุแหล่งในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการนิเทศแบบพหุแหล่ง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการพัฒนาระบบ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนไม่ได้ดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ครูผู้สอนไม่มีบทบาทในการเป็นผู้นิเทศและมีส่วนร่วมในการนิเทศกันน้อยมาก โดยส่วนใหญ่ได้ดำเนินการพัฒนาการนิเทศโดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคือการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการบรรยายโดยวิทยากรการฝึกปฏิบัติ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนิรุทธิ์ วัฒนสิทธิ์ (2548, หน้า 99 - 101) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนพบว่า ก่อนการพัฒนาศูนย์กลางไม่เข้าใจระบบการนิเทศใช้ระบบการนิเทศไม่ถูกต้อง การนิเทศไม่มีความต่อเนื่องหลังจากการพัฒนาระบบการนิเทศภายในบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาระบบการนิเทศภายในทำให้การนิเทศมีความต่อเนื่องส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ โยธี เชิญขวัญชัย (2548, หน้า 86 - 88) ได้วิจัยการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนแท่นทัพฟ้า อำเภอรอบพระพราย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 พบว่า เดิมครูขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการนิเทศภายใน ไม่มีความเข้าใจในการให้คำแนะนำ สังเกตการสอน การตรวจแผนการสอน และการให้คำปรึกษาเมื่อเสร็จสิ้นการพัฒนาระบบการนิเทศภายใน สอดคล้องกับผลการวิจัยของจิราวัตร สุขเกษม (2546, หน้า 116 - 119) ได้วิจัยการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนมิตรภาพ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการ พัฒนาการระบบการนิเทศภายในในครั้งนี้เป็นการช่วยกระตุ้นให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าปรับปรุงวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และกระตุ้นให้เกิดเครือข่ายการทำงานด้านการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังทำให้ผู้รับการนิเทศได้แนวทางในการปรับปรุงวิธีการเตรียมสื่อการสอนที่ดีขึ้น และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการช่วยให้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศได้ปรับปรุงวิธีสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการพัฒนางานให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาระบบการนิเทศแบบพหุแหล่งในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาระบบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านระบบและด้านการนิเทศการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 มีความต้องการพัฒนาด้านการพัฒนาระบบมากที่สุด ทั้งนี้เพราะผู้บริหารและครูยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินพัฒนาระบบ ปรับปรุงระบบที่มีอยู่แล้วให้มีระเบียบที่ดีขึ้นอีกทั้งยังไม่มีวิธีการหรือขั้นตอนในการออกแบบการพัฒนาระบบที่ชัดเจน ซึ่งคณิต สารศรี (2548, หน้า 24) หารายละเอียดของวงจรในการพัฒนาทั้ง 5 ขั้นตอนดังนี้

1) การศึกษาระบบ (System Investigation) 2.) การวิเคราะห์ระบบ (Systems Analysis) 3) การออกแบบระบบ (System Design) 4.) การใช้ระบบ (Systems Implementation) 5.) การดูแลรักษาและการตรวจสอบระบบ (Systems Maintenance and Review) สอดคล้องกับผลการวิจัยของเกรียงศักดิ์ คำภักดี (2551 : 99-101) พบว่าการพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนทำให้เกิดระบบใหม่ซึ่งเป็นระบบที่มีขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินการหรือปฏิบัติการนิเทศครูผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายใน คณะผู้นิเทศภายในมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีเกี่ยวกับการนิเทศ

ภายใน สามารถนำความรู้ที่ได้มาสู่การปฏิบัติงานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญเทียม เพ็ชรสูงเนิน (2547, หน้า 104 - 107) พบว่าผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการนิเทศภายในโรงเรียนทำให้ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าเขียนแผนการสอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ดำเนินการระบบการนิเทศภายในมาใช้ทำให้ผู้บริหารและครูเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอน ทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นแนวทางส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีเจตคติที่ดีต่อการนิเทศ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของจันทร์เพ็ญ ศรีกันหา (2550, หน้า 119-121) พบว่าสภาพก่อนการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนไม่ได้ดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องและจริงจึงปฏิบัติข้ามขั้นตอนดำเนินการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคือการประชุมปฏิบัติการและการนิเทศมีกิจกรรมคือการบรรยายโดยวิทยากรการฝึกปฏิบัติและการนิเทศกำกับติดตามภายใต้กรอบการพัฒนากระบวนการ ประเมินผลและรายงานผลการนิเทศภายใน ปรากฏว่าครูผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจในระบบการนิเทศภายในมีทักษะความสามารถในการปฏิบัติงานการนิเทศภายในได้ถูกต้องตามกรอบกระบวนการพัฒนากระบวนการและกระบวนการนิเทศภายในและสามารถนำมาจัดระบบงานนิเทศภายในของโรงเรียนได้

3. ผลการประเมินการพัฒนากระบวนการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 พบว่ามีความสอดคล้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่มีวุฒิการศึกษาสาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา ศึกษาวิเคราะห์ที่ดูแลด้านการส่งเสริมงานการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับระบบการนิเทศแบบที่เลี้ยงเป็นอย่างดี และเมื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากระบวนการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น พบว่าผู้วิจัยมีการนำเอาข้อมูลจากผลการศึกษาในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ผสมกับผลการศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีเยี่ยม (Best Practices) มาเป็นข้อมูลในการสร้างระบบการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ดังนั้นระบบการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นมีความสอดคล้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นราวุฒิ สุทธิปัญญา (2551, หน้า 98-99) พบว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ครูมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนตามกรอบการศึกษาทั้ง 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการการวางแผนและกำหนดทางเลือกการสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนและการประเมินผลและรายงานผลส่วนการนิเทศครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของปวีณา หมตราศรี (2547, หน้า 26) ได้ศึกษาผลของการนิเทศแบบเพื่อนให้คำปรึกษาเพื่อนที่มีต่อความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญของครูอนุบาลเอกชนประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นครูอนุบาลโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรีเขต 3 จำนวน 32 คนแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 16 คนและกลุ่มควบคุม 16 คนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทำการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครูกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองจากนั้นจึงได้ทำการทดลองการนิเทศแบบเพื่อนให้คำปรึกษาเพื่อนกับกลุ่มทดลองและการนิเทศตามปกติกับกลุ่มควบคุมโดยดำเนินการทดลองเป็นเวลา 12 สัปดาห์ผลการวิจัยพบว่าคะแนนความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญของกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนของกลุ่มควบคุมที่ได้รับการนิเทศตามปกติความพึงพอใจของครูที่มีต่อการนิเทศแบบเพื่อนให้คำปรึกษาเพื่อนในภาพรวมครูส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ควรส่งเสริมการนำการพัฒนากระบวนการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ไปใช้ในสถานศึกษาโดยการจัดอบรมหรือสัมมนา และมีการติดตามผลการนำไปใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของงานได้จริง
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนำการพัฒนากระบวนการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษา ไปให้กับครูผู้สอนได้ทดลองใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพบรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลการนำระบบการนิเทศแบบที่เลี้ยงในสถานศึกษาไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ คำภักดี. (2551). การพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนชุมชนเชียงใหม่พัฒนา อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- คณิต สารศรี. (2548). การพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนบ้านนิคมสายโท 12 เหนือ อำเภอบ้านกรวด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิราวัตร สุขเกษม. (2546). การพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนมิตรภาพ สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จันทร์เพ็ญ ศรีกันหา. (2550). การพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนบ้านวังตาท้าว อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ขารี มณีศรี. (2542). การนิเทศการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บุรพาสาน.
- นราวุฒิ สุทธิปัญญา. (2551). การพัฒนาระบบการนิเทศภายในโรงเรียนบ้านธาตุประทุบ อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญเทียม เพ็ชรสูงเนิน. (2547). การพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองกระทุ่มสระโหนดาด อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.
- ปวีณา หมดราศี. (2547). ผลการนิเทศแบบเพื่อให้คำปรึกษาเพื่อนที่มีต่อความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญของครูในโรงเรียนอนุบาลเอกชน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). การนิเทศการสอน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.
- โยธี เชิญขวัญชัย. (2548). การพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียนบ้านแท่นทัพไทย อำเภอละหานทราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จังหวัดบุรีรัมย์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2548). เทคนิคและการนิเทศการสอน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สัจด์ อุทรานันท์. (2530). การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สมานมิตรการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อนิรุตต์ วัฒนสิทธิ์. (2548). การพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียนบ้านหนองเอี่ยน อำเภอประโคนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จังหวัดบุรีรัมย์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607 - 610.

การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

DEVELOPMENT OF INFORMATION SYSTEM FOR CURRICULUM MANAGEMENT OF
SAKON NAKHON RAJABHAT UNIVERSITY

16

ภาณุมาศ บุตสีผา*

ดร.สุชสถิต มีสถิต**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ขาวชายโขง**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2) เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 3) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อระบบ การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร โดยการจัดประชุมระดมความคิด 2) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร โดยใช้ภาษาวิซวลเบสิก (Visual Basic) ในการเขียนโปรแกรม และโปรแกรมออร์เคิล (Oracle) ในการจัดการฐานข้อมูล 3) ประเมินประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ และ 4) ประเมินความพึงพอใจต่อระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตรด้วยแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจ

ผลวิจัยพบว่า

1. ปัญหาของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร คือขั้นตอนการทำงานระบบเดิมมีความล่าช้า เนื่องจากใช้ระยะเวลามากในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การเกิดความผิดพลาด การทำงานซ้ำซ้อนและการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง ส่วนความต้องการระบบสารสนเทศใหม่นั้น ผู้ใช้ต้องการระบบที่สามารถจัดเก็บข้อมูลและประมวลผลได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง และนำเสนอข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร ทำให้ได้ระบบสารสนเทศ ที่สามารถจัดการและนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่มีความสามารถดังนี้ การบันทึกข้อมูลรายละเอียดหลักสูตร อาจารย์ประจำหลักสูตร การให้รหัสรายวิชา อัตโนมติ และสรุปสถิติต่าง ๆ ด้านการรายงานประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร

3. ประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$, S.D.=.34)

4. ความพึงพอใจของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.31$, S.D.=.66)

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบสารสนเทศ, ระบบสารสนเทศ, หลักสูตร, การจัดการข้อมูล

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาวิทยาการสารสนเทศและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

This purposes of this research were 1) to investigate the users' states, problems and needs for the development of information System for curriculum management for Sakon Nakhon Rajabhat University, 2) to develop the information system for curriculum management for Sakon Nakhon Rajabhat University, 3) to evaluate the efficiency of the developed information system and 4) to assess the satisfaction of the developed of Information System.

This research was conducted into 4 stages: 1) studying the problems and needs for the information system for curriculum management for Sakon Nakhon Rajabhat University using brainstorming technique, 2) developing the innformation system using Visual Basic to write the program and Oracle to manage the database, 3) evaluating the efficiency of the developed information system, 4) assessing the satisfaction of the developed information system using satisfaction questionnaire.

The results are the following:

1. The existing system is slow. Because it takes long time to check data correction. It is also error prone, redundant and resources consuming. The new system which process data fast and correct is needed. In addition it should be able to work systematically and data effectively.

2. An information system for curriculum management performance, that can curriculum It has the fit to store details about curriculum, teachers responsible for the curriculum and subjects in revised curricular and summarize and summarize statistics for quality assurance in education.

3. The developed information system performance efficiency at the highest level ($\bar{X}=4.65$, S.D.=.34). This is complied with the first research hypothesis as the meets the user requirement and solve the problems which occurs in the current system. system could solve the problems which happened to the old system and the new system satisfied the users' needs.

4. The satisfaction of the developed system is at the high level ($\bar{X}=4.31$, S.D.=.66). This is complied with the second research hypothesis as the system satisfy the users' needs.

Keywords: Development of the Information technology system, information technology system, curriculum, data management

บทนำ

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อบริหารจัดการงานในสถานศึกษาส่วนใหญ่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาวางแผน รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ และการพิมพ์เอกสารรวมทั้งใช้ในการประมวลผลเพื่อจัดระบบข้อมูลงานบริหารทั่วไป การจัดสารสนเทศ และเอกสาร ประชาสัมพันธ์ เอกสารต่าง ๆ รวมถึงการสร้างเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่โรงเรียน ยกตัวอย่างงานวิชาการ ได้แก่ การจัดตารางเรียน ตารางสอน การจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน ทำสถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับด้านวิชาการ งานธุรการ ได้แก่ การจัดระบบบัญชีและ พัสดุ การพิมพ์เอกสาร การคิดคำนวณ และงานปกครอง ได้แก่ การผลิตสื่อและเอกสาร การจัดเก็บข้อมูลบุคลากร เป็นต้น จะเห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในโรงเรียนมีการใช้แตกต่างกันตามสภาพของแต่ละโรงเรียน แต่สิ่งสำคัญคือเมื่อมีข้อมูล สารสนเทศจำนวนมาก จึงมีความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น และมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศ สำหรับการศึกษาและการบริหารในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (พนทิพย์ ภูติยา, 2550, บทคัดย่อ)

คุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาครอบคลุมทุกภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา และคุณภาพที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมคือการพัฒนาหลักสูตรที่มีคุณภาพอันจะส่งผลให้การผลิตบัณฑิตมี คุณภาพเช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษากายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา. 2557)

การพัฒนาหลักสูตรเป็นการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอน การใช้สื่อ การเรียนการสอน การวัดและประเมินผลสันต์ ธรรมบำรุง (2527, หน้า 92) ซึ่งในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาจะต้องพัฒนาหลักสูตร ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2558 โดยคณะกรรมการผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องสำรวจความต้องการของ ตลาดแรงงาน สังคม และความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตทุกปี มีการสำรวจการได้งานทำของผู้สำเร็จการศึกษา จัดให้มีการศึกษาดูงาน

ทั้งภาครัฐและเอกชนในระหว่างการเรียนรู้การสอน ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวของความต้องการของตลาดแรงงานและสังคม ให้นักศึกษาได้มีโอกาสพบผู้ประกอบการ เพื่อที่จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อทำการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ มีการศึกษากรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร อีกทั้งยังต้องมีการวิพากษ์หลักสูตรเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนา หรือผู้ประกอบการได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่ตรงตามความต้องการของตลาด (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ, 2558)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีพันธกิจเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ด้านการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครก็มีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องตามเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีความล่าช้า เนื่องจากด้วยจากการกลั่นกรองความถูกต้องแล้วพบว่ามีข้อมูลรายวิชาซ้ำซ้อน อาจารย์ประจำหลักสูตรซ้ำซ้อน ไม่มีสารสนเทศช่วยในการสนับสนุนข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตรขึ้นมาเพื่อรองรับปัญหาตั้งแต่การจัดเก็บข้อมูลหลักสูตร และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้การบริหารจัดการที่เป็นระบบ ทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีความคล่องตัว ลดปัญหาความสับสนที่เกิดขึ้นในระหว่างการพัฒนาหลักสูตร และมีสารสนเทศที่สามารถรายงานผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ต่อไป

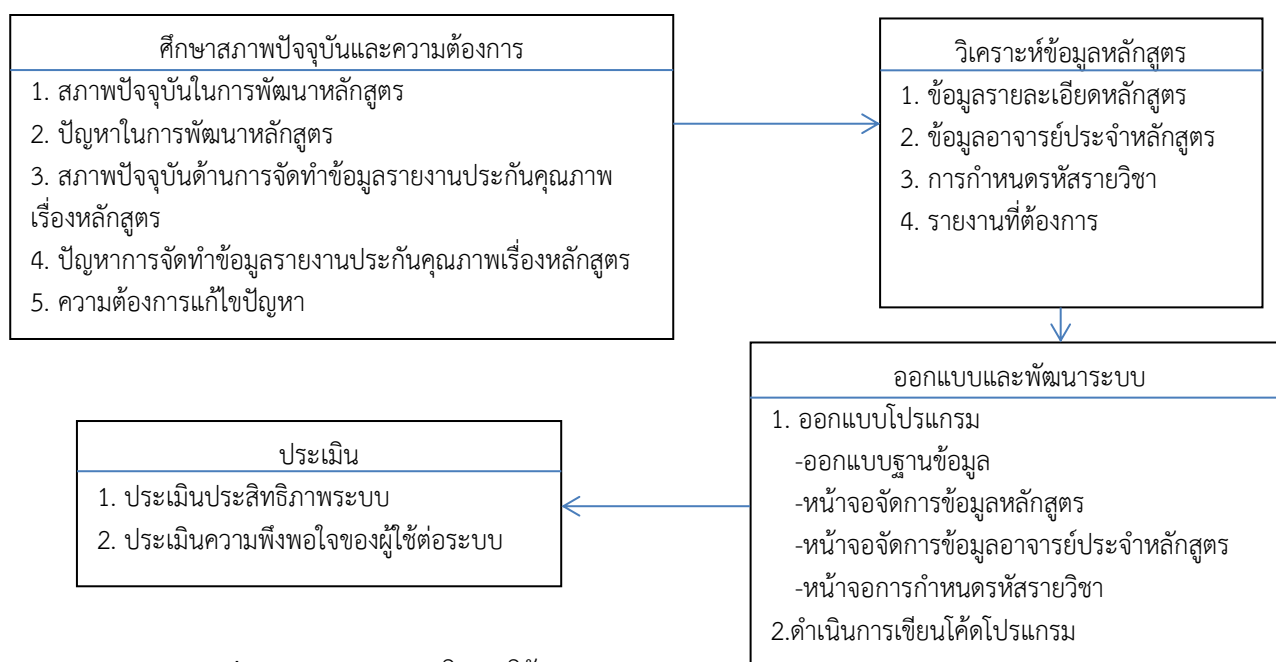
จากความสำคัญและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อใช้สำหรับจัดการข้อมูลหลักสูตร การกำหนดรหัสวิชาที่ถูกต้อง และการนำเสนอสารสนเทศเพื่อรายงานผู้บริหารและประกันคุณภาพหลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
2. เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เป็นการศึกษาเพื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการระบบสารสนเทศศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ออกแบบและพัฒนาระบบ ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารหลักสูตรที่ปรับปรุงในปี พ.ศ.2559 จำนวน 110 คน คณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตร 3 คน เจ้าหน้าที่งานประกันคุณภาพการศึกษา 1 คน รวมทั้งสิ้น 114 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ใช้การเลือกแบบเจาะจงกับคณะกรรมการบริหารหลักสูตรจำนวน 22 คน คณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตร 3 คน เจ้าหน้าที่งานประกันคุณภาพการศึกษา 1 คน รวมทั้งสิ้น 26 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การประชุมระดมความคิดเห็น และการสัมภาษณ์แบบกึ่ง มีโครงสร้าง ประกอบด้วย ประเด็นคำถามหลัก คือ ขั้นตอนการทำงานปัจจุบัน หรือระบบเดิมของการพัฒนาหลักสูตร ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานที่เกิดขึ้นกับระบบเดิม ความต้องการของระบบงานใหม่ และระบบสารสนเทศการพัฒนาหลักสูตร

3. วิธีการดำเนินการ

3.1 จัดการประชุมระดมความคิดเห็น ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรจำนวน 22 คน คณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตร 3 คน เจ้าหน้าที่งานประกันคุณภาพการศึกษา 1 คน

3.2 รวบรวมข้อมูลจากการประชุม มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อสรุปในแต่ละประเด็นรวบรวมข้อมูลเพื่อนำใช้ในการพัฒนาระบบ ในการวิจัยในระยะที่ 2

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะนี้ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเพื่อกำหนดคุณลักษณะของระบบ และนำมาออกแบบเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร โดยใช้การบรรยายข้อมูลในลักษณะของการเขียนแผนภาพแสดงการทำงานของระบบ และใช้การเขียนแบบพรรณนา

ระยะที่ 2 การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เป็นการกำหนดคุณลักษณะของระบบ กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบ ออกแบบระบบ และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ซอฟต์แวร์ที่ใช้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการพัฒนาระบบซอฟต์แวร์ที่ใช้ในเครื่องบริการ และซอฟต์แวร์ที่ใช้ในเครื่องลูกข่าย

2. วิธีการดำเนินการ ดำเนินการโดย ศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาระบบ วิเคราะห์และศึกษาระบบงาน ออกแบบระบบสารสนเทศ และพัฒนาระบบสารสนเทศ

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เป็นการทดลองใช้งานระบบ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบ ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศ จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง เพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการตรงตามความต้องการของผู้ใช้ระบบ (Functional Requirement Test) การการทำงานได้ตามฟังก์ชันงานของระบบ (Functional Test) การประเมินระบบด้านการใช้งานระบบ (Usability Test) และการประเมินระบบด้านความปลอดภัยของระบบ (Security Test) และประเมินค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC : Index of Item Objective Congruence) ผลการทดสอบพบว่ามีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 – 1.00 การทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้การทดสอบโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) พบว่า มีค่า 0.82

3. วิธีการดำเนินการ ดำเนินการโดยติดตั้งระบบโปรแกรมที่พัฒนาไปสู่เครื่องลูกข่าย (Client) จากนั้นลงข้อมูลในระบบ และทดลองใช้และประเมินประสิทธิภาพของระบบ โดยการประเมินระบบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ นอกจากนี้ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสังเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 4 การประเมินความพึงพอใจของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารหลักสูตรจำนวน 110 คน คณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตร 3 คน เจ้าหน้าที่งานประกันคุณภาพการศึกษา 1 คน รวม 114 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 26 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ 1) สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) สอบถามความพึงพอใจของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร ด้านการเข้าใช้งาน ด้านการจัดเก็บข้อมูล ด้านการสืบค้นข้อมูล ด้านการรายงานผล และด้านความปลอดภัยของข้อมูล และ 3) ข้อเสนอแนะ ทดสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยใช้การทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และประเมินค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ผลการทดสอบพบว่ามีความระหว่าง 0.60 – 1.00 การทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้การทดสอบโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach) พบว่า มีค่า 0.82

3. วิธีการดำเนินการ ผู้ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตรตอบแบบสอบถามออนไลน์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร พบว่า ระบบการจัดเก็บข้อมูลและการค้นคืนข้อมูลเน้นด้านเอกสาร ทำให้การทำงานมีความล่าช้า การใช้ทรัพยากรมีความสิ้นเปลือง ข้อมูลมีความผิดพลาดบ่อยและการจัดการระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ดี ดังนั้น จึงมีความต้องการระบบใหม่ ที่มีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถจัดเก็บข้อมูลและนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ได้ดีขึ้น โดยความเป็นไปได้ของระบบงานใหม่ ประกอบด้วย

1) ความเป็นไปได้ในทางเทคนิค โดยใช้เทคโนโลยีบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ใช้โปรโตคอลหลัก คือ TCP/IP และใช้ซอฟต์แวร์ระบบการจัดการฐานข้อมูล Oracle และใช้ Visual basic เป็นซอฟต์แวร์ในการพัฒนาระบบ

2) ความเป็นไปได้ด้านการปฏิบัติงาน เป็นการทำงานที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้มากยิ่งขึ้น และไม่ต้องปรับเปลี่ยนการทำงานใหม่

3) ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐศาสตร์ เป็นการคำนวณต้นทุนค่าใช้จ่ายในการพัฒนาระบบงานใหม่ ซึ่งระบบที่พัฒนาขึ้นเป็นการอาศัยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการพัฒนาเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยจึงไม่จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่าย

2. ผลการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีแนวทางในการวิเคราะห์และศึกษาระบบงาน การออกแบบระบบและพัฒนาระบบ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ระบบงาน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความต้องการในระบบใหม่ที่ใช้ต้องการ เป็นขั้นตอนการทำงานและการบริหารจัดการที่สะดวกรวดเร็วขึ้น

2) การออกแบบระบบงาน ผู้วิจัยได้ออกแบบระบบงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนอง ความต้องการของผู้ใช้ระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเครื่องมือในการพัฒนาระบบ และการศึกษาข้อจำกัดและความเป็นไปได้ของระบบ

3) การพัฒนาระบบงาน โดยใช้แบบจำลองขั้นตอนการทำงานของระบบ และฐานข้อมูลของระบบ

4) การติดตั้งและทดสอบระบบ ผู้วิจัยใช้วิธีการทดสอบแบบ Black-Box Testing ซึ่งแบ่งการทดสอบระบบ ออกเป็น 3 ส่วน ตามความต้องการระบบใหม่ของผู้ใช้งาน ได้แก่ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร คณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผู้วิจัยได้นำระบบไปทดลองใช้ และประเมินประสิทธิภาพของระบบทั้ง 4 ด้าน พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยส่วนใหญ่

ร้อยละ 80 มีความคิดเห็นว่าคุณสมบัติของระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการการทำงาน (Functional Requirement Test) มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 80 ($n = 4$) ด้านการทดสอบการทำงาน (Functional Test) มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 100 ($n = 5$) ด้านการใช้งานระบบ (Usability Test) มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 100 ($n = 5$) และด้านความปลอดภัยของระบบ (Security Test) มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 100 ($n = 5$)

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยใช้แบบสอบถามพบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$, S.D.=.66) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ($\bar{X}=4.38$, S.D.=.64) ซึ่งระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปติดตั้งใช้งานจริงได้ และให้สารสนเทศตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผลจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการระบบสารสนเทศ โดยใช้การประชุมจะเห็นได้ว่าการจัดการข้อมูลหลักสูตรมีสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาระบบค่อนข้างมาก สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยยศ จระเทศ (2555) จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบสารสนเทศขึ้นมาใช้เพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้น

การศึกษาความเป็นไปได้ของระบบงานใหม่ ได้แก่ ความเป็นไปได้ด้านเทคนิค ความเป็นไปได้ด้านการปฏิบัติงาน และความเป็นไปได้ด้านเศรษฐศาสตร์ เป็นวิธีการในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการระบบสารสนเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติกา สุ่มโยง, พัฒน์ศักดิ์ กระต่ายน้อย และ สุกัญญา คำจริง (2552) ที่ทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ต่อไป

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

จากการศึกษาการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาระบบ โดยใช้การวิเคราะห์ระบบงาน การออกแบบระบบงาน การพัฒนาระบบงาน การติดตั้งและทดสอบระบบ มีการใช้ภาษา Visual Basic ใช้ระบบการจัดการฐานข้อมูล Oracle และระบบทำงานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาระบบ ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบที่นักพัฒนาระบบส่วนใหญ่ใช้ อาทิ ชัยยศ จระเทศ (2555)

3. การประเมินประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การประเมินประสิทธิภาพระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จากการทดลองใช้ แล้วประเมินประสิทธิภาพระบบลงในแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยมีรายละเอียดขอบเขตของการประเมิน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการตรงตามความต้องการของผู้ใช้ระบบ (Functional Requirement Test) 2) ด้านการทำงานได้ตามฟังก์ชันงานของระบบ (Function Test) 3) ด้านความง่ายต่อการใช้งานระบบ (Usability Test) และ 4) ด้านการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลในระบบ (Security Test) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ประเมินประสิทธิภาพของระบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$, S.D.=.34) สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 1 เพราะระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สามารถทำงานได้ตามความต้องการของผู้ใช้และสามารถแก้ปัญหาระบบงานเดิม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยยศ จระเทศ (2555) ได้ศึกษา การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร พบว่า ระบบสารสนเทศที่ได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในระดับดีมากสามารถนำไปใช้งานได้จริง

4. การประเมินความพึงพอใจของระบบสารสนเทศศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การประเมินความพึงพอใจของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จากการให้ผู้ใช้ทดลองใช้ระบบ แล้วประเมินความพึงพอใจของระบบลงในแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ใช้ จำนวน 26 คน ประเมินการบริหารหลักสูตร จำนวน 22 คน เจ้าหน้าที่งานประกันคุณภาพการศึกษาจำนวน 1 คน และ คณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตรจำนวน 3 คน พบว่า ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าสูงสุด คือ ด้านการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.38 อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ลำดับถัดไป คือ ด้านการใช้งาน ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.35 อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ผลการวิจัยสอดคล้องกับ กฤติกา สุ่มโยง, พัฒน์ศักดิ์ กระต่ายน้อย และ สุกัญญา คำจริง (2552) ได้ทำ

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการข้อมูลหลักสูตรระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ก็พบว่า ความพึงพอใจการใช้ระบบฐานข้อมูลหลักสูตรโดยรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลหลักสูตร ควรติดตั้งในเครื่องคอมพิวเตอร์เซิร์ฟเวอร์ที่มีระบบซอฟต์แวร์ต่อไป DBMS Oracle, ระบบปฏิบัติการ Windows Server

1.2 เนื่องจากระบบนี้มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ฉะนั้นควรมีการเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลบุคลากรเพื่อจะได้มีความน่าเชื่อถือถูกต้องข้อมูลไม่ซ้ำซ้อน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือคณะกรรมการบริหารหลักสูตรที่ปรับปรุงในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งยังไม่ครอบคลุมประชากรหลักสูตรทั้งมหาวิทยาลัย ควรมีการนำระบบไปใช้กับทุกหลักสูตรที่จะมีการพัฒนาในอนาคต เพื่อจะได้รับข้อคิดเห็นที่หลากหลายและนำไปพัฒนาต่อในอนาคต

2.2 การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านหลักสูตรในอนาคตอาจจะต้องตอบสนองต่อเทคโนโลยีในปัจจุบันซึ่งมีอุปกรณ์หลากหลายที่สามารถเข้าถึงข้อมูลนี้ได้ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการเข้าถึงข้อมูลจากผู้ใช้และปริมาณผู้ใช้งานจำนวนมากซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพที่ลดลงในด้านความรวดเร็ว การประมวลผลข้อมูลหรือการรายงาน

เอกสารอ้างอิง

กิตติมา เจริญศิริ. (2546). *การวิเคราะห์และออกแบบระบบ*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ท็อป จำกัด.

ชัยยศ จระเทศ. (2555). *ระบบฐานข้อมูลหลักสูตร*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ณัฐพันธ์ เจริญนนท์. (2542). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กฤติยา สุ่มโยง, มพัฒน์ศักดิ์ กระต่ายน้อย, สุกัญญา คำจริง, *การพัฒนากระบวนการข้อมูลหลักสูตรระดับปริญญาตรี*.

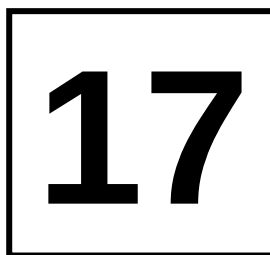
มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก.

โอภาส เอี่ยมสิวงค์. (2551). *การวิเคราะห์และออกแบบระบบ System Analysis and Design*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่นจำกัด (มหาชน).

_____. (2555). *การวิเคราะห์และออกแบบระบบ System Analysis and Design (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม)*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่นจำกัด (มหาชน).

_____. (2551). *ระบบฐานข้อมูล*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่นจำกัด (มหาชน).

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา
วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม
USING INFORMATION TECHNOLOGY FOR LEARNING AND TEACHING OF TEACHERS
AND STUDENTS AT SISONGKHAM INDUSTRIAL TECHNOLOGY COLLEGE NAKHON
PHANOM UNIVERSITY

วิไลวรรณ ไตรยราช*
ดร.วิชญ์วิชญ์ เขาวนิรนาท**
รองศาสตราจารย์ ดร.จำนง วงษ์ชาวม***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม และ 3) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์และนักศึกษา สังกัดวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม รวมจำนวน 524 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผ่านการทดสอบคุณภาพในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ส่วนความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความต้องการใช้มากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต (Internet) ส่วนด้านประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความต้องการใช้มากที่สุด คือ อีเลิร์นนิง (e-Learning)
2. พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ อาจารย์และนักศึกษา ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ เฟซบุ๊ก (Facebook) และ ยูทูบ (YouTube) ทุกวันจันทร์-ศุกร์ โดยเฉพาะในช่วงเวลา 08.01-12.00 น. โดยมีวัตถุประสงค์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมให้อาจารย์และนักศึกษาเกิดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี (Learning by Technology) ในการฝึกทักษะ และเรียนรู้สิ่งใหม่ตามความสนใจของตนเอง
3. แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ด้านแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และพัฒนาการให้บริการระบบเครือข่ายไร้สายความเร็วสูงให้มีความทันสมัยครอบคลุมพื้นที่ให้บริการ และมีเสถียรภาพ สามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง ในส่วนของประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พัฒนาสื่อการเรียนการสอน การวิจัย เพิ่มศักยภาพทางวิชาการให้กับอาจารย์ในการจัดทำสื่อหรือการเลือกใช้ประเภทสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความหลากหลาย น่าสนใจและเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาบทเรียน และผู้เรียน

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ, การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน,
วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาวิทยาการสารสนเทศและเทคโนโลยี

** ผู้จัดการสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยนครพนม บมจ. แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส

*** มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

The research objectives of this study were 1) to study the conditions and the demand for information technology for the teaching staff and students. College of Industrial Technology Songkhram Nakhon Phanom University 2) to study the use of information technology for teaching staff and students. College of Industrial Technology Si Songkhram, Nakhon Phanom University, and 3) to find ways to promote the use of information technology for teaching staff and students. College of Industrial Technology Songkhram Nakhon Phanom University There is no way to conduct research using. The research survey population and a sample of teachers and students. Metropolitan College of Industrial Technology Songkhram Nakhon Phanom University. total of 524 people. used a questionnaire to collect data. Tested quality The content validity and reliability. statistics were used to analyze. Frequency, percentage, Mean and standard deviation.

The research found that

1. The use of information technology The overall low level. The demand for information technology The overall high level. The source of the information technology, the demand for the most part, the Internet is the information technology sector, where demand is most used e-learning.

2. The behavior of the Information Technology Teachers and students Most have a habit of using social networks is Facebook and YouTube , Monday - Friday. Especially in a time of 08:01 to 12:00. The objective is to use information technology to queries about the course. Which bring benefits to encourage teachers and students to learn using technology (Learning by Technology) in practice. And learn something new According to their own interests.

3. The guidelines promote the use of information technology. The source of Information Technology Should the development of infrastructure, information and communications technology. And develop its high-speed wireless network. To date Service areas And stable Be available continuously. In the information technology sector Should promote the adoption of information and communications technology. Developing teaching materials to enhance academic research with faculty in the preparation of media or the use of information technology to media diversity. Attractive and suitable for teaching. Learning objectives Lessons and master classes.

Keyword: Information Technology, using Information technology, information technology for learning and teaching, Sisongkham Industrial College Nakhon Phanom University

บทนำ

เทคโนโลยีสารสนเทศได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ที่สามารถครอบคลุมไปทั่วโลก มีบริการในหลากหลายรูปแบบที่เอื้อประโยชน์ในการให้บริการทางด้านการสื่อสารข้อมูล โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเรียนรู้ ศึกษาเนื้อหา อภิปรายกลุ่ม สัมมนา ซักถาม และตอบปัญหาการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา (E-education) สามารถกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้และทักษะทางด้านเทคโนโลยี โดยมุ่งเน้นการสร้างระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เอื้อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ โดยกำหนดให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา และส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยได้เข้ามามีบทบาทกับสถาบันการศึกษา ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนในรูปแบบสื่อมัลติมีเดียเพิ่มมากขึ้น รวมถึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจารย์ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ เทคนิค วิธีการสอน ให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญของระบบการเรียนรู้ ที่ทุกคนต้องเข้าถึงการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย ง่าย สะดวก และเต็มไปด้วยเสรีภาพแห่งการเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง (เอื้อมเดือน ถิ่นปัญญา, 2546, หน้า 40)

ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 9 ว่าด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ได้กำหนดขอบเขตและบทบาทหน้าที่ของรัฐ ในการจัดการเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาไว้อย่างครอบคลุม ทั้งการจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำ โครงสร้างพื้นฐาน การเผยแพร่รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ และสื่อโทรคมนาคม เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนการผลิต การพัฒนาสื่อรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาบุคลากร ทั้งผู้ผลิต ผู้ใช้ และผู้เรียน ให้มีทักษะการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดสังคม แห่งการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิต (แผนพัฒนาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559, 2555)

สถาบันการศึกษามีบทบาทและมีส่วนช่วยส่งเสริมความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่ผู้เรียน สถาบันการศึกษา ต้องพัฒนาแหล่งบริการสารสนเทศ ในรูปแบบที่ทันสมัยในการให้บริการ เน้นให้ผู้ใช้บริการได้มีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ สารสนเทศที่ต้องการ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนและผู้สอนเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่หลากหลาย ซึ่งการเรียนการสอนในโลก ดิจิทัลต้องสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา (สุชุม เฉลยทรัพย์และคณะ, 2555)

จากการศึกษาผลงานวิจัยเกี่ยวกับ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของอาจารย์และ นักศึกษา พบว่า พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา ในการทำรายงานโครงการ การบ้าน (สุพรรณิ แสงเทศ, 2554, หน้า 84) ในรูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ (e-Learning) สามารถช่วยเพิ่มพูนความรู้เพิ่มเติมให้กับผู้เรียน ได้มากขึ้น (ปรลินทร์ เขียวพราย, 2554) นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ ประเภทการสืบค้นข้อมูลทาง อินเทอร์เน็ตมากที่สุด (สุพรรณิภา อีรพงศากร, 2551) เพราะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างไร้ขอบเขตข้อจำกัด ซึ่งการพัฒนา แหล่งการเรียนรู้ และประเภทสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่สนองต่อความต้องการของผู้เรียน จะช่วยจูงใจให้ผู้เรียนใฝ่เรียนรู้ในลักษณะที่ พึ่งพาตนเอง (Self Learning) มากยิ่งขึ้น (ภมร บุตรสีหัต, 2555)

มหาวิทยาลัยนครพนม เป็นมหาวิทยาลัยที่เกิดจากการหลอมรวมสถานศึกษาในจังหวัดนครพนม และเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2553 ที่ประชุมคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยนครพนม ได้อนุมัติให้จัดตั้งวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม เป็น หน่วยงานในการกำกับของมหาวิทยาลัยนครพนม การพัฒนาและให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการพัฒนา สถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความทันสมัย ส่งเสริมและฝึกทักษะให้กับผู้เรียน ให้มีความพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยอาจารย์และนักศึกษาต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลในการจัดการเรียนการสอน จากแหล่งและสื่อหลากหลายประเภทอย่างไม่มี ข้อจำกัด

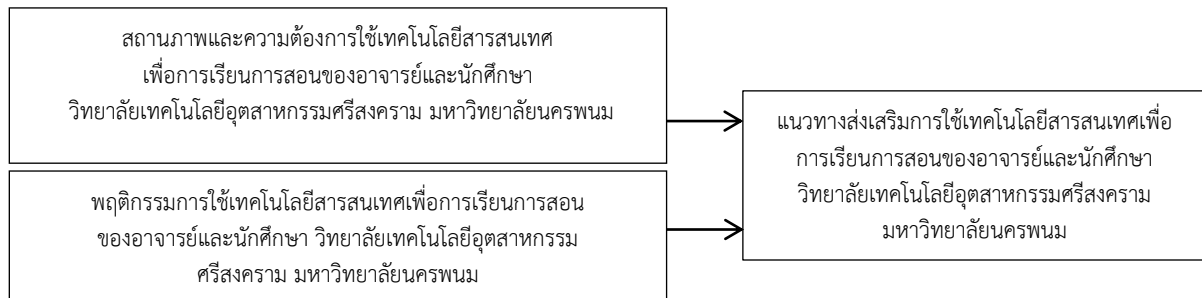
อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม จะมีนโยบายในการบริหารจัดการการศึกษาที่ให้ความสำคัญ กับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน แต่จากข้อมูลพื้นฐาน มหาวิทยาลัยนครพนม มีหน่วยงานที่ตั้งกระจัด กระจายไม่ได้รวมอยู่ในจุดที่ตั้งเดียวกัน ทำให้การเชื่อมต่อโครงข่ายพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จากจุดศูนย์กลางไปยังพื้นที่ ให้บริการครอบคลุมพื้นที่มหาวิทยาลัยทั้งหมด ขาดประสิทธิภาพในการให้บริการยังไม่ดีเท่าที่ควร และด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณใน การเชื่อมโยงโครงข่ายอินเทอร์เน็ตคีย์สูง ทำให้การวางแผนงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีอุปสรรค ส่งผลถึงการ พัฒนาระบบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารภายในมหาวิทยาลัยนครพนมเป็นไปอย่างล่าช้า มีผลให้วิทยาลัยเทคโนโลยี อุตสาหกรรมศรีสงคราม ในการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษาในการจัดการเรียนการสอน ในการจัดสรรงบประมาณ สนับสนุน และครุภัณฑ์การศึกษาที่ยังไม่เพียงพอและไม่ทันสมัยซึ่งสอดคล้องกับประเด็นปัญหาของการศึกษาไทย ที่ได้กล่าวถึงปัญหาด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา มาจากโครงสร้างพื้นฐานไม่ทั่วถึง ทับซ้อน ขาดความเสถียร ระบบฐานข้อมูลขาดการ บูรณาการ ไม่ทันสมัย และไม่ได้นำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ รวมถึงระบบการจัดการที่มีความหลากหลายของระบบจัดเก็บและการ ผลิตแต่ไม่เผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์ รวมถึงรัฐบาลให้นโยบายในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 กระทรวงศึกษาธิการต้องเน้นมุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ พัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ต การสร้าง Smart Farmer & Smart Start up และแรงงานเฉพาะทาง รวมทั้งใช้การศึกษาโดยยึดจังหวัดเป็นฐานเพื่อให้สังคมไทยก้าวสู่ Value-based Economy หรือ "เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม" เพื่อให้ประเทศสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยให้มหาวิทยาลัย ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานหลักที่ สำคัญต่อการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และนโยบายการปฏิรูปอาชีวศึกษา ต้องผลิตกำลังคนให้ตอบโจทย์ไทยแลนด์ 4.0 ในการขับเคลื่อน อาชีวศึกษาภาครัฐและภาคเอกชนให้สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของประเทศ

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ผู้สอนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการ เรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา รวมถึงพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการวางแผนและ การตัดสินใจสำหรับผู้บริหารในการกำหนดนโยบายทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม ให้มีประสิทธิภาพ ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม
3. เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเป็นอาจารย์และนักศึกษา สังกัดวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม ภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2558 ประกอบด้วย อาจารย์ 26 คน นักศึกษา 498 คน รวมจำนวน 524 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เท่ากับประชากรในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม สำหรับอาจารย์และนักศึกษา โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check-List) ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check-List) และ ตอนที่ 4 สอบถามความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-end Questionnaire) โดยแบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาอยู่ในระดับดี และแบบสอบถามผ่านการทดสอบคุณภาพความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาช (Cranach's Coefficient Alpha) ของแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ในระดับดี มีค่าเท่ากับ .956

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยนำหนังสือราชการเพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ผู้บังคับบัญชาของอาจารย์และนักศึกษา ในการเข้าเก็บข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามและดำเนินการติดตามแบบสอบถามคืนภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าจำนวนแบบสอบถามยังไม่ครบ ผู้วิจัยจะดำเนินการติดตามแบบสอบถามคืนด้วยตัวเองภายใน 1 สัปดาห์ และตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ความถี่ (Frequency) รวมถึงการจัดลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย (Priority) และการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการ

ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ผู้วิจัยใช้หลักการสังเคราะห์ข้อมูล โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ที่ใช้ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) พิจารณาร่วมกับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม พบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ด้านแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.19$, S.D. = 0.75) ส่วนด้านประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.09$, S.D. = 0.85) และความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ด้านแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.60) ส่วนด้านประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.38)

1.1 ด้านแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความต้องการใช้มากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.60) ทั้งนี้เนื่องจากเป็นแหล่งให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีเครือข่ายการสื่อสารที่เชื่อมโยงกับแหล่งสารสนเทศอื่นได้ทั่วโลก รวมถึงเป็นแหล่งข้อมูลที่มีลักษณะเป็นสื่อผสมขนาดใหญ่ทำให้อ่านความสะดวกต่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของอัญญาภาศ ดุษฎี (2553) สุพรรณิกา อีรพงศ์ (2551) และชุลีภรณ์ สระแก้ว (2550) ซึ่งพบว่า อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนโดยเป็นเครื่องมือในการสืบค้นข้อมูล ข่าวสาร และเข้าถึงแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถใช้เพื่อความบันเทิง การนันทนาการ และการติดต่อสื่อสารให้มีความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

1.2 ด้านประเภทการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ มีความต้องการใช้อีเลิร์นนิ่งมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.49) เนื่องจากเป็นสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะและประสบการณ์การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี รวมถึงการเป็นตัวกลางหรือช่องทางการสื่อสารที่สำคัญระหว่างผู้เรียนและผู้สอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรสิทธิ์ วรรณไกรโรจน์ (2549) ปรัชญนันท์ นิลสุข (2542) และสามมิติ สุขบรรจง (2554) ซึ่งพบว่า อีเลิร์นนิ่งเป็นสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความสามารถและความสนใจ โดยเนื้อหาภายในของอีเลิร์นนิ่ง อาทิ ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ สามารถส่งผ่านไปยังผู้เรียนโดยเว็บเบราว์เซอร์ ทำให้ผู้เรียนผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียนสามารถติดต่อสื่อสาร ปรึกษา และแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างกันได้ เหมือนกับการเรียนในชั้นเรียนปกติ

2. พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ พบว่า ส่วนใหญ่มีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) คิดเป็นร้อยละ 96.20 และ ยูทูบ (YouTube) คิดร้อยละ 74.90 เนื่องจากมีรูปแบบที่มีความหลากหลายสามารถสื่อสารระหว่างกันผ่านตัวข้อความภาพ เสียง รวมทั้งวิดีโอ เป็นต้น ทำให้การแบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ ก่อให้เกิดการติดต่อสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน (Kaplan A.M., 2010, ภาณุวัฒน์ กองราช, 2554, พันธุ์ศักดิ์ ไทยสิทธิ สิทธิธิม, 2555, วรัชญา บุญก่อเกื้อ, 2554)

2.1 ด้านวัตถุประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสืบค้นข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 96.20 ในการค้นคว้าข้อมูลในการเรียนการสอน การทำรายงาน และการติดต่อสื่อสาร (เพ็ญภา จวนชัยนาท, 2541 ; อรรถพร ธัญชนะ, 2550 ; วินัย มะหะหมัด, 2550)

2.2 ด้านประโยชน์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี (Learning by Technology) คิดเป็นร้อยละ 92.30 ได้แก่ การเรียนรู้ความรู้ใหม่ ๆ การฝึกทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการค้นคว้าในเรื่องที่สนใจ สอดคล้องผลการวิจัยของ กิดานันท์ มะลิทอง (2549) ที่ได้กล่าวว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้

2.3 ด้านความถี่ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ส่วนใหญ่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 76.90 ในระหว่างวันจันทร์-วันศุกร์ โดยเฉพาะในช่วงเวลา 12.01 - 16.00 น. โดยใช้เพื่อการค้นคว้าหาข้อมูล (วินัย มะหะหมัด, 2550; กฤษณา บุตรปาละ; 2550)

2.4 ด้านปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศฯ ส่วนใหญ่มีปัญหาที่เกิดจากตัวเทคโนโลยีสารสนเทศเอง กล่าวคือ ขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการสร้างสรรค์ จัดทำ จัดเก็บและจัดการอย่างเป็นระบบ ประกอบกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีจำนวนน้อย ไม่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพต่ำ (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, 2542)

3. แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม

3.1 ด้านการใช้แหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศฯ ด้วยวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม ไม่ได้ตั้งอยู่ ณ จุดศูนย์กลางในการเชื่อมต่อโครงข่ายพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัย ทำให้การบริการ การใช้แหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศยังขาดประสิทธิภาพในการให้บริการ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการเชื่อมโยงโครงข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมาก เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการใช้แหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพเพื่อการเรียน การสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และพัฒนาการให้บริการระบบเครือข่ายไร้สายความเร็วสูงให้มีความทันสมัย ครอบคลุมพื้นที่ให้บริการ และมีเสถียรภาพ สามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง และควรจัดหาซอฟต์แวร์ฮาร์ดแวร์ หรือส่งเสริมการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน โดยการนำเทคโนโลยี Cloud Computing มาให้บริการ ประกอบกับการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะเฉพาะทางและเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

3.2 ด้านประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พัฒนาสื่อการเรียนการสอน การวิจัย เพิ่มศักยภาพทางวิชาการให้กับอาจารย์ในการจัดทำสื่อหรือการเลือกใช้ประเภทสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความหลากหลายรูปแบบ น่าสนใจต่อผู้เรียน และเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาบทเรียน ผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมหรือบริบทของรายวิชา

3.3 ด้านพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ควรสร้างจิตสำนึกและจรรยาบรรณการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสืบค้นข้อมูล การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้เรียนและผู้สอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะเฉพาะทางและเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สภาพและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1.1 ด้านแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศ

อาจารย์และนักศึกษามีการใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีเครือข่ายการสื่อสารที่เชื่อมโยงกับแหล่งสารสนเทศอื่นได้ทั่วโลก เป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีลักษณะเป็นสื่อผสมที่สามารถอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา สอดคล้องกับ ัญญามาต ดุษฎี (2553) ที่ได้ศึกษาการใช้แหล่งสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์โรงเรียนสาธน์วิเทศบางบอน พบว่า มีการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการค้นคว้าข้อมูลและเข้าถึงแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการเรียนการสอน เช่นเดียวกับ สุพรรณิกา อีรพงศากร (2551) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พบว่า นักศึกษาใช้อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ นอกจากนี้ ยังมี ชุติภรณ์ สระแก้ว (2550) ที่ได้ศึกษาการใช้อินเทอร์เน็ตของพนักงานในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ถึงการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อการค้นคว้าข้อมูล ข่าวสาร ตามความต้องการ และใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ ความบันเทิง และนันทนาการ อีกทั้งยังใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารให้มีความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น รวมถึงผลการศึกษาของ Jones (2002) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “The Internet goes to college: How students are living in the future with today's technology” แล้วพบว่า นักศึกษาร้อยละ 73 มีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเพิ่มทักษะความสามารถและความรู้ได้มากกว่าการใช้ห้องสมุดและเมื่อพิจารณาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษาวិทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม ด้านแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศตามกรอบแนวคิดการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1.1.1 ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (e-Library) เป็นแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนที่ต้องมี

ระบบเทคโนโลยีการสื่อสารสนับสนุนการจัดการทรัพยากรสารสนเทศในการจัดเก็บ รวบรวม และนำเสนอสารสนเทศให้ผู้ใช้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยจะต้องมีบรรณารักษ์หรือบุคลากรที่คอยช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำสำหรับการให้บริการร่วมด้วย แต่จากผลการศึกษาข้อเสนอแนะอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม พบว่า ยังมีพื้นที่ห้องสมุดหรือห้องสืบค้นสารสนเทศทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้งาน ด้วยข้อจำกัดจากงบประมาณค่อนข้างสูงในการจัดซื้อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่จะนำมาบริหารจัดการและพัฒนาเพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้ใช้บริการที่ได้รับข้อมูลสารสนเทศได้อย่างถูกต้องสะดวกและรวดเร็ว แต่ทั้งนี้ อาจารย์และนักศึกษามีสามารถใช้บริการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ของ

มหาวิทยาลัยนครพนม ในการใช้ระบบห้องสมุดและระบบยืม-คืน ได้ที่สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม เพราะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้บริการทรัพยากรสารสนเทศและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อสนับสนุนมหาวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ตามวิสัยทัศน์การบริหารของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม

1.1.2 ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Databases) เป็นแหล่งให้บริการทางเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บสารสนเทศทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยระบบจัดการฐานข้อมูลในการให้บริการสืบค้นสารสนเทศด้วยระบบเทคโนโลยีการสื่อสารโดยทางวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงครามยังไม่มีฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนการสอนโดยตรง แต่ใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จากส่วนกลางมหาวิทยาลัยนครพนม เช่น ระบบบริการการศึกษา จากกองส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยนครพนม ระบบฐานข้อมูลจัดเก็บเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสืบค้นจากสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม

1.1.3 อินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษาที่มีใช้ภายในวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงครามเพราะเป็นแหล่งให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นเครือข่ายการสื่อสารที่เชื่อมโยงกับแหล่งสารสนเทศได้ทั่วโลกเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่ผสมผสานสื่อที่อำนวยความสะดวกที่มีความต้องการต่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษามากที่สุด ดังนั้น วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม จึงควรให้ความสำคัญและปรับปรุง พัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตให้สามารถใช้งานได้อย่างเสถียรภาพและเพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ต่าง ๆ ในการสนับสนุนระบบเทคโนโลยีการสื่อสารสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการมีเจ้าหน้าที่เฉพาะด้านที่คอยให้คำปรึกษาหรือแนะนำสำหรับการใช้งาน ประจำวิทยาลัย

1.2 ด้านประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศ

อาจารย์และนักศึกษา มีความต้องการใช้อินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับ มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็น สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะและประสบการณ์การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงเป็นตัวกลางหรือช่องทางการสื่อสารที่สำคัญระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับสุรสิทธิ์ วรรณไกรโรจน์ (2549) ที่ได้ศึกษาและกล่าวว่า การเรียนรู้แบบออนไลน์ หรือ อินเทอร์เน็ต เป็นการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรืออินทราเน็ต ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจของตน โดยเนื้อหาภายในอินเทอร์เน็ต จะประกอบไปด้วย ข้อความ รูปภาพ เสียง หรือวิดีโอ ซึ่งถูกส่งผ่านเว็บเบราว์เซอร์ ทำให้ผู้เรียนผู้สอนและเพื่อร่วมชั้นเรียน สามารถติดต่อสื่อสาร ประเมิน แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างกันได้เช่นเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนปกติ สอดคล้องกับปรัชญนันท์ นิลสุข (2548) และสามมิติ สุขบรรจง (2554) ที่ได้ศึกษาแล้วพบว่า อินเทอร์เน็ตเป็นการจัดการกระบวนการและการใช้ประโยชน์จากสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ต ในการออกแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นด้านการนำเสนอเนื้อหา วิธีการ การจัดกิจกรรม รูปแบบบทเรียน เว็บไซต์ รวมไปถึงการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ประกอบการเรียนการสอน ผู้เรียนยังสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา โดยไม่ยึดติดกับเรื่องเวลา และเมื่อพิจารณาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม ด้านประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศตามกรอบแนวคิดการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1.2.1 อีเลิร์นนิง (e-Learning) เป็นสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้เรียนและผู้สอนได้เป็นอย่างดี อาจารย์และนักศึกษามีความต้องการใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพราะสามารถผสมผสานสื่อการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์เข้าไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นข้อความ รูปภาพ เสียง หรือวิดีโอ ซึ่งเป็นสื่อที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ สามารถเรียนรู้ ทบทวนบทเรียน ติดต่อสื่อสาร ประเมินหรือแลกเปลี่ยนความรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา โดยไม่ยึดติดกับเรื่องเวลา แต่ด้วยวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มีการจัดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษา ซึ่งต้องเน้นการจัดการเรียนการสอนในด้านการลงมือปฏิบัติ มากกว่าการเรียนรู้ในเนื้อหาหรือทฤษฎี รวมถึงอาจารย์ผู้สอนยังไม่มีความถนัดทางด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเท่าที่ควร ดังนั้น จึงควรเพิ่มศักยภาพให้กับอาจารย์ในการจัดทำหรือเลือกใช้ประเภทสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน

1.2.2 มัลติมีเดีย (Multimedia) เป็นสื่อผสมผสานที่มีความหลากหลายรูปแบบที่ประกอบไปด้วยข้อความ กราฟิก ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง วิดีทัศน์ ที่ถ่ายทอดหรือนำเสนอเนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอน ที่กระตุ้นความสนใจได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่น่าสนใจสำหรับผู้เรียน และอาจารย์ควรมีหลักการออกแบบเนื้อหาเพื่อเป้าหมายหลักในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต่อผู้เรียน

1.2.3 ห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) เป็นห้องเรียนที่สามารถรองรับชั้นเรียนได้ในเวลาและสถานที่ ซึ่งผู้เรียนกับผู้สอนไม่ได้อยู่ร่วมกันในสถานที่เดียวกัน ซึ่งทางวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม ยังไม่มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเช่นนี้ ด้วยงบประมาณในการจัดซื้อ วัสดุ อุปกรณ์ ค่อยข้างสูง และยังไม่พร้อมสำหรับการใช้งาน อีกทั้งยังขาดเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรเฉพาะด้านในการดูแลให้คำปรึกษา

1.3 เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นโปรแกรมหนึ่งที่มีผู้ใช้เป็นผู้สื่อสาร หรือเขียนเล่า เนื้อหาเรื่องราว ประสบการณ์ บทความ รูปภาพ และวิดีโอ แล้วนำมาแบ่งปันในเครือข่ายผ่านทางเว็บไซต์ที่ให้บริการบนโลกออนไลน์ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือ ที่สามารถโต้ตอบและแสดงความคิดเห็นได้ทันทีโดยเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่อาจารย์และนักศึกษาใช้มากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก และยูทูบ ทั้งนี้เนื่องจาก อาจารย์และนักศึกษาใช้เฟซบุ๊ก เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างกัน ผ่านตัวหนังสือ ภาพ รวมถึงวิดีโอ เพื่อการแบ่งปันข้อมูลบนโลกออนไลน์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือที่สามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน (Kaplan A.M., 2010) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของภานุวัฒน์ กองราช (2554) พันธุ์ศักดิ์ ไทยสิทธิ (2555) และวรัชญา บุญก่อเกื้อ (2553) ที่ได้ศึกษาและพบว่า ในวงการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา โดยส่วนใหญ่ใช้เฟซบุ๊กในการติดต่อสื่อสาร และใช้ยูทูบเป็นแหล่งค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อการเรียนการสอน เพราะมีทั้งภาพและเสียงทำให้เข้าใจได้ง่ายกว่าการหยิบตำราหรือหนังสือขึ้นมาศึกษาด้วยตนเอง

2. พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

2.1 วัตถุประสงค์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม พบว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อการสืบค้นข้อมูลซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยเพ็ญภา จวนชัยนาท (2541) ที่ได้ศึกษาและพบว่า อาจารย์ นักศึกษา เจ้าหน้าที่ และนักวิจัย ส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสืบค้นสารสนเทศ ร้อยละ 83.3 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอรณพ ธนัญชนะ (2550) ที่ได้ศึกษาและพบว่า นักศึกษาต้องการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร ในการค้นคว้าข้อมูลในการเรียนการสอน และทำรายงาน เช่นเดียวกับผลงานวิจัยของวินัย มะเหหมัด (2550) ได้ศึกษาและพบว่า นักศึกษาปริญญาตรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ณ โอทีโซน มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการค้นคว้าและติดต่อสื่อสารมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา บุตรปาละ (2550) ที่ได้ศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พบว่ามีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้

2.2 ประโยชน์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม พบว่า มีประโยชน์ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี (Learning by Technology) ได้แก่ การเรียนรู้ความรู้ใหม่ ๆ การฝึกทักษะ ฝึกความสามารถ การใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การค้นคว้าเรื่องที่สนใจผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับกิดานันท์ มลิทอง (2548) ที่ได้ศึกษาและกล่าวถึงเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอนว่า การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ โดยการใช้คอมพิวเตอร์ประมวลผล การใช้ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ในการสร้างบทเรียน การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการค้นคว้า การเรียนการสอนในลักษณะอีเลิร์นนิ่ง และการศึกษาดูแลแหล่งเรียนรู้เสมือนจากเว็บไซต์ต่าง ๆ เป็นต้น

2.3 ความถี่และช่วงเวลาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความถี่ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม มีความถี่ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในวันจันทร์-ศุกร์ ในช่วงเวลา 12.01-16.00 น. ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวินัย มะเหหมัด (2550) ได้ศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ณ โอที โซน พบว่า ช่วงเวลาส่วนใหญ่ เป็นวันจันทร์ – ศุกร์ เวลาบ่าย เวลา 13.00-18.00 น. ที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการค้นคว้า และสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษณา บุตรปาละ (2550) ที่ได้ศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ของ นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พบว่า ช่วงเวลาที่ใช้เป็นวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 13.00-18.00 น. มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2.4 ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม มีปัญหาจากตัวเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Hepworth (1999) ศึกษาเรื่อง A study of undergraduate information literacy and skills: The inclusion of information literacy

and skills in the undergraduate curriculum ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยน่านยาง ประเทศสิงคโปร์ พบว่า ปัญหาเกิดจากผู้ใช้ คือค้นหาสารสนเทศที่ต้องการไม่พบ ไม่ทราบวิธีการค้นหาสารสนเทศ นักศึกษาประสบปัญหาในการคิดหากลยุทธ์ในการสืบค้น ไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงโครงสร้างของข้อมูลในระบบว่ามีรูปแบบอย่างไรและไม่เข้าใจระบบต่าง ๆ ทำงานแตกต่างกันอย่างไร ไม่มีการใช้เทคนิคการสืบค้น เช่น การตัดคำการใช้คำเสมือน หรือการระบุเขตข้อมูลอื่นที่นอกเหนือจากผู้แต่งและชื่อเรื่อง ในการสืบค้นสารสนเทศ นักศึกษามีปัญหาในเรื่องที่ไม่พบสารสนเทศที่ต้องการและมีอัตราความสำเร็จในการสืบค้นต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ ชุติกรณ สระแก้ว (2550) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการใช้อินเทอร์เน็ตของพนักงานสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากผู้ใช้คือข้อมูลที่สืบค้น ส่วนใหญ่เป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งยากต่อการทำความเข้าใจ

3. แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงคราม มหาวิทยาลัยนครพนม อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

3.1 ด้านแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศ

แหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นแหล่งในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา ควรปรับปรุง พัฒนา แหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศภายในวิทยาลัยให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ควรเพิ่มความเร็วสัญญาณอินเทอร์เน็ต ปรับปรุงพัฒนาห้องสมุด และพัฒนาระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ รวมไปถึงการเพิ่มเจ้าหน้าที่เฉพาะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศประจำวิทยาลัย ด้วยวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศรีสงครามไม่ได้ตั้งอยู่ ณ จุดศูนย์กลางในการเชื่อมต่อโครงข่ายพื้นที่ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัย ทำให้การบริการ การใช้แหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศยังขาดประสิทธิภาพในการให้บริการ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการเชื่อมโยงโครงข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมาก ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการใช้แหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพเพื่อการเรียน การสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ควรมีการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และพัฒนาการให้บริการระบบเครือข่ายไร้สายความเร็วสูงให้มีความทันสมัย ครอบคลุมพื้นที่ให้บริการ และมีเสถียรภาพ สามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง

3.2 ด้านประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศ

ประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นรูปแบบสื่อของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา วิทยาลัยฯ ควรให้ความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มศักยภาพทางวิชาการให้กับอาจารย์ในการจัดทำสื่อหรือการเลือกใช้ประเภทสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความหลากหลายรูปแบบ น่าสนใจต่อผู้เรียน และเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาบทเรียน ผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมหรือบริบทของรายวิชาที่อาจารย์สอน รวมถึงการให้ผู้เรียนมีการประเมินผลการใช้ประเภทสื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ร่วมด้วยเพื่อการพัฒนาการใช้ประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนต่อไป

3.3 ด้านพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการกระทำหรือกิจกรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของอาจารย์และนักศึกษาโดยมีแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนี้

3.3.1 อาจารย์และนักศึกษามีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นข้อมูล โดยการสืบค้นข้อมูลไม่ว่าจะเป็นเพื่อการเตรียมการสอนของอาจารย์หรือการสืบค้นข้อมูลเพื่อการจัดทำรายงาน การบ้านของนักศึกษา ควรส่งเสริมให้อาจารย์และนักศึกษามีจิตสำนึกและจรรยาบรรณในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการนำข้อมูลจากการสืบค้นมาเป็นผลงานของตน ควรมีการตรวจสอบและใช้งานด้วยความระมัดระวังต่อการละเมิดสิทธิ์ หรือการนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ทั้งนี้ หากมีการสืบค้นข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการจัดการเรียนการสอน ควรมีการอ้างอิงถึงบุคคลเจ้าของผลงานหรือแหล่งที่มาที่มีความน่าเชื่อถือ

3.3.2 อาจารย์ควรออกแบบแผนการสอนให้ผู้เรียนสามารถมีโอกาสดู แสวงหาความรู้ คิด วิเคราะห์และแก้ปัญหาในประเด็นที่กำหนดหรือตามแผนการจัดการเรียนการสอนที่วางแผนไว้ ตามที่วิทยาลัยฯ กำหนด ตามหลักสูตร รวมถึงอาจารย์ผู้สอนควรกำหนดแผนการสอน ที่เน้นให้นักศึกษาจัดทำโครงงานหรือโครงการที่สนใจอย่างน้อยหนึ่งรายวิชาต่อภาคเรียน

3.3.3 วิทยาลัยฯ ควรมีแหล่งเทคโนโลยีสารสนเทศและประเภทเทคโนโลยีสารสนเทศหรือทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการจัดการศึกษาที่พร้อมให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพแก่อาจารย์และนักศึกษา ในช่วงเวลาเปิดทำการเรียนการสอนโดยเฉพาะวันจันทร์-ศุกร์ ในช่วงเวลา 12.01-16.00 น.

3.3.4 วิทยาลัยฯ ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ทางด้านซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ หรือส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน โดยการนำเทคโนโลยี Cloud Computing มาให้บริการ ประกอบกับการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะเฉพาะทางและเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประจำวิทยาลัย ทั้งนี้ เพื่อการแก้ไขปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางประกอบการวางแผนและการตัดสินใจ สำหรับผู้บริหารในการกำหนดนโยบายทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ในประเด็นดังนี้

1.1 ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความเร็วสูงให้มีความทันสมัยครอบคลุมพื้นที่ให้บริการ มีเสถียรภาพ สามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรพัฒนาการให้บริการระบบเครือข่ายไร้สายที่ได้มาตรฐาน สามารถรองรับการบริหารจัดการในองค์กร การเรียน การสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ

1.3 ควรจัดหาซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ และส่งเสริมการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน เช่น การนำเทคโนโลยี Cloud Computing มาใช้ภายในวิทยาลัย

1.4 ควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อพัฒนาสื่อการเรียน การสอน การวิจัยและบริการวิชาการ เพื่อเพิ่มศักยภาพทางวิชาการ

1.5 ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะเฉพาะทางและเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) เฉพาะด้านการใช้อินเทอร์เน็ต การใช้อีเลิร์นนิ่งหรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่กำลังเป็นกระแสนิยมที่จะนำมาประยุกต์ให้เข้ากับการเรียนการสอน

2.2 ควรศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทุกกลุ่มผู้ใช้งานภายในวิทยาลัยฯ รวมถึงเปรียบเทียบผลการศึกษาเพื่อการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้ครอบคลุมผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา บุตรปาละ. (2550). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

กิดานันท์ มลิทอง. (2548). เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

ชูลีธรรณ สระแก้ว. (2550). สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตของพนักงานสังกัดองค์การบริหารส่วน

ตำบลในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น. วิทยาศาสตร์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ณัฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2542). ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยณูมาศ ดุษฎี. (2553). การศึกษาสภาพ ปัญหา และความคาดหวังต่อการใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการเรียนการสอนของอาจารย์ โรงเรียนสาธิตสาสน์ วิเทศบางบอน กรุงเทพมหานคร, ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปรลีนทร์ เขียวพราย. (2554). ศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษาหญิงและนักศึกษาชาย ระดับบachelorศึกษา ในโรงเรียนราชบุรีบริหารธุรกิจ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

ปรัชญนันท์ นิลสุข. (2542). เทคโนโลยีการฝึกอบรมครูในอนาคต. ศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 14(2), 79-88.

พันธุ์ศักดิ์ ไชยสิทธิ. (2555). เครือข่ายสังคมคอมพิวเตอร์ อีกช่องทางหนึ่งของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย.

วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 11(3), 161-168.

เพ็ญนภา จวนชัยนาท. (2541). การศึกษาสภาวะการใช้และการส่งเสริมการใช้สารสนเทศจากระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อการศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ ค.อ.บ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

- ภมร บุตรสีหัต. (2555). การศึกษาพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคโนโลยีอาเซียน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- รัชญา บุญก่อเกื้อ. (2554). การใช้ประโยชน์จากสื่อ YouTube. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.l3nr.org/posts/525115,2559>
- วินัย มะเหิมหมัด. (2550). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กรณีศึกษาไอที โซน หอสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุพรรณิกา อีรพงสากร. (2551). พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สามมิติ สุขบรรจง. (2554). การพัฒนาบทเรียน e-learning รายวิจยการแสดงและสื่อ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). แผนพัฒนาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555-2559., จากเว็บไซต์ <http://www.bps.moe.go.th/download/planedu55-59.pdf>. 6 สิงหาคม 2559.
- สุชุม เฉลยทรัพย์และคณะ. (2555). เทคโนโลยีสารสนเทศ. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุพรรณิ แสงเทศ. (2554). พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของนักเรียน โรงเรียนคุรุราษฎร์รังสฤษดิ์. วิทยานิพนธ์ ค.อ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- สุรสิทธิ์ วรรณไกรโรจน์. (2550). การสร้างบทเรียนออนไลน์ผ่านระบบ e-Learning. จากเว็บไซต์ <http://www.thai2learn.com>. 6 สิงหาคม 2559.
- อรรณพ ธัญชนะ. (2550). พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาและบุคลากรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอี่ยมเดือน ถิ่นปัญญา. (2546). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการจัดการการศึกษา. วารสารบัณฑิตศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 27(2), 38.
- Kaplan A.M. (2010). *Users of the world, unite the challenges and opportunities of social.*

**แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครู
ในสถานศึกษาภาคเอกชนเขตเทศบาลเมืองไผ่สอนพมวิหาน
แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**
GUIDELINES OF THE INFORMATION TECHNOLOGY USING FOR TEACHING OF
TEACHER AT PRIVATE COLLEGE IN KAISONPROMVIHAN DISTRICT,
SAVANNAKET PROVINCE, LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

18

วันนะเลต วละสุก*
ดร.วิญญูชัย เขาวินนาท**
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ละมัย ร่มเย็น ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครู 2) เพื่อศึกษาความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครู และ 3) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชนเขตเทศบาล เมืองไผ่สอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้บริหารและครูในสถานศึกษาเอกชน จำนวน 6 วิทยาลัย เขตเทศบาลเมืองไผ่สอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว รวมจำนวน 146 คน เครื่องมือวิจัย เป็นสอบถามที่สร้างขึ้นใหม่ ผ่านการทดสอบคุณภาพทั้งด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครู ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสื่อการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ

2. ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครู ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสื่อการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน และ ด้านการติดต่อสื่อสาร ตามลำดับ

3. แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครู มีแนวทางในแต่ละด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรส่งเสริมให้ครูมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลเพื่อการเรียนการสอน การผลิตบทเรียนออนไลน์สำเร็จรูป (e-Learning) การจัดทำสื่อการเรียนการสอนบนสื่อสังคมออนไลน์ การจัดหาหรือพัฒนาระบบสารสนเทศที่จำเป็น และควรมีแผนและหลักสูตรการพัฒนาฝึกอบรมครูให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการสอน

3.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร ควรจัดหาเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นต้องใช้ในการติดต่อประสานงานของครูและบุคลากร เช่น คอมพิวเตอร์ประชุมทางไกล ระบบการเรียนการสอนทางไกล โปรแกรมแชตต่าง ๆ เป็นต้น การจัดทำเว็บไซต์เพื่อการเผยแพร่ข่าวสารของทางวิทยาลัย การจัดหาระบบการสื่อสารไร้สาย และสนับสนุนการให้ใช้ทรัพยากรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศภายในสถานศึกษาร่วมกัน (Pool Resource)

คำสำคัญ: การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, การสอน, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาวิทยาการสารสนเทศและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** ผู้จัดการสำนักวิทยกรรมอุปถัมภ์ฯ สำนักวิทยกรรมอุปถัมภ์ฯ บมจ. แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส

*** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

3.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร ควรจัดหาเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นต้องใช้ในการติดต่อประสานงานของครูและบุคลากร เช่น คอมพิวเตอร์ประชุมทางไกล ระบบการเรียนการสอนทางไกล โปรแกรมแชตต่าง ๆ เป็นต้น การจัดทำเว็บไซต์เพื่อการเผยแพร่ข่าวสารของทางวิทยาลัย การจัดหาระบบการสื่อสารไร้สาย และสนับสนุนการให้ใช้ทรัพยากรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศภายในสถานศึกษาร่วมกัน (Pool Resource)

3.3 ด้านสื่อการเรียนรู้ ควรจัดฝึกอบรมการใช้สื่อการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ ควรมีการใช้ อินเทอร์เน็ตหรืออินเทอร์เน็ตในการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ หรือแลกเปลี่ยนความรู้ภายในและระหว่างสถานศึกษา และควรมีการวัด ประเมินผลครูในการใช้สื่อการเรียนรู้ในการสอน

ABSTRACT

This study was conducted with the following purposes: 1) To study the problems of the information technology using for teaching of teacher. 2) To investigate the needs of needs information technology using for teaching of teacher, and 3) to seek the guidelines of the information technology using to improve the teaching of teacher at private colleges in Kaisonepomvihan District Savannakhet Province Laos PDR. The population and sample used in this study were 146 persons of the administrators and the teachers of the six private colleges in Kaisone promvihan District Savannakhet Province Laos PDR. The research instrument used for data collection was a questionnaire and was passed test also by the content validity reliability coefficient. The statistics used for data analysis were Percentage, Mean, Standard deviation and Priority ranking.

The research found that

1. The problem issues of the information technology using for teaching of teacher can be divided into three issues, and overview of all issues are at a high level when specify in each issue it was found that the highest score is the Learning aid followed by the Communications and the Teaching and learning management.

2. The needs issues of the information technology using for teaching of teachers also divided into three issues, and overview of all issues are at a high level when specify in each issue it was found that the highest score is the learning aid, followed by the teaching and learning management and the communications.

3. The guidelines of information technology using for teaching of teacher in private colleges can be divided into three issues:

3.1 The teaching and learning management were consisted: 1) College should have the intelligence to query and track student grades. 2) Should bring information technology into the teaching and assessment. 3) Should be provided the training course for teachers in using of information technology in teaching and learning.

3.2 The communications were consisted: 1) The information technology system should be use in data base system and transmit information. 2) Should bring the video conferencing systems to be use in college. 3) Should be encouraged to have a sub websites within the units of office.

3.3 The learning aid consisted: 1) should realize the importance of teaching aid. 2) Should encourage staff to have knowledge about the using of learning materials by providing training course for active learning. 3) Should be measured and evaluated personnel in using the learning materials.

Keywords: Information Technology Using, Teaching, Lao People's Democratic Republic

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ได้ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งกำหนดในแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชน ค.ศ. 2010-2020 ของประเทศ โดยการสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และโดยเฉพาะทางด้านการศึกษา การเรียนการสอน มีแผนการจัดอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การใช้สื่อการสอนเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนานจากการใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการออกแบบและจัดการเรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียน ปัจจัยที่สำคัญหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ คือ สื่อการสอน โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จะต้องได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยทันเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมของสังคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป โดยคำนึงถึงการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้และพัฒนาสื่อการสอนอย่างกว้างขวาง โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือและส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนการสอนให้มีคุณภาพเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา, สปป.ลาว, 2011, หน้า 3-4)

จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์ในสถานศึกษานั้น มีผลงานวิจัยหลายชิ้น ทั้งใน สปป.ลาว และในประเทศไทย ยกตัวอย่างงานวิจัยของ สุขสุวรรณค์ พรเทวา (2549) อรรถพร ธัญชนะ (2550) ปรมณ ประรงค์ทอง (2550) และ นิตยา ชุนรักญาติ (2552) สรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้มีบทบาทสำคัญที่ช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นเครื่องมือที่ครูต้องการใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น ใช้ค้นคว้าข้อมูลในการเรียนการสอนและทำรายงาน จัดทำเอกสารประกอบการสอน ผลิตสื่อการสอน การคำนวณผลการเรียนเก็บรวบรวมคะแนนหรือผลสอบของนักเรียน และยังใช้อำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน เช่น การปรึกษาการเรียน การรับส่งการบ้าน เป็นต้น รวมถึงการใช้ในการศึกษาค้นคว้า การพัฒนาความรู้ต่าง ๆ ของตนเอง จึงสรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีบทบาทและความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนของครู ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษาของประเทศใดก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนของครู โดยเฉพาะสถานศึกษาใน สปป.ลาว พบว่า ยังมีสภาพปัญหาเกือบทุก ๆ ด้าน อาทิ ผลการวิจัยของ สุขสุวรรณค์ พรเทวา (2549) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเทศบาลนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ผลวิจัยสรุปว่า ครูยังขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดการเรียนการสอน ขาดการพัฒนาและฝึกอบรมความรู้และทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือผลงานวิจัยของ บัวผัน สีหาคัก (2555) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพครู ในการผลิตและการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในวิทยาลัยโชนสมบัติเทคโนโลยี แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว สรุปว่า ครูขาดความรู้และทักษะในการผลิตสื่อการสอน การขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาคอมพิวเตอร์และสื่อการเรียนรู้อย่างอื่น ๆ ที่จำเป็น สื่อการสอนที่มีอยู่ก็เก่าชำรุด และครูก็ไม่สามารถซ่อมบำรุงได้ จากผลการวิจัยข้างต้น สรุปให้เห็นสภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษา ซึ่งเป็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในสถานศึกษาใน สปป.ลาว

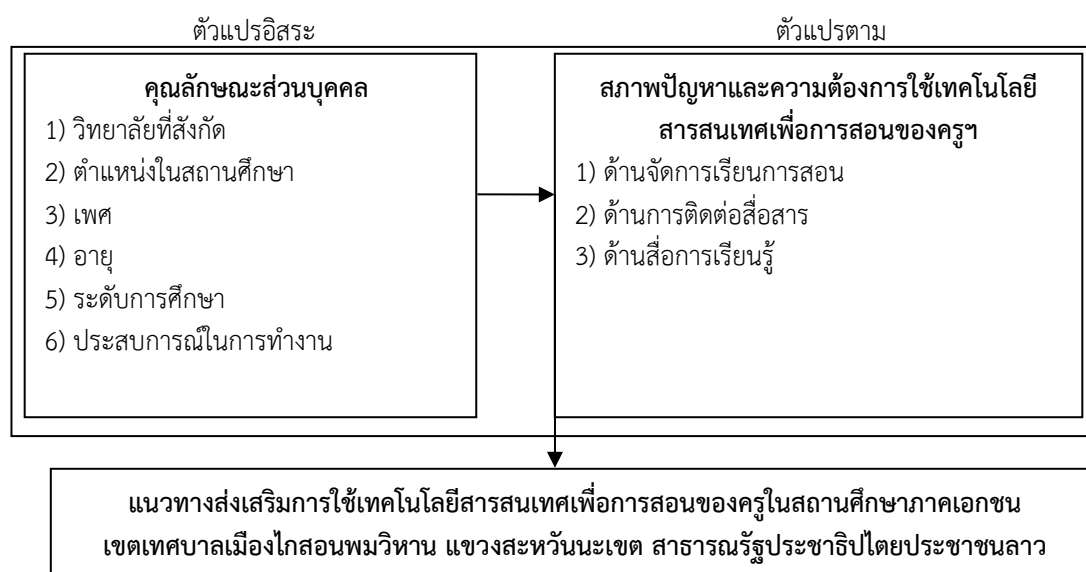
สถานศึกษาภาคเอกชน ในเขตเทศบาลเมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว มีจำนวน 6 วิทยาลัย ประกอบด้วย 1) วิทยาลัยพัฒนา 2) วิทยาลัยขงสี 3) วิทยาลัยคำสีสุก 4) วิทยาลัยสหวันบริหารธุรกิจ 5) วิทยาลัยสาธิตสะหวัน และ 6) วิทยาลัยโชนสมบัติ ซึ่งทั้งหมดเป็นวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษา ที่มีนโยบายและความพยายามในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสอนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ด้านการลดระยะเวลาและสถานที่ มุ่งเน้นที่เนื้อหาที่จะเรียนรู้ให้ได้มากและกระจายเข้าสู่มวลชนให้มากที่สุด (บัวผัน สีหาคัก, 2555) ซึ่งปัจจุบันทุกวิทยาลัยได้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนตลอดเวลา ตามแนวทางของยุทธศาสตร์การส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชน ค.ศ.2010-2020 ของรัฐบาลลาว กล่าวคือ มุ่งเน้นเพื่อใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและเผชิญความท้าทายในกระบวนการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้เข้ามามีบทบาทกับการเรียนการสอน การให้บริการทางเทคนิคของการเรียนการสอน รวมทั้งวางแผนการจัดการเรียนการสอน การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยใช้ระบบสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา, สปป.ลาว, 2011, หน้า 3-4)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และศึกษาถึงความต้องการใช้ รวมถึง หาแนวทางในการส่งเสริมการใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชน เขตเทศบาลเมือง โกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อได้ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา ผู้บริหารและครู ในการพิจารณาเอาไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ก่อให้เกิดประสิทธิภาพแก่การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และตัวผู้เรียน สัมฤทธิ์ผลตามนโยบายที่รัฐบาลลาว ได้ตั้งไว้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชน เขตเทศบาลเมืองโกสอน พมวิหานแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว
2. เพื่อศึกษาความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชน เขตเทศบาลเมืองโกสอน พมวิหานแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว
3. เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชน เขตเทศบาลเมืองโกสอน พมวิหานแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูของในสถานศึกษาภาคเอกชน เขตเทศบาลเมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว จำนวน 6 วิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยโชัพัตตะนา วิทยาลัยซังวิทย์วิทยาลัยคำสีสุก วิทยาลัยสหวันบริหารธุรกิจ วิทยาลัยสาธิตสะหวัน และวิทยาลัยไซสมบัตินเทคโนโลยี ในปีการศึกษา พ.ศ. 2558 รวมจำนวนทั้งสิ้น 146 คน

กลุ่มตัวอย่าง ใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัยเป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นใหม่ จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check - list) ประกอบด้วย 1) วิทยาลัยที่สังกัด 2) ตำแหน่ง 3) เพศ 4) อายุ 5) ระดับการศึกษา และ 6) ประสบการณ์ในการทำงาน รวมจำนวน 6 ข้อ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชน เขตเทศบาลเมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการติดต่อสื่อสาร และ 3) ด้านสื่อการเรียนรู้ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ รวมจำนวน 47 ข้อ และ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชนเขตเทศบาล เมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพทั้งในส่วนของการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชนเขตเทศบาล เมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว โดยภาพรวมทั้ง 3 ด้าน มีสภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูฯ ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.23$, S.D. = 0.81) รองลงมาคือ ด้านการติดต่อสื่อสาร ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.80) และด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.77)

ตามลำดับ สรุปดังนี้

1.1. ด้านการจัดการเรียนการสอน มีสภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูฯ ในด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลเพื่อการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.68) ครูสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนในวิทยาลัย ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.76) และครูมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดการเรียนการสอนในวิทยาลัย ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.77) รองลงมา คือ ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.79)

1.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร มีสภาพปัญหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูมีการจัดระบบสารสนเทศที่สนับสนุนในการวางแผนสำหรับการบริหารสถานศึกษา ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ ครูมีการจัดระบบเครือข่ายไร้สายสำหรับการบริหารและบริการ ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = 0.77)

1.3 ด้านสื่อการเรียนรู้ มีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.23$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.78) รองลงมาคือครูใช้อินเทอร์เน็ตในการสร้างเครือข่ายทางวิชาการในวิทยาลัย ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.79)

2. ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชนเขตเทศบาลเมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ทั้ง 3 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.71) รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.81) และ ด้านการติดต่อสื่อสาร ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = 0.80) ตามลำดับดังนี้

2.1 ด้านการจัดการเรียนการสอนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูมีการใช้สารสนเทศเพื่อการวัดและประเมินผลเพื่อการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ ครูจัดการเรียนการสอนเพื่อใช้งานสารสนเทศสำหรับนักศึกษาในวิทยาลัย และครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน และครูมีการส่งเสริมในการผลิตบทเรียนสำเร็จรูปเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.80)

2.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูใช้วัสดุอุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคมในการดำเนินงานเกี่ยวกับสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์ภายใน โมเด็ม และระบบคอมพิวเตอร์เพื่อการประชุมทางไกล ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.74) รองลงมาคือ ครูมีการใช้เว็บไซต์เพื่อรายงานปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาวิทยาลัยระหว่างบุคลากร ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.80)

2.3 ด้านสื่อการเรียนรู้ มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูสามารถเป็นแบบจำลองการนำเสนอ หรือตัวอย่างที่เป็นแบบฝึกและสอนที่ไม่มีแบบฝึก ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.72) รองลงมาคือ ครูใช้อินเทอร์เน็ตในการสร้างเครือข่ายทางวิชาการในวิทยาลัย ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = 0.73) และครูมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์เพื่อใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = 0.74)

3. แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชน เขตเทศบาลเมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ควรกำหนดแนวทางหรือแผนงานในการส่งเสริมอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยอาจจะกำหนดในแผนพัฒนาสถานศึกษา หรือแผนยุทธศาสตร์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งบทบาทที่ทางสถานศึกษาจะต้องดำเนินการ และบทบาทของครูหรือบุคลากรจะต้องปฏิบัติ รวมถึง มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อให้ทราบว่าการดำเนินงานหรือแนวทางดังกล่าว สัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด แสดงดังภาพ 2 ดังนี้

3.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

- 1) ควรส่งเสริมให้ครูมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลเพื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะแหล่งความรู้จากอินเทอร์เน็ต เนื่องจากเป็นแหล่งความรู้ขนาดใหญ่ และสามารถสืบค้นใช้งานได้อย่างหลากหลายและรวดเร็ว
- 2) ควรส่งเสริมให้ครูผลิตบทเรียนออนไลน์สำเร็จรูป (e-Learning) เพื่อใช้ในการเรียนการสอน
- 3) ควรส่งเสริมให้ครูจัดทำสื่อการเรียนการสอนบนสื่อสังคมออนไลน์ (Social Online) ที่สามารถให้ความรู้ หรือการติดต่อส่งงานในรายวิชาในการเรียนการสอน
- 4) ควรจัดหาหรือพัฒนาระบบสารสนเทศที่จำเป็นเพื่อใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เช่น ระบบฐานข้อมูลนักเรียนนักศึกษา ระบบสารสนเทศประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น
- 5) ควรมีแผนและหลักสูตรการพัฒนาฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการสอน ในขณะเดียวกัน ตัวครูเองก็ควรพัฒนาความรู้ และทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่เสมอ เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก รวมถึง แนวทางส่งเสริมในการพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น การลาศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพิ่มเติม เป็นต้น

3.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร

- 1) จัดหาเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นต้องใช้ในการติดต่อประสานงานของครูและบุคลากรภายในศึกษา เช่น คอมพิวเตอร์การประชุมทางไกล โปรแกรมแชตต่าง ๆ เป็นต้น
- 2) จัดทำเว็บไซต์ (Web site) ที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อการเผยแพร่ข่าวสารของทางวิทยาลัย และให้การติดต่อสื่อสารมีความสะดวกรวดเร็ว เช่น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-Mail) เว็บไซต์หรือกระดานข่าวสาร (Web board) รวมถึง ให้อาจารย์สามารถใช้งานสารบรรณ เช่น หนังสือ แบบฟอร์มต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก เป็นต้น
- 3) จัดหาระบบการสื่อสารไร้สาย เช่น WIFI, LAN และอินเทอร์เน็ตบริการให้ครอบคลุมพื้นที่เพิ่มขึ้น เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานของครู และการจัดการเรียนการสอน
- 4) จัดหาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการใช้ทรัพยากรภายในสถานศึกษาร่วมกัน (Pool Resource) เพื่อลดค่าใช้จ่ายและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างคุ้มค่า เช่น คอมพิวเตอร์ เซิร์ฟเวอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องถ่ายเอกสาร เป็นต้น

3.3 ด้านสื่อการเรียนรู้

- 1) ควรจัดฝึกอบรมการใช้สื่อการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นฮาร์ดแวร์ (Hardware) หรือโปรแกรมประยุกต์ (Application Program) ต่าง ๆ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น
- 2) ควรมีการใช้อินเทอร์เน็ตหรืออินเทอร์เน็ตในการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ หรือแลกเปลี่ยนความรู้ภายในและระหว่างสถานศึกษา เช่น ใช้สื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก เป็นต้น
- 3) ควรมีการวัดประเมินผลครูในการใช้สื่อการเรียนรู้ในการสอนว่า สามารถใช้สื่อการสอนที่มีอยู่สัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด รวมถึง เพื่อให้ครูเกิดการตื่นตัวในการพัฒนาด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนอยู่เสมอ

อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชน เขตเทศบาลเมืองโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมทั้งสภาพปัญหาและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูฯ พบว่า อยู่ในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ อภิปรายผลดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการ อยู่ในระดับมาก กล่าวคือ

ด้านตัวครู ครูมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลเพื่อการเรียนการสอนน้อย ครูขาดการผลิตบทเรียนออนไลน์สำเร็จรูป (e-Learning) หรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนบนสื่อสังคมออนไลน์ (Social Online) ในการเรียนการสอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสรณี มรกตคันโธ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนฮอดพิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บุคลากรไม่มีความรู้ในเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และขาดแคลนบุคลากรในการดูแล หรือผลงานวิจัยของบัวผัน สีหาคัก (2555) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการผลิตและการใช้สื่อการเรียนรู้อยู่ในวิทยาลัยโชนชัยเทคโนโลยี จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ครูยังขาดทักษะในการผลิตและการใช้สื่อ ซึ่งมีสภาพ

เก่า มีการชำรุดใช้การไม่ได้ สื่อที่ใช้ส่วนมากเป็นสื่อสำเร็จรูปมีราคาแพง ไม่ตรงตามเนื้อหา ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ทำให้นักศึกษาขาดความเข้าใจความรู้เกี่ยวกับเนื้อหา

ดังนั้น แนวทางในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครู ประกอบด้วย 1) ควรส่งเสริมให้ครูมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลเพื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะแหล่งความรู้จากอินเทอร์เน็ต เนื่องจากเป็นแหล่งความรู้ขนาดใหญ่ และสามารถสืบค้นใช้งานได้อย่างหลากหลายและรวดเร็ว 2) ควรส่งเสริมให้ครูผลิตบทเรียนออนไลน์สำเร็จรูปเพื่อใช้ในการเรียนการสอน และ 3) ควรส่งเสริมให้ครูจัดทำสื่อการเรียนการสอนบนสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถให้ความรู้ หรือการติดต่อส่งงานในรายวิชาในการเรียนการสอน

ในด้านสถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษายังขาดแคลนระบบสารสนเทศที่จำเป็นเพื่อใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เช่น ระบบฐานข้อมูลนักเรียนนักศึกษา ระบบสารสนเทศประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังขาดแผนและหลักสูตรการพัฒนาฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการสอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุขสุวรรณค์ พรเทวา (2549) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเทศบาลนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว และผลวิจัยของ จันทร์ถนอม ธรรมจักร (2551) ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบันและความต้องการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สปป.ลาว ผลการวิจัยสอดคล้องกันสรุปได้ว่า ครูยังขาดความรู้และทักษะทางด้าน ICT ต้องการเรียนรู้และการฝึกอบรม

ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) ควรจัดหาหรือพัฒนาระบบสารสนเทศที่จำเป็นเพื่อใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เช่น ระบบฐานข้อมูลนักเรียนนักศึกษา ระบบสารสนเทศประเมินผลการเรียนการสอน เป็นต้น และ 2) ควรมีแผนและหลักสูตรการพัฒนาฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการสอน ในขณะเดียวกัน ตัวครูเองก็ควรพัฒนาความรู้ และทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่เสมอด้วย เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก รวมถึง แนวทางส่งเสริมในการพัฒนาตนเองอื่น ๆ เช่น การลาศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพิ่มเติม เป็นต้น

2. ด้านการติดต่อสื่อสาร พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการ อยู่ในระดับมาก กล่าวคือ สถาบันการศึกษายังขาดแคลนเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นต้องใช้ในการติดต่อประสานงานของครู ที่สามารถติดต่อรับส่งข้อมูลได้ทันทั่วทั้ง เว็บไซต์ (Web site) ที่มีอยู่ขาดความสมบูรณ์ การใช้ในการปฏิบัติงานและการเรียนการสอนไม่ค่อยสะดวก เช่น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เว็บบอร์ดหรือกระดานข่าวสาร รวมถึง งานสารบรรณ เช่น การดาวน์โหลดหนังสือ แบบฟอร์มต่าง ๆ ไม่สะดวกและล่าช้า เป็นต้น

นอกจากนี้ ในด้านการสื่อสารไร้สาย เช่น WIFI, LAN และอินเทอร์เน็ต ยังมีความเร็วช้า ไม่สามารถให้บริการได้ครอบคลุมพื้นที่ เป็นต้น ส่วนการใช้ทรัพยากรภายในสถานศึกษา เช่น คอมพิวเตอร์ เซิร์ฟเวอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องถ่ายเอกสาร เป็นต้น ยังเป็นแบบติดตั้งส่วนตัว (Stand Alone) ไม่สามารถแบ่งปันใช้ร่วมกันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Blankson (2005) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยโอไฮโอ และการใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับหลัก 7 ประการเพื่อการฝึกฝนสำหรับนักศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีมีส่วนช่วยในการศึกษาค้นคว้าและการศึกษาในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง โดยนักเรียนนักศึกษาสืบค้นข้อมูลได้ทางอินเทอร์เน็ต การส่งงานโดยใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งดีและสะดวกกว่าการศึกษาในรูปแบบเดิม

ดังนั้น แนวทางในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการติดต่อสื่อสาร ประกอบด้วย 1) จัดหาเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นต้องใช้ในการติดต่อประสานงานของครูและบุคลากรภายในศึกษา เช่น คอมพิวเตอร์การประชุมทางไกล โปรแกรมแชทต่าง ๆ เป็นต้น 2) จัดทำเว็บไซต์ที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อการเผยแพร่ข่าวสารของทางวิทยาลัย และให้การติดต่อสื่อสารมีความสะดวกรวดเร็ว เช่น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เว็บบอร์ดหรือกระดานข่าวสาร รวมถึง ให้สามารถใช้งานสารบรรณ เช่น หนังสือแบบฟอร์มต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก เป็นต้น 3) จัดหาระบบการสื่อสารไร้สาย เช่น WIFI, LAN และอินเทอร์เน็ตบริการให้ครอบคลุมพื้นที่เพิ่มขึ้น เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานของครู และการจัดการเรียนการสอน และ 4) จัดหาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการใช้ทรัพยากรภายในสถานศึกษาร่วมกัน เพื่อลดค่าใช้จ่ายและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างคุ้มค่า เช่น คอมพิวเตอร์ เซิร์ฟเวอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องถ่ายเอกสาร เป็นต้น

3. ด้านการติดต่อสื่อสาร พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการ อยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ครูยังขาดการฝึกอบรมการใช้สื่อการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นฮาร์ดแวร์ (Hardware) หรือโปรแกรมประยุกต์ต่าง ๆ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น การใช้อินเทอร์เน็ตหรืออินเทอร์เน็ตในการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ หรือแลกเปลี่ยนความรู้ภายในและระหว่างสถานศึกษายังน้อย รวมถึง ขาดการวัดประเมินผลครูในการใช้สื่อการเรียนรู้ในการสอน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บัวผัน สีหาคัก (2555) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการผลิตและการใช้สื่อการ

เรียนรู้ในวิทยาลัยไฮสมบัตินเทคโนโลยี แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว พบว่า ปัญหาคือ ครูส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการผลิตและการใช้สื่อ ซึ่งมีสภาพเก่า มีการชำรุดใช้การไม่ได้ สื่อที่ใช้ส่วนมากเป็นสื่อสำเร็จรูปมีราคาแพง ไม่ตรงตามเนื้อหา ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ทำให้นักศึกษาขาดความเข้าใจความรู้เกี่ยวกับเนื้อหา และผลงานวิจัยของ Abdelaziz (2005) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทำชุดการสอนและการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอนธุรกิจการศึกษาในหอเวสอาร์แคนซัส และพัฒนารูปแบบการสอน สำหรับหลักสูตรการสอนธุรกิจการศึกษา พบว่า สื่อเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์มีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากอินเทอร์เน็ตและสื่ออื่น ๆ โดยครูและนักเรียนสามารถเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกันได้ นักเรียนมีโอกาสที่จะเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม หรือคิดค้นด้วยตนเองโดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวกเพื่อให้นักเรียนสามารถสืบค้นความรู้ได้ตามที่ต้องการ

ดังนั้น แนวทางในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านสื่อการเรียนรู้อ ประกอบด้วย 1) สถาบันการศึกษาควรจัดฝึกอบรมการใช้สื่อการเรียนรู้อทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นฮาร์ดแวร์ (Hardware) หรือโปรแกรมประยุกต์ (Application Program) ต่าง ๆ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น 2) ควรมีการใช้อินเทอร์เน็ตหรืออินเทอร์เน็ตในการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ หรือแลกเปลี่ยนความรู้ภายในและระหว่างสถานศึกษา เช่น ใช้สื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก เป็นต้น และ 3) สถาบันการศึกษา ควรมีการวัดประเมินผลครูในการใช้สื่อการเรียนรู้อในการสอนว่า สามารถใช้สื่อการสอนที่มีอยู่สัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด รวมถึง เพื่อให้ครูเกิดการตื่นตัวในการพัฒนาตนเองในการใช้สื่อการเรียนการสอนอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากวิจัย

ผลจากการวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูในสถานศึกษาภาคเอกชน เขตเทศบาลเมืองโกสุมพิสัย จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยนำไปใช้ ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูฯ ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านสื่อการเรียนการสอน 2) ด้านการติดต่อสื่อสาร และ 3) ด้านสื่อการเรียนรู้อ ข้อคำถามที่มีความคิดเห็นค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการใช้ฯ สูง ๆ หรือข้อคำถามที่มีความคิดเห็นค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับความต้องการใช้ฯ สูง ๆ แสดงว่าข้อคำถามนั้นมีนัยหรือมีความสำคัญทางวิทยาลัยฯ ควรพิจารณาหาทางปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น และโดยเฉพาะข้อคำถามที่มีทั้งค่าเฉลี่ยสภาพปัญหาและความต้องการใช้ฯ สูง ก็ยิ่งแสดงว่า สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่วิทยาลัยฯ ควรจะต้องดำเนินการ ยกตัวอย่างเช่น ควรมีแผนและหลักสูตรการพัฒนาฝึกอบรมของครู ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสอน ดังนั้น สถานศึกษาควรมีการสำรวจความรู้หรือทักษะใดบ้างที่มีความจำเป็นหรือความต้องการต้องพัฒนากับบุคลากรของสถานศึกษา เพื่อวางแผนและดำเนินการฝึกอบรมหรือหาแนวทางอื่น ๆ ในการส่งเสริม เช่น การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพิ่มเติม เป็นต้น

1.2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูฯ ควรกำหนดแนวทางหรือแผนงานในการส่งเสริมอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม โดยอาจจะกำหนดในแผนพัฒนาสถานศึกษา หรือแผนยุทธศาสตร์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งแนวทางที่ทางสถานศึกษาจะต้องดำเนินการ และแนวทางที่ครูหรือบุคลากรจะต้องปฏิบัติ รวมถึง มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อให้ทราบว่า แผนงานหรือแนวทางดังกล่าวฯ สัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ หรือกระทบของการนำแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสอนของครูฯ ว่ามีผลกระทบทางบวก ทางลบ หรือมีสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด ทั้งต่อสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนการสอน และต่อตัวครูและบุคลากรในสถานศึกษา

2.2 ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ในตัวแปรการวิจัยที่เป็นข้อค้นพบ หรือมีนัยสำคัญ เช่น การพัฒนาฝึกอบรมครูและบุคลากรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา. (2011). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษา ค.ศ.2010-2020. นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว: กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา.
- จันทร์ธนากร ธรรมจักร. (2551). สภาพปัจจุบันและความต้องการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิตยา ชูบุญญาคติ. (2552). ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูโรงเรียนในเครือประภามนตรี้ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- บัวผัน สีหาจก. (2555). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการผลิตและการใช้สื่อการเรียนรู้ในวิทยาลัยโชนชัยเทคโนโลยี แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปรมณ ประรงค์ทอง. (2550). การสำรวจการใช้อินเทอร์เน็ตของครูและผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เศรณี มรกตคันโธ. (2550). การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนฮอดพิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุขสวรรค์ พรเทวา. (2549). การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเทศบาลนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรอนพ ธัญชนะ. (2550). พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

**แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร
ของวิทยาลัยไชยสมบัติเทคโนโลยี แขวงสะหวันนะเขต
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**
GUIDELINES OF THE INFORMATION TECHNOLOGY USING TO SUPPORT
ADMINISTRATION AT CHAISOOMBUT TECHNOLOGY COLLEGE,
SAVANNAKHET PROVINCE, LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

19

อ้อย สี่หะมะนีง*
ดร.วิญญูชัย เขาวนิรนาท**
รองศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ วงษ์ชาชม***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายการวิจัย เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ 2) เพื่อศึกษาความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ และ 3) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และอื่น ๆ ของวิทยาลัยฯ รวมจำนวน 45 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นใหม่ ผ่านการทดสอบคุณภาพทั้งด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการจัดอันดับ

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณ รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ
2. ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แนวคิดการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ แนวคิดการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ
3. แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ ควรส่งเสริมให้มีการใช้ ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรม รวมถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การประมวลผลสนับสนุนการเรียนการสอน และการวิจัยคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ ควรมีการลงทุนนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม รวมถึงใช้ติดตาม การประเมิน และรายงานผลการใช้งบประมาณประจำปี การบริหารการคลัง และการเงินและบัญชี 3) ด้านการบริหารงานบุคคล ควรส่งเสริมให้มีการใช้ ในการสอนการปฏิบัติงานประจำวัน การสรรหาบุคลากร และการบรรจุแต่งตั้ง ประเมิน/ติดตามผลงาน การรายงานความก้าวหน้าเพื่อการปรับตำแหน่งหรือขึ้นเงินเดือนของบุคลากร และ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ควรพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน การติดต่อประสานงานภายในวิทยาลัยฯ การพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา งานประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ของวิทยาลัยฯ

คำสำคัญ: แนวทางส่งเสริม, การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร, วิทยาลัยไชยสมบัติเทคโนโลยี แขวงสะหวันนะเขต
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาวิทยาการสารสนเทศและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** ผู้จัดการสำนักวิศวกรรมอุบลราชธานี สำนักวิศวกรรมอุบลราชธานี บมจ. แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส

*** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

The objectives of research were to: 1) To study the problems of the information technology using for to support administration at Chaisoombut Technology College. 2) To study the requirements of the information technology using to support administration at Chaisoombut Technology College. 3) To find out guideline of the information technology using to support administration at Chaisoombut Technology College. The populations and samples were 45 persons of the administrators and teachers. The research tool was a questionnaire. The analytical statistic were frequency, percentage, mean, standard deviation and priority ranking.

The research results were:

1. The problems of the information technology using for to support administration at Chaisoombut Technology College were at the middle level score results ($\bar{x} = 3.40$, S.D. = 1.00). So when considering in each part that the highest average score is the budgets administration ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 1.03), the academics administration ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 1.02), the general administration ($\bar{x} = 3.34$, S.D. = 0.97) and the human resource administration ($\bar{x} = 3.22$, S.D. = 0.99) respectively.

2. The requirement of the information technology using for to support administration at Chaisoombut Technology College were at the high level score results ($\bar{x} = 3.94$, S.D. = 0.90). So when considering in each part that the highest average score is the academic administration ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.06), the budgets administration ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.88), general administration ($\bar{x} = 3.93$, S.D. = 0.88) and the human resource administration ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = 0.98) respectively.

3. The guideline to development of the the information technology using for to support administration at Chaisoombut Technology College were: 1) The academic administration should support using the information technology to develop learning ,developing studying and teaching programs, developing the sources of media and innovation of learning, also studying technology or evaluating the studying resultants. 2) The budgets administration should invest in the information technology for supporting academic administration in balance terms, also using to follow up evaluating and reporting the usage of budget and account. 3) The human resource administration should support the concern people use information technology in routine working, finding employees, in anointing people, evaluating and following performance of employees, also reporting progressive work to promote or increasing salary. 4) The general administration should develop the information network system to use it as the supporting working tools, to communicate in the university or developing academy network or public relations, publishing, news in the University.

Keywords: Guideline, Information Technology to Support Administration, Xaysombath Technology College, Savannakhet Province LAO People's Democratic Republic.

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทและความสำคัญในการสนับสนุนการบริหารจัดการภายในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น ทั้งในส่วนการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ งานด้านวิชาการ เช่น สนับสนุนการจัดตารางเรียนตารางสอน การผลิตสื่อเอกสารประกอบการเรียนการสอน การจัดทำข้อสอบ การประเมินผลและจัดทำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การจัดทำข้อมูลสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึง การใช้สนับสนุนในงานบริหารทั่วไป การวางแผนงาน การใช้ประมวลผลเพื่อจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังใช้ในงานธุรการ เช่น การจัดระบบบัญชีและพัสดุ การพิมพ์เอกสาร หรือในงานปกครอง เช่น การจัดเก็บข้อมูลนักเรียน เป็นต้น (พันทิพย์ ฤติยา, 2550) มีผลการวิจัยหลายชิ้น ที่กล่าวถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารจัดการการศึกษา อาทิ ผลงานวิจัยของ พิสนต์ ก้าววงศ์ (2550) และสุขสวรรค์ พรเทวา (2549) สรุปว่า ครูอาจารย์ยังมีความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารอย่างมากในการปฏิบัติงานทุก ๆ ด้าน อาทิ งานด้านสื่อสารและนวัตกรรมการเรียนการสอน งานด้านการนิเทศการสอน และงานด้านงบประมาณ เป็นต้น หรือผลงานวิจัยของ เสกสิฐ เล้ากิจเจริญ (2550) ศึกษาวิจัยถึง การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศด้านต่าง ๆ ภายในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดมณฑลราชบุรี เขตเหนือ พบว่า การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดี ช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำงานภายในโรงเรียนฯ ได้ดียิ่งขึ้น

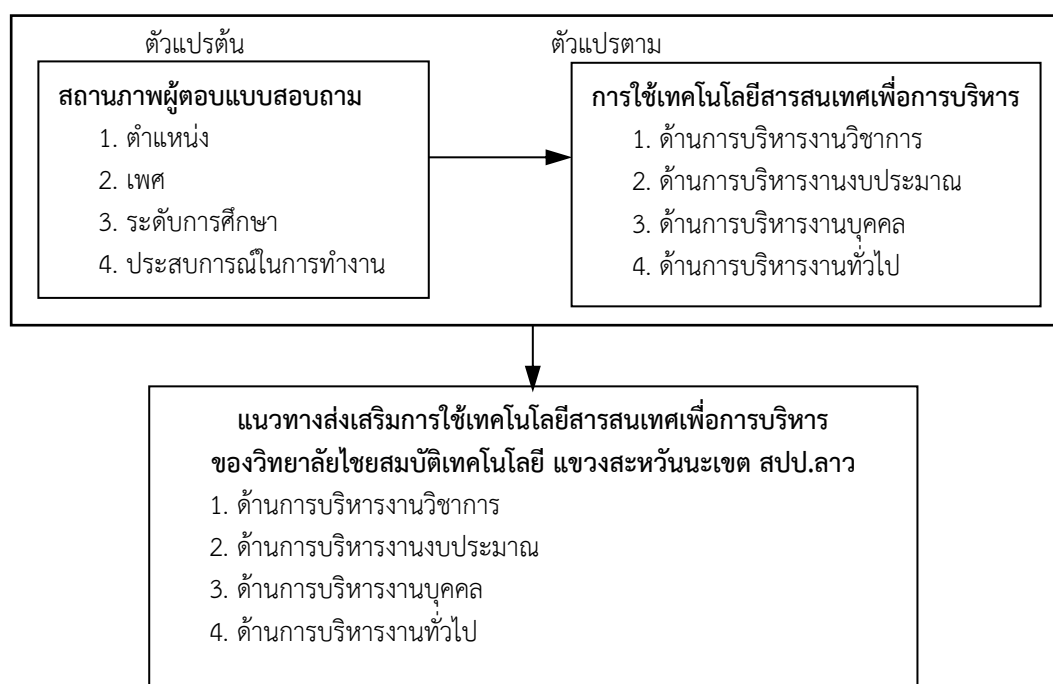
แผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ปี ค.ศ. 2006-2010 ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) (ฉบับที่ 02) พ.ศ. 2545 และจากการขยายมติของประชุมใหญ่ ครั้งที่ 8 ของพรรคฯ ว่าด้วยกฎหมายการศึกษาฉบับปรับปรุงที่ได้รับรองในปี ค.ศ. 2007 ใน ครั้งที่ 6 และจากยุทธศาสตร์ส่งเสริมการศึกษามหาภาคเอกชน ปี ค.ศ. 2010-2020 สปป.ลาว สรุปใจความสำคัญในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายและแผนงานการด้านศึกษา ซึ่งมุ่งหวังเพื่อให้ทุกคนในชาติได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยให้ความสำคัญต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ที่จะช่วยให้สถานศึกษา สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ สปป.ลาว, 2013, หน้า 4)

วิทยาลัยโชนสมบัติเทคโนโลยี เป็นสถานศึกษาเอกชน ที่เปิดการเรียนการสอนทางด้านอาชีวศึกษาในแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ได้มีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ พบว่า สภาพปัญหาและความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของวิทยาลัยฯ ยังมีอุปสรรคและข้อจำกัดในองค์ประกอบทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ (Hardware) และโปรแกรมที่ใช้งาน (Software) ต่าง ๆ ที่ยังขาดแคลนไม่เพียงพอ ไม่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มที่ ในด้านบุคลากร (People ware) ที่ยังขาดความรู้ ประสบการณ์และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ การใช้อินเทอร์เน็ตและแหล่งความรู้ต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังขาดแคลนงบประมาณในการดูแลบำรุงรักษา เป็นต้น (วิทยาลัยโชนสมบัติเทคโนโลยี, 2557) ปัญหาดังกล่าวนี้ เป็นสภาพปัญหาพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในสถานศึกษาต่าง ๆ ใน สปป.ลาว ดังนั้น การศึกษาวิจัย แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยโชนสมบัติเทคโนโลยี แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว จะได้ผลการวิจัยที่จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารงานทั่วไปของวิทยาลัยฯ ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการมากขึ้น ตอบสนองต่อนโยบายและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ทางการศึกษาของรัฐบาล สปป.ลาว ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ
2. เพื่อศึกษาความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ
3. เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และอื่น ๆ ของวิทยาลัยโชนชัยสมมติเทคโนโลยี แขวงสะพานห้วยนาเขต สป.ลาว รวมจำนวน 45 คน

กลุ่มตัวอย่างใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นใหม่ มีทั้งหมด 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล และ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert) และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open End) เพื่อให้แสดงข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับ แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ แบบสอบถามผ่านการทดสอบคุณภาพทั้งในส่วนของการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) และทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) จากแบบสอบถามทั้งหมดที่ผู้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับความสำคัญ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามความมุ่งหมายของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ตามลำดับ ดังนี้

1. สภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยโชนชัยสมมติเทคโนโลยี แขวงสะพานห้วยนาเขต สป.ลาว มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.40$, S.D. = 1.00) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารงบประมาณ ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 1.03) รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 1.02) ด้านการบริหารงานทั่วไป ($\bar{x} = 3.34$, S.D. = 0.97) และด้านการบริหารงานบุคคล ($\bar{x} = 3.22$, S.D. = 0.99) ตามลำดับสรุปในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.50$, S.D. = 1.02) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($\bar{x} = 3.98$, S.D. = 0.92) รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 1.04) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{x} = 3.58$, S.D. = 0.92) ตามลำดับ

1.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 1.03) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อประเมินผล และรายงานผลการใช้งบประมาณและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการลงทุนเพื่อการศึกษา ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 1.02) รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารการเงิน การเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การจ่ายเงิน การนำส่งเงิน การโอนเงิน การกักเงินไว้เบิกเหลือเป็นปีให้เป็นไปตามขั้นตอน และวิธีการที่กระทรวงการคลังกำหนด ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = 1.17) และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารการบัญชี ($\bar{x} = 3.53$, S.D. = 1.10) ตามลำดับ

1.3 ด้านการบริหารงานบุคคล มี ค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.22$, S.D. = 0.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสรรหาบุคลากร ($\bar{x} = 3.42$, S.D. = 1.06) รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบรรจุแต่งตั้ง ($\bar{x} = 3.22$, S.D. = 0.93) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ($\bar{x} = 3.22$, S.D. = 0.95) ตามลำดับ

1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.34$, S.D. = 0.97) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประสานงานภายในวิทยาลัย ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 0.96) รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายการศึกษา ($\bar{x} = 3.60$, S.D. = 1.05) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนงานด้านวิชาการ ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = 1.06) ตามลำดับ

2. ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยโชนชัยสมบัติเทคโนโลยี แขวงสะพานนระเขต สปป.ลาว ในภาพรวม 4 ด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$, S.D. = 0.90) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ แนวคิดการบริหารงานวิชาการ ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.06) รองลงมาคือ แนวคิดการบริหารงบประมาณ ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.88) และด้านการบริหารงานบุคคล ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = 0.98) ตามลำดับ สรุปแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.84) รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.76) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการวิจัยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.87) การศึกษา และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ตามลำดับ

2.2 ด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการลงทุนเพื่อการศึกษา ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.84) รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารการเงิน การเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การจ่ายเงิน การนาส่งเงิน การโอนเงิน การกันเงินไว้เบิกเหลือปีให้เป็นไปตามขั้นตอน และวิธีการที่กระทรวงการคลังกำหนด ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.97) และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารการบัญชี ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.79) ตามลำดับ

2.3 ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = 0.98) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = 0.98) รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบรรจุแต่งตั้ง ($\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.88) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสรรหาบุคลากร ($\bar{x} = 3.76$, S.D. = 0.96) ตามลำดับ

2.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = 0.98) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = 0.98) รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบรรจุแต่งตั้ง ($\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.88) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสรรหาบุคลากร ($\bar{x} = 3.76$, S.D. = 0.96) ตามลำดับ

3. แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยโชนชัยสมบัติเทคโนโลยี แขวงสะพานนระเขต สปป.ลาว

3.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ วิทยาลัยฯ ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใน 1) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนภายในวิทยาลัยฯ ทั้งในส่วนของผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ เพื่อให้วิทยาลัยฯ เป็นสถานศึกษาแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน 2) การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาในการเรียนการสอน และทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านองค์ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ของโลก 3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรมรวมถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะแหล่งความรู้บนอินเทอร์เน็ตที่มีองค์ความรู้มากมาย สามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเอง ทันที ทุกที่ และทุกเวลา 4) การประมวลผลสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น การประมวลผลการตัดเกรดให้นักศึกษา การรายงานและแสดงผลการเรียนการสอน เป็นต้น และ 5) การวิจัยคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เนื่องจากการวิจัยเป็นกระบวนการในการแสวงหา ค้นหา หรือจัดหาคำตอบที่ช่วยปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนให้สูงขึ้น

3.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ วิทยาลัยฯ ควรมีการลงทุนนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การเกิดภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งเกิดผลกระทบทางบวกหรือความคุ้มค่าในระยะยาว 2) วิทยาลัยฯ ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสนับสนุนการติดตาม การประเมินและรายงานผลการใช้งบประมาณประจำปี ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องและทันต่อการใช้งาน และ 3) การบริหารการคลัง การเงิน และบัญชี เพื่อให้งานดังกล่าว เกิดประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือ ความถูกต้อง และทันต่อการใช้งาน

3.3 ด้านการบริหารงานบุคคล วิทยาลัยฯ ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใน 1) การสอน การปฏิบัติงานประจำวัน รวมถึง การสนับสนุนการบริหารจัดการของผู้บริหารในการติดตาม สรุปผลการทำงานของบุคลากรได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว 2) การสรรหาบุคลากร และการบรรจุแต่งตั้ง เพื่อให้งานบุคลากร เกิดประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องและทันต่อการใช้งาน 3) การประเมิน/ติดตามผลงาน การรายงานความก้าวหน้าเพื่อการปรับตำแหน่งหรือขึ้นเงินเดือนของบุคลากร เพื่อให้งาน

บุคลากรเกิดประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องและทันต่อการใช้งานและ วิทยาลัยฯ ควรจัดทำระเบียบปฏิบัติ และข้อบังคับ ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจน โดยอาจจะกำหนดในแผนแม่บท/แผนยุทธศาสตร์ทางด้านเทคโนโลยี สารสนเทศของทางวิทยาลัยฯ

3.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป วิทยาลัยฯ ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 1) การพัฒนาระบบเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการทำงาน เช่น การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อใช้ภายในวิทยาลัยฯ การปรับปรุง ระบบเครือข่ายให้สามารถใช้งานให้เต็มประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นต้น 2) การติดต่อประสานงานภายในวิทยาลัยฯ เช่น ส่งเสริมการใช้ อีเมลล์ (e-Mail) หรือโปรแกรมประยุกต์ (Application) ต่าง ๆ ที่ไม่มีค่าใช้จ่าย เพื่อช่วยให้การติดต่อประสานงานระหว่างกันเกิดความ สะดวกและรวดเร็ว รวมถึงใช้ในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกด้วย และ 3) การสนับสนุนงานด้านวิชาการ เช่น การสร้างบทเรียน ออนไลน์ (e-Learning) ระบบการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Base Systems) 4) การพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา ซึ่งอาจจะ เป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยของรัฐบาลหรือเอกชนภายในประเทศ หรืออาจจะเปิดสถานศึกษาที่เปิด การสอนในสาขาวิชาคล้ายคลึงกัน และ 5) งานประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ของวิทยาลัยฯ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ โดยภาพรวม มีสภาพ ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ อย่างไรก็ตาม ระดับความคิดเห็นในแต่ละด้านก็มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างสูงใกล้เคียงในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการบริหารงบประมาณ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัย ของ สุขสุวรรณค์ พรเทวา (2549) และ จันทร์ถนอม ธรรมจักร (2551) ที่สรุปตรงกันว่า โดยภาพรวมของสภาพปัญหาของการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงานองค์กรส่วนใหญ่ใน สปป.ลาว ยังมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านงบประมาณ อภิปรายผลในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า วิทยาลัยฯ มีสภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา อยู่ในระดับ มาก ยังไม่สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุขสุวรรณค์ พรเทวา (2549) และ สมพร ประทุมมมาลย์ สุรางค์ เมรอนันท์ และ อนงค์ อนันตริเวช (2552) ที่เห็นว่า ภารกิจงานทางด้านวิชาการ ถือเป็น งานสำคัญเป็นหัวใจของภารกิจของทุกสถานศึกษา แต่ส่วนใหญ่แล้ว การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการกิจดังกล่าว ยังไม่ สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ โดยสาเหตุหลักคือ การขาดแคลนงบประมาณ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดซื้อจัดหาโครงสร้างพื้นฐาน ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

1.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้วิทยาลัยฯ ลงทุนในการนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น รวมถึง นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการบริหารการคลัง การเงิน และงบประมาณ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุขสุวรรณค์ พรเทวา (2549) และ จันทร์ถนอม ธรรมจักร (2551) ที่เห็นตรงกันว่า ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาของภาครัฐหรือเอกชนใน สปป.ลาว หรือแม้แต่ในสถานศึกษาในประเทศไทยเอง ก็ยังมีปัญหาเรื่องขาดแคลน งบประมาณสนับสนุนเช่นกัน (ครรชิต มาลัยวงศ์ และคณะ, 2550)

1.3 ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า วิทยาลัยฯ มีสภาพปัญหาของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสรรหาบุคลากร การบรรจุแต่งตั้ง และการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ปัญหาหลักจากการขาดแคลน โครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้การใช้ในกิจกรรมดังกล่าวค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการใช้ในการพัฒนาการ ฝึกอบรมบุคลากรในระดับต่าง ๆ ภายในองค์กร สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุขสุวรรณค์ พรเทวา (2549) ชานด์ธ รุ่งรัตน์ และธานี เกสทอง (2557) และ จารุวรรณ นาดัน (2552) ที่เห็นว่า สถานศึกษาโดยส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศใช้ในการ พัฒนา การฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรทุกส่วนได้อย่างเต็มที่

1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า วิทยาลัยฯ มีสภาพของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาระบบเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศ รวมถึง การพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับสุขสุวรรณค์ พรเทวา (2549) ซึ่งเห็นว่า เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในโรงเรียนใน สปป.ลาว โดยส่วนใหญ่ ยังขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือที่มีความ ทันสมัย หรือมีความเร็วอินเทอร์เน็ตช้า ไม่สามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสาเหตุหลัก ก็ยังเป็นปัญหาจากการขาดแคลน โครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงพอนั่นเอง

2. ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ โดยภาพรวม มีความต้องการอยู่ในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ และพบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ในทุก ๆ ด้าน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ สุขสุวรรณ พรเทวา (2549) และ จันทร์ถนอม ธรรมจักร (2551) ที่สรุปตรงกันว่า โดยภาพรวมของความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่ว่าจะใช้เพื่อการบริหารการศึกษา หรือการบริหารจัดการงานภายในองค์กรต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ใน สปป.ลาว ยังมีขาดแคลนอยู่มาก โดยเฉพาะการขาดแคลนงบประมาณที่เพียงพอในการจัดซื้อจัดหาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ที่จำเป็นอภิปรายผลในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า วิทยาลัยฯ มีความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวิจัยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุขสุวรรณ พรเทวา (2549) ที่เห็นว่า สถานศึกษามีความต้องการวัสดุและหนังสือเกี่ยวกับ ICT และ ศิริพรรณ สิริพรหม (2552) ที่เห็นว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ต้องการอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสนับสนุนการเรียนการสอน

2.2 ด้านการบริหารงบประมาณ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นต้องการให้วิทยาลัยฯ ลงทุนทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยหลายชิ้นที่เห็นว่า ปัญหาหลักของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ก็คือ การขาดแคลนงบประมาณ ดังนั้น จึงต้องการงบประมาณสนับสนุนที่มากขึ้น ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทขององค์กร

2.3 ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า วิทยาลัยฯ มีความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากร ผลการวิจัยสอดคล้องกับนโยบายของวิทยาลัยฯ ที่สนับสนุนให้ครูอาจารย์ได้ศึกษาต่อเพิ่มเติมทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับกลับมาพัฒนาการเรียนการสอนของวิทยาลัยฯ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุขสุวรรณ พรเทวา (2549) และ จารูวรรณ นาตัน (2552) ที่เห็นว่า สถานศึกษาโดยส่วนใหญ่ ต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดทำแผนพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถที่สูงขึ้น

2.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการศึกษา มีความต้องการมากที่สุด รองลงมา คือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่องานพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา

3. แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ สมบัติเทคโนโลยี แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว สรุปดังนี้

3.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ วิทยาลัยฯ ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใน 1) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนภายในวิทยาลัยฯ ทั้งในส่วนของผู้บริหาร อาจารย์และเจ้าหน้าที่ เพื่อให้วิทยาลัยฯ เป็นสถานศึกษาแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน 2) การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาในการเรียนการสอน และทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านองค์ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ของโลก 3) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรม รวมถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะแหล่งความรู้อินเทอร์เน็ตที่มีองค์ความรู้มากมาย สามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเอง ทันที ทุกที่และทุกเวลา 4) การประมวลผลสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น การประมวลผลการตัดเกรดให้นักศึกษา การรายงานและแสดงผลการเรียนการสอน เป็นต้น 5) การวิจัยคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เนื่องจากการวิจัยเป็นกระบวนการในการแสวงหา ค้นหาหรือจัดหาคำตอบความรู้ที่จะช่วยปรับปรุง พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนให้สูงขึ้น

3.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ วิทยาลัยฯ ควรมีการลงทุนนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การเกิดภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งเกิดผลกระทบทางบวกหรือความคุ้มค่าในระยะยาว 2) วิทยาลัยฯ ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสนับสนุนการติดตาม การประเมินและรายงานผลการใช้งบประมาณประจำปี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องและทันต่อการใช้งานและ 3) การบริหารการคลัง การเงิน และบัญชี เพื่อให้งานดังกล่าวฯ เกิดประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องและทันต่อการใช้งาน

3.3 ด้านการบริหารงานบุคคล วิทยาลัยฯ ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใน 1) การสอน การปฏิบัติงานประจำวัน รวมถึง การสนับสนุนการบริหารจัดการของผู้บริหารในการติดตาม สรุปผลการดำเนินงานของบุคลากรได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว 2) การสรรหาบุคลากร และการบรรจุแต่งตั้ง เพื่อให้งานบุคลากร เกิดประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องและทันต่อการใช้งาน 3) การประเมิน/ติดตามผลงาน การรายงานความก้าวหน้าเพื่อการปรับตำแหน่งหรือขึ้นเงินเดือนของบุคลากร เพื่อให้งานบุคลากร เกิดประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องและทันต่อการใช้งานและ วิทยาลัยฯ ควรจัดทำระเบียบปฏิบัติ และข้อบังคับทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจน โดยอาจจะกำหนดในแผนแม่บท/แผนยุทธศาสตร์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของทางวิทยาลัยฯ

3.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป วิทยาลัยฯ ควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 1) การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการทำงาน เช่น การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อใช้ภายในวิทยาลัยฯ การปรับปรุงระบบเครือข่ายให้สามารถใช้งานได้ดีมีเสถียรภาพมากขึ้น เป็นต้น 2) การติดต่อประสานงานภายในวิทยาลัยฯ เช่น ส่งเสริมการใช้อีเมลล์ (e-Mail) หรือโปรแกรมประยุกต์ (Application) ต่าง ๆ ที่ไม่มีค่าใช้จ่าย เพื่อช่วยให้การติดต่อประสานงานระหว่างกันเกิดความสะดวกและรวดเร็ว รวมถึงใช้ในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกด้วย และ 3) การสนับสนุนงานด้านวิชาการ เช่น การสร้างบทเรียนออนไลน์ (e-Learning) ระบบการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Base Systems) 4) การพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยของรัฐบาลหรือเอกชนภายในประเทศ หรืออาจจะเป็นสถานศึกษาที่เปิดการสอนในสาขาวิชาคล้ายคลึงกัน และ 5) งานประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ของวิทยาลัยฯ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ สมบัติเทคโนโลยี แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ ในแต่ละข้อคำถามทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล และ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ข้อคำถามที่มีความคิดเห็นค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการใช้ฯ สูง ๆ หรือข้อคำถามที่มีความคิดเห็นค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับความต้องการใช้ฯ สูง ๆ แสดงว่าข้อคำถามนั้น มีนัยหรือมีความสำคัญที่ทางวิทยาลัยฯ ควรพิจารณาหาทางปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น และโดยเฉพาะข้อคำถามที่มีทั้งค่าเฉลี่ยสภาพปัญหาและความต้องการใช้ฯ สูง ก็ยิ่งแสดงว่า สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่วิทยาลัยฯ ควรจะต้องดำเนินการ ยกตัวอย่างเช่น ด้านการบริหารงานวิชาการ วิทยาลัยฯ ควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาหลักสูตร เป็นต้น

1.2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ วิทยาลัยฯ จึงควรสนับสนุน ส่งเสริมหรือเพิ่มให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารในการกิจทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าว ให้มีความเหมาะสมเชื่อมโยงกันอย่างสมดุล ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ เนื่องด้วยทุกภารกิจมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการการศึกษาของทางวิทยาลัยฯ

1.3 ผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำผลวิจัยไปปรับประยุกต์ต่อยอดใช้ในสถานศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกันใน สปป.ลาว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ หรือกระทบของการนำแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิทยาลัยฯ ไปใช้ ว่าสามารถช่วยให้การบริหารจัดการการศึกษาในภาพรวมของทางวิทยาลัยฯ สำเร็จตามนโยบายหรือเป้าหมายหรือไม่

2.2 ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ในตัวแปรการวิจัยที่เป็นข้อค้นพบ หรือมีนัยสำคัญ เช่น การหาแนวทางในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาฝึกอบรมบุคลากรของทางวิทยาลัยฯ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชน ค.ศ. 2010-2020. เวียงจันทน์: กระทรวงศึกษาธิการ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

จันทร์ บุญสินพร้อม. (2558). สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอโพธิ์ชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ชาณต์ รุ่งรัตน์ และธานี เกสทอง. (2557). แนวทางการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาอำเภอโพธิ์ชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอ งานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 15. 2557. เชียงใหม่: เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ.

พิสันต์ ก้าวรช. (2550). ความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในงานวิชาการของครูในโรงเรียนทรงวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

- พันทิพย์ ภูติยา. (2550). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเทศบาลสกลนคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิทยาลัยโชนชัยสมมติเทคโนโลยี. ผลการดำเนินงานประจำปี วิทยาลัยโชนชัยสมมติเทคโนโลยี. (2557). การประชุมประจำปีเดือนตุลาคม ค.ศ. 2014. วิทยาลัยโชนชัยสมมติเทคโนโลยี แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว.
- ศิริพรรณ สิทธิพรหม. (2552). สภาพปัญหาและความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สมพร ประทุมมามาลย์ สุรางค์ เมธานนท์ และอนงค์ อนันตริยเวช. (2552). การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล จังหวัดสระบุรี สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย 1. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 3(2), 13 – 25.
- สุขสวรรค์ พรเทวา. (2549). การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเทศบาลนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสกสิฐ เล่ากิจเจริญ. (2550). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี เขตเหนือ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา
ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์
จังหวัดสกลนคร

GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEM FOR ARGICULTURAL DRAINAGE MANAGEMENT ON
FOOTHILL PLAIN, SHALLOW THROUGH DEEP UNDULATING AREA IN PHUPAN MOUNTAIN
RANGE, PLASEW SUB-DISTRICT, PHUPAN SAKON NAKON PROVINCE

20

สุขชัย พรหมพินิจ *

รองศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ วงษ์ชาวม **

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศมนพร สุทธิบาท ***

บทคัดย่อ

ในการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร 2) เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ บุคลากรจากองค์กรบริหารส่วนตำบลกกปลาซิว เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานในพื้นที่ ผู้ใช้ประโยชน์น้ำเพื่อการเกษตร ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร จำนวน 351 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสอบถามเพื่อการวิจัยสภาพปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร 2) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร 3) แบบประเมินประสิทธิภาพระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร 4) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของสภาพการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร คือไม่มีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ขาดการจัดเก็บข้อมูล ขาดการรวบรวมข้อมูล ทำให้ไม่มีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ทำให้การทำงานล่าช้า ทำงานซ้ำซ้อน การใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง ไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนระบบใหม่นั้นผู้ใช้ต้องการระบบที่สามารถจัดการข้อมูล ประมวลผล นำเสนอข้อมูล ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วมีประสิทธิภาพสูงส่งนำไปใช้งาน

2. จากการประเมินสภาพและปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร ทำให้ได้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

3. ประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนครพบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.39 ค่าเบี่ยงเบน 0.61

4. ความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร พบว่า ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ย 4.20 ค่าเบี่ยงเบน 0.77

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร, ที่ราบลุ่มเชิงเขา, ที่ลอนตื้นถึงลอนลึก, เทือกเขาภูพาน

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาวิทยาการสารสนเทศและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** คณะวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ABSTRACT

This research aimed to 1) study about conditions and problems of drainage management for agriculture on shallow through deep undulating area in foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province, 2) develop geographical information system for drainage management for agriculture on shallow through deep undulating area in foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province, and 3) evaluate satisfaction from geographical information system for drainage management for agriculture on shallow through deep undulating area in foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province.

The samples of this study were persennels from Subdistrict Administrative Organization of Kok Plasew sub-district, relevant government officers performing in the area, consumers of agricultural water, and citizens in Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakonakorn province, are 3,676 in total. The samples were computed by the calculating table from Krejcie and Morgan (Krejcie & Morgan, 1970, p.608). As a result, representative samples were 351 out of 3,676 samples, which were responses to questionnaire on conditions and problems of drainage management for agriculture on foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province.

Collecting data tools were 1) questionnaire on conditions and problems of drainage management for agriculture on foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province, 2) geographical information system for drainage management for agriculture on foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province, 3) evaluation of geographical information system for drainage management for agriculture on foothill plain at Phupan Mountain, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province, and 4) satisfaction from geographical information system for drainage management for agriculture on foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province. Variables of statistical analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The research results found that:

1. Conditions and problems of drainage management for agriculture on foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province, are divided up into 4 parts, which were general information, conditions of drainage management, problems of drainage management, and suggestion.

2. Evaluation of conditions and problems of drainage management for agriculture on foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province, produces geographical information system for drainage management for agriculture at this area.

3. Efficiency of geographical information system for drainage management for agriculture on foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province, was generally satisfied with operator at 4.39 of mean, and 0.61 of standard deviation.

4. The level of satisfaction from geographical information system for drainage management for agriculture on foothill plain at Phupan Mountain Range, Kok Plasew sub-district, Phupan district, Sakon Nakorn province, was satisfied with operator at 4.20 of mean and 0.77 of standard deviation.

Keywords: Geographical information, Geographical information system for drainage management for agriculture, Foothill plain at shallow through deep undulating area at Phupan Mountain Range.

บทนำ

อดีตถึงปัจจุบันและอนาคตประเทศไทยประสบปัญหาเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปริมาณน้ำมากเช่นอุทกภัยหรือปริมาณน้อยเช่นการขาดแคลนน้ำหรือภัยแล้งและปัญหาคุณภาพน้ำ (ปราโมทย์ ไหมกัถ, 2554) จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จะต้องมีการบริหารจัดการลุ่มน้ำ คือการจัดการพื้นที่เพื่อให้ได้น้ำที่มีปริมาณมากพอ คุณภาพดิน การไหลที่สม่ำเสมอ พร้อมทั้งควบคุมเสถียรภาพดิน ลดความเสียหายจากที่น้ำท่วมและการจัดการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน เศรษฐกิจทำให้มีความมั่นคง สภาพสังคมที่ดีมีสุขมีความยั่งยืนต่อไปและเป็นแนวทางการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนเป็นอีกแนวทางหนึ่ง (เกษม จันทรแก้ว, 2544)

ทุก ๆ ภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง เนื่องจากฤดูฝนปริมาณน้ำฝนตกมากกว่าภาคอื่นแต่ดินไม่สามารถดูดซับน้ำได้มากและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ฤดูร้อนดินขาดความชุ่มชื้นดินแห้งแล้งขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคและน้ำทางการเกษตร ตำบลกกปลาซิว อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนครอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ลอนตื้นลอนลึกเทือกเขาภูพานลักษณะดิน เป็นดินชุดภูเขาที่มีความลาดชัน จะเห็นได้ว่ามีปัญหาการบริหารจัดการน้ำประชาชนขาดความมั่นคงทางด้านการประกอบอาชีพ ระบบสาธารณสุขไม่ทั่วถึง พื้นที่ส่วนมากอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และเขตอุทยานแห่งชาติ ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินและการพัฒนาต่าง ๆ ปัญหาการศึกษาและประชาชนมีความยากจนจากข้อมูลรายได้เฉลี่ยครัวเรือน ของพัฒนาชุมชนจังหวัดสกลนคร ปี 2555 พบว่าตำบลกกปลาซิว อำเภอภูพานจังหวัดสกลนครมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่ำมากที่สุด ในระดับตำบลของจังหวัดสกลนคร โดยการนำการบริหารจัดการน้ำมาจัดการ ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่ง เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่มีน้ำเพื่อการเกษตรใช้ และช่วยในทุกฤดูการ ในสภาพที่ขาดแคลนน้ำฝนทั้งช่วง สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง มีงานทำตลอดปี สร้างรายได้และมีงานทำตลอดปีส่งผลให้มีผลผลิตทางเกษตรเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้นช่วยจัดปัญหาความยากจนประชาชนในพื้นที่ (องค์การบริหารส่วนตำบลกกปลาซิว, 2555)

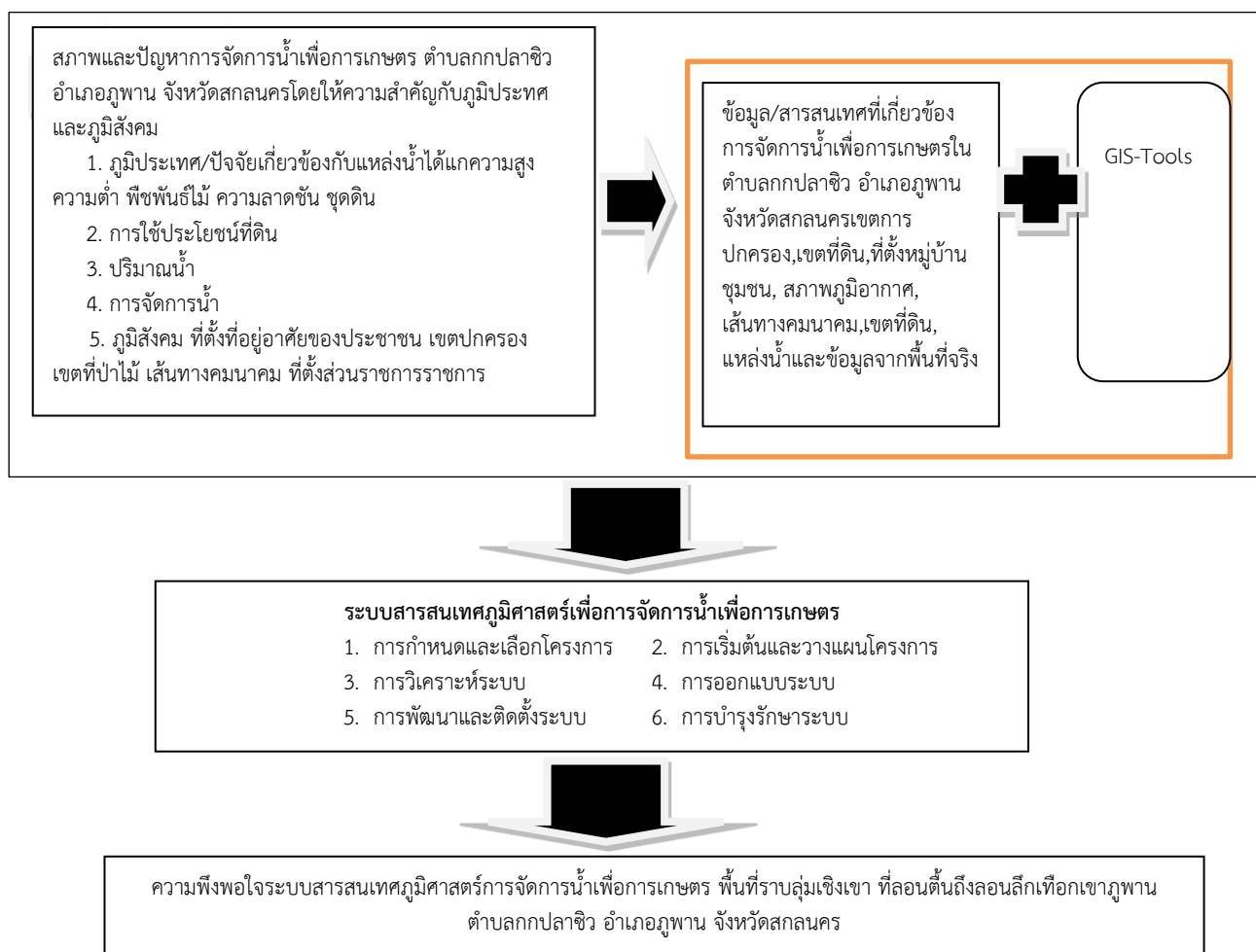
ในการบริหารจัดการน้ำ มีการนำเอาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาเป็นเครื่องมือใช้ในการแก้ปัญหาซึ่งระบบของการจัดการเก็บการรวบรวมและการประมวลผล ข้อมูลต่าง ๆ โดยอาศัยบุคลากร เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เหมาะสมกับงาน หรือการประยุกต์ การพัฒนา การจัดการภารกิจต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วเที่ยงตรง มีเสถียรภาพ เพิ่มประสิทธิภาพ พร้อมทั้งแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่ ตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์เพื่อใช้ในการจัดการ และบริหารการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและสามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงข้อมูลด้านพื้นที่ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในปัจจุบัน ได้มีหน่วยงานที่นำเทคโนโลยีนี้ไปพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้ทำให้เกิดพัฒนาการ ทางด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในประเทศไทยมากขึ้น รวมถึงสนองต่อนโยบายของรัฐบาล ที่พยายามพัฒนาให้ทุกตำบล มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information System) ในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการนำไปประยุกต์ความรู้ เพื่อจัดทำแผนผัง แผนที่ ฐานข้อมูล หรือแผนที่ ภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาลตำบล จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน (สุเพชร จิระจกุล, 2555)

จากสภาพปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรดังกล่าวข้างต้น จึงได้มี การนำเอาเทคโนโลยีระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ (Geographic Information System:GIS)มาประยุกต์ใช้ในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ในสภาพพื้นที่ ที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนครโดย จัดทำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรนั้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการน้ำของพื้นที่ตำบลกกปลาซิว ให้เหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่และเป็นแนวทางการจัดการน้ำในตำบลอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่นได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำ เพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยและพัฒนา โดยมีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุพพาน จังหวัดสกลนคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ บุคลากร,ประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานในพื้นที่ ผู้ใช้ประโยชน์น้ำเพื่อการเกษตร ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุพพาน จังหวัดสกลนคร จำนวน 3,676 นาย โดยคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางคำนวณกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 608) จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 3,676 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 351 คน (ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สภาพและปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุพพาน จังหวัดสกลนคร)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์สภาพและปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรพื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุพพาน จังหวัดสกลนคร

วิธีการดำเนินการ

1. การศึกษาข้อมูลที่เป็นทุติยภูมิ คือ ศึกษาสภาพปัญหา ศึกษากระบวนการระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และศึกษาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

2. การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ คือ ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร และ ศึกษาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพื้นฐาน ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์สภาพและปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรพื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการพัฒนาระบบ (SDLC) ในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้เฉพาะ 1 - 4 คือ 1. การกำหนดและเลือกโครงการ (System Identification and Selection) 2. การเริ่มต้นและวางแผนโครงการ (System Initiation and Planning) 3. การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) และ 4. การออกแบบระบบ (System Design) เมื่อพัฒนาเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการทดลองสร้าง (Prototype) และนำไปประเมินกับผู้ที่มีส่วนได้ ส่วนเสียกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมินระบบ(ด้านIT ด้านความสามารถของระบบ ด้านการใช้งานระบบ ด้านการออกแบบ และด้านความปลอดภัยบุคลากร และจำนวน 30 ท่านทดสอบใช้ผู้วิจัยสมมติข้อมูลขึ้น ที่เรียกว่า Test Data แล้วทำการกรอกข้อมูลลงไปเสมือนกับการทำงานจริง เพื่อตรวจสอบว่าระบบสารสนเทศสามารถทำงานและให้ผลตามที่ผู้ใช้งานต้องการหรือไม่ ซึ่งจะแบ่งการทดสอบระบบสารสนเทศออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้การทดสอบการเข้าใช้งาน การทดสอบการจัดเก็บข้อมูล การทดสอบการสืบค้น และข้อมูลการทดสอบการรายงานผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประเมินประสิทธิภาพระบบสารสนเทศ(ด้านความสามารถของระบบ ด้านการใช้งานระบบ ด้านการออกแบบ และด้านความปลอดภัยบุคลากร) และใช้แบบสอบถาม การทดสอบระบบในการประเมินระบบของผู้ปฏิบัติการ (การทดสอบการเข้าใช้งาน การทดสอบการจัดเก็บข้อมูลการทดสอบการสืบค้น และข้อมูลการทดสอบการรายงาน)

วิธีการดำเนินการ

การประเมินโดยให้ผู้ใช้งานระบบประเมินประสิทธิภาพสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรพื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพานตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร การประเมินระบบสารสนเทศ 4 ด้าน (ด้านความสามารถของระบบ ด้านการใช้งานระบบ ด้านการออกแบบระบบ และ ด้านความปลอดภัยของระบบ) และการทดสอบระบบ ในการประเมินระบบของผู้ปฏิบัติการและผู้ใช้งานระบบทั่วไปโดยการจัดฝึกอบรมการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จากนั้นให้ผู้ปฏิบัติการทดลองใช้ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ แล้วให้ประเมินโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยปรับปรุงขึ้น ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพื้นฐาน ประกอบด้วย แบบประเมินประสิทธิภาพ และแบบสอบถามระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรพื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพานตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความพึงพอใจระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร จำนวน 30 คน ในเขตพื้นที่ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของเกษตรกร ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร เกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้งานสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนครแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ 1) สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) สอบถามความพึงพอใจของระบบสารสนเทศการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร โดยมี ด้านการเข้าใช้งาน ด้านการจัดเก็บข้อมูล ด้านการ

สืบค้นข้อมูล และด้านการรายงานผลข้อมูล 3) ข้อเสนอแนะ ทดสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยใช้การทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และประเมินค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ผลการทดสอบพบว่ามีความค่าระหว่าง 0.50 – 1.00 การทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้การทดสอบโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach) พบว่า มีค่า 0.879

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพานตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนครดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 52.14 อายุส่วนใหญ่มีอายุเกิน 15-60 ปี จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 80.63- อาชีพผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 57.26 เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกข้าว จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 49.29 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,000 – 20,000 บาท จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 41.03 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่มากกว่า 15 ปี จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 69.80 ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นที่ของตนเอง จำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 84.90 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพื้นที่อยู่อาศัยระหว่าง 6 -10 ไร่ จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 42.17 พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่ของตนเอง จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 74.36 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่มีจำนวน 16 – 20 ไร่ จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 35.04 การใช้น้ำเพื่อการเกษตรของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกข้าว จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 66.10 รองลงมาคือใช้ในการปลูกพืชผักอื่น ๆ จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 การใช้ประโยชน์จากการใช้แหล่งน้ำส่วนใหญ่ใช้น้ำกินน้ำใช้ จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 65.24 รองลงมาคือใช้ในการปลูกถั่วฝักยาว จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 61.53 การใช้แหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มาจากลำห้วย จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 62.96 รองลงมาคือ หนอง จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 32.19 ปัญหาในการประกอบอาชีพเกษตรส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีปัญหาในส่วนราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 45.30 รองลงมาคือ ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร 154 คน คิดเป็นร้อยละ 48.87 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐบาลหรือองค์กรเรื่อน้ำเพื่อการเกษตรคือไม่มีความช่วยเหลือจำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 27.92 รองลงมาคือ นำรถน้ำมาแจกให้ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 19.66จากตารางจะพบได้ว่าในเดือนมกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน พฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม กันยายน ตุลาคม น้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ ตามลำดับคิดเป็นร้อยละ 62.11 ,57.55, 55.27, 70.94, 53.85 และ 59.26 ค่ามากที่สุดคือเดือน เมษายนร้อยละ 70.94 ต่ำสุดพฤษภาคมร้อยละ 53.8 ในเดือนพฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม กันยายน ตุลาคม น้ำเพื่อการเกษตรเพียงพอ ตามลำดับคิดเป็นร้อยละ 56.13 ,94.02, 96.30, 98.01, 81.20 และ 49.29 ค่ามากที่สุดคือเดือน สิงหาคมร้อยละ 98.01 ต่ำสุดเดือนตุลาคมร้อยละ 49.29

1.2 สภาพปัญหาการจัดการน้ำ ด้านกายภาพ ไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง(ขาดเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกิน)ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้งขาดแคลนน้ำดื่มและใช้.ปัญหาความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ปัญหาการชะล้างหน้าดินและ มีแหล่งเก็บกักน้ำไม่เพียงพอ ด้านชีวภาพ ปัญหาการระบาดของศัตรูพืชและ ปัญหาพันธุ์พืชไม่เหมาะสมให้ผลผลิตต่ำ ด้านเศรษฐกิจ. ปัญหารายได้น้อย รายจ่ายสูงปัญหาปัจจัยต้นทุนการผลิตมีราคาสูงปัญหาภาวะหนี้สิน ปัญหาผลผลิตสินค้าทางการเกษตรตกต่ำ ปัญหาขาดตลาดจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ และ ปัญหาปัจจัยขาดเงินทุนประกอบอาชีพ ด้านสังคม ปัญหาขาดการวางแผนการผลิตปัญหาขาดการรวมกลุ่มกันในการผลิต และ. ปัญหาขาดแรงงานในฤดูการผลิต

1.3 การแก้ปัญหา ดำเนินการจัดการน้ำเพื่อบรรเทาตามความเดือดร้อนแต่งบประมาณไม่เพียงพอประชาชนต้องให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆตามเหตุและปัจจัย การนำเอาเทคโนโลยีมาใช้เช่น เครื่องจักรกล พันธุ์ไม้ต่าง ๆ การศึกษาหาความรู้ การดูงานที่ต่าง ๆ การประยุกต์ดัดแปลงเครื่องมือทางการเกษตร และการสร้างฝายเก็บน้ำเพื่อใช้ในฤดูแล้งควรสร้างถาวร

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง ระบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนครมีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

ระบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาลอนตั้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนครสามารถแบ่งประเด็นออกได้เป็น 4 ประเด็น หลัก ๆ คือ 1) ด้านข้อมูลทั่วไปเป็นสภาพ

สังคมชนบท 2) ด้านด้านปัญหาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรมีปัญหาด้านการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า สอดคล้องตรงกับงานทฤษฎีของเกษม จันทรแก้ว (2539) ได้ให้คำนิยามและความหมายของการจัดการลุ่มน้ำดังต่อไปนี้ การจัดการลุ่มน้ำ หมายถึง การจัดการพื้นที่เพื่อให้ได้น้ำที่มีปริมาณมากพอคุณภาพดี การไหลสม่ำเสมอ พร้อมทั้งควบคุมเสถียรภาพของดิน ลดความเสียหายจากน้ำท่วม และการจัดการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์จังหวัดสกลนครยังไม่มีมีการดำเนินการทำให้บุคคลมีความสามารถแต่ขาดความรู้ถ้าสามารถอบรมก็จะสามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ รวดเร็ว ประหยัดงบประมาณ เพื่อนำไปปรับใช้และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรโดย สอดคล้องกับงานงานวิจัยของ Heidrun (2006) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพในการวิเคราะห์การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการบริหารจัดการระบบจ่ายน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการวิเคราะห์การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการบริหารจัดการระบบจ่ายน้ำ การบริหารจัดการแหล่งน้ำในประเทศที่กำลังพัฒนาให้ความสำคัญในประเด็นการใช้ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ได้จัดให้มีการฝึกอบรมพนักงานขึ้น ถ้าอุปสรรคในการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาใช้ได้รับการแก้ไขลู่ทางไปองค์กรต่าง ๆ ก็จะได้รับประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ในการทำงาน เช่น ช่วยในการปรับปรุงแผนงานอย่างต่อเนื่อง องค์กรส่วนใหญ่ที่มีประสบการณ์จากการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในโครงการจัดหาน้ำ

ประสิทธิภาพของระบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขาที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์จังหวัดสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศโดยใช้ซอฟต์แวร์สำเร็จรูปประยุกต์ (Application Software Package) เป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนา หากซอฟต์แวร์สำเร็จรูปสามารถสนองต่อความต้องการระบบงานขององค์กรได้ องค์กรก็ไม่จำเป็นต้องพัฒนาขึ้นเอง เนื่องจากโปรแกรมสำเร็จรูปได้รับการออกแบบและผ่านการทดสอบแล้ว จึงช่วยลดค่าใช้จ่ายและเวลาในการพัฒนาระบบใหม่และยังช่วยให้การทดสอบ การติดตั้ง และการบำรุงรักษาระบบเป็นไปได้อย่างขึ้นพบว่า ประสิทธิภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญมีความพึงพอใจในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.48

ความพึงพอใจของผู้ใช้งานที่มีต่อระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์จังหวัดสกลนครโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าสูงสุด คือ ด้านความปลอดภัยของระบบลำดับถัดไป คือ ด้านการออกแบบระบบ ส่วนด้านที่มีคะแนนต่ำสุด คือด้านความสามารถของระบบและด้านการใช้งานระบบซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคลากรที่ทำงานในหน่วยงาน ให้ความสำคัญกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ที่ลอนตื้นถึงลอนลึกเทือกเขาภูพาน ตำบลกกปลาซิว อำเภอกุฉินารายณ์จังหวัดสกลนคร ซึ่งงานทางด้านนี้ยังไม่มีใครดำเนินการมาก่อนและผลที่ได้สอดคล้องกับทฤษฎี รศ.สุเพชร จิระจรกุล เรียนรู้ระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศด้วยโปรแกรม Arc GIS Desktop 9.3.1 ฉบับปรับปรุง (2555, หน้า 16) การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หรือ Geographic Information System : GIS ในงานด้านอื่น ๆ ซึ่งสามารถนำมาใช้งานได้อย่างแท้จริงและตรงตามความต้องการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ระบบจะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หากติดตั้งระบบในฮาร์ดแวร์ที่มีประสิทธิภาพสูง
2. ระบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร หากมีการนำเอาไปใช้งานจริง ก็จะสามารถช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลรวดเร็ว ค้นหาได้สะดวกและสามารถรายงานข้อมูลได้ทันที สามารถใช้เป็นแนวทางหรือทำการตัดสินใจต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็ว และเกิดประโยชน์ต่อพื้นที่อื่นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ระบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรควรมีการพัฒนาระบบสารสนเทศที่สามารถบริหารจัดการโดยมีการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอนาคต
2. ระบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ควรมีการบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและมีทิศทางแนวทางการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร โดยยึดประชาชนเป็นหลักและอยู่บนความถูกต้องและเป็นธรรม
3. ระบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พื้นที่ราบลุ่ม ควรมีการออกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการปรับปรุงข้อมูล และเพิ่มอุปกรณ์ติดตั้งระบบในฮาร์ดแวร์ที่มีประสิทธิภาพสูง

เอกสารอ้างอิง

เกษม จันทรแก้ว. (2539). *หลักการจัดการลุ่มน้ำ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เกษม จันทรแก้ว. (2544). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปราโมทย์ ไม่ก่ลัด. (2554). ในหลวงทรงคิดแก้ปัญหาน้ำไว้รอบด้าน. เข้าถึงจาก

<https://mgronline.com/daily/detail/95400000154044>. 15 มกราคม 2560.

สุเพชร จิรัชจรกุล. (2555). *เรียนรู้ระบบภูมิสารสนเทศโดยโปรแกรม ArcGIS Desktop 9.3*. (ฉบับปรับปรุง). นนทบุรี: บริษัท เอ.ที. ทราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.

Krejcie, R.V. & D.W.Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607 – 610.

การพยากรณ์ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์

เขต 3

EFFECTIVENESS PREDICTION TO PROMOTE READING DISPOSITION OF LOWER
SECONDARY STUDENTS UNDER BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA,
OFFICE 3

21

เอมมิกา วัชรสุทธิพงศ์*

ดร.ชัยพจน์ รังงาม**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย อีระวนิชตระกูล***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน ด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียนกับประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน และเพื่อสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 364 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยรวมและรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง
2. ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยรวมและรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก
3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนกับประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. สมการพยากรณ์ที่ดีที่สุดของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว และด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ได้ร้อยละ 58.9 ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานดังนี้

$$\hat{Y} = 1.116 + .640 (X_3) + .130 (X_1)$$

$$\hat{Z} = .682 (Z_3) + .144 (Z_1)$$

คำสำคัญ: การพยากรณ์ประสิทธิผล, การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

** อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

*** อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

ABSTRACT

This research has a purpose these factors. The effectiveness Promoting reading habits of students. The promotion of reading from a family group. The promotion of reading groups. The promotion of reading and effectiveness of teachers and schools to promote reading dispositions of students. And to predict the effectiveness of promoting reading dispositions of students. Sample Including lower secondary students under Buriram Primary Educational Service Area, Office 3 of Education in 2015. There are 364 students who used to gather data for the 5 scales. The average score The standard deviation Pearson correlation coefficient. And stepwise multiple regression analysis.

The research found that

1. The factors that affect the effectiveness of promoting reading dispositions of lower secondary students under Buriram Primary Educational Service Area, Office 3. as a whole and found that all sides are moderate.
2. The effectiveness of promoting reading dispositions of lower secondary students under Buriram Primary Educational Service Area, Office 3 as a whole and found that most of the high level.
3. Factors affecting the effectiveness of promoting reading habits of students and the effectiveness of promoting reading habits of lower secondary students under Buriram Primary Educational Service Area, Office 3 as a whole and the relationship positively. The level of statistical significance .01
4. Predict the best predictors of the factors that affect the effectiveness of promoting reading dispositions of students. The promotion of reading from a family group. And the promotion of reading and school teachers. Can predict the effectiveness of promoting reading habits of lower secondary students under Buriram Primary Educational Service Area, Office 3 Overall, 58.9 percent, and can predict the effectiveness of promoting reading dispositions of lower secondary students under Buriram Primary Educational Service Area, Office 3 has a statistically significant level. 01 is the regression in the raw score.

$$\hat{Y} = 1.116 + .640 (X_3) + .130 (X_1)$$

$$\hat{Z} = .682 (Z_3) + .144 (Z_1)$$

Keywords: Effectiveness Prediction, Promote Reading Disposition

บทนำ

ในสังคมแห่งการเรียนรู้ ทักษะทางภาษาเป็นส่วนสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิต โดยเฉพาะ การอ่าน โดยผู้เรียนจำเป็นต้องมีหนังสืออ่านที่มีคุณภาพ มีเนื้อหาหลากหลายที่จำเป็น โดยความรู้ทุกเรื่องมีความสำคัญ ซึ่งเป็นเครื่องมือให้เกิดความรู้ที่ใหม่ ๆ ตลอดเวลาทำให้อยู่ในโลกได้อย่างมีความทัดเทียมกับผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีศักดิ์ศรีเสมอกัน (แม้นมาต ขวลิขิต, 2545, หน้า 4-5) หลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง และหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นพลังความคิดสร้างสรรค์ สร้างนิสัยรักการอ่านเพื่อเป็นนักอ่านที่ดีมีภูมิคุ้มกันการครอบงำทางปัญญา รู้เท่าทันคน ทันเหตุการณ์ ก้าวทันไปกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี การสร้างสรรค์ให้เด็กและเยาวชนมีนิสัยรักการอ่านใฝ่หาความรู้อยู่เสมอเป็นใบเบิกทางนำไปสู่สังคมการเรียนรู้ได้อย่างดีเยี่ยม (อุดมศักดิ์ พลอยบุตร, 2545, หน้า 18)

นอกจากนั้น สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2548, หน้า 1) ยังได้นำการอ่านมากำหนดเป็นมาตรฐานคุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานที่ผู้เรียนต้องมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการอ่านกับการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับการศึกษาระดับมากเท่าใดการอ่านก็ยิ่งมีความสำคัญเพิ่มเป็นทวีคูณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ที่มุ่งให้ผู้เรียนสนใจรักการอ่าน ใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นกับบุคลากรของชาติ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ถือเป็นภารกิจสำคัญ ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556, หน้า 8) สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้นำการสร้างนิสัยรักการอ่าน มากำหนดเป็นแผนงาน เป้าหมายการพัฒนา ตัวชี้วัดความสำเร็จและบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเป็นแผนงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน

แม้หน่วยงานจัดการศึกษาทุกระดับ จะให้ความสำคัญกับการอ่านและส่งเสริม สนับสนุน การสร้างนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง แต่ผลที่เกิดขึ้นยังไม่สามารถส่งผลให้เด็กและเยาวชนไทยมีนิสัยรักการอ่านได้มากนัก โดยการที่เด็กและเยาวชนไทยส่วนใหญ่ไม่สนใจการอ่าน ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพการศึกษาในภาพรวมอย่างมาก เพราะจากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก รอบแรกและรอบที่สอง ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) พบว่า มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะจำเป็นตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องนั้น ผลปรากฏว่า แต่ละมาตรฐานมีผลการประเมินเฉลี่ย ระดับประเทศ อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550, หน้า 24)

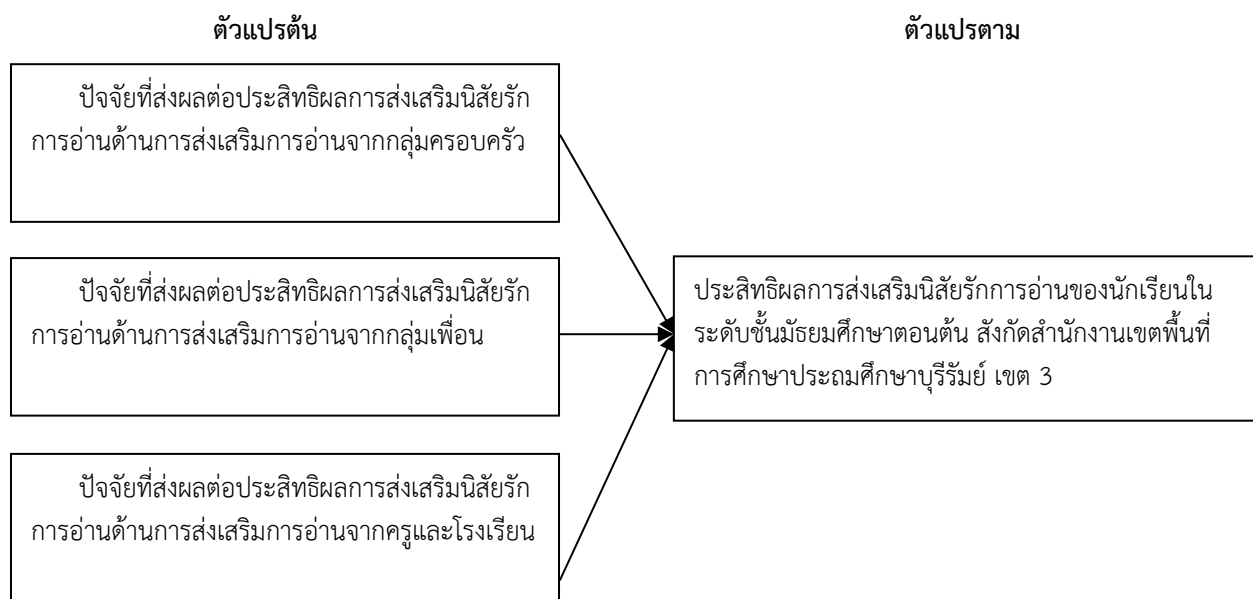
สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนไทย ส่วนใหญ่ไม่สนใจการอ่านหรือไม่มีนิสัยรักการอ่านอย่างถาวรนั้น มาจากปัญหาต่าง ๆ ดังนี้ 1) ปัญหาที่เกิดจากตัวเด็กและเยาวชนเอง ที่มีข้อจำกัดในความพร้อมที่ส่งผลต่อการมีนิสัยรักการอ่าน 2) ปัญหาที่เกิดจากครอบครัว ด้วยครอบครัวไม่ได้ส่งเสริมให้บุตรหลานมีนิสัยรักการอ่านอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาตั้งแต่เด็ก 3) ปัญหาที่เกิดจากสังคมและสภาพแวดล้อม ด้วยปัญหาดังกล่าวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างนิสัยรักการอ่านของเด็กและเยาวชนอย่างมาก โดยเฉพาะอิทธิพลจากความเชื่อศรัทธา ที่มีต่อบุคคลมีชื่อเสียงในสังคมด้านต่าง ๆ แต่จากช่วงที่ผ่านมากลุ่มบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้แสดงออกถึงการเป็นต้นแบบที่ดีด้านการอ่านมากนัก และที่สำคัญ ผู้มีชื่อเสียงบางคนกลับไปแสดงพฤติกรรมในทางที่ผิด ๆ ทำให้เด็กและเยาวชนลอกเลียนแบบในพฤติกรรมที่ผิดนั้นไปด้วย 4) ปัญหาที่เกิดจากโรงเรียน แม้โรงเรียนจะมีหน้าที่พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนโดยตรง ซึ่งรวมถึงการช่วยแก้ปัญหา ส่งเสริม สนับสนุน ด้านการมีนิสัยรักการอ่านอย่างถาวรด้วย แต่จากการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนจำนวนไม่น้อย ยังไม่สามารถดำเนินการตามภารกิจหลักให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้ 5) ขาดการนิเทศติดตาม อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จากหน่วยงานต้นสังกัดทุกระดับ และ 6) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ขาดรูปแบบ วิธีการในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่มีประสิทธิภาพตรงกับความต้องการของนักเรียน(กลิ่น สระทองเนียม, 2552, หน้า 22)

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กับประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน จากปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนใน 3 ด้านได้แก่ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อนและด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียนและประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 79 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 6,682 คน (2558, หน้า 10)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มจากประชากรโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, p. 608) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 364 คน หลังจากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนที่มีผลงานระดับประเทศ

3. ตัวแปรที่จะศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน

- 3.1.1 ด้านปัจจัยการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว
- 3.1.2 ด้านปัจจัยการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน
- 3.1.3 ด้านปัจจัยการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน

3.2 ตัวแปรตามได้แก่ ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสม ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

1. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และประเด็นในการสร้างแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมี 2 ตอน จำนวน 52 ข้อ นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จากนั้นนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วนำเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสม ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือทั้ง 2 ประเภท ดังนี้

การหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.1 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) โดยใช้สถิติ t-test แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกที่ระบายนัยสำคัญ.05 ประกอบกับหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามและคะแนนรวมแต่ละตัวแปรของ Pearson เพื่อคัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนก.20 ขึ้นไป ซึ่งเราได้อยู่ระหว่าง .218 - .728

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990, pp. 202 - 204) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.940 นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วนำเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง

2.2.1 การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative research)

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน ด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน

ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน แบบสอบถามตามแนวความคิดที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert Rating Scale) ปรากฏในแบบสอบถามตอนที่ 1-2

2.2.2 การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการตรวจเยี่ยมพื้นที่ (Site visit) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลและสถานศึกษาโดยถามในประเด็นต่อไปนี้ คือ ชื่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน ชื่อสถานศึกษา ขนาดสถานศึกษา จำนวนนักเรียน และจำนวนครู/อาจารย์

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำนวน 5 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประสานงานกับงานบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จากนั้น ขอหนังสือจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เพื่อขอความร่วมมือจากโรงเรียน ที่จะให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถาม จำนวน 364 ฉบับ ไปยังโรงเรียนขยายโอกาส ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 และให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม แล้วส่งที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยแจ้งให้ส่งตามกำหนด เมื่อได้รับแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบและคัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ไว้วิเคราะห์พบว่า ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 352 คิดเป็นร้อยละ 97 สำหรับด้านการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยส่งแบบสัมภาษณ์ให้กับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 ท่าน ล่วงหน้า 5 วัน ก่อนวันที่นัดสัมภาษณ์ด้วยตนเองผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) จำนวน 3 ท่าน ด้วยตนเอง ประกอบด้วย ศึกษาพิเศษ ผู้อำนวยการโรงเรียน และครู ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ ตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้ง แล้วดำเนินการวิเคราะห์ผลตามขั้นตอนของการวิจัยต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ระดับปัจจัยและประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 สถิติที่ใช้คือ ค่าคะแนนเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4.2 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3” สถิติที่ใช้ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product-Moment Correlation)

4.3 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 สามารถทำนายประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ได้” สถิติที่ใช้คือการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ แบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อเลือกสมการพยากรณ์ที่ดีที่สุด

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 สามารถสรุปสาระสำคัญของผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว และด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อนเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1.1 ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัวตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากและปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ ผู้ปกครองชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการอ่านหนังสือ รองลงมา ผู้ปกครองพูดหรือแสดงความยินดีหรือชื่นชมเมื่อเห็นนักเรียนอ่านหนังสือและ ผู้ปกครองแนะนำให้ค้นหาคำตอบที่นักเรียนไม่รู้จากหนังสือ

1.2 ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางและน้อย เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ เพื่อนชวนชวนนักเรียนเล่นทายปัญหาจากการอ่านหนังสือเมื่อมีหนังสือดี ๆ หรือสนุก เพื่อนมักจะให้ยืมอ่าน และเพื่อน ๆ ชวนแนะนำหนังสือให้นักเรียนอ่าน

1.3 ด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากและปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ ครูมอบหมายให้นักเรียนค้นคว้าหนังสือทำรายงาน ครูแนะนำหนังสือใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนให้นักเรียนอ่าน และผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุน และครูกำหนดหนังสือให้นักเรียนอ่านเพิ่มเติม

2. ระดับประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีการกำหนดรายชื่อหนังสือให้นักเรียนอ่าน รองลงมา มีการจัดหาหนังสือวารสาร นิตยสาร ไว้ในห้องสมุดและมุมหนังสือเพื่อให้นักเรียนยืมอ่าน และมีการแนะนำนักเรียนให้สะสมหนังสือหลาย ๆ เล่ม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริม นิสัยรักการอ่านของนักเรียน	ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรัก การอ่านของนักเรียน (Y)	
	r	P
การส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว (X_1)	.500**	.000
การส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน (X_2)	.509**	.000
การส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน (X_3)	.758**	.000

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน ด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .500 ถึง .758 โดยทุกด้านมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ระดับค่อนข้างสูง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริม นิสัยรักการอ่านของนักเรียน	ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรัก การอ่านของนักเรียน (Y)	
	<i>r</i>	<i>P</i>
การส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว (X_1)	.500**	.000
การส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน (X_2)	.509**	.000
การส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน (X_3)	.758**	.000

4. ภาพรวมสมรรถนะการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว เป็นตัวแปรที่ดีที่สุดโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณสะสมของ 2 ด้าน มีค่าเท่ากับ .768 และสามารถพยากรณ์ ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้ ร้อยละ 58.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 เมื่อนำค่าสถิติตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดมาสร้างสมการพยากรณ์ ได้สมการพยากรณ์ ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ในสมการคะแนนดิบ คะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.116 + .640 (X_3) + .130 (X_1)$$

$$\hat{Z} = .682 (Z_3) + .144 (Z_1)$$

5. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) เพื่อใช้สนับสนุนข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า

5.1 แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านนอกเหนือจากนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการคัดกรองการอ่าน การเขียนทุกระดับชั้นจัดให้มีการทดสอบการอ่าน การเขียน ทุกเดือนแล้วสรุปพัฒนาการเป็นกราฟพัฒนานักเรียนรายบุคคล โรงเรียนดำเนินการแต่งตั้งคณะครูทุกคนเป็นครูบรรณารักษ์ และนักเรียนทุกคนเป็นยุวบรรณารักษ์ เพื่อเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม และให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมส่งเสริมการอ่าน เรียกว่า อ่านสร้างสุขสู่ชุมชน /อ่านยกกำลังสุข

5.2 แนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่จัดทำขึ้นภายในโรงเรียนเช่น การจัดกิจกรรมตอนเช้าก่อนเข้าเรียน เช่น กิจกรรมอ่านทุกวันอ่านทุกคน 100% (10 นาที), จัดกิจกรรมในห้องเรียน เช่น Best Practice in my room (ห้องละ 1 Best), 45 กิจกรรมนำสู่ความสำเร็จ, จัดกิจกรรมช่วงพักกลางวัน เช่น บริหารสมอง ,เล่าข่าว เล่าเรื่อง, เสียงตามสายรายวัน ,จัดกิจกรรมในห้องสมุด คือการจัดตารางสอนให้ครูทุกคน ทุกกลุ่มสาระได้เข้ามาสอนในห้องสมุด และมีกิจกรรมที่สามารถบูรณาการการเรียนรู้ได้ในทุกกลุ่มสาระวิชาที่อยู่ในห้องสมุด เช่น หนังสือยักษ์ รักการอ่าน, เชื่อมชีรักการอ่าน, เส้าเล่านิทาน, มุม ICT, ลานเพลินหนังสือ เป็นต้น

5.3 แนวปฏิบัติที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมแล้วส่งผลให้เกิดความสำเร็จด้านการอ่านต่อนักเรียน คือ นักเรียนอ่านออก เขียนได้เพิ่มขึ้น 100%, นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น,นักเรียนกล้าแสดงออก มีจิตอาสา นำเสนองานเป็นวิทยากร

ถ่ายทอดความรู้ได้, นักเรียนได้รับรางวัล โล่ยอดเยี่ยม นักเรียนรักการอ่านยอดเยี่ยม, การอ่านพัฒนาให้นักเรียนมีนิสัยรักการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าได้ด้วยตนเอง, นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการมาใช้บริการห้องสมุดและการอ่าน

5.4 อุปสรรคและปัญหาในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน มีดังนี้ นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนสลัม สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ การดูแลบุตรหลานยังไม่ต่อเนื่องเนื่องจากที่โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน อีกทั้งผู้ปกครองยังไม่เห็นความสำคัญของการอ่านเท่าที่ควร ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของการส่งเสริมการอ่าน

5.5 ข้อเสนอแนะในการจัดโครงการ/กิจกรรมการส่งเสริมการอ่านภายในโรงเรียน และเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการดำเนินการ มีการวิเคราะห์เป้าหมายแบบมีส่วนร่วมโดยการสะท้อนผลการดำเนินงานโดยใช้ระบบภาคีเครือข่ายในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา ร่วมภาคภูมิใจ มอบนโยบายด้านการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุดให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและกระตุ้นให้มีกิจกรรมเพิ่มขึ้น มีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีระบบการนิเทศที่เข้มแข็ง และส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วม และร่วมพัฒนา เพื่อให้เกิดความยั่งยืน อีกทั้ง ผู้บริหารควรให้กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครูบรรณารักษ์ตามวาระและโอกาสที่เหมาะสม โดยผู้บริหารต้องสร้างตนเองให้มีนิสัยรักการอ่านเพื่อเป็นแบบอย่างให้ครูและนักเรียน

การสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาในเทศก์ ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบโครงการรักการอ่าน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ โดยสรุปพบว่า มีการคัดกรองการอ่าน การเขียนทุกระดับชั้นทุกเดือนแล้วสรุปพัฒนาการเป็นกราฟ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอ่านตามบริบทโรงเรียนบูรณาการการอ่านในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีระบบการนิเทศที่เข้มแข็ง และส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วม และร่วมพัฒนา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพยากรณ์ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 สามารถอภิปรายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียนรองลงมา ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัวและด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า การดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านจากครูและโรงเรียนยังมีอุปสรรคและปัญหาทำให้ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และสนองนโยบายของราชการได้ทั้งหมด อาจเนื่องมาจากปัญหาและอุปสรรคในการอ่านซึ่งสาเหตุของปัญหาในการอ่านขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ

นอกจากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลทำให้การดำเนินการส่งเสริมการอ่านอยู่ในระดับปานกลางอีกก็คือ ความไม่พร้อมขององค์ประกอบของการอ่านจากครูและโรงเรียนดังนี้ (สุขุม เฉลยทรัพย์, 2540, หน้า 26-32) ระบุว่า แนวทางส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน มิใช่เป็นเรื่องที่กระทำได้ง่าย เพราะมีอิทธิพลจากองค์ประกอบต่าง ๆ หลายประการ คือ สภาพแวดล้อมทางบ้านและโรงเรียน และปัญหาในการส่งเสริมของครูก็เป็นส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมการอ่าน ดังที่ (แมนมาศ ขวลิขิต, 2539, หน้า 247-251) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เกื้อกูลการพัฒนาการอ่านของบุคคล คือปัจจัยที่เกี่ยวกับการสอน ได้แก่ ผู้สอนและวิธีสอน ในที่นี้หมายถึงครูทุกคน ไม่จำกัดเฉพาะครูสอนภาษาไทยเท่านั้น ครูมีหน้าที่สอนการอ่านหนังสือในแต่ละวิชา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างแจ่มแจ้ง อาจารย์ในสถานศึกษาในระดับสูง ต้องทำหน้าที่สอนและฝึกทักษะการอ่านที่ยากขึ้นไปตามหลักสูตร และวิธีสอนนั้นครูต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองให้มาก ผู้เรียนต้องไปแสวงหาความรู้เองซึ่งส่วนใหญ่ได้จากการอ่าน ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังนิสัยการอ่านให้เกิดขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผลการดำเนินการส่งเสริมการอ่านอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มเพื่อนถือว่าเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลกับนักเรียนอย่างยิ่ง หากเพื่อนที่ดีชักนำพาไปในสิ่งที่ดีก็จะมีอิทธิพลไปในทางที่ดีต่อเด็ก ดังนั้นกลุ่มเพื่อนจึงน่าจะมีผลต่อการอ่านของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ (ไพจิตร สายจันทร์, 2546, หน้า 98) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ พบว่าการส่งเสริมการอ่านจากเพื่อนมีความสัมพันธ์กับการอ่านของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทั้งนี้ เพราะกลุ่มเพื่อนถือว่าเป็นความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดเมื่ออยู่โรงเรียน โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่านให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มทำงานเป็นทีมและศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่มด้วย

2. ประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมากเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) มีการกำหนด

รายชื่อหนังสือให้นักเรียนอ่าน 2) มีการจัดหาหนังสือวารสาร นิตยสาร ไว้ในห้องสมุดและมุมหนังสือเพื่อให้นักเรียนยืมอ่าน 3) มีการแนะนำนักเรียนให้สะสมหนังสือหลาย ๆ เล่ม ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า การอ่านเป็นหัวใจของการจัดกิจกรรมทั้งหลายในการเรียนและมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จ หากเริ่มต้นวางรากฐานการอ่านของเด็กก็จะดี เพราะการอ่านจัดว่าเป็นทักษะที่สำคัญยิ่ง อันจะส่งผลต่อการเรียนรู้ในทุกวิชาที่จำเป็น ดังนั้นโรงเรียนจึงมีการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน ประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนจึงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ (กลิ่น สระทองเนียม, 2552, หน้า 23) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการอ่านในสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมรักการอ่านของนักเรียน คือการส่งเสริมการอ่านทางสถานศึกษา ดังนั้น การปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่านได้นั้น ครูผู้สอนหรือบุคคลที่ใกล้ชิดล้วนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการสร้างหรือปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน ครูผู้สอนจำเป็นต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อกระตุ้นและจูงใจ ให้เด็กอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อสร้างให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่องได้หลายวิธี และ (Markelis, 2000, Online) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนานิสัยรักการอ่านของเด็กอภยพชาวลิทโทเนียนในสหรัฐด้วยการสัมภาษณ์พบว่า การอ่านมีผลต่อการเรียนรู้ภาษาของเด็ก ซึ่งในการเรียนในโรงเรียนและแรงจูงใจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนานิสัยการอ่านของเด็ก และเด็กจะสามารถพัฒนาการอ่านได้ดีถ้าได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากครูผู้สอนเมื่อเด็กอยู่โรงเรียน

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน ด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นเพราะ เด็กจะมีนิสัยรักการอ่านต้องได้รับการหล่อหลอมและส่งเสริมจากสถาบันหลักของมนุษยชาติ คือ บ้านกับโรงเรียน บ้านผู้รับผิดชอบคงไม่พ้นพ่อแม่ผู้ปกครอง และโรงเรียน ก็เป็นกลุ่มเพื่อน ครูอาจารย์ที่จะร่วมมือกันส่งเสริมสนับสนุนการอ่านให้กับเด็ก ๆ ของเราเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้เด็กมีความพร้อมและเก่งต่อการมีทักษะการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน พ่อแม่ที่มีนิสัยรักการอ่านจะเป็นแรงบันดาลใจและแบบอย่างให้กับเด็กเกิดนิสัยรักการอ่านตามไปด้วย แต่ครอบครัวไทยส่วนใหญ่ใช้เวลาอ่านเพื่อความบันเทิงมากกว่าอ่านหนังสือเพื่อความรู้ ขณะเดียวกันพ่อแม่มักบังคับให้เด็กอ่านหนังสือเรียนเพียงอย่างเดียว ซึ่งเด็ก ๆ มักไม่ยอมอ่าน หรืออ่านก็ไม่สนุก วิธีการนี้ไม่ช่วยส่งเสริมการอ่านหรือพัฒนาการอ่านมากนัก เว้นแต่จะใช้วิธีจูงใจให้เด็กอ่านหนังสือเรียนได้ด้วยใจเต็มใจก็จะเกิดผลดีต่อการอ่านมากกว่าการบังคับ ดังนั้นความสัมพันธ์ในทุก ๆ ด้านล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน จึงส่งผลให้ปัจจัยด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน ด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ (กลิ่น สระทองเนียม, 2552, หน้า 23) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการอ่านในสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมรักการอ่านของนักเรียนมีหลากหลาย เช่น การส่งเสริมการอ่านที่บ้านของผู้ปกครอง การอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง กลุ่มเพื่อน การส่งเสริมการอ่านทางบ้านและการส่งเสริมการอ่านทางสถานศึกษา ดังนั้น การปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่านได้นั้น พ่อแม่ ผู้ปกครองและครูผู้สอนหรือบุคคลที่ใกล้ชิดล้วนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการสร้างหรือปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน การปลูกฝังนิสัยรักการอ่านจึงควรเริ่มต้นจากที่บ้านหรือครอบครัวเนื่องจากครอบครัวถือเป็นสถาบันแรก ที่สำคัญสำหรับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เจตคติและค่านิยมที่ดีให้กับเด็ก โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก ให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมการอ่าน และเมื่อเด็กอยู่โรงเรียน ครูผู้สอนจำเป็นต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อกระตุ้นและจูงใจ ให้เด็กอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อสร้างให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่องได้หลายวิธีทั้งที่บ้านและโรงเรียน ดังนั้นครอบครัวโรงเรียนจึงต้องร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้อ่าน ได้ค้นคว้า เพื่อให้เป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน

4. ภาพรวมพยากรณ์ประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว เป็นตัวแปรที่ดีที่สุด ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อนิสัยรักการอ่านของผู้เรียนคือ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม โรงเรียน แรงจูงใจในการอ่าน ตลอดจนพฤติกรรมในการอ่านของผู้ปกครอง ครูหรือคนรอบข้างที่เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติให้แก่เด็ก และวิธีการส่งเสริมให้เกิดการอ่านอย่างเสรี ได้แก่ การบริการแนะนำการอ่าน การพูดเรื่องหนังสือ และครูช่วยให้นักเรียนตัดสินใจเลือกหนังสืออ่าน การประชาสัมพันธ์ห้องสมุดในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อเชิญชวนให้เข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุด นอกจากนี้การเล่าเรื่องหนังสือยังช่วยให้นักเรียนเพิ่มความสนใจในทุกด้าน การเล่าเรื่องหนังสือช่วยสร้างนิสัยรัก

การอ่าน โดยเด็กจะสามารถพัฒนาการอ่านได้ดีถ้าพ่อแม่ผู้ปกครองบุคคลในครอบครัวให้การเอาใจใส่ดูแลและมีพฤติกรรมการอ่านที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กเมื่อเด็กอยู่บ้าน และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากครูผู้สอนเมื่อเด็กอยู่โรงเรียนสอดคล้องกับ (ถาวร บุษผางษ์, 2546) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในจังหวัดสระบุรี ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านความเชื่อในความสามารถของตนเองด้านการส่งเสริมการอ่านที่บ้านของผู้ปกครอง ด้านการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยของผู้ปกครอง ด้านการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันของผู้ปกครองด้านการส่งเสริมการอ่านจากห้องสมุดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับตัวแปร ด้านนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในทางบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทุกคุณระหว่างเพศ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ความเชื่อในความสามารถของตนเอง การส่งเสริมการอ่านที่บ้านของผู้ปกครอง ด้านการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยของผู้ปกครอง ด้านการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันของผู้ปกครอง การส่งเสริมการอ่านจากห้องสมุดของโรงเรียนกับนิสัยรักการอ่าน และที่ส่งผลกระทบมากที่สุดคือ การส่งเสริมการอ่านจากห้องสมุดโรงเรียน การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยของผู้ปกครอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้ปกครองสนับสนุนให้อ่านหนังสือโดยให้เงินไปซื้อหรือให้หนังสือเป็นของขวัญ ดังนั้น พ่อแม่เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการสร้างนิสัยให้เด็ก ๆ รักการอ่านควรลดเงินซื้อหนังสือให้ลูก ๆ ตั้งแต่เยาว์วัย หรือพาเข้าร้านขายหนังสือบ้าง ซื้อของขวัญให้และควรเลือกซื้อหนังสือให้เป็นของขวัญแทนของเล่นราคาแพง ๆ นอกจากนี้ผู้ปกครองควรปลูกฝังให้เด็ก ๆ รักการอ่านตั้งแต่เล็ก โดยการอ่านหนังสือประเภทนิทานให้ลูกฟังหมั่นสำรวจว่าลูกอ่านหนังสืออะไรแล้วหาหนังสือประเภทนั้น ๆ ให้ลูกอ่าน ซึ่งจะช่วยให้เด็กเต็มใจอ่านมากกว่าถูกบังคับ แม้ว่าลูกจะอ่านหนังสือการ์ตูนก็ควรให้คำปรึกษา แนะนำและระมัดระวังสื่อลามกที่ลูกอาจได้รับจากสังคมภายนอกที่แอบแฝงมาในลักษณะต่าง ๆ และอย่าตกใจถ้าเกิดไปพบว่าเด็กมีสื่อประเภทนี้ แต่ควรอธิบายให้ความเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องกับเขาอย่างใจเย็น

1.2 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มเพื่อน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เพื่อน ๆ ขอบให้หนังสือเป็นของขวัญ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรสนับสนุนให้นักเรียนและให้ความสำคัญของกลุ่มเพื่อน ๆ โดยการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการเปิดเวทีให้กับผู้เรียนได้แสดงออกให้มากที่สุด อาทิ เช่น เวทีนักคิดนักเขียน ลานกวี การแข่งขันทักษะทางวิชาการ การประกวดการอ่านการเขียน เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง แสดงความชื่นชมในความพยายามของเขาที่จะอ่านและต้องไม่รีบแก้ไขข้อบกพร่องทันทีแต่จะใช้วิธีการอื่น ๆ ที่นุ่มนวลกว่า

1.3 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมสัปดาห์รักการอ่านดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาและครูควรจัดกิจกรรมสัปดาห์รักการอ่าน หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่านอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเล่านิทานให้ฟัง การเล่าเรื่องหนังสือ การอ่านหนังสือให้ฟัง การแนะนำหนังสือด้วยปากเปล่า การบรรยาย การอภิปราย การโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ การบรรเลงดนตรี การร้องเพลงจากบทละคร ร้อง การจัดแสดงภาพชนิดต่าง ๆ การจัดนิทรรศการหนังสือ รวมทั้งโครงการต่าง ๆ เช่น การจัดทำโครงการกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ได้แก่ 1) โครงการสัปดาห์ห้องสมุด 2) โครงการยอดนักอ่าน 3) โครงการอ่านหนังสือให้ฟัง 4) โครงการแนะนำหนังสือ 5) โครงการเสนอหนังสือในรูปแบบต่าง ๆ 6) โครงการหนังสือดีที่ได้อ่าน 7) โครงการหนังสือใหม่ในวันนี้ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้แม้ว่าจะได้ตรวจสอบค้นคว้างานวิจัยมาพอสมควร แต่ก็พบว่ามีความซ้ำซ้อนที่สามารถทำนายประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ได้เพียง 2 ตัว ด้านการส่งเสริมการอ่านจากกลุ่มครอบครัว ด้านการส่งเสริมการอ่านจากครูและโรงเรียน ร้อยละ 58.9 เปอร์เซนต์ ดังนั้นในงานวิจัยต่อไปควรเพิ่มตัวแปรทำนายอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบตัวแปรที่สามารถทำนายประสิทธิผลการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัย ปัญหา สาเหตุและแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- แม่น้ำมาส ขวลิขิต. (2545). แนวทางส่งเสริมการอ่าน. กรุงเทพฯ : เจริญธรรม. พระมหากรุณาธิคุณและพระปรีชาญาณ
ด้านภาษาหนังสือและห้องสมุด. เอกสารประกอบการอบรมส่งเสริมการอ่านเฉลิมพระเกียรติ. กรุงเทพฯ:
สมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย.
- อุดมศักดิ์ พลอยบุตร. (2545). ส่งเสริมความรักการอ่าน. วารสารวิชาการ, 5(6), 18-21.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.). รวมกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกัน
คุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2548
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2528). การรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนาป้อมปราบ.
- กลีน สระทองเนียม. (2522). ทำอย่างไรให้การอ่านเป็นแฟชั่นของคนรุ่นใหม่. เดลินิวส์ หน้า 22.
- ถาวร บุปผางษ์. (2546). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อนิสัยรักการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทาง
การศึกษาในจังหวัดสระบุรี. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and
Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Markelis, Daiva, M. (2000). *Jurgis Acquires the Reading Habit : Language and literacy in Early Lithuanian
American Immigrant Life*. (Online). <http://www.lip.umi.com/disertations/fullcit/9954901/DAI-A60/12>.
June 1, 2004.

การศึกษาแนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขาย

THE STUDY OF THE USAGE OF THE SPEECH IN BUDDHISM FOR SUPPORT THE COMMERCE

22

ณัฐธีร์ ศิริกรมพัฒน์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาความสำคัญการใช้วาจาเชิงพุทธที่ส่งเสริมการค้าขาย 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมและทฤษฎีเพื่อส่งเสริมการค้าขายที่เกี่ยวข้องการใช้วาจา 3) เพื่อวิเคราะห์ให้แนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขาย

การวิจัยพบว่า วาจามีความสำคัญอย่างมากที่ส่งผลต่อผู้กล่าว และนำมาใช้อย่างมีสติ เพื่อการสื่อสาร, สร้างสัมพันธ์ หรือพูดด้วยความเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย หรือการพูดเพื่อการสร้างธุรกิจการค้าขายก็สามารถทำให้เจริญก้าวหน้าและมีผลต่อความสำเร็จได้ หากการกล่าววาจานั้นประกอบด้วยเจตนาคือเป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่พูดส่อเสียด พูดถูกกาลเวลา และถูกสถานที่ ประโยชน์ของการใช้สัมมาวาจา ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางการค้าขายและสร้างสายสัมพันธ์กับสังคมที่มีความแตกแยกและไม่มีความสุขกันในยุคปัจจุบัน เพื่อจักได้นำหลักธรรมไปปรับใช้เพื่อสร้างสรรค์ต่อความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความสามัคคีในกลุ่มงาน

หลักธรรม ศึกษาทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมกับการใช้วาจาเพื่อการการค้าขาย ผู้กล่าวหรือผู้ฟังได้เข้าใจถึงหลักธรรมที่สัมพันธ์เพื่อไปส่งเสริมกับการพูดและการสื่อสารโดยใช้วาจาเป็นเครื่องมือ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เขียนขึ้นเพื่อการศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปปรับใช้กับการค้าขาย เพื่อประสบผลสำเร็จในอาชีพ ที่ต้องนำเอาวาจาอ่อนหวาน สุภาพ พูดได้ด้วยการมีใจที่เมตตาต่อสรรพสัตว์และสิ่งแวดล้อมของสังคมอันนำมาซึ่งความสุขและสงบร่มเย็น แต่ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงหลักธรรมอันนำไปเพื่อการส่งเสริมทางการค้าขายซึ่งเป็นการใช้การ กล่าววาจาไปใช้ประกอบอาชีพเป็นหลักต่อการค้าขาย ผู้ค้าขายจำต้องแสดงออกทางกายอย่างสุจริต วาจาที่จะนำการใช้การกล่าววาจาไปใช้ประกอบกล่าวแล้วมีคนชมชอบและมีใจสุจริต สอดคล้องกับหลักธรรม ดังนี้ 1. หลักธรรมที่ส่งเสริมและเกี่ยวข้องการใช้วาจา ได้แก่ 1) ศีล 5 2) เบญจธรรม 3) อิทธิบาท 4 และ 4) พรหมวิหาร 4 2. หลักธรรมที่ส่งเสริมทางการแสดงออกทางอารมณ์ของการใช้วาจา ได้แก่ 1) ขรรวาสธรรม 4 2) อริยมรรคมีองค์ 8 3. หลักธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการค้าขาย ได้แก่ 1) สังคหวัตถุ 4 2) มัชฌิมนิคา 5 3) ปาปนิกรธรรม 3 4) โภควิภาค 4 และ 5) หลักปฏิสัมภิทา 4 หลักธรรมที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยศึกษาแล้วเห็นว่า มีความสำคัญและส่งเสริมกับการใช้วาจาเพื่อการการค้าขาย ให้ผู้ค้าขายเป็นคนดีมีศีลธรรม ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ พร้อมช่วยส่งเสริมให้ผู้ค้าขายประสบผลสำเร็จในอาชีพเจริญรุ่งเรืองในอาชีพนักธุรกิจการค้าขาย

การศึกษาแนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมกับการค้าขาย เพื่อมาปรับใช้ในสังคมปัจจุบัน ผู้ค้าขายต้องมีความรู้ มีปัญญาเท่าทันต่อเหตุการณ์ มีความรับผิดชอบต่ออาชีพ มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีเมตตาต่อลูกค้า คือ ไม่พูดเพ้อเจ้อและมีความโลภ ไม่หลอกลวงลูกค้าหรือผู้มุ่งหวัง โดยหวังผลกำไรเกินไป พูดเกินความเป็นจริงเท่ากับหลอกลวงให้เชื่อโดยมีเจตนาทำให้ผู้ฟังหลงผิดและเชื่อตามโดยขาดความเข้าใจและไว้ใจกับตัวผู้ค้าขาย เป็นการทำให้ผู้ขายได้ผลกำไรหรือผลตอบแทนกลับมามากมายอย่างไม่บริสุทธิ์ ขัดต่อหลักการทางพุทธศาสนาหรือหลักธรรมที่กล่าวมา อันเป็นเหตุของการประทุพติและปฏิบัติที่ผิดกับสัมมาชีพ และก่อเกิดของความไม่เจริญรุ่งเรืองทางการค้าขายและความไม่บริสุทธิ์กับการกล่าวสัมมาวาจา และคำสุภาพอ่อนโยน คำสัตย์จริง เป็นรากฐานของการ

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประกอบอาชีพนักธุรกิจค้าขาย ที่ต้องสร้างความพึงพอใจต่อลูกค้า ฉะนั้นผู้ค้าขายควรนำหลักธรรมไปใช้และปรับให้เข้ากับการประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยไม่ไปพูดความหลอกลวงลูกค้าหรือผู้มุ่งหวัง มีความมั่นใจในการกล่าววาจาที่ดี มีคุณธรรมในจิตใจ คือ มีความซื่อสัตย์และจริงใจกับลูกค้า ขายสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสม ให้กับผู้ซื้อหรือลูกค้าที่สมควรแก่ฐานะซื้อ ในเวลาที่เหมาะสม สร้างกัลยาณมิตร ยึดในหลักคุณธรรมและพัฒนาอาชีพการค้าของตนเอง เพื่อความเจริญมั่นคงถาวรและความก้าวหน้าสืบไปในอนาคต

คำสำคัญ: การใช้วาจาเชิงพุทธ

ABSTRACT

This thesis contains 3 objectives, namely : - 1) To study the importance of the usage of the speech. , 2) To study doctrinal principles supporting the usage of the speech for commerce goods which is in with the usage of the speech in Buddhism. and 3) To study the ways of using the speech for the commerce in Theravada Buddhism.

From the research, it is found that the importance of the usage speech cause . The sellers life to be of progress and to be successful .The conduct in the perlite speech must consist of the truth and not consist of the illusive speech , that is not to talk nonsense , But to take rightly according time and place. The benefit arising from the usage the Samma Vaca causing to process to arise both in worldly and Doctrinally and to build up the progress to the societies, and support the harness in the group of the people. The disadvantage of the usage of the bad speech causes one not attain the Dhammas.

The Doctrinal Principles supporting the usage of the speech for selling materials are the ones supporting the business to be success in the following point are :- 1. 1.)The Five Precept, 2).The Five Dhamma, 3). 4 Iddhipadas and 4). BrahmaViharas4, 2. The Doctrinal Principles which are in connection with the usage of the speech are :- 1.) 4Gharavasa Dhammas and The Eightfold Noble Truths., 3.The Doctrinal Principle supporting the success for commerce are : 1.) The 4Sanghavathus, 2.) 5Miccha Vanijjas, 3.) 3Papanikammas, 4.) 4 Bhoga Vibhagas and, 5.) 4 Patisambida. The said Doctrinal Principles will support the usage the speech for sailing the materials to help the seller to be of the Virtue and to be to success in their business.

In the study of the usage of the speech for commerce for sailing the material in Buddhism, the seller should be to The wisdom and responsibility for his or her occupations. They should also be of the justice as the base of his or her working, and should be of the satisfactions in their occupation of selling. Moreover, they should be of the qualifications in their minds and be of the justice to their customers to build up the friendship to them, and should hold the principles of the qualifications for developing themselves and for the strength of their Occupation to the future.

Keyword: the Speech In Buddhism

บทนำ

ในสมัยพุทธกาลไม่ปรากฏว่า มีการแบ่งพ่อค้าออกจากนักอุตสาหกรรม พวกเศรษฐีจึงเป็นนักอุตสาหกรรมไปด้วย กล่าวคือ ตั้งโรงงานผลิตสินค้าและเป็นผู้จำหน่ายสินค้าและขายสินค้านั้นด้วยตนเอง รวมทั้งบรรทุกสินค้าไปขายต่างเมืองด้วย เช่นเดียวกับ ผู้ปกครองประเทศ บางแคว้น ก็มีพ่อค้าคนกลางเป็นผู้ซื้อสินค้าหลาย อย่างมาจากเมืองหนึ่งสู่อีกเมืองหนึ่งโดยอาศัยกองคาราวานสินค้าเพื่อนำไปขายต่อ โดยการเดินทางเป็นระยะทางไกล ๆต้องอาศัยเวลายาวนานจึงถึงจุดหมายปลายทาง การซื้อขายสินค้าในอดีตถือได้ว่าเป็นการขายตรง ซึ่งก็ต้องใช้วาจาในการติดต่อสื่อสารเพื่อทำการค้าขาย สินค้า พ่อค้าคนกลางนำสินค้ามาจากเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อผ้าอาภรณ์แพรพรรณเครื่องประดับ ผ้าลายดอก น้ำหอม งาและเครื่องที่ผลิตจากงาเงิน ทอง เป็นต้น พ่อค้าทำการตกลงแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการ กระบวนการค้าขายดังกล่าวดำเนินไปโดยใช้การประเมินสิ่งของและตีราคา

ในสังคมมีการพัฒนาเพื่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีจึงต้องมีการประกอบอาชีพและการค้าขายต่าง ๆ มากมาย ในโลกของการค้าจึงมีการแข่งขันสูง และการพูดจาเพื่อให้เกิดการค้าขาย ผู้ประกอบธุรกิจจึงต้องมีกลยุทธ์และแนวทางในการที่ประสบผลสำเร็จ และต้องมีคุณธรรมจริยธรรม หนึ่งในกลยุทธ์ที่สำคัญนั้นคือ การสื่อสารและพัฒนาบุคคลากรในองค์กร ให้มีความรู้ความสามารถทางการถ่ายทอดข้อมูลทางสินค้า ผู้อุปโภคบริโภค การจูงใจเพื่อให้ลูกค้าสนใจในตัวสินค้าและการร่วมลงทุนประกอบการทางการค้า จึงเป็นสิ่งสำคัญของการสื่อสารคือ การใช้คำพูดหรือวาจาที่เหมาะสมถูกต้องตามหลักจริยธรรม ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สัมมาวาจา หมายความว่า วาจาชอบ ถ้าหากมีการศึกษาหลักการใช้สัมมาวาจาในทางพระพุทธศาสนา นำส่งผลที่ดีในทางรูปธรรมอันจะนำมาซึ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อการประกอบธุรกิจในการประกอบธุรกิจ การใช้วาจา นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์อย่างมาก ถ้าหากมีการใช้วาจาที่ไม่เป็นความจริงไม่เหมาะสมสุภาพ อันเต็มไปด้วย โลภะ โทสะ โมหะซึ่งเป็นมิจฉาวาจาอาจนำมาซึ่งความเสียหายอย่างยิ่งต่อธุรกิจการค้าได้

การพูดด้วยโลภะ คือ พูดด้วยความอยากได้ในทางมิชอบเพื่อลาภ ยศ สรรเสริญ กล่าวคือ การพูดเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทรัพย์สินเงินทอง หน้าที่การงาน ตำแหน่ง ชื่อเสียงให้แก่ตนเอง บางครั้งก็พูดโปรยประโยชน์ โป้ปดมดเท็จ เพื่อหวังทำลายฝ่ายตรงข้าม (เรื่องการพูดด้วยโลภะนั้น ปรากฏในพระไตรปิฎกกล่าวว่า ด้วยสงฆ์ทำภาสณิยกรรมแก่พระเทวทัต กรณีพระเทวทัตกราบพูลพระพุทธเจ้าให้ทรงมอบการบริหารหมู่สงฆ์ให้แก่ตน) (วิ.ม. (ไทย)) เล่ม 7 ข้อ 336, หน้า 180 - 182 ส่วนการพูดด้วยโทสะ คือ พูดด้วยความโกรธ ใช้อารมณ์มากกว่าการใช้เหตุผล กล่าวคือ มีการใช้คำพูดที่เชือดเฉือน จาบจ้วง หยาบคาย ด่าทอ ดูถูกฝ่ายหนึ่ง โดยกล่าวหาให้เกิดความเสียหาย อีกฝ่ายหนึ่งก็ตอบโต้ไม่ลดละ เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย เช่น มีการชุมนุมปราศรัยโจมตีกัน มีการเผชิญหน้ากัน หรือ ถึงขั้นใช้กำลังประทุษร้ายกัน จนในบางครั้งคำพูดหรือวาจาไม่ก็คำที่ไม่สร้างสรรค์ของผู้นำก็สามารถทำให้ผู้ชุมนุมประทุษร้ายต่อกัน อีกเหิม เข้าร่วมชุมนุมต่อต้านเพิ่มขึ้นมากมาย เป็นผลเสียหายทั้งต่อสังคมและประเทศชาติและเศรษฐกิจโดยรวม (เรื่องการใช้คำพูดโต้แย้งกันด้วยโทสะ ปรากฏในพระไตรปิฎกว่าด้วยเรื่องภิกษุชาวกรุงโกสัมพีทะเลาะวิวาทกันด้วยเรื่องการกระทำของภิกษุรูปหนึ่งว่าอาบัติหรือไม่อาบัติ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าอาบัติ อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไม่อาบัติโต้เถียงกันจนเกิดการทะเลาะวิวาทแตกแยกเป็นสองฝ่ายในที่สุดก็เกิดความแตกแยกขึ้นในหมู่สงฆ์) (วิ.ม. (ไทย)) เล่ม 5 ข้อ 451, หน้า 333 - 338) สุดท้ายคือ การพูดด้วยโมหะ คือ พูดด้วยความหลง ความไม่รู้ตัวตามความเป็นจริงหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น ในกรณีที่เกิดขึ้นกับเรื่องการเมืองการปกครองที่มีปัญหายุ่งเหยิง สลับซับซ้อนจนไม่อาจหาทางออกหรือยุติปัญหาลงได้ง่าย ๆ เพราะต่างฝ่ายต่างยึดความคิดและคำพูดของตนเป็นใหญ่ ความปรองดองสมานฉันท์จึงเป็นเพียงความหวังของฝ่ายที่เป็นกลาง กระทั่งหลายฝ่ายเห็นว่าการเมืองการปกครองเข้าถึงทางตัน สาเหตุจากนายกรัฐมนตรีขณะนั้นประกาศยุบสภา (ปัญหาการพูดด้วยโมหะเพราะถือตัวว่าเป็นพหูสูตฉลาดกว่า ใครจนสร้างความเดือดร้อนให้กับตัวเอง ปรากฏในอรรถกถาปิฎกสูตร) (มงคล (ไทย)) เล่ม 2 ข้อ 169)

ความสำคัญของการใช้วาจาจึงอยู่ที่ว่าผู้พูด พูดเพื่อสื่อสารกันนั้นใช้ความมีสติรอบคอบ ในคำพูดหรือวาจาเพียงใด พูดด้วยเจตนาที่เป็นกุศลหรืออกุศลพูดดีหรือพูดหยาบ เพราะการพูดความหยาบไม่ดี ย่อมนำความเกลียดชังและความทุกข์มาสู่ส่วนรวมหรือผู้ฟัง ส่วนการพูดดีย่อมนำประโยชน์ความรัก, ความประทับใจ, ความสำเร็จ, ความสุขมาให้ทั้งตัวผู้พูดเองและตัวผู้ฟัง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “เราตถาคตรู้จักถ้อยคำที่แท้จริงที่ประกอบด้วยประโยชน์และเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น เราตถาคตย่อมรู้กาลที่จะกล่าวถ้อยคำนั้น” (ม.ม. (ไทย)) เล่ม 13 ข้อ 86, หน้า 88) เรื่องการใช้วาจาด้วยการพูดดีเพื่อการแก้ปัญหาในอรรถกถาเรื่องเดียวกัน โดยมีพราหมณ์ผู้หนึ่งไปทำพินนเอาทรัพย์กับเศรษฐีผู้หนึ่งว่า หากโคของตนสามารถลากเลื่อน 200 เล่มที่บรรทุกน้ำหนักจนเต็มให้เคลื่อนที่ไปได้ ตนก็จะได้เงินนั้นนั้น แต่หากโคของตนลากไปไม่ได้เศรษฐีก็จะเป็นฝ่ายชนะได้เงินไป เมื่อพราหมณ์พูดดีกับโค โคจึงยอมลากเลื่อนไป (ขุ.ชา.อ (ไทย)) เล่ม 3 ข้อ 1, หน้า 308-311)

ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักฐานเกี่ยวกับการค้าขายที่ได้กำไรและขาดทุนและได้กำไรยิ่งขึ้น ปรากฏอยู่ในวณิชสูตร พระสูตรนี้ได้กล่าวถึง พระสารีบุตรได้ตรัสถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับเหตุปัจจัยที่ทำให้การค้าขายได้กำไรและเหตุปัจจัยที่ทำให้การค้าขายขาดทุน และอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้การค้าขายได้กำไรยิ่งกว่าประสงค์ ดังนั้นในการศึกษาการใช้วาจาที่ดีในการประกอบธุรกิจเชิงแนวพุทธนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาและส่งเสริมให้ธุรกิจมีความเจริญรุ่งเรืองงอกงาม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยจึงเห็นว่า ผู้ใช้วาจาพูดออกไปนั้นเป็นแนวทางที่สามารถส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือเป็นสาเหตุให้ผู้อื่นเกิดความทุกข์หรือสุขหรือช้ำซึ่งประทับใจ ก็ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลผู้ที่พูดออกไปมีเจตนาอย่างไรกับแนวทางเป้าหมาย รวมไปถึงการต้องพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย กล่าวคือ พูดจาไม่เป็นประโยชน์ผิดหลักคุณธรรมเป็นการทำให้การค้าขายไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อเป็นดังนั้นบุคคลใดเล่าที่เป็นผู้มีวาจาสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดความสำเร็จตามประสงค์ คือการค้าขายได้ โดยประกอบไปด้วยคุณธรรมและไม่ผิดจรรยาบรรณ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาเรื่อง “การศึกษาแนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขาย” ในการศึกษาความสำคัญของการใช้วาจา โดยศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมกับการใช้วาจาเพื่อการค้าขาย

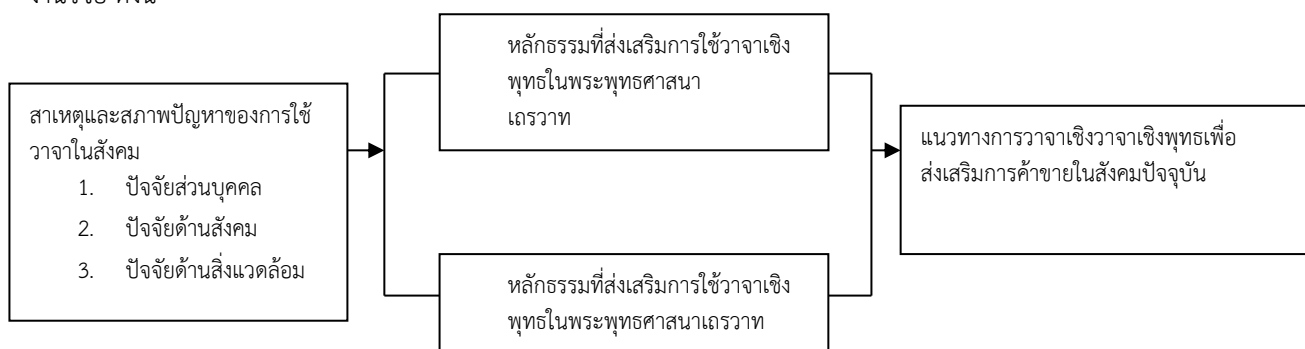
ในทางพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ ใช้เป็นแนวทางการใช้วาจาเพื่อการค้าขายในทางคุณธรรมถูกต้องตามจรรยาบรรณทางพระพุทธศาสนา และการพูดจาที่ได้ศึกษาแนวทางเพิ่มเติม จักได้นำเอาแนวทางการใช้วาจาตามหลักธรรมที่ส่งเสริมความสำเร็จทางการค้าขายและไม่ผิดคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ เพื่อเป็นการนำเอาองค์ความรู้ไปพัฒนาใช้ในการประกอบการค้าขายและดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อการประกอบธุรกิจด้วยความถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์และเจริญอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคตสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของการใช้วาจาในทางพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมเชิงพุทธและทฤษฎีเพื่อส่งเสริมการค้าขาย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาแนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขายในสังคมปัจจุบัน” มีกรอบแนวคิดงานวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ 2 ด้าน ได้แก่

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักธรรมและตัวอย่างในคัมภีร์ที่นำมาส่งเสริมการใช้วาจาอย่างถูกต้องและเวลาในมิติของความหมายลักษณะและความสำคัญเพื่อผลความสำเร็จในระยะยาวต่อการค้าขาย นอกจากนั้นยังมุ่งศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการใช้วาจาเพื่อในพระพุทธศาสนา โดยศึกษาในมิติของ วิสสุจริต วาจาสุภาสิต ปฏิสัมภิทา 4 ที่ภุชธัมมิกัตถประโยชน์กับการค้าขาย การค้าขายที่อุปาสกไม่ควรค้าขาย 5 ประการ

2. ขอบเขตทางด้านเอกสาร มุ่งเน้นศึกษาจาก คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสส รวมถึงตำราและหนังสืออื่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ฉบับภาษาไทย

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 3 ประการ ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้ ได้แก่

1. หลักธรรมที่ส่งเสริมการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขายทางด้านการใช้วาจาและด้านบุคคล

การที่ผู้ค้าขายจะประสบผลสำเร็จในอาชีพการค้าขายนั้นเกิดจากการกล่าววาจาแนะนำสินค้าของผู้ขายกับผู้ซื้อ ซึ่งผู้ขายจำเป็นต้องเป็นคนมีศีลธรรม ในพระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึง คนมีศีลธรรม หรือมีมนุษยธรรม ที่เรียกได้ว่าเป็นอารยชน มีคุณสมบัติดังนี้ คือ 1. มีสุจริตทั้งสาม คือ มีความประพฤติดีประพฤติชอบ 3 ประการ ได้แก่

1) กายสุจริต 2) วาสุจริต 3) มโนสุจริต หลักธรรมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนส่งเสริมการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขายในพระพุทธศาสนาเถรวาททั้งสิ้น หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้ถ้านำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมจะส่งเสริมให้เป็นคนมีศีลธรรม ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ เป็นคนมีความเสียสละ อุดหนุน เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ใช้สติปัญญาในการคิดพิจารณาก่อนที่จะ

จะกล่าววาจาได้ออกไป ทำให้ตระหนักถึงผลกระทบหลังจากกล่าววาจาออกไปแล้ว จะเป็นแนวทางเพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้ค้าขายประสบความสำเร็จและเจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต

จากการศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขายในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลักธรรม ดังนี้

(1) **ศีล 5** คือ การละเว้นจากข้อห้าม (เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการดื่มสุรา) จะช่วยส่งเสริมให้การกล่าววาจาด้วยความมั่นใจ จะพูดต่อหน้าชุมชนก็มั่นใจ สง่างาม เพราะตนเองไม่มีความผิดใด ๆ ย่อมมองอาจ กล้าหาญ เมื่อกล่าววาจาได้ออกมาก็มีแต่ความสัจจริง

(2) **เบญจธรรม** เป็นธรรมอันดีงาม 5 ประการ เมตตาธรรม สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ ความซื่อตรงความสัตย์ กิริยาที่ประพฤติหรือมีพฤติกรรมแสดงออกมาทางกาย วาจาเป็นโดยตรง และมีสติสัมปชัญญะ ในการประพฤติปฏิบัติตน

(3) **อิทธิบาท 4** ช่วยส่งเสริมการใช้วาจา ได้เพราะ อิทธิบาท หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ เหตุแห่งความสำเร็จ บุคคลจะประสบความสำเร็จในเรื่องใด ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ต้องประพฤติตนให้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจในสิ่งนั้น วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น จิตตะ เอาใจใส่อย่างจริงจังต่อสิ่งนั้น วิมังสา ไตร่ตรองพิจารณาด้วยปัญญาในสิ่งนั้น

(4) **พรหมวิหาร** หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ เป็นธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ ให้ได้ชื่อว่า ได้ดำเนินชีวิตอย่างหมดจดและเป็นการปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ 4 อย่าง คือ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุเบกขา

(5) **สัปปุริสธรรม** ช่วยส่งเสริมการใช้วาจาให้เป็นวาจาสุภาพดี กล่าวแต่วาจาที่ดีและมีมงคล เพราะสัปปุริสธรรมเป็นธรรมสำหรับสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษหรือคุณสมบัติของผู้ดี

(6) **อริยมรรคมีองค์แปด** การเป็นกัลยาณมิตรหรือเพื่อนที่ดีย่อมชักนำบุคคลให้มีความเห็นถูกต้อง การพูดที่ดีต้องมีการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา สามารถแยกแยะ วิเคราะห์สังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้ จะสามารถพูดได้ดี รู้เท่าทันในสิ่งต่าง ๆ มีความคิดที่ถูกต้อง ไม่ยึดติด เงินทอง อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากกว่าจิตใจที่ดีงาม การไม่มีความคิดที่ปองร้ายผู้ใด ไม่เคียดแค้น ไม่ชิงชัง มีเมตตา ปราณนาจะให้ผู้อื่นมีสุข การไม่คิดเอาวัดเอาเปรียบผู้ใด มีใจกรุณาต่อผู้ที่กล่าววาจาด้วย มีการพูดจาด้วยจิตเมตตา มีสติปัญญา

(7) **ฆราวาสธรรม 4** การกล่าววาจานั้นต้องเป็นผู้มีสัจจะ หมายถึง ความจริง ความซื่อสัตย์ต่อกัน ความจริงใจ จริงวาจาและจริงในการกระทำ จริงใจในการรักษาคำพูด จริงต่อเพื่อนฝูง ไม่กล่าววาจาที่เป็นเท็จเพราะความไม่จริงของผู้พูด เป็นบุคคลที่พูดจริง ทำจริง สำหรับการค้าขายสามารถนำหลักฆราวาสธรรม 4 ไปประกอบส่งเสริมการค้าขายได้จะช่วยส่งผลให้การค้าเป็นไปด้วยดี เพราะผู้ขายต้องกล่าวถึงรายละเอียดการขายสินค้า การขายสินค้าด้วยปัญญา มีความจริงใจ ความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า อดทน รู้จักควบคุมจิตใจไม่ให้โกรธในคำตำหนิของลูกค้า แก้ไขข้อบกพร่อง รู้จักปรับตัวปรับใจสามารถเข้าหาลูกค้าได้ ต้องรู้จักการเสียสละแบ่งปัน มีน้ำใจให้กับลูกค้า ไม่หวังผลกำไรเกินควร

(8) **สังคหัตถ์ 4** ต้องรู้จักการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นหรือประพฤติตน ในสิ่งที่ประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว มองเห็นผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ผู้ขายต้องเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย จะช่วยทำให้ลูกค้าประทับใจ สามารถผูกใจลูกค้าได้ ด้วยสินค้าที่มีคุณภาพ และช่วยส่งเสริมให้กิจการก้าวหน้ารุ่งเรืองยิ่งขึ้น

(9) **มิจฉาวณิชา 5** คือ การค้าขายที่ผิดหรือไม่ชอบธรรม หมายถึง บุคคลไม่ควรค้าขายสินค้าหรือสิ่งของ คือ การขายอาวุธ การค้ามนุษย์ การขายเนื้อสัตว์ การค้าขายน้ำเมา การค้าขายยาพิษ ซึ่งถือว่าเป็นอันตรายต่อเพื่อนมนุษย์ต่อสัตว์และต่อสภาพแวดล้อม

(10) **ปาปณิกรรม 3** การเป็นพ่อค้าหรือนักขายที่ดีควรมีคุณสมบัติด้านการค้า เช่น 1) การรู้จักสินค้า ใช้สินค้าเป็น สามารถคำนวณราคา เก่งกำไรได้อย่างแม่นยำ 2) จัดเงินในธุรกิจ หมายถึง รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวหรือความต้องการของตลาด มีความสามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า บริการตรงกับความต้องการของลูกค้า 3) มีความพร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่ยอด หมายถึง ทำตัวเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจใส่หมู่แหล่งทุนใหญ่ มีความสามารถหาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการได้ง่าย

(11) **โภควิภาค 4** เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแนะนำให้ชาวบ้านผู้ครองเรือนให้ รู้จักการบริหารจัดการแบ่งทรัพย์ที่มีอยู่ เช่น ส่วนที่ 1) ใช้สำหรับเลี้ยงตนและบุคคลในครอบครัว ตลอดถึงบ่าวบริวารและมิตรสหาย รวมทั้งเพื่อประโยชน์ส่วนที่ 2) และ 3) ใช้ลงทุนประกอบกิจการงานหรือนำมาประกอบการค้าขาย ให้มีรากฐานมั่นคงและได้ผลกำไรมากยิ่งขึ้น และส่วนที่ 4 เก็บเอาไว้ใช้ในคราวจำเป็น

(12) **หลักปฏิสัมพันธ์ 4** ผู้ที่มีอาชีพค้าขายมีความจำเป็นต้องมีสติปัญญาที่ชาญฉลาดเฉียบแหลม เป็นผู้มีปัญญามาก เพราะยังเป็นบุคคลที่มีปัญญาแตกฉานมากก็ยิ่งช่วยส่งเสริมให้ธุรกิจการค้าขายเติบโตก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

หลักธรรมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนส่งเสริมและสัมพันธ์กับการใช้วาจาเพื่อการค้าขายในพระพุทธศาสนาเถรวาททั้งสิ้น มีหลากหลายข้อแตกต่างกัน หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้หรือหลักธรรมอื่น ๆ ถ้านำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมด้านกาย วาจา และใจ จะส่งเสริมให้เป็นคนมีศีลธรรม ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ เป็นคนมีความเสียสละ อดทน เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ใช้สติปัญญาในการคิดพิจารณาในการใช้วาจา

2. หลักการและทฤษฎีการค้าขายด้านบุคคลในการใช้วาจาเพื่อส่งเสริมการค้าขาย

ผู้ขายต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความปรารถนาดีต่อลูกค้า มีความตั้งใจรักษาประโยชน์ของผู้ซื้อด้วยความจริงใจ ผู้ขายสินค้าต้องพูดแต่ข้อเท็จจริง มีความปรารถนาดีต่อลูกค้า โดยไม่ต้องการพูดเพื่อขายสินค้าหรือเพื่อผลประโยชน์ของผู้ขายเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพูดเพื่อให้ลูกค้าเข้าใจถึงประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับจากการซื้อสินค้าด้วยความจริงใจ เป็นผู้มีเมตตา มีความรัก ปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีความกรุณา คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่ได้แสวงหาผลประโยชน์ของการขายสินค้าเท่านั้น ผู้ขายต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีวินัยดี มั่นคงในศีลธรรม เป็นผู้รักความยุติธรรมนั้น ผู้ขายสินค้าต้องมีความเป็นธรรมกับลูกค้า ซื่อสัตย์ และซื้อตรงกับการค้าขายสินค้าด้วยราคาที่ เป็นธรรม ไม่เอาเปรียบผู้ซื้อมากเกินไป พูดด้วยความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี มีความสุภาพ กับลูกค้า และต้องรักษาคำพูดที่กล่าวไว้เกี่ยวกับลูกค้าที่ต้องทำให้ได้อย่างที่ได้ พูดไว้จะสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้ลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น

3. การวิเคราะห์แนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขายตามหลักธรรมสุจริต 3 ประการ

3.1 องค์ประกอบด้านบุคคล เพื่อส่งเสริมการค้าขาย ตามแนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธ

1) **กายสุจริต** ได้แก่ ความประพฤติชอบทางกาย มี 3 ประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ และเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 1) หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขาย คือ ศีล 5 ข้อที่ 1 ปาณาติบาต (เว้นจากการฆ่าสัตว์) ได้มีการพัฒนาการแนวคิดและการตีความศีล 5 แนวใหม่ครอบคลุมถึง ปาณาติบาตในรูปของสินค้าที่ส่งเสริมความรุนแรง : หมายถึง การผลิตสินค้าหรือขายสินค้าที่ส่งเสริมความรุนแรง เช่น การผลิตอาวุธสงคราม การผลิตสารเคมีที่เป็นพิษ การผลิตยาฆ่าแมลง การผลิตเสื้อผ้าจากหนังหรือขนสัตว์ เป็นต้น ในความหมายนี้ ผู้ผลิตหรือผู้ขายอาจจะไม่ได้ฆ่าสัตว์โดยตรง แต่การผลิตหรือการขายสินค้าที่นำไปสู่ความรุนแรงนี้ ก็ถือว่าอยู่ในข่ายของการละเมิดศีลข้อที่ 1 เช่นเดียวกัน 2) หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขาย คือ ศีล 5 ข้อที่ 2 อทินนาทาน (เว้นจากการลักทรัพย์) โดยเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการเป็นโจร คือ ไม่เบียดบังดำเนินการเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของที่ผู้อื่นไม่อนุญาตด้วยทางกาย หรือว่าทางวาจาอันเจ้าของไม่ได้ยกให้เป็นสิทธิ์ขาด กิริยาที่ห้ามทำในศีลข้ออทินนาทานที่เกี่ยวกับการใช้วาจา คือ 1) หลอก ได้แก่ การปั้นเรื่องขึ้นหลอกให้เขาหลงเชื่อแล้วให้ทรัพย์ 2) ลวง ได้แก่ การใช้เครื่องมือแลกเปลี่ยนผิดมาตรฐานตบตาคนอื่น 3) ปลอม ได้แก่ การทำของปลอม ใช้ของปลอม แลกเปลี่ยนได้ทรัพย์มา

2) วิเคราะห์แนวทางองค์ประกอบด้านบุคคลทางความคิด

มโนสุจริต ได้แก่ ความประพฤติชอบทางใจ มี 3 ประการ คือ ไม่โลภ ไม่คิดหลอกลวงหรือพยาบาท กล่าวหาเพื่อนร่วมทางธุรกิจการค้าขาย จำต้องมีความเห็นถูกต้อง

อริยมรรคมีองค์แปด หลักธรรมการใช้วาจาเชิงพุทธ เนื่องจากผู้พูดหรือผู้ใช้วาจา ต้องรู้จักผู้อื่น เข้าใจสังคม เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนา เป็นกัลยาณมิตรหรือเพื่อนที่ดี กัลยาณมิตรย่อมชักนำบุคคลให้มีความเห็นถูกต้อง การพูดที่ดีต้องมีการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา สามารถแยกแยะ วิเคราะห์สิ่งกระทำความต่าง ๆ ได้ สามารถพูดได้ดี รู้เท่าทันในสิ่งต่าง ๆ มีความคิดที่ถูกต้อง ไม่ยึดติด เงินทอง อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากกว่าจิตใจที่ติงาม การไม่มีความคิดที่ปองร้ายผู้อื่น ไม่เคียดแค้น ไม่ชิงชัง มีเมตตา ปรารถนาให้ผู้อื่นมีสุข การไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่น มีใจกรุณาต่อผู้ที่กล่าววาจาด้วย มีการพูดจาด้วยจิตเมตตา

ประโยชน์ของการใช้สัมมาวาจา มีอันยิ่งสมควร วาจาไพเราะเป็นคุณสมบัติ ที่สำคัญในการพูด เพื่อความสงบสำเร็จประโยชน์ตนประโยชน์ท่านและย่อมยึดเหนี่ยวใจของผู้ฟังได้ให้เกิดความนิมรค์ใคร่คบถือนับถือผู้พูด ทำให้เป็นเครื่องผูกมิตรสัมพันธ์ ทำให้เป็นที่รักของเพื่อนร่วมงาน ผู้ฟังและคนทุกชนชั้น ทำให้มีเสน่ห์ในการพูดส่งเสริมให้มีบุคลิกที่ดีงาม ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม ทำให้สร้างสรรค์ความเจริญให้กับสังคม ทำให้ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะไม่ให้เกิดความแตกแยก มีวาจาสิทธิ์ ได้รับความสำเร็จในสิ่งที่เจรจา ใครได้ยินได้ฟังแต่สิ่งที่ดีงาม ไม่ตกไปในอบายภูมิ

3.2 องค์ประกอบด้านวาจา เพื่อส่งเสริมการค้าขาย เชิงพุทธ

วิเคราะห์แนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธ ที่ส่งเสริมการค้าขาย

วจีสุจริต ได้แก่ ความประพฤติชอบทางวาจา มี 4 ประการ คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

1. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขาย คือ ศีล 5 ข้อที่ 4 มุสาวาทา (เว้นจากการพูดเท็จ) คือ งดเว้นจากคำพูดที่บิด เบี่ยงจากความจริง โดยจงใจให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าเป็นเช่นนั้นเช่นแสดงพยานหลักฐานเท็จ มีข้อห้ามดังต่อไปนี้

1.1 มุสา หมายถึง การพูดเท็จ และมีองค์ประกอบอยู่ 7 ประการคือ

1) ปด ได้แก่การพูดตรงข้ามกับความจริง เช่น เห็นแล้ว พูดว่าไม่เห็น รู้อยู่ พูดว่าไม่รู้

2) ทนสาบาน ได้แก่ ทำผิดแล้วไม่ยอมรับว่าผิด

3) ทำเล่ห์กระเท่ห์ ได้แก่ การอวดอ้างตนว่าเป็นผู้วิเศษ ทำให้คนหลงเชื่อถือนิยมนิยม

4) มารยาท ได้แก่การเสแสร้งทำกริยาให้ตรงกันข้ามกับความจริง เช่นเป็นคนทุศีล ทำท่าทางเป็นคน

มีศีล

5) ทำเลศ ได้แก่ การตั้งใจจะพูดเท็จ คือ พูดเล่นสำนวนเพื่อให้คู่สนทนาผิดเอง

6) เสริมความ ได้แก่ พูดเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้แลดูว่าเป็นเรื่องใหญ่

7) อำความ ได้แก่ การพูดอาศัยข้อมูลเดิม แต่ตัดหัวข้อความที่ไม่ประสงค์จะให้รู้ออกเสีย เพื่อ

ทำให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องอื่นไป

1.2 อนุโลมมุสา ได้แก่ การพูดไม่จริง แต่พูดไปโดยไม่หวังจะให้ผู้ฟังเชื่อถือตาม เช่น การพูดประชด

ประชัน พูดเสียดสี

1.3 ปฏิสสวะ ได้แก่การสัญญากับผู้อื่นแล้วไม่ปฏิบัติตามคำพูดนั้น หรือว่าปฏิบัติไม่ได้จนทำให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์ ดังมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) ผิดสัญญา ได้แก่ ทั้งสองฝ่ายได้ทำสัญญาแก่กันว่าจะทำเช่นนั้น ๆ แต่อีกฝ่ายหนึ่งบิดพลิ้วไม่

ทำตามสัญญา

2) เสียสัตย์ ได้แก่ ให้คำสัญญาแก่เขาแต่ไม่ได้ทำตาม

3) คินคำ ได้แก่รับปากว่าจะทำสิ่งนั้น ๆ ให้ ภายหลังไม่ทำ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระ

ยาวชิรญาณวโรรส, 2538, หน้า 30)

ประโยชน์ของการใช้สัมมาวาจา มีอันสงฆ์มาก วาจาไพเราะเป็นคุณสมบัติ ที่สำคัญในการพูด เพื่อความสงบสำเร็จ ประโยชน์ตนประโยชน์ท่านและยอมยิตเหนียวใจของผู้ฟังได้ให้เกิดความนิยมนรักใคร่นับถือผู้พูด ทำให้เป็นเครื่องผูกมิตรสัมพันธ์ ทำให้เป็นที่รักของเพื่อนร่วมงาน ผู้ฟังและคนทุกชนชั้น ทำให้มีเสน่ห์ในการพูดส่งเสริมให้มีบุคลิกที่ดีงาม ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม ทำให้สร้างสรรค์ความเจริญให้กับสังคม ทำให้ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะไม่ให้เกิดความแตกแยก มีวาจาสิทธิ์ ได้รับความสำเร็จในสิ่งที่เจรจา ใครได้ยินได้ฟังแต่สิ่งที่ดีงาม ไม่ตกไปในอบายภูมิ

สำหรับโทษของการใช้วาจานั้นมีมาก ไม่ว่าพูดในทางไม่ดีกับบุคคลคนธรรมดา หรือ พูดไม่ดีกับผู้ทรงศีล ซึ่งโทษของการด่าบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์นั้น ผู้ด่า บริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ คือ พระสงฆ์หรือผู้ปฏิบัติธรรม ดิเคียนพระอริยเจ้า ก่อให้เป็นกรรมทางวาจามีโทษ เช่น ไม่บรรลุตธรรมที่ตนยังไม่บรรลุ เสื่อมจากธรรมที่บรรลุแล้ว สัทธรรมของภิกษุณั้ย่อมไม่ผ่องแผ้ว เป็นผู้หลงเข้าใจว่าได้บรรลุสัทธรรม เป็นผู้ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ ต้องอาบัติเศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง บอกลาลึกขาคือ การลักไปเป็นฆราวาสเป็นโรคอย่างหนัก ย่อมถึงความเป็นบ้า คือ ความฟุ้งซ่านแห่งจิต เป็นผู้หลงทำกาลละ คือ ตายอย่างขาดสติ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบายทุคติ วินิบาต นรก ตามหลักพระพุทธศาสนาได้กล่าวโทษของวาจาว่ามีผลกรรมของมุสาวาทไว้ว่า วิชากรรมของมุสาวาท คือ ผลของการกล่าวคำเท็จนั้น ผู้ที่กล่าวคำเท็จนั้นต้อง ประสบกับวิบากกรรม เช่น พูดไม่ซัด ฟันไม่เป็นระเบียบ ปากเหม็นมาก ไอตัวร้อนจัด ตาไม่อยู่ในระดับปกติ กล่าววาจาด้วยปลายลิ้นและปาก ทำทางไม่สง่า ผ่าเผย จิตไม่เที่ยงคล้ายคนวิกลจริต เป็นต้น

สรุปได้ว่า ผู้ชายที่ดีควรมีคุณสมบัติ คือ มีปัญญา มีความรับผิดชอบต่ออาชีพของตนเอง มีความสุจริตเป็นรากฐานของการประกอบธุรกิจ สุจริตใจในการกล่าววาจา มีคุณธรรมและจริยธรรมในจิตใจ เช่น มีความซื่อสัตย์และจริงใจกับลูกค้า คำขายจึงต้องขายสิ่งที่เหมาะสม ให้กับคนที่เหมาะสม ในเวลาที่เหมาะสม ยึดในหลักคุณธรรมและพัฒนาการขายของตนอยู่เสมอ และมีจริยธรรมในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจลูกค้า จริยธรรมของพนักงานขายต่อลูกค้าต้องมีความซื่อสัตย์ มีความจริงใจ ช่วยเหลือลูกค้าด้วย

ความเต็มใจและอุทิศเวลาให้กับลูกค้า จะต้องรักษาความลับของลูกค้าให้เป็นความลับตลอดไป ไม่นินทาหรือกล่าวร้ายลูกค้าทั้งต่อหน้าและลับหลัง รักษาผลประโยชน์ของลูกค้าเหมือนกับผลประโยชน์ของตนเอง ต้องคำนึงถึงจริยธรรม วัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ และต้องคำนึงถึงการมีประโยชน์ต่อสังคมนั้น ๆ การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้วาจาเพื่อการค้าขาย การค้าขายให้ประสบผลสำเร็จต้องมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อขายของผู้บริโภคเช่น ปัจจัยด้านความต้องการ ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางจิตวิทยา

ข้อเสนอแนะ

ศึกษาแนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขาย ผลการศึกษาเรื่องนี้ทำให้รู้แนวหลักธรรมทางพุทธศาสนา ความสำคัญของการใช้วาจา หลักธรรมที่ส่งเสริมและสัมพันธ์กับการใช้วาจาเพื่อการค้าขายในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้วาจาเพื่อการค้าขายในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ตนเองและผู้ค้าขายที่สนใจปฏิบัติตาม เกิดความสุข ความเจริญรุ่งเรืองในงานอาชีพค้าขายและธุรกิจการค้า ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการใช้วาจา มีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ ทั้งต่อหน่วยงานและความเจริญก้าวหน้าในหลากหลายอาชีพ ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพค้าขายและปฏิบัติการต่าง ๆ รวมทั้งการติดต่อประชาสัมพันธ์ด้วยการสื่อสารทางวาจา อีกด้วย จึงมีข้อเสนอแนะว่า

1.1 หน่วยงาน องค์กร เอกชน หรือสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ควรส่งเสริมเรื่องสัมมาวาจาแนวทางการพูดหรือการใช้วาจาที่เหมาะสมสุภาพในสังคม และชี้ให้เห็นประโยชน์และโทษของการใช้วาจาตามหลักพระพุทธศาสนา ควรมีนโยบายหรือกฎหมายเกี่ยวกับการใช้วาจาหรือหลักปฏิบัติด้านบุคคลอย่างชัดเจนโดยเฉพาะในสังคมออนไลน์

1.2 หน่วยงานของรัฐ องค์กร หรือสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ควรสนับสนุนการใช้วาจาในพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูลให้กับผู้ติดต่องานและลูกค้า ด้านความถูกต้องและชัดเจนครบในจุดงานเดียวเลย ไม่สร้างความสับสนให้ผู้พบเห็นหรือมาติดต่อหน่วยงานของรัฐ มาใช้ในชีวิตประจำวันให้เป็นมาตรฐาน ด้วยคำสุภาพอ่อนหวาน ทางสังคมปัจจุบัน

1.3 ผู้ปฏิบัติงาน ทางด้านสื่อมวลชน หรือข่าวสาร หรือผู้มีส่วนกำกับดูแล ในสถาบันการศึกษาในทุก ๆ ระดับชั้นทางด้านภาษาไทย ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อ การศึกษาในอนาคต จนถึงระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อยกระทั่งระดับอุดมศึกษา จึงต้องเน้นถึงการนำไปใช้เรื่องวาจาเพื่อการติดต่อสื่อสารอย่างชัดเจนถูกต้องเป็นความจริง ไม่สื่อสารแบบคำหลอกลวงไม่มีจริยธรรม จึงต้องเน้น เรื่องคุณธรรมจรรยาบรรณ ทางสื่อสารด้วยคำพูดและวาจาอันสุภาพ อ่อนโยน เป็นสุภาพชนในสังคมเมืองใหญ่ ที่เจริญแล้วถือปฏิบัติกัน.

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติการใช้วาจาเพื่อส่งเสริมการทำธุรกิจในสังคมเศรษฐกิจไทย ผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ศึกษาศึกษาวิเคราะห์การนำหลักธรรมอื่น ๆ ในทางพระพุทธศาสนา สร้างรูปแบบเพื่อการส่งเสริมการทำธุรกิจในสังคมเศรษฐกิจไทย

2.2 ศึกษาเปรียบเทียบหลักธรรมและผลสัมฤทธิ์ที่ส่งเสริมการทำธุรกิจ ให้เจริญก้าวหน้า

2.3 ศึกษาพัฒนากระบวนการปฏิบัติตนประยุกต์การใช้วาจาเพื่อการทำธุรกิจ ในเชิงพระพุทธศาสนากับในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). *เบญจศีลและเบญจธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวปฏิบัติในการเตรียมต้นฉบับบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1. การเตรียมต้นฉบับรูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

- พิมพ์บนกระดาษขาว A4 หน้าเดียว ตั้งค่าน้ำกระดาษ
บน 1 นิ้ว ล่าง 1 นิ้ว
ซ้าย 0.8 นิ้ว ขวา 0.8 นิ้ว
- ความยาวของบทความไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ A4 โดยนับรวม รูป ตาราง และเอกสารอ้างอิง
- ใช้ขนาดอักษร ขนาด 16pt และ 14pt แบบอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร

TH SarabunPSK

2. บทความที่จะตีพิมพ์ลงวารสารบัณฑิตศึกษา ประกอบด้วย

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) จะต้องมียชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษใช้ตัวพิมพ์ใหญ่

2.2 ชื่อผู้แต่ง (ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ในกรณีเป็นนักศึกษาให้ระบุชื่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้วย)

2.3 บทคัดย่อ ต้องมีต้นฉบับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของงานวิจัยไว้อย่างครบถ้วน มีวัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา สรุปผลการศึกษา และหรือข้อเสนอแนะ ไม่แบ่งเป็นข้อ มีความยาวไม่เกิน 150 - 250 คำ ระบุคำสำคัญ (ถ้ามี) ไว้ท้ายบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในการเขียนบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรมีเนื้อหาตรงกัน

2.4 บทนำ (ภูมิหลัง) กล่าวถึงความสำคัญและเหตุผลที่ทำการวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

2.5 ความมุ่งหมายของการวิจัย ระบุความมุ่งหมายของการวิจัยเป็นข้อ ๆ เรียงลำดับ ความสำคัญ

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย (มีภาพประกอบ) กรอบของการวิจัยในด้านเนื้อหาสาระซึ่งประกอบด้วยตัวแปร และการระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

2.7 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

- ประชากร กลุ่มตัวอย่าง
- เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล คุณภาพของเครื่องมือ (ค่าความเชื่อมั่น ค่าอำนาจจำแนก เป็นต้น)
- วิธีรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

2.8 สรุปผลการวิจัย เป็นการเสนอผลหรือสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับ อาจแสดงด้วย ตาราง กราฟ ภาพ หรือแผนภูมิประกอบการอธิบาย

2.9 อภิปรายผลการวิจัย เป็นการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบเพื่อให้ ผู้อ่าน เห็นด้วยตามหลักการหรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิมรวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำไปใช้ ประโยชน์และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับผลการวิจัยในอนาคต

2.10 ข้อเสนอแนะ (ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป)

2.11 เอกสารอ้างอิง (รูปแบบ Publication Manual of the American Psychological Association (APA) และต้องเป็นเอกสารที่ใช้อ้างอิงในบทความเท่านั้น โดยจัดเรียงตามตัวอักษรผู้แต่ง)

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

การอ้างอิงในเนื้อหาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุรายการ ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และหน้าที่อ้างอิงในเครื่องหมายวงเล็บ แทรกอยู่ในเนื้อหาในตำแหน่งที่เหมาะสม ได้แก่ ตอนต้น หรือ ตอนท้ายของเนื้อหา

1. การลงรายการชื่อผู้แต่งหรือผู้รับผิดชอบ

1.1 ผู้แต่งคนเดียว ถ้าเป็นชาวไทยใช้ชื่อและนามสกุล ระหว่างชื่อและนามสกุลเว้นระยะ 1 ตัวอักษร ถ้าเป็นชาวต่างประเทศใช้เฉพาะนามสกุล

กรณีอยู่หน้าข้อความ

สิปปนนท์ เกตุทัต (2539, หน้า 91)

Parker (1991, p. 38)

กรณีอยู่หลังข้อความ

(สิปปนนท์ เกตุทัต, 2539, หน้า 91)

(Parker, 1991, p. 38)

1.2 ผู้แต่ง 2 คน ลงรายการทั้ง 2 คน

กรณีอยู่หน้าข้อความ

เสกสรร ประเสริฐกุล และจีระนันท์ พิตรปรีชา (2533, หน้า 24)

Brockner & Guare (1994, pp. 35-36)

กรณีอยู่หลังข้อความ

(เสกสรร ประเสริฐกุล และจีระนันท์ พิตรปรีชา, 2533, หน้า 24)

(Brockner & Guare, 1994, pp. 35-36)

การอ้างอิงท้ายบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

* หนังสือ

ภาษาไทย

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ภิญญ สาธ. (2526). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (พิมพ์ครั้งที่)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ภิญญ สาธ. (2526). *หลักการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ภาษาอังกฤษ

นามสกุล./อักษรตัวแรกของชื่อ./อักษรตัวแรกของชื่อกลาง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

Marshall, C., & Rossman, G. B. (1999). *Designing qualitative research*. Thousand California: Sage.

*วารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่(ฉบับที่)./หน้าที่ตีพิมพ์บทความ.

*วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุล./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วิทยานิพนธ์ ชื่อย่อหลักสูตร. สถานที่พิมพ์: ชื่อสถาบันการศึกษา.

อมรรตน์ อุปพงษ์. (2560). *ปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัด*

การเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา

สกลนคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

*สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./แหล่งที่มา (ถ้ามี)./เข้าถึงได้จาก URL. วันเดือนปีที่เข้าถึง.

วีรพงษ์ ลือประสิทธิ์สกุล. (2555). *การบริหารคุณภาพท่วงศ์กร*. เข้าถึงได้จาก

<http://www.md.kku.ac.th/usr/work/radio/QAT/tsld047.html>. 6 พฤษภาคม 2560.